

Regeringens proposition

2002/03:139

Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse Prop.
2002/03:139

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 juni 2003

Göran Persson

Gunnar Lund
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Efter bankkrisen i början av 1990-talet tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att utreda behovet av ändringar i det regelverk som styr banker och kreditmarknadsföretag. Utredningen, som tog namnet Banklagskommittén, presenterade i sitt huvudbetänkande förslag till genomgripande förnyelse av lagstiftningen för banker och kreditmarknadsföretag (Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag [SOU 1998:160]). Förslagen har därefter bearbetats i departementspromemorian Reformerade bank- och finansieringsrörelse regler (Ds 2002:5).

Propositionen innehåller förslag till en modernisering av lagstiftningen där också lärdomar dras av bankkrisen. Risken för allvarliga störningar i betalningssystemet och kreditförsörjningen med omfattande samhälls-ekonomiska kostnader som följd motiverar en reglering av banker och andra kreditinstitut. Detta är utgångspunkten för förslagen i propositionen. Målet för regleringen är att skapa ett stabilt finansiellt system med goda förutsättningar för konkurrens och hög effektivitet. Med en konkurrenskraftig finansiell sektor kan Sverige hävda sig bättre på den gemensamma marknaden för finansiella tjänster som nu växer fram i Europa.

För syftet att värna betalningssystemet är det viktigt att lagstiftningen inriktas på betalningsförmedlare som tar emot kortfristiga medel och som samtidigt ingår i generella betalsystem, dvs. är öppna för både ett stort antal betalare och betalningsmottagare. Mot denna bakgrund föreslås en *ny definition av bankrörelse*. Med bankrörelse avses således rörelse i vilken ingår såväl betalningsförmedling via generella betalsystem som mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar. Detta skiljer sig från den nu gällande defi-

nitionen som enbart är inriktad på inlåning på konto där behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel.

I propositionen görs bedömningen att varken värnet om betalningssystemet eller skyddet för konsumenterna motiverar att bankerna förbehålls rätten att ta emot inlåning. Tvärtom bör valmöjligheterna och konkurrensen kunna öka om det s.k. inlåningsmonopolet avskaffas. Det föreslås därför att *bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas*. Det väsentliga är att hushållen även i framtiden har tillgång till former av inlåning där de insatta medlen garanteras. Detta sker genom sådan inlåning i banker som skyddas av insättningsgarantin.

Genom att inlåningsmonopolet för banker avskaffas ges kreditmarknadsföretag möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten. Sådan inlåning föreslås bli omfattad av insättningsgarantin. Även *andra företag än institut som omfattas av lagen om insättningsgaranti ges möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten*. Detta gäller således även icke-finansiella företag. Sådana företag står inte under Finansinspektionens tillsyn, och inlåning i dessa företag bör inte garanteras. Till skydd för insättarna och i syfte att förebygga brott skall dock särskilda krav ställas på företag som bedriver sådan inlåningsverksamhet. I remissen föreslås bl.a. en omfattande informationsplikt, en beloppsbegränsning på 50 000 kronor per konsument, en viss prövning av ägare och ledning i de aktuella företagen och viss lägsta nivå på det bundna egna kapitalet. Dessutom skall Finansinspektionen minst en gång per år kontrollera att företagen uppfyller vissa villkor i lagen. Dessa krav regleras i en ny lag, *lagen om inlåningsverksamhet*.

När det gäller kreditförsörjningen tar förslagen sin utgångspunkt i EG-rättens definition av kreditinstitut. Enligt denna är ett kreditinstitut ett kreditgivande institut som lånar upp medel från allmänheten. Det konstateras att behovet är svagare att reglera kreditförsörjningen än betalningsförmedlingen. Det är samtidigt svårt att avgränsa de mest skyddsvärda finansieringsformerna. Mot denna bakgrund föreslås en *ny definition av finansieringsrörelse*, vilken knyter an till EG-rättens definition av kreditinstitut. Finansieringsrörelse får som huvudregel drivas enbart efter tillstånd av Finansinspektionen och står då under inspektionens tillsyn. Från denna huvudregel föreslås vissa undantag. Förslaget innebär en förändring i förhållande till dagens ordning på så sätt att bara kreditgivare som lånar upp medel från allmänheten omfattas av definitionen och står under Finansinspektionens tillsyn. För de senare företagen, som inte längre kommer att stå under Finansinspektionens tillsyn, föreslås nya regler för att hindra att de utnyttjas för penningtvätt eller andra brottsliga aktiviteter. Vidare bedöms det vara lämpligt att göra vissa ändringar i konsumentkreditlagen för att stärka konsumentskyddet vid kreditgivning.

I propositionen föreslås vidare reformerade *rörelseregler* för både banker och kreditmarknadsföretag (kreditinstitut). Regler om *soliditet* och *likviditet*, *riskhantering* samt *genomlysning* införs. Ett kreditinstituts rörelse skall således drivas på ett sådant sätt att dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras. Ett institut skall vidare identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Rörelsen skall också bedrivas och organiseras på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas samt även i övrigt vara sund. Vidare skall

ett kreditinstitut endast få driva finansiell verksamhet. Bland de övriga förslagen kan nämnas att instituten får äga aktier och andelar i större omfattning än vad som är möjligt enligt gällande rätt samt att kreditmarknadsföretag ges möjlighet att driva värdepappersrörelse.

Rörelsereglerna tillsammans med övriga bestämmelser för kreditinstitut förs in i en *ny gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag, lagen om bank- och finansieringsrörelse*.

Propositionen behandlar även frågor om auktorisation av och tillsyn över kreditinstitut samt Finansinspektionens kontroll- och ingripandemöjligheter. Exempelvis får Finansinspektionen fler sanktioner till sitt förfogande.

Det föreslås även ändringar i bestämmelserna om startkapital för kreditinstitut och värdepappersbolag samt i vissa avseenden ändrade kapitalkrav för medlemsbanker och kreditmarknadsföretag. Vidare inskränks möjligheterna att återbetala insatskapitalet i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar samt ändras reglerna om reservfundsavsättningar i dessa typer av institut.

Slutligen behandlas även vissa sekretessfrågor. Bland annat föreslås att vissa finansiella företag, däribland banker och kreditmarknadsföretag, skall vara skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare. Vidare föreslås att sekretessen i s.k. kommunala finansföretag till skydd för enskilda skall vidgas och stärkas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2004. Två förslag till ändringar i tidigare övergångsbestämmelser föreslås dock träda i kraft redan den 1 januari 2004.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	12
2	Lagtext.....	13
2.1	Förslag till lag om bank- och finansieringsrörelse.....	13
2.2	Förslag till lag om införande av lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse	46
2.3	Förslag till lag om inlåningsverksamhet	50
2.4	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	55
2.5	Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).....	57
2.6	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	60
2.7	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)...	61
2.8	Förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617).....	65
2.9	Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619) ..	66
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	85
2.11	Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)	88
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	89
2.13	Förslag till lag om ändring i prisinformationslagen (1991:601).....	90
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse	91
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.	96
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet	98
2.17	Förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830).....	100
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet	102
2.19	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	103
2.20	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.....	105
2.21	Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (1995:450).....	109
2.22	Förslag till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554).....	110
2.23	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag ...	111
2.24	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker	112
2.25	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti	133

2.26	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring.....	136
2.27	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning.....	142
2.28	Förslag till lag om ändring i miljöbalken.....	143
2.29	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument.....	144
2.30	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:158) om investerarskydd.....	146
2.31	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden.....	147
2.32	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag.....	149
2.33	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.....	150
2.34	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.....	151
3	Ärendet och dess beredning.....	153
4	Bakgrund.....	155
4.1	Inledning.....	155
4.2	Det finansiella systemets funktioner och struktur.....	157
4.3	Utvecklingstendenser.....	163
4.3.1	Bankernas kärnverksamhet.....	163
4.3.2	Strukturella utvecklingstendenser.....	166
4.4	Risker och riskhantering i bank- och finansieringsrörelse.....	168
5	Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag – motiv och avgränsningar.....	172
5.1	Systemriskerna och systemskyddet i det finansiella systemet.....	172
5.1.1	Stabilitetsproblem i institut som ger kredit och tar emot inlåning.....	173
5.1.2	Stabilitetsproblem i andra institut.....	174
5.1.3	Ekonomiska kopplingar mellan finansiella företag.....	175
5.1.4	Systemriskerna i betalningsväsendet.....	176
5.1.5	Riksbankens systemskyddande roll.....	177
5.1.6	Motiv för reglering.....	178
5.2	Reglering av betalningsväsendet.....	180
5.2.1	Betalningsväsendets struktur och skyddsbehov.....	180
5.2.2	Bankrörelse.....	186
5.2.3	Bankernas ensamrätt och skyldighet att ta emot inlåning.....	195
5.3	Reglering av kreditförsörjningen.....	199
5.3.1	Motiv till reglering från systemskyddssynpunkt.....	200
5.3.2	Avvägningar vid reglering.....	202
5.4	Tillståndspliktig finansieringsverksamhet.....	213

5.4.1	Gällande rätt.....	213
5.4.2	Finansiella tjänster	214
5.4.3	Finansieringsrörelse	218
5.4.4	Undantag från tillståndsplikten.....	223
5.4.5	Vissa legala konsekvenser med anledning av att kreditmarknaden avregleras	244
5.5	Insättningsgarantifrågor	257
5.5.1	Ett säkert placeringsalternativ.....	257
5.5.2	Insättningar i kreditmarknadsföretag	258
5.5.3	Skyldighet att ta emot garanterade insättningar om sådana tillhandahålls	260
5.5.4	Informationsfrågor	263
6	Rörelser regler för banker och kreditmarknadsföretag – utgångspunkter	264
6.1	Inledning	264
6.2	Solida institut	264
6.2.1	Buffertkapital	265
6.2.2	Riskbegränsning.....	269
6.2.3	Genomlysning	269
7	En gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag	271
8	Rörelser regler.....	273
8.1	Soliditet och likviditet.....	273
8.2	Genomlysning	276
8.3	Riskhantering	277
8.4	Sundhet	280
8.5	Förtroendet för marknaden	288
8.6	Begränsningar för rörelsen.....	289
8.6.1	Tillåtna verksamheter	289
8.6.2	Bara finansiell verksamhet	292
8.7	Innehav av egendom	299
8.7.1	Gällande rätt.....	299
8.7.2	Innehav av annan egendom än aktier och andelar.....	302
8.7.3	Innehav av egendom till skyddande av fordran.....	302
8.7.4	Innehav av aktier och andelar	304
8.7.5	Innehav av aktier till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion	310
8.7.6	Innehav som ett normalt led i emissionsverksamhet m.m.	311
8.8	Tillstånd för större förvärv	314
8.9	Kredithantering	318
8.9.1	Kreditportföljen	319
8.9.2	Kreditprovning.....	320
8.9.3	Kreditprovningens organisation.....	326
8.9.4	Dokumentation av krediter och andra engagemang	327
8.9.5	Jävs krediter	329
8.10	Stora exponeringar	336
8.11	Smittobestämmelse	338

8.12	Uppdragsavtal	343
8.13	Övrigt	348
8.13.1	Interna riktlinjer och instruktioner	348
8.13.2	Föreskriftsrätt om en banks valutaposition... ..	352
8.13.3	Den associationsrättsliga regleringen av banker och kreditmarknadsföretag	353
8.13.4	Särskilda bestämmelser	361
9	9 Auktorisation	363
9.1	9.1 Gällande rätt.....	363
9.2	9.2 Ny formulering av tillståndskriterierna.....	365
10	10 Tillsyn.....	369
10.1	Inledning	369
10.2	Tillsyn över enskilda institut.....	371
10.3	Tillsyn över sektorerna	374
11	Finansinspektionens kontrollmöjligheter och ingripanden	376
11.1	Kontrollmöjligheter.....	376
11.1.1	Gällande rätt.....	376
11.1.2	Förordnande av revisor	378
11.2	Ingripande mot banker och kreditmarknadsföretag	379
11.2.1	Gällande rätt.....	379
11.2.2	Grundläggande bestämmelser om ingripande	381
11.2.3	Ingripanden i särskilda fall	384
11.2.4	Straffavgift	386
11.2.5	Förseningsavgift.....	387
11.3	Ägarprövning m.m.	389
11.3.1	Gällande rätt.....	389
11.3.2	Ny formulering av ägarprövningskriterierna	391
12	Andra företags mottagande av medel från allmänheten	393
12.1	Utgångspunkter	393
12.2	Ny lag om inlåningsverksamhet.....	394
12.2.1	Icke-finansiella företag får ta emot inlåning från allmänheten	394
12.2.2	Associationsform och kapitalkrav	401
12.2.3	Informationsplikt och redovisning.....	407
12.2.4	Ingripanden vid brister i informationen	414
12.2.5	Beloppsmässig begränsning av mottagna medel.....	416
12.2.6	Åtgärder mot penningtvätt	420
12.2.7	Krav på och kontroll av ägare och ledning... ..	421
12.2.8	Kvalifikationskrav och rapporteringsplikt för revisorer.....	425
12.2.9	Ansökan om registrering hos Finansinspektionen och viss kontroll.....	428
12.3	Undantag för erbjudanden som kräver prospekt.....	433
12.4	Övriga frågor.....	435
12.4.1	Sekretess	435
12.4.2	Statistik	436
13	Frågor om startkapital och buffertkapital	438

13.1	Startkapital i banker och kreditmarknadsföretag	438
13.1.1	Bakgrund.....	438
13.1.2	Ändrade regler om startkapital	438
13.2	Kapitalkrav i banker och kreditmarknadsföretag.....	439
13.2.1	Bakgrund.....	439
13.2.2	Stegvis höjning av kapitalbasen i medlemsbanker och kreditmarknadsföretag ..	440
13.3	Associationsrättsliga regler om buffertkapital	442
13.3.1	Bakgrund.....	442
13.3.2	Insatskapital i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar	445
13.3.3	Reservfond i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar	449
14	Vårdslös kreditgivning	452
14.1	Bakgrund.....	452
14.1.1	Olika regelverk	452
14.1.2	Regler om kreditgivning	453
14.2	Straffrättsliga överväganden	455
14.2.1	Gällande rätt.....	455
14.2.2	Bör vårdslös kreditgivning kriminaliseras? ..	459
14.3	Skadeståndsrättsliga överväganden	462
14.3.1	Gällande rätt.....	463
14.3.2	Styrelseledamots och verkställande direktörs ansvar mot banken eller kreditmarknadsföretaget	467
14.3.3	Styrelseledamots och verkställande direktörs ansvar mot annan än banken och kreditmarknadsföretaget	470
14.3.4	Revisorers, aktieägares med fleras ansvar mot banken, kreditmarknadsföretaget eller tredje man	474
15	Sekretess och uppgiftsskyldighet för banker och vissa andra finansiella företag	476
15.1	Gällande rätt.....	476
15.1.1	Lagrum.....	476
15.1.2	De som sekretessen är avsedd att skydda	477
15.1.3	Obehörighetsbegreppet	478
15.2	Överväganden om sekretess och uppgiftsskyldighet i vissa finansiella företag.....	480
15.2.1	Utgångspunkter.....	480
15.2.2	Utformningen av sekretessbestämmelserna..	481
15.2.3	Uppgiftsskyldighet i samband med förundersökning	484
16	Offentlighet och sekretess vid kommunal finansiell samverkan..	489
16.1	Offentlighetsprincipen och sekretesslagen	489
16.2	Finns det behov av ytterligare sekretessregler vid kommunal finansiell samverkan?	493
16.2.1	Kommunal finansiell samverkan	493
16.2.2	Sekretess till skydd för det allmännas ekonomiska intresse.....	495

16.2.3	Sekretess till skydd för enskilda ekonomiska förhållanden.....	496
17	Överklagande m.m.	505
18	Konsekvenser	507
18.1	Ekonomiska konsekvenser.....	507
18.2	Konsekvenser för små och medelstora företag m.m.	507
19	Författningskommentar	510
19.1	Förslaget till lag om bank- och finansieringsrörelse.....	510
19.2	Förslaget till lag om införande av lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse	557
19.3	Förslaget till lag om inlåningsverksamhet	563
19.4	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken.....	577
19.5	Förslaget till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).....	577
19.6	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	578
19.7	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	578
19.8	Förslaget till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617).....	580
19.9	Förslaget till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619).....	580
19.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	583
19.11	Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672).....	583
19.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	584
19.13	Förslaget till lag om ändring i prisinformationslagen (1991:601).....	584
19.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse	584
19.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.	586
19.16	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet	586
19.17	Förslaget till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830).....	587
19.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet	588
19.19	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	589
19.20	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag	589
19.21	Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (1995:450).....	591
19.22	Förslaget till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554).....	591

19.23	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag ...	591
19.24	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker	591
19.25	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti	595
19.26	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring.....	598
19.27	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning.....	604
19.28	Förslag till lag om ändring i miljöbalken (1998:808).....	604
19.29	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument	604
19.30	Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:158) om investerarskydd	605
19.31	Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden	605
19.32	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag	605
19.33	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	605
19.34	Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar	605
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 juni 2003.....	607

Del 2

Bilaga 1	Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Kommunala finansförbund (SOU 1998:72)
Bilaga 2	Remissinstanser som yttrat sig över Banklagskommitténs delbetänkande om Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160)
Bilaga 3	Remissinstanser som yttrat sig över Banklagskommitténs delbetänkande Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. (SOU 1999:82)
Bilaga 4	Remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian Reformerade bank- och finansieringsrörelseregler (Ds 2002:5)
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag
Bilaga 6	Lagrådets yttrande

Bilaga 7 De nya paragrafernas placeringar i gällande rätt

Prop. 2002/03:139

Bilaga 8 Rättsdatablad

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om bank- och finansieringsrörelse,
2. lag om införande av lagen om bank- och finansieringsrörelse,
3. lag om inlåningsverksamhet,
4. lag om ändring i föräldrabalken (1949:381),
5. lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173),
6. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
7. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
8. lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617),
9. lag om ändring i sparbankslagen (1987:619),
10. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
11. lag om ändring i konkurslagen (1987:672),
12. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
13. lag om ändring i prisinformationslagen (1991:601),
14. lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
15. lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer,
16. lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,
17. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830),
18. lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,
19. lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt,
20. lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag,
21. lag om ändring i marknadsföringslagen (1995:450),
22. lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554),
23. lag om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag,
24. lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker,
25. lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti,
26. lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring,
27. lag om ändring i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning,
28. lag om ändring i miljöbalken (1998:808),
29. lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument,
30. lag om ändring i lagen (1999:158) om investerarskydd,
31. lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden,
32. lag om ändring i lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag,
33. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
34. lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

2.1 Förslag till lag om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs¹ följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om bank- och finansieringsrörelse. Lagen gäller inte verksamhet som drivs av Sveriges riksbank eller Riksgäldskontoret.

2 § För utländska företags verksamhet i Sverige gäller bestämmelserna i denna lag i tillämpliga delar. För filialer till utländska företag gäller i övrigt lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Definition av bankrörelse

3 § Med bankrörelse avses rörelse i vilken det ingår

1. betalningsförmedling via generella betalsystem, och
2. mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar.

Med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.

Definition av finansieringsrörelse

4 § Med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken det ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing).

Nära samband skall anses finnas mellan företag som ingår i samma koncern eller på annat sätt har, genom gemensamt ägande, avtal eller liknande, sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Övriga definitioner

5 § I denna lag betyder

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut (EGT L 126, 26.5.2000, s. 1, Celex 32000L0012), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG (EGT L 035, 11.2.2003, s.1, Celex 32002L0087).

1. *anknutet företag*: ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom, tillhandahålla datatjänster eller driva annan liknande verksamhet som har samband med den huvudsakliga verksamheten i ett eller flera kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländska företag,

2. *bank*: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank,

3. *bankaktiebolag*: ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse,

4. *behörig myndighet*: en utländsk myndighet som har behörighet att utöva tillsyn över utländska kreditinstitut,

5. *EES*: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

6. *filial*: ett avdelningskontor med självständig förvaltning, varvid även ett utländskt kreditinstituts etablering av flera driftställen skall anses som en enda filial,

7. *finansiellt institut*: ett företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att

a) förvärva aktier eller andelar,

b) driva värdepappersrörelse utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, eller

c) driva en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2–10 och 12 utan att vara tillståndspliktigt enligt 2 kap. 1 §,

8. *hemland*: det land där ett företag har fått tillstånd till rörelse som avses i denna lag,

9. *kapitalbas*: detsamma som i 2 kap. 6–8 §§ lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag,

10. *kreditinstitut*: bank och kreditmarknadsföretag,

11. *kreditmarknadsbolag*: ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva finansieringsrörelse,

12. *kreditmarknadsförening*: en ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva finansieringsrörelse,

13. *kreditmarknadsföretag*: kreditmarknadsbolag och kreditmarknadsförening,

14. *kvalificerat innehav*: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

15. *medlemsbank*: en ekonomisk förening som avses i lagen (1995:1570) om medlemsbanker,

16. *sparbank*: ett företag som avses i sparbankslagen (1987:619),

17. *startkapital*: det kapital som definieras i artikel 34.2.1 och 34.2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut,

18. *utländskt bankföretag*: ett utländskt företag som i hemlandet har tillstånd att driva bankrörelse,

19. *utländskt kreditföretag*: ett utländskt företag som i hemlandet har tillstånd att driva finansieringsrörelse, och

20. *utländskt kreditinstitut*: ett utländskt bankföretag och ett utländskt kreditföretag.

6 § Ett kreditinstitut och ett annat företag skall anses ha *nära förbindelser*, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterföretag äger minst 20 procent av kapitalet eller disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en och samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser har även en fysisk person och ett kreditinstitut, om

1. den fysiska personen

a) äger minst 20 procent av kapitalet i kreditinstitutet,

b) disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i kreditinstitutet, eller

c) på annat sätt har sådant inflytande över kreditinstitutet att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag, eller

2. det finns en annan likartad förbindelse mellan denna person och kreditinstitutet.

Mottagande av återbetalningspliktiga medel

7 § Bara ett svenskt eller utländskt kreditinstitut får driva näringsverksamhet som har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, om inte annat är särskilt föreskrivet.

Första stycket gäller inte för verksamhet för vilket det skall upprättas prospekt enligt aktiebolagslagen (1975:1385), försäkringsrörelselagen (1982:713), lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument eller lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet.

Reglers tillämpning på andra företag än kreditinstitut

8 § Om ett kreditinstitut ingår i en finansiell företagsgrupp enligt 6 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, skall bestämmelserna i 6–9, 13 och 15 kap. denna lag samt bestämmelserna i lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag om ett instituts rörelse och om tillsyn över ett institut, gälla i tillämpliga delar för övriga företag i företagsgruppen. Begränsningarna i fråga om ett instituts rörelse skall avse företagen i företagsgruppen gemensamt.

Om det finns särskilda skäl får ett företag undantas från bestämmelserna i första stycket. Frågor om sådana undantag prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

9 § Bara banker, Sveriges riksbank, Sveriges allmänna hypoteksbank och utländska kreditinstitut får i sin firma eller i övrigt vid beteckning av sin affärsrörelse använda ordet bank. Ett utländskt kreditinstitut får driva verksamhet i Sverige under den firma som institutet använder i det land där det har sitt huvudkontor.

En sammanslutning eller annan juridisk person med nära anknytning till någon som avses i första stycket får, efter tillstånd av Finansinspektionen, använda ordet bank i sin firma.

Vad som sägs i denna paragraf hindrar inte att ett företag som omfattas av pantbankslagen (1995:1000) använder ordet pantbank i sin firma eller annars i sin rörelse.

Tystnadsplikt

10 § Enskildas förhållanden till kreditinstitut får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

I 5 a § kreditupplysningslagen (1973:1173) finns bestämmelser som innebär att vad som gäller om tystnadsplikt enligt första stycket inte hindrar att uppgifter i vissa fall utväxlas för kreditupplysningsändamål.

Uppgiftsskyldighet

11 § Ett kreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

2 kap. Tillståndspliktig bank- och finansieringsrörelse

Tillståndsplikt

1 § Bankrörelse eller finansieringsrörelse får drivas bara efter tillstånd, om inte annat framgår av denna lag.

Undantag från tillståndsplikt för bankrörelse

2 § Tillstånd att driva bankrörelse behövs inte för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

Undantag från tillståndsplikt för finansieringsrörelse

3 § Tillstånd enligt denna lag behövs inte för finansieringsrörelse som drivs av

1. en bank,
2. ett utländskt bankföretag som har tillstånd att driva bankrörelse i Sverige enligt 4 kap. 4 §,
3. ett försäkringsföretag, ett värdepappersföretag, Svenska skeppshypotekskassan eller en pantbank enligt pantbankslagen (1995:1000), i den utsträckning det är tillåtet enligt den för dem tillämpliga lagstiftningen,
4. ett företag som tillhandahåller finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget,
5. ett aktiebolag eller en ekonomisk förening om
 - a) verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar, och
 - b) medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten,
6. ett företag som bara finansierar andra företag i samma koncern eller motsvarande utländska företagsgrupp, om inte finansieringen avser företag i vars rörelse det ingår näringsverksamhet med ändamål att driva sådan verksamhet som anges i 1 kap. 4 § första stycket 2,
7. en ekonomisk förening, vilken
 - a) som medlemmar vid varje tillfälle har högst 1 000 fysiska personer,
 - b) som medlemmar antar bara personer som ingår i en i förväg identifierbar begränsad krets som också anges i föreningens stadgar,
 - c) tar emot återbetalningspliktiga medel bara från medlemmarna eller från finansiella företag, och
 - d) har till ändamål bara att med sådana medel som avses i c tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna.

Undantagen enligt första stycket 5 och 7 för rörelse som drivs av aktiebolag eller ekonomisk förening gäller även för sådan rörelse som drivs av motsvarande utländska företag.

3 kap. Tillstånd för svenska företag

Förutsättningar för tillstånd

1 § Tillstånd att driva bankrörelse får ges för svenska aktiebolag, sparbanker och medlemsbanker.

Tillstånd att driva finansieringsrörelse får ges för svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Bestämmelser om förutsättningar för utländska företag att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse i Sverige finns i 4 kap.

2 § Ett svenskt företag skall ges tillstånd att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse, om

1. bolagsordningen, stadgarna eller reglementet stämmer överens med denna lag och andra författningar och i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av den planerade verksamheten,
2. det finns skäl att anta att den planerade rörelsen kommer att drivas enligt bestämmelserna i denna lag och andra författningar som reglerar företagets verksamhet,
3. det finns skäl att anta att den som har eller kan förväntas komma att få ett kvalificerat innehav i företaget

a) inte kommer att motverka att rörelsen drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag och andra författningar som reglerar företagets verksamhet, och

b) även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett kreditinstitut, och

4. den som skall ingå i företagets styrelse eller vara verkställande direktör, eller vara ersättare för någon av dem, har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av ett kreditinstitut och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.

Tillstånd får inte ges, om någon som i väsentlig utsträckning har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet har eller kan förväntas komma att få ett kvalificerat innehav i företaget.

Om företaget har eller kan förväntas komma att få nära förbindelser med någon annan, får tillstånd ges bara om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av företaget.

Godkännande av bolagsordning m.m.

3 § Bolagsordning, stadgar eller reglemente för ett företag skall godkännas i samband med att det får tillstånd att driva bank- eller finansieringsrörelse.

4 § Ett kreditinstitut som har beslutat att ändra sin bolagsordning, sina stadgar eller sitt reglemente, skall ansöka om godkännande av ändringen. Ändringen skall godkännas om bolagsordningen, stadgarna eller reglementet överensstämmer med denna lag och andra författningar samt i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av institutets verksamhet.

Ett beslut om ändring av bolagsordning, stadgar eller reglemente får inte registreras innan det har godkänts.

Startkapital m.m.

5 § Ett bankaktiebolag skall när rörelsen påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst fem miljoner euro.

6 § En sparbank skall när rörelsen påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst en miljon euro.

7 § En medlemsbank och ett kreditmarknadsföretag skall när rörelsen påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst fem miljoner euro.

Om balansomslutningen i den planerade rörelsen kan beräknas uppgå till högst etthundra miljoner kronor eller, om institutet kommer att ha sin redovisning i euro, tolv miljoner euro, får institutet i samband med prövning av en ansökan om tillstånd medges att ha ett lägre startkapital än det som anges i första stycket, dock lägst motsvarande en miljon euro.

I 9 kap. 2 § finns bestämmelser om storleken på institutets kapitalbas för det fall att balansomslutningen under rörelsens gång överstiger ett

Prövningen av ansökan

8 § En ansökan om tillstånd att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse, liksom frågor om godkännande av bolagsordning, stadgar eller reglemente enligt 3 eller 4 § och om medgivande enligt 7 § andra stycket, prövas av Finansinspektionen. Följande ärenden skall dock prövas av regeringen om de är av principiell betydelse eller av särskild vikt

1. ärenden som avser tillstånd att driva bankrörelse, liksom frågor enligt 3 § och 7 § andra stycket i samma ärenden, och
2. ärenden om godkännande av ändring av bolagsordning, stadgar eller reglemente för en bank enligt 4 §.

Ansökan om tillstånd

9 § Ett aktiebolag och en ekonomisk förening får ansöka om tillstånd innan företaget registrerats i aktiebolags- eller föreningsregistret.

Om ett aktiebolag har ansökt om tillstånd inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande räknas den tid som anges i 2 kap. 9 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385) från tillståndsbeslutet. Om en ekonomisk förening har ansökt om tillstånd inom sex månader från beslutet om att bilda föreningen räknas den tid som anges i 2 kap. 3 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar från tillståndsbeslutet.

4 kap. Utländska företags verksamhet i Sverige

Kreditinstitut hemmahörande inom EES

1 § Ett utländskt kreditinstitut som hör hemma inom EES och där driver finansieringsrörelse får börja driva sådan verksamhet som anges i 7 kap. 1 § andra stycket genom filial i Sverige, två månader efter det att Finansinspektionen från en behörig myndighet i institutets hemland har tagit emot en underrättelse som innehåller

1. en plan för den avsedda verksamheten här i landet med uppgift om bland annat filialens organisation,
2. uppgift om filialens adress och ansvariga ledning, samt
3. uppgift om kreditinstitutets kapitalbas och kapitaltäckningsgrad.

Finansinspektionen får medge att verksamheten påbörjas tidigare än vad som anges i första stycket. Om det behövs skall Finansinspektionen, innan det utländska kreditinstitutet börjar driva verksamhet från filialen, upplysa institutet om de bestämmelser som gäller för verksamheten här i landet.

2 § Ett utländskt kreditinstitut som avses i 1 § får erbjuda och tillhandahålla sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket i Sverige utan att inrätta filial här, så snart Finansinspektionen från en behörig myndig-

het i institutets hemland har tagit emot en underrättelse som anger vilka tjänster institutet avser att tillhandahålla i Sverige.

3 § Vad som sägs i 1 och 2 §§ om ett utländskt kreditinstitut gäller även ett finansiellt institut som hör hemma inom EES och dess dotterföretag, om det finansiella institutet är dotterföretag till ett sådant utländskt kreditinstitut som avses i 1 § eller ägs gemensamt av två eller flera sådana utländska kreditinstitut och uppfyller samtliga följande villkor.

1. Det eller de utländska kreditinstitut som äger det finansiella institutet (ägande kreditinstitut) skall vara auktoriserade som kreditinstitut i det EES-land vars lag gäller för det finansiella institutet.

2. Den ifrågavarande verksamheten skall drivas i det EES-land vars lag gäller för det finansiella institutet.

3. Ägande kreditinstitut skall inneha minst 90 procent av samtliga röster i det finansiella institutet.

4. Ägande kreditinstitut skall tillgodose behöriga myndigheters krav på sund förvaltning av det finansiella institutet och skall ha utfäst sig att, med samtycke av hemlandets behöriga myndigheter, solidariskt svara för de åtaganden som det finansiella institutet har gjort.

5. Det finansiella institutet skall omfattas, särskilt med avseende på verksamheten i fråga, av den gruppbaseade tillsyn som ägande kreditinstitut är föremål för.

Att villkoren i första stycket är uppfyllda skall framgå av de underrättelser som avses i 1 och 2 §§.

En sådan underrättelse som avses i 1 § skall beträffande sådana företag som avses i första stycket innehålla uppgift även om den konsoliderade kapitaltäckningsgraden för ägande kreditinstitut eller dess moderföretag.

Övriga utländska kreditinstitut

4 § Ett annat utländskt kreditinstitut än ett sådant som avses i 1 § får ges tillstånd att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse från filial i Sverige. Tillstånd skall ges om

1. institutet står under betryggande tillsyn av en behörig myndighet i hemlandet och den myndigheten har medgett att företaget etablerar sig i Sverige,

2. det finns skäl att anta att den planerade verksamheten kommer att drivas på ett sätt som är förenligt med 3 kap. 2–7 §§, och

3. insättningar hos filialen omfattas av garanti enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller av en utländsk garanti som

a) omfattar insättningar som anges i 2 § lagen om insättningsgaranti och

b) har en högsta ersättningsnivå som inte understiger ett belopp motsvarande 20 000 euro innan det i förekommande fall har gjorts avdrag för en självrisk med högst 10 procent av en enskild insättares garanterade insättning.

5 § Ansökan om tillstånd till filialetablering enligt 4 § prövas av Finansinspektionen. I fråga om bankföretag prövas dock ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt av regeringen.

6 § Ett kreditinstitut hemmahörande utanför EES får efter anmälan till Finansinspektionen driva verksamhet som huvudsakligen avser representation och förmedling av bank- och finansieringstjänster från kontor eller annat fast driftställe (representationskontor) i Sverige.

Tillåten verksamhet

7 § Ett utländskt kreditinstitut som driver rörelse med stöd av 1, 2 eller 4 § får här driva bara sådan verksamhet som omfattas av institutets verksamhetstillstånd i hemlandet.

Ett utländskt företag som avses i 3 § får här driva bara sådan verksamhet som är tillåten enligt företagets bolagsordning eller stadgar och bara i den utsträckning det eller de utländska kreditinstitut som äger företaget eller dess moderföretag skulle ha rätt enligt första stycket att driva sådan verksamhet.

I 1 kap. 3 d och 3 e §§ lagen (1991:981) om värdepappersrörelse finns bestämmelser om att verksamhet som avses i 1 kap. 3 § samma lag under vissa förutsättningar får drivas av utländska kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 1 och 2 §§ och av finansiella institut och dotterföretag som driver verksamhet med stöd av 3 §.

5 kap. Svenska företags verksamhet utomlands

Filialverksamhet inom EES

1 § Vill ett kreditinstitut som driver verksamhet som har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten och att lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande inrätta en filial inom EES för verksamhet som anges i 7 kap. 1 § andra stycket, skall institutet underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas. Underrättelsen skall innehålla

1. information om institutets plan för filialverksamheten, med uppgift om filialens organisation, och
2. uppgift om i vilket land filialen skall inrättas samt om filialens adress och ansvariga ledning.

2 § Finner Finansinspektionen i fall som avses i 1 § att det inte finns skäl att ifrågasätta institutets administrativa struktur eller finansiella situation, skall inspektionen inom tre månader från det att underrättelsen togs emot lämna över den till den behöriga myndigheten i det land där filialen skall inrättas. Inspektionen skall samtidigt lämna uppgift om storleken av institutets kapitalbas och kapitaltäckningsgrad.

Finansinspektionen skall underrätta kreditinstitutet när inspektionen lämnar över underrättelsen.

Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för att lämna över den underrättelse som avses i första stycket, skall inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att underrättelsen togs emot.

3 § Om ett kreditinstitut som avses i 1 § skall ändra något av de förhållanden som angetts i institutets underrättelse till Finansinspektionen efter det att filialen har inrättats, skall institutet skriftligen underrätta inspektionen minst en månad innan ändringen genomförs.

Om Finansinspektionen finner att ändringen inte får göras, skall inspektionen meddela beslut om det inom en månad från det att underrättelsen kom in till inspektionen. Den behöriga myndigheten i det andra landet skall genast underrättas om beslutet.

Gränsöverskridande verksamhet inom EES

4 § Vill ett kreditinstitut som avses i 1 § erbjuda och tillhandahålla sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket inom EES utan att inrätta filial där, skall institutet underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas. Underrättelsen skall innehålla uppgift om i vilket land verksamheten skall drivas och vilka tjänster som skall erbjudas.

Finansinspektionen skall inom en månad från det att underrättelsen togs emot lämna över den till den behöriga myndigheten i det land där verksamheten skall drivas.

Övriga fall av filialverksamhet utomlands

5 § I andra fall än som avses i 1 § skall ett kreditinstitut som planerar att inrätta en filial utomlands ansöka om tillstånd hos Finansinspektionen. Ett sådant tillstånd skall ges om det finns skäl att anta att den planerade rörelsen kommer att drivas enligt bestämmelserna i denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet.

6 kap. Övergripande bestämmelser om ett kreditinstituts rörelse

Soliditet och likviditet

1 § Ett kreditinstituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

Riskhantering

2 § Ett kreditinstitut skall identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med.

Ett institut skall särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

Genomlysning

3 § Ett kreditinstituts rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas.

4 § Ett kreditinstituts rörelse skall även i andra avseenden än som sägs i 1–3 §§ drivas på ett sätt som är sunt.

Riktlinjer och instruktioner

5 § Styrelsen i ett kreditinstitut skall se till att det finns skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen.

Huvudkontor i Sverige

6 § Varje kreditinstitut skall ha sitt huvudkontor i Sverige.

Uppdragsavtal

7 § Om ett kreditinstitut vill uppdra åt någon annan att utföra någon av de tjänster som avses i 7 kap. 1 §, skall institutet anmäla detta till Finansinspektionen och ge in uppdragsavtalet. Ett sådant uppdrag får ges om

1. institutet svarar för den anförtrodda verksamheten mot kunden,
2. verksamheten drivs av uppdragstagaren under kontrollerade och säkerhetsmässigt betryggande former, och
3. uppdraget inte har sådan omfattning att institutet inte kan uppfylla de skyldigheter som följer av denna lag eller andra författningar som reglerar institutets verksamhet.

7 kap. Verksamhet och innehav av egendom

Finansiell verksamhet

1 § Ett kreditinstitut får driva bara finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den.

Ett kreditinstitut får i sin verksamhet, bland annat

1. låna upp medel, till exempel genom att ta emot inlåning från allmänheten eller ge ut obligationer eller andra jämförbara fordringsrätter,
2. lämna och förmedla kredit, till exempel i form av konsumentkredit och kredit mot panträtt i fast egendom eller fordringar,
3. medverka vid finansiering, till exempel genom att förvärva fordringar och upplåta lös egendom till nyttjande (leasing),
4. förmedla betalningar,
5. tillhandahålla betalningsmedel,
6. ikläda sig garantiförbindelser och göra liknande åtaganden,
7. medverka vid värdepappersemissioner,
8. lämna ekonomisk rådgivning,
9. förvara värdepapper,
10. driva rembursverksamhet,
11. tillhandahålla värdefackstjänster,
12. driva valutahandel,

13. driva värdepappersrörelse under de förutsättningar som föreskrivs i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, samt

14. lämna kreditupplysning under de förutsättningar som föreskrivs i kreditupplysningslagen (1973:1173).

Innehav av egendom i allmänhet

2 § Ett kreditinstitut får inneha bara

1. egendom som behövs för att driva sådan verksamhet som avses i 1 §,
2. egendom som förvärvats till skyddande av fordran enligt 3–8 §§, och
3. aktier och andelar med de begränsningar som anges i 9–11 §§.

Innehav av egendom för att skydda en fordran

3 § För att skydda en fordran får ett kreditinstitut

1. på offentlig auktion, en svensk eller utländsk börs eller en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordran, och
2. om det finns skäl att anta att institutet annars skulle lida avsevärd förlust, som betalning för en fordran överta egendom som utgör säkerhet för fordran eller annan egendom.

4 § Vad som sägs i 3 § gäller inte egen aktie eller aktie i moderbolag. För förvärv av sådana aktier finns bestämmelser i 7 kap. aktiebolagslagen (1975:1385). Vad som sägs i 3 § gäller inte heller bevis om andel eller tillskott till medlemsbank eller kreditmarknadsförening. I fråga om en sparbanks förvärv av bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken gäller bestämmelserna i 5 kap. 7 § första stycket sparbankslagen (1987:619).

5 § I utbyte mot egendom som har köpts eller övertagits enligt 3 § får ett kreditinstitut förvärva aktier eller andelar i ett företag som bildats för att förvalta egendomen eller för att fortsätta en verksamhet som drivs med denna.

Har aktier eller andelar förvärvats enligt 3 § eller enligt första stycket, får kreditinstitutet förvärva ytterligare aktier eller andelar i samma företag om det finns en uppenbar risk för att institutet annars lider förlust.

Har aktier eller andelar i ett företag förvärvats enligt 3 § eller enligt första eller andra stycket, får kreditinstitutet, om företaget överlåter sina tillgångar på ett annat företag, byta ut dessa aktier eller andelar mot aktier eller andelar i det andra företaget.

6 § Den egendom som ett kreditinstitut har förvärvat enligt 3 eller 5 § skall avyttras när det är lämpligt med hänsyn till marknadsförhållandena. Egendomen skall dock avyttras senast när det kan göras utan förlust för institutet. Om egendomen inte har avyttrats inom tre år från förvärvet, får

institutet fortsätta att inneha egendomen bara om Finansinspektionen ger tillstånd till det. Prop. 2002/03:139

7 § Förvärv av egendom för att skydda en fordran skall anmälas till Finansinspektionen.

8 § Ett kreditinstitut skall till Finansinspektionen varje år lämna en särskild redovisning av egendom som förvärvats för att skydda en fordran.

Innehav av aktier och andelar

9 § Ett kreditinstituts kvalificerade innehav av aktier eller andelar i andra företag än kreditinstitut, utländska kreditinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersföretag, finansiella institut, anknutna företag och försäkringsföretag får sammanlagt uppgå till högst 60 procent av kapitalbasen i kreditinstitutet. Ett sådant innehav i ett enskilt företag får uppgå till högst 15 procent av kapitalbasen i kreditinstitutet.

Aktier eller andelar som har förvärvats i strid med första stycket skall snarast avyttras.

Har aktier eller andelar förvärvats inom ramen för de gränser som anges i första stycket och förändras därefter förhållandet mellan de kvalificerade innehaven och kapitalbasen så att gränserna överskrids, skall institutet så snart det är lämpligt avyttra överskjutande aktier och andelar.

10 § Vid beräkningen enligt 9 § första stycket av ett kreditinstituts kvalificerade innehav räknas inte

1. aktier eller andelar som ett kreditinstitut tillfälligt innehar vid medverkan i rekonstruktion eller som ett led i att skydda en fordran enligt 3–8 §§, eller

2. aktier eller andelar som ett kreditinstitut tillfälligt innehar som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i eget namn för någon annans räkning.

11 § De i 9 § första stycket angivna gränserna får överskridas om

1. det belopp med vilket det kvalificerade innehavet överskrids täcks av institutets kapitalbas, och

2. det görs avdrag för motsvarande del av kapitalbasen vid beräkningen av kapitaltäckningsgraden enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Om båda de gränser som anges i 9 § första stycket överskrids, skall det största belopp som någon gräns överskrids med, täckas på det sätt som beskrivs i första stycket.

Tillstånd för förvärv av egendom i vissa fall

12 § Ett kreditinstitut får bara efter tillstånd av Finansinspektionen förvärva egendom om institutets motprestation motsvarar mer än 25 procent av dess kapitalbas. Tillstånd skall inhämtas före förvärvet.

Tillstånd skall ges om det inte kan antas att förvärvet leder till överträdelse av denna lag eller andra författningar.

Kreditprövning

1 § Innan ett kreditinstitut beslutar att bevilja en kredit skall det pröva risken för att de förpliktelser som följer av kreditavtalet inte kan fullgöras. Institutet får bevilja en kredit bara om förpliktelserna på goda grunder kan förväntas bli fullgjorda.

Någon kreditprövning behöver inte göras i de situationer som anges i 5 a § andra och tredje styckena konsumentkreditlagen (1992:830).

Beslutsunderlag

2 § Ett kreditinstituts kreditprövning skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett ärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten.

Dokumentation

3 § Ett kreditinstituts kreditbeslut skall dokumenteras så att beslutsunderlaget redovisas och att kreditärendets hantering även i övrigt kan följas.

Kreditliknande engagemang

4 § Vad som sägs i 1–3 §§ om kreditprövning, beslutsunderlag och dokumentation skall tillämpas även på kreditliknande engagemang.

Tillhandahållande av tjänster till en jävskrets

5 § Ett kreditinstitut får inte ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som institutet normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med eller till förmån för

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med någon annan får avgöra kreditärenden som annars skall avgöras av styrelsen,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom institutet,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–4, eller
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller ingå sådana avtal som avses i första stycket med eller till förmån för en lekmannarevisor i banken.

Finansinspektionen prövar om en delegat eller en anställd har sådan ledande ställning som avses i första stycket 2 och 3.

6 § Institutets styrelse skall behandla ärenden som avses i 5 §. Den skall vidare i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats.

1 § Bestämmelser om kapitaltäckning och stora exponeringar finns i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

2 § En medlemsbank eller ett kreditmarknadsföretag som enligt 3 kap. 7 § andra stycket har medgetts att påbörja sin rörelse med ett lägre startkapital än motsvarande fem miljoner euro får under rörelsens gång ha en kapitalbas som understiger det beloppet men som motsvarar minst

a) två miljoner euro om balansomslutningen överstiger etthundra men inte tvåhundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, tolv men inte tjugofyra miljoner euro,

b) tre miljoner euro om balansomslutningen överstiger tvåhundra men inte trehundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, tjugofyra men inte trettiosex miljoner euro,

c) fyra miljoner euro om balansomslutningen överstiger trehundra men inte fyrahundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, trettiosex men inte fyrtioåtta miljoner euro.

Om balansomslutningen överstiger fyrahundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, sextio miljoner euro, skall institutet ha en kapitalbas motsvarande minst fem miljoner euro.

Kapitalbasens storlek enligt första och andra styckena skall beräknas efter den kurs som gällde vid beslut om tillstånd enligt 3 kap.

3 § Ett kreditinstituts kapitalbas får inte understiga det belopp som enligt 3 kap. 5–7 §§ krävdes när rörelsen påbörjades.

Om en medlemsbank eller ett kreditmarknadsföretag med stöd av 2 § första stycket får ha en lägre kapitalbas än motsvarande fem miljoner euro, gäller i stället att kapitalbasen inte får understiga det högsta av de belopp som enligt nämnda stycke krävts för institutet.

Motbok

Banken får inte träffa förbehåll om rätt för banken att återbeta betalning

4 § Motbok eller annat bevis, som en bank utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss person och innehålla uppgift om att överlåtelse får ske bara till viss person och att överlåtelse bör anmälas hos banken.

till någon annan än rätt innehavare av en motbok.

I fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok gäller särskilda bestämmelser.

Omyndigas medel

5 § En omyndig får utan förmyndarens tillstånd förfoga över medel som den omyndige själv satt in hos en bank efter det att han eller hon fyllt sexton år. Utan den omyndiges samtycke får banken inte betala ut sådana medel till förmyndaren. Om förmyndaren har fått överförmyndarens tillstånd att omhänderta medlen och visat bevis på det, får den omyndige inte vidare förfoga över medlen. Sådan inskränkning i den omyndiges

rätt skall antecknas på insättningsbevis eller i motbok, när beviset eller motboken visas upp hos banken, eller på annat sätt som gör inskränkningen känd inom banken.

Medel som en förmyndare, god man eller förvaltare förvaltar enligt föräldrabalken får tas ut utan överförmyndarens tillstånd bara om det har gjorts förbehåll enligt 14 kap. 8 § föräldrabalken eller uttaget avser ränta. Överförmyndaren kan enligt 14 kap. 21 § föräldrabalken besluta, att ett sådant förbehåll inte skall gälla. Beslutet skall antecknas på bevis eller i motbok som har utfärdats om insättningen eller på annat sätt som gör beslutet känt inom banken. Banken är skyldig att på begäran av överförmyndare, förmyndare, god man eller förvaltare utfärda bevis om insättning av medel eller tillgogohavande, samt i förekommande fall intyga att meddelat tillstånd inte har utnyttjats.

Är föräldrar förmyndare, får de utan överförmyndarens tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken, om medlen inte har satts in med uppgift om att de enligt 16 kap. 11 § föräldrabalken inte får tas ut utan sådant tillstånd eller att de omfattas av särskild överförmyndarkontroll. Överförmyndaren kan enligt 13 kap. 19 § föräldrabalken besluta om annan inskränkning i föräldrars uttagsrätt. Inskränkning i uttagsrätten som avses i detta stycke skall antecknas på bevis eller i motbok som har utfärdats om insättningen eller på annat sätt som gör inskränkningen känd inom banken.

10 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för bankaktiebolag

1 § För bankaktiebolag gäller vad som är föreskrivet för aktiebolag i allmänhet, om inte annat följer av denna lag eller är särskilt föreskrivet. Om det i aktiebolagslagen (1975:1385) finns hänvisningar till bestämmelser i samma lag och gäller föreskrifter i denna lag i stället för eller vid sidan av bestämmelserna i aktiebolagslagen, skall hänvisningarna vid tillämpning i fråga om bankaktiebolag i stället respektive också avse föreskrifter i denna lag.

Aktiekapital

2 § Ett bankaktiebolags aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till den planerade rörelsens omfattning och art.

Teckning av aktier

3 § Om teckning av aktier innebär att någon som inte har prövats enligt 3 kap. 2 § första stycket 3 eller andra stycket kommer att ha ett kvalificerat innehav i bankaktiebolaget, får bolaget inte bildas utan att en sådan prövning av aktietecknaren görs. Om denne vid den prövningen inte anses lämplig, får bolaget inte heller bildas.

4 § Finansinspektionen får medge att nedsättning av aktiekapitalet får ske utan rättsens tillstånd enligt 6 kap. 6 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385), om bankaktiebolaget samtidigt med nedsättningen vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar till följd av beslutet om nedsättning.

5 § I stället för bestämmelserna i 6 kap. 6 § andra–fjärde styckena aktiebolagslagen (1975:1385) skall bestämmelserna i denna paragraf tillämpas.

Rättsens tillstånd skall sökas senast två månader efter det att nedsättningsbeslutet har registrerats. Ett bevis om registreringen skall följa med ansökan.

Rätten skall utan dröjsmål inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning nedsättningen kan komma att inverka på insättarnas rätt. Om rätten med hänsyn till yttrandets innehåll finner att nedsättningen inte bör verkställas, skall ansökan genast avslås. I annat fall skall rätten kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill bestrida ansökan att senast en viss dag skriftligen anmäla detta hos rätten. I föreläggandet skall det anges att den som inte har gjort en sådan anmälan anses ha medgett ansökan. I kallelsen skall ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Rätten skall se till att kallelsen skyndsamt kungörs i Post- och Inrikes Tidningar.

Tillstånd skall ges, om ansökan inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar. Att en insättare bestrider ansökan utgör dock inte något hinder, om inspektionens yttrande ger grund för att ge tillstånd.

Egen aktie som säkerhet

6 § Ett bankaktiebolag får ta emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant, om dessa aktier utgör en mindre del av de aktier som lämnas som säkerhet för en kredit.

Bolagets ledning

7 § Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Flertalet av ledamöterna skall vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag.

8 § I ett bankaktiebolag skall styrelsen utse en verkställande direktör. Bolagets verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen.

9 § Rätten att teckna ett bankaktiebolags firma får utövas bara av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 8 kap. 30 § aktiebolagslagen (1975:1385) om verkställande direktörens firmateckningsrätt. Ingen annan inskränkning får registreras.

10 § Bolagsstämmans ordförande skall innan styrelseval förrättas i ett bankaktiebolag lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag.

Bolagsstämma

11 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt och insyn i 9 kap. 22 och 24 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att upplysningar får lämnas bara om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Bestämmelserna i 9 kap. 23 § aktiebolagslagen skall tillämpas också när styrelsen funnit att en upplysning som har begärts enligt 9 kap. 22 § aktiebolagslagen inte kan lämnas till aktieägare utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Revision

12 § I ett bankaktiebolag skall minst en revisor som bolagsstämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

Om bolagsstämman inte har utsett en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen, är bestämmelserna om länsstyrelseförordnande i 10 kap. 24 och 26 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) tillämpliga.

13 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt i 10 kap. 41 §, 11 kap. 18 och 21 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att upplysningar får lämnas bara om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

14 § I 13 kap. 10 § finns bestämmelser om revisors och särskild granskares rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen.

Låneförbud

15 § I stället för bestämmelserna i 12 kap. 7–9 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller bestämmelserna i denna paragraf och i 8 kap. 5 §.

Ett bankaktiebolag får inte lämna lån i syfte att gäldenären skall förvärva aktier i bolaget, om det sammanlagda beloppet av sådana lån där efter skulle överstiga bolagets fria egna kapital.

Likvidation

16 § Förutom i de fall som anges i 13 kap. 11, 16, 20, 49 och 50 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall rätten besluta att ett bankaktiebolag skall gå i likvidation om tillståndet att driva bankrörelse har återkallats utan att bolaget i stället fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

17 § Vid tillämpningen av 13 kap. 10 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall vad som där sägs i första stycket 2 om 8 kap. 3 § första stycket och

16 § årsredovisningslagen (1995:1554) i stället avse 8 kap. 5 och 8 §§ lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

18 § Ansökan om likvidation av ett bankaktiebolag enligt 16 § detta kapitel eller 13 kap. 10 eller 16 § aktiebolagslagen (1975:1385) får också göras av Finansinspektionen.

19 § Utöver vad som föreskrivs i 13 kap. 44 § aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att något beslut om att en likvidation skall upphöra och bankaktiebolagets verksamhet återupptas inte får fattas, om bolagets tillstånd att driva bankrörelse har återkallats.

Fusion

20 § Bara ett bankaktiebolag får genom fusion överta ett annat bankaktiebolags samtliga tillgångar och skulder.

21 § Vid fusion med ett bankaktiebolag tillämpas inte 14 kap. 13–18 §§ aktiebolagslagen (1975:1385). I stället tillämpas 22–24 §§ detta kapitel.

22 § När fusionsplanen har godkänts av bolagen, skall såväl överlåtande som övertagande bolag ansöka om tillstånd att verkställa planen. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion genom kombination skall bolagen dessutom ansöka om tillstånd enligt 3 kap. 2 § och godkännande av bolagsordningen enligt 3 kap. 3 § för det övertagande bolaget.

Ansökan skall ges in inom en månad efter det att fusionsplanen har godkänts i samtliga bolag och senast två år efter det att fusionsplanen kungjorts enligt 18 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385).

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

23 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan skall prövas att bolagens borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

24 § En ansökan enligt 22 § skall avslås om

1. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1993:20) eller rättsakter, avtal eller andra beslut som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen eller om en sådan prövning av fusionen pågår,

2. det, vid kombination, inte framgår av fusionsplanen att de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget uppgår till minst aktiekapitalet i detta, eller

3. bolagens borgenärer inte tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 23 § eller de fusionerande bolagens ekonomiska förhål-

landen i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med insättares eller andra fordringsägares intressen.

Om ansökan inte kan bifallas på grund av att prövning pågår enligt första stycket 1 och prövningen kan antas ta kort tid, får dock tillståndsfrågan förklaras vilande under högst sex månader.

25 § Anmälan enligt 14 kap. 19 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall göras inom två månader från det att tillstånd har meddelats.

26 § Fusion genom absorption av ett helägt dotterbolag får ske även om det i dotterbolaget finns egendom som bankaktiebolaget inte får förvärva enligt denna lag. Sådan egendom måste avyttras senast ett år från registreringen. Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen förlänga denna frist.

27 § Vid absorption av ett helägt dotterbolag tillämpas inte 14 kap. 26 och 27 §§ aktiebolagslagen (1975:1385). I stället gäller vad som sägs i denna paragraf.

Tidigast en och senast två månader efter det att fusionsplanens registrering har kungjorts skall moderbolaget ansöka om tillstånd att verkställa planen. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

I fråga om ett sådant ärende gäller bestämmelserna i 23 och 24 §§ i tillämpliga delar. Vad som sägs om överlåtande bolag skall avse dotterbolag och vad som sägs om övertagande bolag skall avse moderbolag.

Skadestånd

28 § Vad som i 15 kap. 1–3 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) föreskrivs om ansvar vid överträdelse av den lagen, av tillämplig lag om årsredovisning och av bolagsordningen gäller för bankaktiebolag även vid överträdelse av denna lag och lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Firma

29 § Ett bankaktiebolags firma skall innehålla ordet bank.

30 § Ett bankaktiebolag som har övertagit en sparbanks rörelse vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619) får, efter tillstånd av Finansinspektionen, använda ordet sparbank i sin firma. Detsamma gäller ett bankaktiebolag som senare har övertagit en sådan rörelse.

11 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för kreditmarknadsbolag

1 § Vad som enligt 10 kap. gäller för bankaktiebolag skall även gälla för kreditmarknadsbolag utom bestämmelserna om likvidation i 16–19 §§, om fusion i 20 § samt om firma i 29 och 30 §§.

Bestämmelserna om fusion i 10 kap. 21–27 §§ gäller bara vid fusion mellan ett kreditmarknadsbolag och ett annat bolag och bara om en bank inte är övertagande bolag. Ärenden som avser tillstånd enligt 22 eller 27 § prövas av Finansinspektionen.

2 § Ansökan om likvidation av ett kreditmarknadsbolag enligt 13 kap. 10 eller 16 § aktiebolagslagen (1975:1385) får också göras av Finansinspektionen.

12 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för kreditmarknadsföreningar

1 § För kreditmarknadsföreningar gäller vad som är föreskrivet för ekonomiska föreningar i allmänhet, om inte annat följer av denna lag eller är särskilt föreskrivet.

Insatskapital

2 § Insatserna i en kreditmarknadsförening skall alltid fullgöras i pengar.

Föreningens ledning

3 § Flertalet av ledamöterna i en kreditmarknadsförenings styrelse skall vara personer som inte är anställda i föreningen eller i företag som ingår i en koncern där föreningen är moderföretag.

4 § I en kreditmarknadsförening skall styrelsen utse en verkställande direktör. Föreningens verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen.

5 § Rätten att teckna en kreditmarknadsförenings firma får utövas bara av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 6 kap. 12 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Ingen annan inskränkning får registreras.

6 § Föreningsstämmans ordförande skall innan styrelseval förrättas i en kreditmarknadsförening lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag.

Föreningsstämma

Bestämmelserna i 7 kap. 11 § tredje stycket lagen om ekonomiska
7 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt i 7 kap. 11 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att upplysningar får lämnas bara om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

föreningar skall tillämpas också när styrelsen funnit att en upplysning som har begärts enligt 7 kap. 11 § första och andra styckena samma lag inte kan lämnas till medlem utan nämnvärd olägenhet för enskild.

8 § I en kreditmarknadsförening skall minst en revisor väljas av föreningsstämman.

9 § Bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en kreditmarknadsförening.

Minst en revisor som stämman utsett skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

10 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt i 8 kap. 16 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att upplysningar får lämnas bara om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

11 § I 13 kap. 10 § finns bestämmelser om revisorers och särskilda granskares rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen.

Likvidation

12 § Ansökan om likvidation av en kreditmarknadsförening enligt 11 kap. 3 eller 4 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar får också göras av Finansinspektionen.

Fusion

13 § Vid fusion med en kreditmarknadsförening tillämpas inte 12 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I stället tillämpas 14–16 §§.

14 § Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande förening hos Finansinspektionen ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Vid fusion genom kombination skall föreningarna dessutom ansöka om tillstånd enligt 3 kap. 2 § och godkännande av stadgarna enligt 3 kap. 3 § för den övertagande föreningen.

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

15 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa ett fusionsavtal skall Finansinspektionen pröva att föreningens borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande föreningarnas ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

16 § En ansökan enligt 14 § skall avslås om föreningens borgenärer inte tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 15 § eller de fusionerande föreningarnas ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med insättares eller andra fordringsägares intressen.

17 § Vad som sägs om rätten i 12 kap. 7 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall i stället avse Finansinspektionen.

18 § Vid fusion med ett helägt dotteraktiebolag tillämpas inte 12 kap. 8 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I stället gäller vad som sägs i denna paragraf.

Om en kreditmarknadsförening äger samtliga aktier i ett dotteraktiebolag, får föreningens och bolagets styrelser träffa ett fusionsavtal som innebär att bolaget skall gå upp i föreningen. Styrelserna skall anmäla avtalet för registrering hos registreringsmyndigheten. För det fortsatta förfarandet gäller 14–16 §§ i tillämpliga delar. Vad som där sägs om överlåtande förening skall i stället gälla bolaget.

Fusion får ske bara om föreningen och bolaget har samma redovisningsvaluta.

Bolaget är upplöst när Finansinspektionens beslut om tillstånd enligt 14 § har registrerats. Registreringsmyndigheten skall registrera tillståndet även i aktiebolagsregistret. Registreringsmyndigheten skall förklara att frågan om fusion har fallit, om ansökan om Finansinspektionens tillstånd inte har gjorts inom föreskriven tid eller om ansökan om tillstånd har avslagits genom lagakraftvunnet beslut.

19 § Fusion enligt 18 § får ske även om det i dotteraktiebolaget finns egendom som kreditmarknadsföreningen inte får förvärva enligt denna lag. Sådan egendom måste avyttras senast ett år från registreringen. Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen förlänga denna frist.

Skadestånd

20 § Vad som i 13 kap. 1–3 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar föreskrivs om ansvar vid överträdelse av den lagen, av tillämplig lag om årsredovisning och av stadgarna gäller beträffande kreditmarknadsföreningar även vid överträdelse av denna lag och lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

13 kap. Tillsyn

Registreringsmyndighet

1 § Registreringsmyndighet för banker och filialer till utländska bankföretag är Patent- och registreringsverket. Hos registreringsmyndigheten förs ett bankregister. I detta skrivs de uppgifter in som enligt denna lag, aktiebolagslagen (1975:1385), sparbankslagen (1987:619), lagen (1995:1570) om medlemsbanker, lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. eller andra författningar skall anmälas för registrering eller i övrigt skall tas in i registret.

För registrering av kreditmarknadsbolag och kreditmarknadsföreningar gäller vad som föreskrivs i aktiebolagslagen respektive lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. För registrering av filialer till utländska kreditföretag gäller lagen om utländska filialer m.m.

2 § Finansinspektionen har tillsyn över kreditinstitut och utländska kreditinstitut som inrättat filial enligt 4 kap. 4 §.

För ett kreditinstitut omfattar tillsynen att rörelsen drivs enligt

1. denna lag,
2. andra författningar som reglerar institutets verksamhet,
3. institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente, och
4. interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet.

Inspektionen har dessutom tillsyn över att kreditinstitutets ägare och ledning uppfyller lämplighetskraven i denna lag.

För en filial till ett utländskt kreditinstitut som avses i 4 kap. 4 § skall inspektionen se till att institutet följer de lagar och andra författningar som gäller för institutets verksamhet här i landet.

Upplysningar från och undersökningar hos ett kreditinstitut

3 § Ett kreditinstitut och sådana utländska kreditinstitut som inrättat filial enligt 4 kap. 4 § skall lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

4 § Finansinspektionen får när inspektionen anser att det är nödvändigt genomföra en undersökning hos ett kreditinstitut och sådana utländska kreditinstitut som inrättat filial enligt 4 kap. 4 §.

Upplysningar från och undersökningar hos andra företag

5 § Om ett kreditinstitut ingår i en koncern, skall de övriga företagen i koncernen lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn över institutet.

6 § Har ett företag fått i uppdrag av ett kreditinstitut att driva någon del av institutets rörelse, får Finansinspektionen genomföra undersökningar hos företaget, om det behövs för tillsynen över institutet. Ett sådant företag skall också lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn över institutet.

Samarbete med behöriga myndigheter

7 § Finansinspektionen skall i samarbete med behörig hemlandsmyndighet utöva tillsyn över att likviditeten är tillfredsställande i en här i landet inrättad filial till ett utländskt kreditinstitut som avses i 4 kap. 1 §.

Efter anmälan till Finansinspektionen kan en behörig myndighet i ett annat land inom EES genomföra en undersökning hos filialen och hos en filial till ett sådant företag som avses i 4 kap. 3 §.

8 § Finansinspektionen skall lämna de uppgifter som en behörig myndighet i ett annat land inom EES behöver för sin tillsyn över ett utländskt kreditinstitut, ett utländskt finansiellt institut eller dotterföretag som driver verksamhet här enligt 4 kap. 1, 2 eller 3 §.

Revision

9 § Finansinspektionen har rätt att förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett kreditinstitut. Inspektionen får när som helst återkalla ett sådant förordnande och utse en ny revisor.

Revisorn har rätt till skäligt arvode från institutet för sitt arbete. Storleken på arvodet bestäms av inspektionen.

Finansinspektionen skall utfärda en instruktion för en revisor som förordnats av inspektionen. En revisor som förordnats av Finansinspektionen skall oavsett stämmans anvisningar följa den instruktion som inspektionen har utfärdat.

10 § En revisor eller en särskild granskare skall omgående rapportera till Finansinspektionen om han eller hon vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett kreditinstitut får kännedom om förhållanden som

1. kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar institutets verksamhet,

2. kan påverka institutets fortsatta drift negativt, eller

3. kan leda till att revisorn avstyrker att balansräkningen eller resultaträkningen fastställs eller till anmärkning enligt 10 kap. 30 eller 31 § aktiebolagslagen (1975:1385), 8 kap. 13 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, 4 a kap. 14 och 15 §§ sparbankslagen (1987:619) eller 7 a kap. 14 och 15 §§ lagen (1995:1570) om medlemsbanker.

Revisorn och granskaren har en motsvarande rapporteringsskyldighet om han eller hon får kännedom om förhållanden som avses i första stycket vid fullgörande av uppdrag i kreditinstitutets moderföretag eller dotterföretag eller i ett företag som har en likartad förbindelse med institutet.

Upprättande av särskild balansräkning

11 § Styrelsen i en sparbanks, en medlemsbank eller i en kreditmarknadsförening är skyldig att genast låta upprätta en särskild balansräkning, om det finns skäl att anta att institutet inte kan uppfylla kravet på kapitaltäckning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Balansräkningen skall granskas av institutets revisor. Om granskningen visar att kravet inte är uppfyllt, skall institutets styrelse genast underrätta Finansinspektionen.

12 § Finansinspektionen får sammankalla styrelsen i ett kreditinstitut. Om styrelsen inte har rättat sig efter en begäran från inspektionen om att kalla till extra stämman, får inspektionen utfärda en sådan kallelse.

Företrädare för inspektionen får närvara vid stämman och vid ett sådant styrelsesammanträde som inspektionen har sammankallat samt delta i överläggningarna.

Allmänt ombud vid konkurs

13 § När ett kreditinstitut har försatts i konkurs, skall Finansinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1987:672).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 7 kap. 5 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av konkursboets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare gäller också det allmänna ombudet.

Finansinspektionens befogenheter vid ett kreditinstituts likvidation

14 § Under ett kreditinstituts likvidation har Finansinspektionen samma befogenheter i fråga om likvidatorerna och stämman som inspektionen annars har i fråga om styrelsen och stämman.

Pensions- eller personalstiftelse

15 § Om en pensionsstiftelse eller en personalstiftelse hör till ett kreditinstitut och stiftelsens förmögenhet huvudsakligen kommer från medel som tillskjutits av kreditinstitutet, skall Finansinspektionen se till att stiftelsens tillgångar är placerade på ett sätt som bereder skälig säkerhet. Vid den bedömningen skall stiftelsens ändamål beaktas och hänsyn tas till vad som föreskrivs i denna lag om placering av ett instituts medel. Om stiftelsens tillgångar inte har placerats på ett tillfredsställande sätt, får inspektionen förelägga stiftelsen att göra rättelse.

Den som företräder stiftelsen skall på Finansinspektionens begäran hålla stiftelsens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning. Han eller hon skall även lämna inspektionen alla de upplysningar om stiftelsen som inspektionen begär.

Avgifter till Finansinspektionen

16 § Kreditinstitut och utländska kreditinstitut med filial här i landet skall med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet. Detsamma gäller sådana företag som avses i 4 kap. 3 § och som har filial här i landet.

1 § Ett direkt eller indirekt förvärv av aktier eller andelar i ett kreditinstitut, som medför att förvärvarens sammanlagda innehav utgör ett kvalificerat innehav, får ske bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Det samma gäller förvärv som innebär att ett kvalificerat innehav ökas

1. så att det uppgår till eller överstiger 20, 33 eller 50 procent av kapitalet eller röstetalet för samtliga aktier eller andelar, eller

2. så att institutet blir dotterföretag.

Tillstånd enligt första stycket skall inhämtas före förvärvet. Om förvärvet har gjorts genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller på annat liknande sätt, krävs i stället tillstånd för att förvärvaren skall få behålla aktierna eller andelarna. Förvärvaren skall då ansöka om tillstånd inom sex månader efter förvärvet.

2 § Tillstånd skall ges till förvärv som avses i 1 § om det finns skäl att anta att förvärvaren

1. inte kommer att motverka att rörelsen drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet, och

2. även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett kreditinstitut.

Tillstånd får inte ges, om förvärvaren i väsentlig utsträckning har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om förvärvet skulle leda till nära förbindelser mellan kreditinstitutet och någon annan, får tillstånd ges bara om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av institutet.

Finansinspektionen får föreskriva en viss tid inom vilken ett förvärv skall genomföras.

Finansinspektionen skall meddela beslut i ett ärende enligt denna paragraf inom tre månader från det att ansökan om tillstånd gjordes.

3 § Den som avser att avyttra ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i ett kreditinstitut eller en så stor del av ett sådant kvalificerat innehav att innehavet därigenom kommer att understiga någon av de i 1 § första stycket angivna gränserna skall underrätta Finansinspektionen om det.

4 § När ett kreditinstitut får kännedom om att aktier eller andelar i institutet förvärvats enligt 1 § eller avyttrats enligt 3 §, skall institutet snarast anmäla förvärvet eller avyttringen till Finansinspektionen.

När ett kreditinstitut i annat fall får kännedom om att det har nära förbindelser med någon annan, skall institutet snarast anmäla det till Finansinspektionen.

Ett annat kreditinstitut än en sparbank skall årligen till Finansinspektionen anmäla namnen på de ägare som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i institutet samt storleken på innehaven.

5 § Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i ett kreditinstitut, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till Finansinspektionen.

6 § Om den som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i ett kreditinstitut motverkar eller kan antas komma att motverka att kreditinstitutets rörelse drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag eller andra författningar som reglerar institutets verksamhet, får Finansinspektionen besluta att denne vid stämman inte får företräda fler aktier eller andelar än som motsvarar ett innehav som inte är kvalificerat. Det samma gäller, om en sådan innehavare i väsentlig utsträckning har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om den som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar inte har ansökt om tillstånd till ett förvärv som avses i 1 §, får Finansinspektionen besluta att innehavaren vid stämman inte får företräda aktierna eller andelarna till den del de omfattas av ett krav på tillstånd.

Om någon i strid med ett beslut av Finansinspektionen har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar, får innehavaren inte företräda aktierna eller andelarna vid stämman till den del innehavet står i strid med beslutet.

7 § Finansinspektionen får förelägga en ägare som avses i 6 § första stycket att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat. En ägare som avses i 6 § andra eller tredje stycket får föreläggas att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet inte står i strid med inspektionens beslut.

8 § Aktier eller andelar som omfattas av förbud enligt 6 § eller föreläggande enligt 7 § skall inte räknas med när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna eller andelarna i kreditinstitutet för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas. Detta gäller dock inte om en förvaltare har förordnats enligt 9 §.

9 § Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen begära att tingsrätten förordnar en lämplig person att som förvaltare företräda sådana aktier eller andelar som enligt 6 § inte får företrädas av ägaren. En sådan ansökan prövas av tingsrätten i den ort där ägaren har sitt hemvist eller, om ägaren inte har hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.

En förvaltare har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen skall betalas av ägaren till aktierna eller andelarna och skall på begäran förskötteras av kreditinstitutet. Om den betalningsskyldige inte godtar förvaltarens anspråk, fastställs ersättningen av tingsrätten.

10 § Om ett kreditinstitut har nära förbindelser med någon annan och det hindrar en effektiv tillsyn av kreditinstitutet, får Finansinspektionen förelägga innehavare av aktier eller andelar som medför att förbindelserna är nära att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att så inte längre är fallet.

Finansinspektionen får även besluta att den eller de som omfattas av ett beslut enligt första stycket inte får företräda aktierna eller andelarna vid stämman. I så fall skall bestämmelserna i 9 § tillämpas.

15 kap. Ingripanden

Ingripande mot kreditinstitut

1 § Om ett kreditinstitut har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag, andra författningar som reglerar institutets verksamhet, institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet, skall Finansinspektionen ingripa.

Ingripande sker genom utfärdande av föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, förbud att verkställa beslut eller genom anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig skall kreditinstitutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas.

Finansinspektionen får avstå från ingripande om en överträdelse är ringa eller ursäktlig, om institutet gör rättelse eller om någon annan myndighet har vidtagit åtgärder mot institutet och dessa åtgärder bedöms tillräckliga.

2 § Om någon som ingår i ett kreditinstituts styrelse eller är dess verkställande direktör inte uppfyller de krav som anges i 3 kap. 2 § 4, skall Finansinspektionen återkalla institutets tillstånd. Det får dock ske bara om inspektionen först beslutat att anmärka på att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör och om han eller hon, sedan en av inspektionen bestämd tid om högst tre månader har gått, fortfarande finns kvar i styrelsen eller som verkställande direktör.

I stället för att återkalla tillståndet, får Finansinspektionen besluta att en styrelseledamot eller verkställande direktör inte längre får vara det. Finansinspektionen får då förordna en ersättare. Ersättarens uppdrag gäller till dess institutet utsett en ny styrelseledamot eller verkställande direktör.

3 § Finansinspektionen skall återkalla ett kreditinstituts tillstånd om institutet

1. inte har anmälts för registrering inom föreskriven tid eller anmälan har avskrivits eller avslagits genom ett beslut som har vunnit laga kraft,
2. inte inom ett år från det tillstånd beviljades har börjat driva sådan rörelse som tillståndet avser,
3. har förklarat sig avstå från tillståndet,
4. har överlåtitt hela sin rörelse, eller
5. under en sammanhängande tid av sex månader inte har drivit sådan rörelse som tillståndet avser.

I fall som avses i första stycket 2 och 5 får i stället varning meddelas om det är tillräckligt.

4 § Om tillståndet återkallas får Finansinspektionen bestämma hur avvecklingen av rörelsen skall ske.

Ett beslut om återkallelse får förenas med förbud att fortsätta rörelsen.

5 § Har Finansinspektionen av en behörig myndighet underrättats om att ett svenskt kreditinstitut överträtt föreskrifter som gäller i det landet för sådana institut, skall inspektionen vidta de åtgärder som anges i 1–4 §§ mot institutet, om det föreligger någon omständighet som avses där. In-

spektionen skall underrätta den behöriga myndigheten om vilka åtgärder som vidtas. Prop. 2002/03:139

6 § Ärenden som rör ingripanden enligt 1–5 §§ mot en bank prövas av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller av särskild vikt. Regeringens prövning sker efter anmälan av Finansinspektionen.

Straffavgift

7 § Om ett kreditinstitut har meddelats beslut om anmärkning eller varning enligt 1 §, får Finansinspektionen besluta att institutet skall betala en straffavgift. Om regeringen beslutar om anmärkning eller varning får den överlämna till inspektionen att besluta om straffavgift skall betalas.

Avgiften tillfaller staten.

8 § Straffavgiften skall fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor.

Avgiften får inte överstiga tio procent av kreditinstitutets omsättning närmast föregående räkenskapsår. Om överträdelsen har skett under institutets första verksamhetsår eller om uppgifter om omsättningen annars saknas eller är bristfälliga, får den uppskattas.

Avgiften får inte vara så stor att institutet därefter inte uppfyller kraven enligt 6 kap. 1 §.

9 § När straffavgiftens storlek fastställs, skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som föranlett anmärkningen eller varningen och hur länge överträdelsen har pågått.

Förseningsavgift

10 § Om ett kreditinstitut underlåter att i tid lämna de upplysningar som föreskrivits med stöd av 16 kap. 1 § första stycket 4, får Finansinspektionen besluta att institutet skall betala en förseningsavgift med högst 100 000 kronor.

Avgiften tillfaller staten.

Verkställighet av beslut om straffavgift och förseningsavgift

11 § Straffavgiften eller förseningsavgiften skall betalas till Finansinspektionen inom trettio dagar efter det att beslutet om den vunnit laga kraft eller den längre tid som anges i beslutet.

12 § Finansinspektionens beslut att påföra straffavgift eller förseningsavgift får verkställas utan föregående dom eller utslag om avgiften inte har betalats inom den tid som anges i 11 §.

13 § Om straffavgiften eller förseningsavgiften inte betalas inom den tid som anges i 11 §, skall Finansinspektionen lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning av statliga fordringar finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

14 § En straffavgift eller förseningsavgift som påförts faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet vann laga kraft.

Ingripande mot utländska kreditinstitut och andra företag

15 § Finansinspektionen får förelägga ett institut eller ett företag, som tillhör någon av följande kategorier att göra rättelse om det inte driver sin rörelse enligt de bestämmelser som avses i 1 §, nämligen

1. utländska kreditinstitut som driver verksamhet här enligt 4 kap. 1 eller 2 §, och
2. sådana finansiella institut och dotterföretag som driver verksamhet här enligt 4 kap. 3 §.

Om institutet eller företaget inte följer föreläggandet, skall inspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland.

Om rättelse inte sker, får Finansinspektionen förbjuda institutet eller företaget att påbörja nya transaktioner här i landet. Innan förbud meddelas skall inspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland. I brådskande fall får inspektionen meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna skall då underrättas så snart det kan ske.

16 § Om ett kreditinstitut som driver verksamhet här enligt 4 kap. 1 eller 2 §, har fått sitt verksamhetstillstånd återkallat i hemlandet, skall Finansinspektionen genast förbjuda institutet att påbörja nya transaktioner här i landet.

Finansinspektionen skall även förbjuda ett sådant företag som driver verksamhet här enligt 4 kap. 3 § att påbörja nya transaktioner här i landet om ett utländskt kreditinstitut som äger företaget eller dess moderföretag har fått sitt verksamhetstillstånd återkallat. Om det av en underrättelse från en behörig myndighet framgår att ett sådant företag som avses i 4 kap. 3 § inte längre uppfyller något villkor som anges i samma paragraf, får företaget inte längre med stöd av den paragrafen driva verksamheten vidare här. I stället skall svenska bestämmelser gälla för verksamheten.

17 § Om ett utländskt kreditinstitut driver verksamhet här enligt 4 kap. 4 §, skall 1 § tillämpas på verksamheten här i landet.

Ärenden som rör ingripanden som avses i 1 § prövas av Finansinspektionen. I fråga om bankfilialer prövas dock ett sådant ärende av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller av särskild vikt. Regeringens prövning sker efter anmälan av inspektionen.

Om insättningar hos filialen omfattas av garanti till följd av ett beslut enligt 3 § andra stycket lagen (1995:1571) om insättningsgaranti och tillstånd till filialetablering inte skulle ha meddelats utan ett sådant beslut, får inspektionen, om kreditinstitutet inte fullgör sina skyldigheter enligt lagen om insättningsgaranti, förelägga institutet att göra rättelse. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om att filialtillståndet annars kan återkallas. Om institutet inte har gjort rättelse inom ett år från föreläg-

gandet, får tillståndet återkallas. Vid en sådan prövning tillämpas andra stycket. Prop. 2002/03:139

Om filialtillståndet återkallas tillämpas 4 §.

Inspektionen skall underrätta den behöriga myndigheten i institutets hemland om åtgärder som har vidtagits med stöd av denna paragraf.

Ingripande mot den som saknar tillstånd

18 § Om någon driver sådan rörelse som omfattas av denna lag utan att vara berättigad till det, skall Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen skall ske. I ett föreläggande som ställs till ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening skall Finansinspektionen upplysa om att rätten efter ansökan av inspektionen kan komma att besluta att bolaget eller föreningen skall gå i likvidation om föreläggandet inte följs.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss rörelse, får inspektionen förelägga den som driver rörelsen att lämna de upplysningar om rörelsen som inspektionen behöver för att bedöma om så är fallet. Vidare är den som är revisor i ett företag skyldig att på begäran av Finansinspektionen lämna sådana upplysningar om företagets rörelse som revisorn fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag.

I fråga om utländska företag får ett föreläggande enligt denna paragraf riktas mot såväl företaget som den som här i landet är verksam för företagets räkning.

19 § Om ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening inte följer ett föreläggande enligt 18 § första stycket att upphöra med rörelsen, skall rätten, efter ansökan av Finansinspektionen, besluta att företaget skall gå i likvidation. I dessa fall tillämpas bestämmelserna i 13 kap. 9, 24, 27–43, 45 och 46 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) samt 11 kap. 5 och 7–16 §§ samt 17 § fjärde och femte styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Beslut om likvidation skall inte meddelas om det under ärendets handläggning vid tingsrätten visas att rörelsen har upphört.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Vite

20 § Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt denna lag, får inspektionen förelägga vite.

16 kap. Bemyndiganden

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilken information ett kreditinstitut skall lämna till sina kunder eller till dem som institutet erbjuder sina tjänster,
2. vilka poster som får räknas in i startkapitalet enligt 3 kap. 5–7 §§,

3. vilka begränsningar som gäller när ett bankaktiebolag eller ett kreditmarknadsbolag tar emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant enligt 10 kap. 6 §,

4. vilka upplysningar som ett kreditinstitut och sådana utländska kreditinstitut som har inrättat filial enligt 4 kap. 4 § skall lämna till Finansinspektionen för dess tillsynsverksamhet, och

5. sådana avgifter för tillsyn som avses i 13 kap. 16 §.

17 kap. Överklagande

1 § Finansinspektionens beslut enligt 13 kap. 12 § och 15 kap. 18 § andra stycket samt beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får inte överklagas. Detsamma gäller inspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen för prövning.

Andra beslut av Finansinspektionen enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse skall gälla omedelbart.

2 § Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 2 § inte meddelas inom sex månader från det att ansökan gavs in, skall sökanden av den myndighet som skall pröva ansökan underrättas om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om beslut inte har meddelats inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall ansökan anses ha avslagits.

Om Finansinspektionen inte vidarebefordrar en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje stycket samma paragraf, skall inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om underrättelse inte har vidarebefordrats inom tre månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (2004:000) om införande av lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

2.2 Förslag till lag om införande av lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse och denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2 § Genom lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse upphävs

1. bankrörelselagen (1987:617),
2. lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, och
3. lagen (1987:621) om införande av ny banklagstiftning.

3 § Om det i lag eller någon annan författning hänvisas till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

4 § Om ett kreditinstituts bolagsordning, stadgar eller reglemente efter den 30 juni 2004 strider mot någon bestämmelse i lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, skall styrelsen till första ordinarie stämma lägga fram förslag till ändring av bolagsordningen, stadgarna eller reglementet som rättar till detta.

5 § Tillstånd för en bank att driva bankrörelse (oktroj) och stadfästelse av bolagsordning, stadgar eller reglemente som gäller vid ikraftträdandet, skall fortsätta att gälla.

Om det i lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse hänvisas till bestämmelser i 3 kap. samma lag gäller för sådana banker som avses i första stycket motsvarande äldre bestämmelser.

6 § Tillstånd för ett kreditmarknadsföretag att driva finansieringsverksamhet som gäller vid ikraftträdandet skall därefter gälla som tillstånd att driva finansieringsrörelse.

Om det i lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse hänvisas till bestämmelser i 3 kap. samma lag gäller för sådan kreditmarknadsföretag som avses i första stycket motsvarande äldre bestämmelser.

7 § Tillstånd som vid lagens ikraftträdande gäller för ett utländskt företag att driva bankrörelse i Sverige från filial skall fortsätta att gälla.

Tillstånd som vid lagens ikraftträdande gäller för ett utländskt företag att driva finansieringsverksamhet i Sverige från filial skall därefter gälla som tillstånd att driva finansieringsrörelse.

8 § Ett utländskt företag hemmahörande inom EES som före lagens ikraftträdande med stöd av 1 kap. 5 § bankrörelselagen (1987:617) eller 2 kap. 9 och 10 §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, driver verksamhet från en filial i Sverige eller erbjuder eller tillhandahåller tjänster utan att inrätta filial här, får fortsätta med det även efter ikraftträdandet.

9 § En ekonomisk förening som vid lagens ikraftträdande driver verksamhet med stöd av 1 kap. 2 b § bankrörelselagen (1987:617) eller 1 kap. 3 § första stycket 9 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet i dessa bestämmelser lydelse före den 1 juli 2000 behöver inte tillstånd enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

10 § Ett företag som vid lagens ikraftträdande driver verksamhet som inte fordrar tillstånd enligt bankrörelselagen (1987:617) eller lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, får fortsätta att driva verksamheten under ett år från lagens ikraftträdande eller, om en ansökan om tillstånd enligt den nya lagen har getts in inom denna tid, till dess att ansökan har prövats slutligt.

11 § För den som vid lagens ikraftträdande från allmänheten tar emot återbetalningspliktiga medel, som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren efter en tid som överstiger ett år, gäller 1 kap. 7 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse från och med den 1 juli 2006.

12 § Trots 1 kap. 9 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse får aktiebolag som före den 1 januari 1912 erhållit en av Kungl. Maj:ts stadfäst bolagsordning enligt vilken ordet bank ingår i firman alltså använda ordet bank i sin firma.

Om en sammanslutning eller en annan juridisk person som avses i 1 kap. 9 § andra stycket lagen om bank- och finansieringsrörelse före den 1 juli 1987 använde ordet bank i sin firma, får den fortsätta med det utan tillstånd av Finansinspektionen.

Av övergångsbestämmelse till lagen (1987:265) om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar framgår att en understödsförening får använda ordet bank i sin firma om föreningen vid utgången av juni 1987 använde ordet bank i firman.

13 § I fråga om banker som beviljats oktroj före den 1 januari 1994 gäller vid tillämpning av 9 kap. 3 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse att

1. kapitalbasen för ett bankaktiebolag inte får understiga ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarade fem miljoner euro, och
2. kapitalbasen för en sparbank inte får understiga ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarade en miljon euro.

14 § En sparbank som beviljats oktroj före den 1 januari 1994 får fortsätta att driva bankrörelse, även om sparbankens kapitalbas vid denna lags ikraftträdande uppgår till lägre belopp än motsvarande en miljon euro. I ett sådant fall gäller vid tillämpningen av 9 kap. 3 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse att sparbankens kapitalbas inte efter denna lags ikraftträdande får understiga det högsta belopp som kapitalbasen uppnått efter den 2 maj 1992. När kapitalbasen uppnått ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarat en miljon euro gäller 13 § 2.

15 § I fråga om kreditmarknadsföretag som beviljats tillstånd trots att företagets kapitalbas vid tidpunkten för tillståndsbeslutet inte uppgick till

det belopp som enligt 2 kap. 4 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet krävdes i bundet eget kapital när företaget började verksamheten, gäller vid tillämpningen av 9 kap. 3 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse att företagets kapitalbas inte efter denna lags ikraftträdande får understiga det högsta belopp som kapitalbasen uppnått efter den 2 maj 1992. När kapitalbasen motsvarar det i 3 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse uppställda kravet på startkapital gäller bestämmelserna i den lagen.

Om ägarkontrollen över ett sådant företag som avses i första stycket förändras, skall företagets kapitalbas inom tre månader från övertagandet motsvara lägst den nivå som i fråga om startkapital krävs för företaget enligt 3 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Finansinspektionen får medge undantag från andra stycket vid fusion mellan två eller flera företag som avses i första stycket. I sådant fall får kapitalbasen för det genom fusionen bildade företaget inte understiga summan av de kapitalbaser som enligt första stycket krävts för vart och ett av de sammanslagna företagen vid tidpunkten för fusionen.

16 § Har en bank före ikraftträdandet av denna lag förvärvat egendom under sådana förhållanden som avses i 7 kap. 3–5 §§ lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse krävs inte Finansinspektionens tillstånd för fortsatt innehav under åren 2004 och 2005 även om tre år har förflutit från förvärvet.

Har ett kreditmarknadsföretag före ikraftträdandet av denna lag förvärvat annan egendom än aktier och andelar till skyddande av fordran skall egendomen anses förvärvad enligt 7 kap. 3–5 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse. För sådan egendom, liksom för aktier eller andelar som före den 1 juli 2004 har förvärvats under sådana förhållanden som avses i 7 kap. 3–5 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse, krävs inte Finansinspektionens tillstånd för fortsatt innehav under åren 2004 och 2005 även om en tid av tre år har förflutit från förvärvet.

17 § I fråga om avtal som avses i 8 kap. 5 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse och som har ingåtts före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

18 § Vad som sägs i 10 kap. 30 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse skall tillämpas på motsvarande sätt om ett bankaktiebolag har övertagit en föreningsbanks rörelse vid ombildning enligt 11 kap. föreningsbankslagen (1987:620).

19 § Om ett kreditmarknadsbolag före lagens ikraftträdande har fattat beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) gäller äldre bestämmelser.

20 § Äldre bestämmelser gäller för fusion om fusionsplanen har godkänts enligt 14 kap. 11 § aktiebolagslagen (1975:1385) före lagens ikraftträdande. Detsamma gäller vid absorption av helägt dotterbolag enligt 14 kap. 22 § aktiebolagslagen, om fusionsplanen upprättats före lagens ikraftträdande.

21 § Om ett avtal om fusion före ikraftträdandet av denna lag har godkänts enligt 12 kap. 4 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller äldre bestämmelser för fusionen. Detsamma gäller avtal om fusion mellan en ekonomisk förening och ett helägt dotteraktiebolag enligt 12 kap. 8 § lagen om ekonomiska föreningar, om avtalet träffats före lagens ikraftträdande.

22 § En fråga om ingripande enligt 14 eller 15 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse bedöms enligt äldre bestämmelser om de omständigheter som föranleder frågan om ingripande hänför sig till tiden före lagens ikraftträdande. Detta gäller dock inte om en tillämpning av de nya bestämmelserna skulle leda till ett mindre strängt ingripande.

23 § Beslut som har meddelats före lagens ikraftträdande överklagas enligt äldre bestämmelser.

24 § Medel som en förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken och som sedan den 1 januari 1941 står inne på räkning hos en bank utan villkor att de får tas ut bara med överförmyndarens tillstånd skall anses insatta med förbehåll enligt 14 kap. 8 § andra stycket föräldrabalken att de får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Detsamma gäller medel som därefter satts in på räkningen och ränta som därefter lagts till kapitalet.

25 § Är föräldrar förmyndare, får de utan överförmyndarens tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken och som har satts in före den 1 juli 1995, om medlen inte omfattas av särskild överförmyndarkontroll enligt föräldrabalken. Vad som nu har sagts gäller dock inte om överförmyndaren enligt 13 kap. 19 § föräldrabalken har förordnat om inskränkning i uttagsrätten.

26 § Har en förmyndare, god man eller förvaltare före den 1 juli 1995 satt in medel med förbehåll enligt 15 kap. 9 § föräldrabalken i den då gällande lydelsen skall förbehållet jämföras med förbehåll enligt 14 kap. 8 § föräldrabalken.

27 § I fråga om medel som finns på en gift kvinnas konto hos en sparbank, skall 26 § lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker i paragrafens ursprungliga lydelse fortfarande gälla, om äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

28 § För ett företag som vid utgången av juni 2004 driver finansieringsverksamhet som fordrar tillstånd enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet men som inte kommer att vara tillståndspliktig därefter, skall lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag fortsätta att gälla även för det räkenskapsår som inleds före utgången av år 2004.

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådan inlåningsverksamhet som andra företag än institut enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti får driva.

Lagen gäller inte för inlåningsverksamhet för vilken det skall upprättas prospekt enligt aktiebolagslagen (1975:1385), försäkringsrörelselagen (1982:713), lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

2 § För utländska företags inlåningsverksamhet genom filial i Sverige gäller bestämmelserna i denna lag i tillämpliga delar och i övrigt lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

3 § I denna lag avses med inlåningsverksamhet mottagande från allmänheten av återbetalningspliktiga medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst ett år.

4 § Inlåningsverksamhet får drivas bara av aktiebolag eller ekonomiska föreningar som är registrerade enligt 7 § hos Finansinspektionen.

Bestämmelser i andra författningar om aktiebolag eller ekonomiska föreningar gäller även för företag som driver inlåningsverksamhet, om inte annat följer av denna lag eller i övrigt är särskilt föreskrivet.

Kapitalkrav

5 § Ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som driver inlåningsverksamhet skall ha ett bundet eget kapital som uppgår till minst tio respektive fem miljoner kronor. Om bolaget eller föreningen har euro som redovisningsvaluta och har haft det sedan bolaget eller föreningen bildades, skall det bundna egna kapitalet uppgå till minst det belopp i euro som motsvarade tio respektive fem miljoner kronor enligt den av Europeiska centralbanken då fastställda växelkursen. Har bolaget eller föreningen tidigare haft kronor som redovisningsvaluta, skall det bundna egna kapitalet uppgå till minst det belopp i euro som motsvarade tio respektive fem miljoner kronor vid bytet av redovisningsvaluta.

Kravet på bundet eget kapital i första stycket gäller inte inlåningsverksamhet som drivs av sådan ekonomisk förening som anges i 2 kap. 3 § första stycket 7 lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Krav på ägare och ledning

6 § Den som i väsentlig utsträckning har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ha ett kvalificerat innehav i ett företag som driver inlåningsverksamhet eller ingå i företagets ledning.

Med kvalificerat innehav avses ett direkt eller indirekt ägande i företaget, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

När ett företag som driver inlåningsverksamhet får kännedom om att förändringar har skett i den krets som har ett kvalificerat innehav i företaget eller ingår i dess ledning, skall företaget snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav i företaget, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

Registrering

7 § Ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som avser att driva inlåningsverksamhet skall ansöka om registrering hos Finansinspektionen. Om företaget uppfyller kraven i 5 § första stycket, 6 § första stycket samt 11 och 12 §§ skall registrering ske.

Finansinspektionen skall föra ett särskilt register över företag som driver inlåningsverksamhet.

Informationsplikt

8 § Ett företag som driver inlåningsverksamhet skall tydligt informera fordringsägaren om att mottagna medel inte omfattas av insättningsgarantin och att det innebär att medlen kan förloras om företaget försätts i konkurs eller annars har betalningssvårigheter. Företaget skall också tydligt informera fordringsägaren om hur företaget avser att använda de mottagna medlen.

Informationen skall lämnas vid marknadsföring av inlåningsverksamheten och innan ett avtalsförhållande ingås. Informationen skall vidare under avtalstiden framgå av kontoutdrag och liknande material som rör fordringsförhållandet.

Beloppsbegränsning

9 § Behållningen för varje konsument som placerar sina medel hos ett företag som driver inlåningsverksamhet får uppgå till högst 50 000 kronor.

Åtgärder mot penningtvätt

10 § Bestämmelser om skyldighet för företag som driver inlåningsverksamhet enligt denna lag att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Ett företag som är registrerat enligt 7 § skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen om åtgärder mot penningtvätt följs.

11 § I ett företag som driver inlåningsverksamhet skall minst en revisor väljas av bolagsstämman eller föreningsstämman.

12 § Bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i ett företag som driver inlåningsverksamhet.

Minst en revisor som bolagsstämman eller föreningsstämman har utsett skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisors-examen.

13 § Om en revisor vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett företag som driver inlåningsverksamhet får kännedom om förhållanden som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar företagets inlåningsverksamhet, skall revisorn omgående rapportera detta till Finansinspektionen.

Årlig kontroll

14 § Finansinspektionen skall minst en gång per år kontrollera att registrerade företag uppfyller villkoren i 5 § första stycket, 6 § första stycket, 8 §, såvitt avser erbjudanden riktade bara till andra än konsumenter, samt 9, 11 och 12 §§.

Ett registrerat företag skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om inlåningsverksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna fullgöra skyldigheten enligt första stycket.

Ingripanden

15 § Om någon driver sådan inlåningsverksamhet som avses i denna lag utan att vara registrerad, skall Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med verksamheten. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av verksamheten skall ske.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss verksamhet, får inspektionen förelägga den som driver verksamheten att lämna de upplysningar om verksamheten som inspektionen behöver för att bedöma om så är fallet.

Den som är revisor i ett företag är dessutom på begäran av Finansinspektionen skyldig att lämna sådana upplysningar om den verksamhet som drivs av företaget som han eller hon har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag i företaget.

16 § Om ett företag åsidosätter informationsplikten i 8 §, när den gäller ett erbjudande riktat till konsumenter, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

Informationen enligt 8 § skall anses vara sådan information av särskild betydelse från konsumentsynpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

Om det saknas möjlighet att ingripa enligt marknadsföringslagen, får Finansinspektionen förelägga företaget att fullgöra informationsplikten. Om föreläggandet inte följs får inspektionen avföra företaget ur registret.

17 § Om ett företag åsidosätter informationsplikten i 8 §, när den gäller ett erbjudande riktat bara till andra än konsumenter, får Finansinspektionen förelägga företaget att fullgöra informationsplikten. Om föreläggandet inte följs får inspektionen avföra företaget ur registret.

18 § Finansinspektionen får förelägga ett företag som driver inlåningsverksamhet att göra rättelse om företaget

1. inte uppfyller kravet i 5 § första stycket eller 6 § första stycket,
2. överträder en bestämmelse i 9 §, 10 § andra stycket, 11 §, 12 § eller 14 § andra stycket,
3. överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den lagen, eller
4. överträder någon annan bestämmelse i en författning som reglerar företagets inlåningsverksamhet.

Om en innehavare som avses i 6 § andra stycket inte uppfyller kravet i 6 § första stycket, får inspektionen förelägga denne att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat eller, om innehavaren är en juridisk person, att byta ut den i dess ledning diskvalificerade personen.

Om ett företag inte gör rättelse får inspektionen avföra det ut registret. Ett företag skall också avföras ur registret om det anmäler att det inte längre driver inlåningsverksamhet eller om det på annat sätt framgår att inlåningsverksamheten har upphört.

19 § Förelägganden enligt 15 §, 16 § tredje stycket samt 17 och 18 §§ får förenas med vite.

Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande skall gälla omedelbart.

20 § Om ett företag avregistreras får Finansinspektionen bestämma hur avvecklingen av inlåningsverksamheten skall ske.

Överklagande

21 § Finansinspektionens beslut enligt 15 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Avgifter

22 § Ett företag som driver inlåningsverksamhet skall med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet med anknytning till denna lag.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana avgifter som avses i första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2. Ett företag som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande driver inlåningsverksamhet får fortsätta att driva verksamheten till den 1 januari 2005 eller, om ansökan om registrering har kommit in till Finansinspektionen senast vid den tidpunkten, till dess beslut om registrering har vunnit laga kraft.

3. Bestämmelsen om beloppsbegränsning i 9 § skall inte gälla för ett företag som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande driver verksamhet med stöd av punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1995:1572) om ändring i bankrörelselagen (1987:617), punkten 2 första meningen i övergångsbestämmelserna till lagen (2000:375) om ändring i bankrörelselagen (1987:617) eller punkten 2 första meningen i övergångsbestämmelserna till lagen (2000:376) om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet.

2.4 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 5 § och 14 kap. 5 § föräldrabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

5 §²

Den omyndiges tillgångar får utan samtycke av överförmyndaren placeras i

1. skuldförbindelser som har utfärdats eller garanterats av stat eller kommun,

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt *lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet* eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse* eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

3. andelar i en värdepappersfond som avses i *lagen (1990:1114) om värdepappersfonder* eller i ett utländskt fondföretag som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

Den omyndiges tillgångar får vidare utan överförmyndarens samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

14 kap.

5 §³

Den enskildes tillgångar får utan samtycke av överförmyndaren placeras i

1. skuldförbindelser som har utfärdats eller garanterats av stat eller kommun,

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Sveriges allmänna hy-

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Sveriges allmänna hy-

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 1998:272.

³ Senaste lydelse 1998:319.

poteksbank, Svenska *Skeppshypotekskassan* eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt *lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet* eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

poteksbank, Svenska *Skeppshypotekskassan* eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse* eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

3. andelar i en värdepappersfond som avses i *lagen (1990:1114) om värdepappersfonder* eller i ett utländskt fondföretag som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

Den enskildes tillgångar får vidare utan överförmyndarens samtycke användas för *allemanssparande enligt lagen (1983:890) om allemanssparande* eller lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

Den enskildes tillgångar får vidare utan överförmyndarens samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.5 Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Härigenom föreskrivs att 3, 5 a och 17 §§ kreditupplysningslagen (1973:1173)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast efter tillstånd av Datainspektionen.

Datainspektionens tillstånd behövs dock inte för följande företag, om deras grundläggande tillstånd omfattar kreditupplysningsverksamhet:

1. <i>en svensk bank,</i> 2. <i>ett utländskt bankföretag som har tillstånd att driva verksamhet i Sverige enligt 1 kap. 4 § bankrörelselagen (1987:617),</i> 3. <i>ett utländskt bankföretag som driver verksamhet i Sverige enligt 1 kap. 5 § bankrörelselagen,</i> 4. <i>ett kreditmarknadsföretag,</i> 5. <i>ett utländskt kreditinstitut som har tillstånd att driva finansieringsverksamhet i Sverige enligt 2 kap. 8 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet eller</i> 6. <i>ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet i Sverige enligt 2 kap. 9 § lagen om kreditmarknadsbolag.</i>	1. <i>ett svenskt kreditinstitut,</i> 2. <i>ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 1 eller 2 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, eller</i> 3. <i>ett utländskt kreditinstitut som har tillstånd att driva verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 4 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.</i>

Ett företag som avses i andra stycket 1, 2, 4 eller 5 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att Datainspektionen har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

Ett företag som avses i andra stycket 1 eller 3 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att Datainspektionen har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

Tillstånd behövs inte för kreditupplysningsverksamhet, i den mån den bedrivs genom offentliggörande av kreditupplysning på ett sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

¹ Lagen omtryckt 1981:737.

² Senaste lydelse 1997:556.

5 a §³

Vad som gäller om tystnadsplikt i *bankers, kreditmarknadsföretags* och värdepappersbolags verksamhet hindrar inte att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelse och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom en krets som utgörs av dessa företag samt sådana företag som har tillstånd av Datainspektionen enligt 3 § första stycket.

I den krets som anges i första stycket ingår även utländska *bankföretag* som avses i 1 kap. 4 och 5 §§ *bankrörelselagen* (1987:617), *kreditinstitut* som avses i 2 kap. 8 och 9 §§ *lagen* (1992:1610) om finansieringsverksamhet samt utländska företag som avses i 1 kap. 3 c § och 2 kap. 7 § *lagen* (1991:981) om värdepappersrörelse.

Bestämmelser om användningen av uppgifter om betalningsförsummelse och kreditmissbruk finns även i 7 §.

Vad som gäller om tystnadsplikt i *svenska kreditinstituts* och värdepappersbolags verksamhet hindrar inte att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelse och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom en krets som utgörs av dessa företag samt sådana företag som har tillstånd av Datainspektionen enligt 3 § första stycket.

I den krets som anges i första stycket ingår även utländska *kreditinstitut* som avses i 4 kap. 1, 2, 4 och 6 §§ *lagen* (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse samt utländska företag som avses i 1 kap. 3 c § och 2 kap. 7 § *lagen* (1991:981) om värdepappersrörelse.

17 §⁴

Om den som har rätt att bedriva kreditupplysningsverksamhet åsidosätter en bestämmelse i denna lag eller ett villkor som har meddelats med stöd av 4 § andra stycket, får Datainspektionen förelägga honom att vidta rättelse, besluta om att ändra ett villkor som tidigare meddelats eller meddela ett nytt villkor.

Om rättelse inte kan åstadkommas på något annat sätt, såvitt gäller någon som har tillstånd enligt 3 § första stycket, får Datainspektionen återkalla tillståndet. Detsamma gäller, om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre föreligger.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1, 2, 4 eller 5 inte vidtar rättelse, skall Datainspektionen underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 3 eller 6 inte vidtar rättelse, skall Datainspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland. Om rättelse ändå inte sker, får Datainspektionen förbjuda företaget att

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1 eller 3 inte vidtar rättelse, skall Datainspektionen underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 2 inte vidtar rättelse, skall Datainspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland. Om rättelse ändå inte sker, får Datainspektionen förbjuda företaget att göra nya

³ Senaste lydelse 1997:556.

⁴ Senaste lydelse 1997:556.

göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas skall inspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland. I brådskande fall får inspektionen meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna skall då underrättas så snart det kan ske.

åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas skall inspektionen underrätta den behöriga myndigheten i företagets hemland. I brådskande fall får inspektionen meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna skall då underrättas så snart det kan ske.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.6 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen
(1975:1385)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

1 §²

Registreringsmyndighet för aktiebolag är Patent- och registreringsverket.

Hos registreringsmyndigheten förs ett aktiebolagsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning. När det i denna lag hänvisas till aktiebolagsregistret skall hänvisningen beträffande bankaktiebolag avse bankregistret enligt 8 kap. 1 § bankrörelselagen (1987:617).

Hos registreringsmyndigheten förs ett aktiebolagsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning. När det i denna lag hänvisas till aktiebolagsregistret skall hänvisningen beträffande bankaktiebolag avse bankregistret enligt 13 kap. 1 § första stycket lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av registreringsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Lagen omtryckt 1993:150.

² Senaste lydelse 2000:844.

2.7 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 5 och 8 §§ samt 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

5 §²

Sekretess gäller i statlig myndighets verksamhet, som består i tillståndsgivning eller tillsyn med avseende på bank- och kreditväsendet, värdepappersmarknaden eller försäkringsväsendet, för uppgift om

1. affärs- eller driftförhållanden hos den som myndighetens verksamhet avser, om det kan antas att han lider skada om uppgiften röjs,
2. ekonomiska eller personliga förhållanden för annan, som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som myndighetens verksamhet avser.

I ärende hos statlig myndighet om innehav av

1. aktier i bankaktiebolag, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag eller försäkringsaktiebolag,
2. andelar i medlemsbank eller kreditmarknadsförening, eller
3. aktier eller andelar i börs, auktoriserad marknadsplats eller clearingorganisation

gäller sekretess för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller inte för beslut av myndigheten och inte heller för uppgift som erhållits från annan myndighet om uppgiften inte är sekretessbelagd där.

Sekretess gäller vidare i statlig myndighets verksamhet, som består i övervakning enligt insiderstrafflagen (2000:1086), övervakning enligt lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument, övervakning enligt lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument *eller* kontroll enligt lagen (1996:1006) om *valutaväxling och betalningsöverföring*, för sådan uppgift om enskilda ekonomiska eller personliga förhållanden, vilken på begäran har lämnats av någon som är skyldig att lämna uppgifter till myndigheten. Rör uppgiften den uppgiftsskyldige gäller dock sekretess en-

Sekretess gäller vidare i statlig myndighets verksamhet, som består i övervakning enligt insiderstrafflagen (2000:1086), övervakning enligt lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument, övervakning enligt lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument, kontroll enligt lagen (1996:1006) *om anmälningsskyldighet avseende viss finansiell verksamhet eller kontroll enligt lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet*, för sådan uppgift om enskilda ekonomiska eller personliga förhållanden, vilken på begäran har lämnats av någon som är skyldig att lämna uppgifter till

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 2000:1221.

dast om denne kan antas lida skada eller men om uppgiften röjs och sekretess inte motverkar syftet med uppgiftsskyldigheten.

myndigheten. Rör uppgiften den uppgiftsskyldige gäller dock sekretess endast om denne kan antas lida skada eller men om uppgiften röjs och sekretess inte motverkar syftet med uppgiftsskyldigheten.

Sekretess gäller, i den mån riksdagen har godkänt avtal härom med främmande stat eller mellanfolklig organisation, hos myndighet i verksamhet som avses i första–tredje styckena för sådan uppgift om affärs- eller driftförhållanden och ekonomiska eller personliga förhållanden som myndigheten erhållit enligt avtalet. Samma sekretess gäller hos Finansinspektionen, i den mån regeringen föreskriver det, om inspektionen från utländsk myndighet eller utländskt organ erhållit uppgifter enligt annat avtal. Föreskrifterna i 14 kap. 1–3 §§ får inte i fråga om denna sekretess tillämpas i strid med avtalet.

Regeringen kan för särskilt fall förordna om undantag från sekretessen enligt första stycket 1, om den finner det vara av vikt att uppgiften lämnas.

Utan hinder av sekretess får uppgift enligt första stycket lämnas till en börs om uppgiften behövs för att börsen skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller annan författning.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

8 §

Sekretess gäller i Riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning samt handel med värdepapper eller rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar. Sekretess gäller också i Riksgäldskontorets upplåningsverksamhet för uppgift om enskilda ekonomiska förhållanden.

Sekretess gäller i affärsverksamhet hos en bank, ett kreditmarknadsföretag eller ett värdepappersbolag som samverkande kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande över, för uppgift om enskilda ekonomiska eller personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde lider skada eller men. I ett ärende enligt lagen (1992:1528) om offentlig upphandling gäller dock sekretess för sådana uppgifter endast om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i annan av myndighet bedriven upplåningsverksamhet eller affärsmässig ut-

I annan av myndighet bedriven upplåningsverksamhet eller affärsmässig utlåningsverksamhet än

låningsverksamhet för uppgift om enskilds affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs.

Har uppgift, för vilken sekretess gäller enligt andra stycket, lämnats till annan myndighet, gäller sekretessen också där. Sekretessen gäller dock inte, om uppgiften ingår i beslut av den mottagande myndigheten.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

som avses i första eller andra stycket gäller sekretess för uppgift om enskilds affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs.

Har uppgift, för vilken sekretess gäller enligt andra *eller tredje* stycket, lämnats till annan myndighet, gäller sekretessen också där. Sekretessen gäller dock inte, om uppgiften ingår i *ett* beslut av den mottagande myndigheten.

16 kap.

1 §

Lydelse enligt SFS 2002:1027, 2003:182 och 2003:351

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

3. denna lag enligt

8 kap. 8 § andra stycket

såvitt avser uppgift som hänförs till *myndighets affärsmässiga* utlåningsverksamhet

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

3. denna lag enligt

8 kap. 8 § andra *eller tredje* såvitt avser uppgift som hänför sig till *affärsmässig* utlåningsverksamhet

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.8 Förslag till lag om ändring i bankrörelselagen
(1987:617)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs i fråga om bankrörelselagen (1987:617)¹ att punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1995:1572) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett företag som den 1 januari 1996 bedrev inlåningsverksamhet som inte fordrade tillstånd enligt äldre lag får fortsätta med verksamheten längst till och med den 31 december 2003.

Föreslagen lydelse

3²

Ett företag som den 1 januari 1996 bedrev inlåningsverksamhet som inte fordrade tillstånd enligt äldre lag får fortsätta med verksamheten längst till och med den 30 juni 2004.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

¹ Lagen omtryckt 1996:1001.

² Senaste lydelse 2002:921.

2.9 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs i fråga om sparbankslagen (1987:619)¹

dels att i 2 kap. 6 § ordet ”oktroj” skall bytas ut mot ”tillstånd att driva bankrörelse”,

dels att i 2 kap. 6, 8 och 9 §§ ordet ”oktrojbeslutet” skall bytas ut mot ”tillståndsbeslutet”,

dels att i 4 kap. 15 § ordet ”stadfästs” skall bytas ut mot ”godkänts”,

dels att i 3 kap. 1, 12 och 15 §§, 4 kap. 6, 10, 14 och 17 §§ samt 6 kap. 7 § orden ”bankrörelselagen (1987:617)” skall bytas ut mot ”lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att i 3 kap. 1 § ordet ”bankrörelselagen” skall bytas ut mot ”lagen om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att 1 kap. 1 §, 2 kap. 2, 3 och 11 §§, 3 kap. 7 §, 4 kap. 3 §, 5 kap. 1, 3 och 4 §§, 6 kap. 2 och 6 §§ samt 7 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya kapitel, 4 a, 4 b, 9, 10 och 11 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en sparbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om den rörelse som en sparbank får driva samt andra för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker gemensamma bestämmelser finns i *bankrörelselagen (1987:617)*.

En sparbank har till ändamål att, utan rätt för dess stiftare eller andra att få del av den vinst som kan uppkomma i rörelsen, främja sparsamhet genom att driva bankverksamhet i enlighet med de bestämmelser som meddelas i denna lag och *bankrörelselagen*. En sparbanks rörelse skall avse främst ett visst verksamhetsområde.

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en sparbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om *tillstånd att driva bankrörelse*, den rörelse som en sparbank får driva samt andra för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker gemensamma bestämmelser finns i *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

En sparbank har till ändamål att, utan rätt för dess stiftare eller andra att få del av den vinst som kan uppkomma i rörelsen, främja sparsamhet genom att driva bankverksamhet i enlighet med de bestämmelser som meddelas i denna lag och *lagen om bank- och finansieringsrörelse*. En sparbanks rörelse skall avse främst ett visst verksamhetsområde.

¹ Lagen omtryckt 1996:1005.

Senaste lydelse av

4 kap. 15 § 2000:39

4 kap. 17 § 2000:819.

2 kap.**2 §²**

Stiftarna anger villkoren för sparbankens bildande. När en sparbank bildas skall till en grundfond avsättas ett belopp, vars storlek skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Grundfonden skall betalas med pengar.

Sparbanken skall när rörelsen påbörjas ha fonder som vid tidpunkten för beslut om oktroj motsvarar minst en miljon euro. I 5 kap. 4 § 4 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör fonder.

3 §³

Stiftarna skall upprätta ett reglemente som skall *stadfästas*. Till ansökan om oktroj skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten.

Ansökan om oktroj och stadfästelse av reglemente prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Vid behandlingen av en ansökan om stadfästelse av reglemente prövas att reglementet överensstämmer med denna lag, bankrörelselagen (1987:617) och andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av sparbankens verksamhet.

Reglementet skall stadfästas och oktroj beviljas, om

1. den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på en sund bankverksamhet och

2. de som avses ingå i sparbankens styrelse har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av

Stiftarna skall upprätta ett reglemente som skall *godkännas*. *Bestämmelser om ansökan om tillstånd att driva bankrörelse och om godkännande av reglementet finns i 3 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.*

² Senaste lydelse 1999:912.

³ Senaste lydelse 1999:223.

en sparbank och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Om reglementet ändras skall även ändringen stadfästas. Därvid gäller andra-fjärde styckena i tillämpliga delar.

Oktroj får inte vägras på den grunden att det inte behövs någon ytterligare bank.

11 §⁴

En sparbank skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att *oktroj* har beviljats.

För registrering krävs att hela det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, har inbetalts, samt att sparbanken har så *stora fonder* som föreskrivs i 2 § *andra stycket*. Detta skall styrkas genom ett skriftligt intyg från en auktoriserad revisor.

Frågan om sparbankens bildande har fallit, om anmälan för sparbankens registrering inte skett inom den tid som anges i första stycket eller om registreringsmyndigheten genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av sparbanken. I sådant fall svarar styrelseledamöterna solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats till grundfonden jämte uppkommen avkastning, med avdrag för kostnader på grund av åtgärder enligt 13 § första stycket tredje meningen.

En sparbank skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att *tillstånd att driva bankrörelse* har beviljats.

För registrering krävs att hela det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, har inbetalts, samt att sparbanken har så *stort startkapital* som föreskrivs i 3 kap. 6 § *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*. Detta skall styrkas genom ett skriftligt intyg från en auktoriserad revisor.

3 kap.

7 §

Styrelsen får inte uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att avgöra ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmelserna i 2 kap. 17 § *bankrörelselagen (1987:617)*.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmelserna i 8 kap. 5 § *första stycket lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

⁴ Senaste lydelse 2000:819.

Utän hinder av andra stycket får styrelsen uppdra åt annan att inom fastställda gränser bevilja kredit i och för en rörelse som drivs av låntagaren.

Styrelsen får *endast* i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens be- myndigande, Finansinspektionen utfärdar uppdra åt enskild styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer, vilka står i ett sådant förhållande till dem som anges i 2 kap. 17 § första stycket 6 och 7 bankrörelselagen.

Styrelsen får *bara* i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens be- myndigande, Finansinspektionen utfärdar uppdra åt enskild styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer, vilka står i ett sådant förhållande till dem som anges i 8 kap. 5 § första stycket 5 och 6 lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf om kredit gäller även garantiförbindelse som sparbanken åtar sig.

4 kap.

3§

Av antalet huvudmän skall hälften, i enlighet med närmare föreskrifter i reglementet, väljas av kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige inom sparbankens verksamhetsområde. Återstoden utses av huvudmännen själva bland insättarna i sparbanken. Kravet på att dessa huvudmän skall vara insättare gäller dock inte vid huvudmannaval i samband med sparbankens bildande. En huvudman som står i tur att avgå får inte delta i valet för besättande av hans egen plats.

Skall flera korporationer förrätta val av huvudmän skall, om inte särskilda skäl föranleder till något annat, fördelningen av antalet mandat mellan dem ske efter det invånarantal som de företräder.

Bestämmelserna i 5 kap. 47 § kommunallagen (1991:900) om *proportionellt val* skall tillämpas också på kommunfullmäktiges och landstingsfullmäktiges val av huvudmän.

Bestämmelserna i 2 § lagen (1992:339) om *proportionellt valsätt* skall tillämpas också på kommunfullmäktiges och landstingsfullmäktiges val av huvudmän.

Föreslagen lydelse

4 a kap. Revision

Antalet revisorer och hur de utses

1 § Sparbanker skall ha minst en revisor. Revisor väljs av stämman. Om banken skall ha flera revisorer, får det i reglementet föreskrivas att en eller flera av dem, dock inte alla, skall utses på annat sätt än genom val på stämman.

Uppdraget som revisor upphör vid slutet av den ordinarie stämman som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.

Stämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag och lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse beträffande revisorer gäller i tillämpliga delar om revisorssuppleanter.

Medrevisor

2 § Varje huvudman i en sparbank har rätt att föreslå att det hos Finansinspektionen begärs att en revisor (medrevisor) utses att delta i revisionen tillsammans med de övriga revisorerna. Förslaget skall framställas på en stämman där revisorsval skall ske eller där förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en huvudman och efter att ha hört bankens styrelse utse en revisor för tiden till och med ordinarie stämman under nästa räkenskapsår, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga huvudmän eller en tredjedel av de närvarande huvudmännen.

Obehörighetsgrunder och kompetenskrav

3 § Den som är i konkurs eller har fått näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor i en sparbank.

Bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en sparbank.

En revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bankens verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor får även ett registrerat revisionsbolag utses. Bestämmelser om vem som får vara huvudansvarig för revisionen när ett revisionsbolag utses att vara revisor och om underrättelseskyldighet finns i 17 § revisorslagen (2001:883). Bestämmelserna i 5 § om jäv, i 19 § om rätt att närvara på stämman och i 13 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse om rapporteringsskyldighet tillämpas på den huvudansvarige.

4 § I en sparbank skall minst en revisor som stämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

Jäv

5 § I en sparbank får den inte vara revisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Den som är huvudman i en sparbank får inte vara sådan revisor som avses i 4 §.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor får inte heller vara revisor i ett dotterföretag till banken.

En revisor får vid revisionen inte anlita någon som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får revisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

Förtida avgång

6 § Ett uppdrag som revisor i en sparbank upphör i förtid, om revisorn eller den som har utsett revisorn begär det. Anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, om en revisor som inte är vald på stämman vill avgå, hos den som har tillsatt revisorn.

En revisor vars uppdrag upphör i förtid skall genast anmäla detta till registreringsmyndigheten för registrering. Revisorn skall i anmälan lämna en redogörelse för iakttagelserna vid den granskning som han eller hon har utfört under den del av det löpande räkenskapsåret som uppdraget har omfattat. För anmälan tillämpas vad som föreskrivs i 14 och 15 §§ om revisionsberättelse. En kopia av anmälan skall lämnas till sparbankens styrelse.

7 § Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller om bestämmelserna i 3–5 §§ eller bestämmelser i reglementet hindrar honom eller henne att vara revisor och det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor utses för den återstående mandattiden. Finansinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att en ny revisor utses vid närmast följande ordinarie stämma.

Rättelse

8 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos Finansinspektionen om

1. en sådan revisor som sägs i 4 § inte är utsedd,
2. en revisor är obehörig enligt 3 § första eller andra stycket eller 5 § eller enligt reglementet, eller
3. en bestämmelse i denna lag eller reglementet om antalet revisorer har åsidosatts.

Var och en kan göra anmälan enligt första stycket.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att åstadkomma rättelse finns i 15 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Revisorernas uppgifter

9 § Revisorerna i en sparbank skall i den omfattning som följer av god revisionsredovisning granska bankens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning.

Om en sparbank är moderföretag (moderbank), skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer som är utsedda av någon annan än Finansinspektionen skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, reglementet eller god revisionsredovisning.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

10 § Styrelsen i en sparbank skall ge revisorerna möjlighet att verkställa granskningen i den omfattning som dessa finner nödvändigt samt lämna de upplysningar och den hjälp som de begär. Samma skyldighet gäller för företagsledningen och revisorerna i ett dotterföretag gentemot revisorerna i moderbanken.

Revisionsberättelsen

11 § Sedan revisorerna i en sparbank slutfört granskningen, skall de skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och, i en moderbank, på koncernredovisningen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I en moderbank gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

12 § Revisorerna i en sparbank skall för varje räkenskapsår lämna en revisionsberättelse till stämman. Berättelsen skall överlämnas till bankens styrelse senast två veckor före den ordinarie stämman. Revisorerna skall inom samma tid till styrelsen återlämna de redovisningshandlingar som har överlämnats till dem.

13 § Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt nämnda lag, skall revisorerna ange detta och lämna behövliga upplysningar i sin berättelse, om det kan ske.

14 § Om revisorerna vid sin granskning funnit att en styrelseledamot har företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, skall det anmärkas i berättelsen. Detsamma gäller om revisorn vid granskningen har funnit att en styrel-

seledamot på annat sätt handlat i strid med denna lag, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller mot reglementet.

Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela huvudmännen.

15 § I revisionsberättelsen skall det också anmärkas om revisorerna funnit att banken inte har fullgjort sin skyldighet

1. att göra skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483),
2. att lämna skattedeklaration enligt 10 kap. 9 eller 10 § skattebetalningslagen, eller
3. att i rätt tid betala skatter och avgifter som avses i 1 och 2.

Om revisionsberättelsen innehåller anmärkning om att banken inte har fullgjort någon sådan skyldighet som avses i första stycket, skall revisorerna genast sända in en kopia av den till Skatteverket.

16 § Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det förslag till dispositioner beträffande bankens vinst eller förlust som har lagts fram i förvaltningsberättelsen.

Koncernrevisionsberättelse

17 § I en moderbank skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Då skall 12–14 och 16 §§ tillämpas.

Erinringar

18 § Erinringar som revisorerna i en sparbank framställer till styrelsen och som inte har tagits in i revisionsberättelsen skall de anteckna i ett protokoll eller någon annan handling. Handlingen skall överlämnas till styrelsen som skall bevara den på ett betryggande sätt.

Revisorernas närvaro vid bolagsstämma

19 § Revisorerna i en sparbank har rätt att närvara vid bankens stämmor. De är skyldiga att närvara vid en stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Revisorernas tystnadsplikt

20 § Revisorerna i en sparbank får inte lämna upplysningar till en enskild huvudman eller utomstående om sådana angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sina uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

Av 1 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse framgår att enskildas förhållanden till en sparbank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Revisorernas upplysningsplikt

21 § Revisorerna är skyldiga att

1. till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig skada för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild,

2. till medrevisorer, lekmannarevisor, granskare som avses i 23 §, ny revisor och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter, samt

3. på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelser om revisorers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen finns i 13 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Registrering

22 § En sparbank skall för registrering anmäla vem som har utsetts till revisor och, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen.

Anmälan skall innehålla uppgift om revisorns postadress. Om postadressen avviker från revisorns hemvist, skall även hemvistet anges. Anmälan skall vidare innehålla uppgift om revisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum. Om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, skall bolagets organisationsnummer anges.

Anmälan skall göras första gången när banken enligt 2 kap. 11 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Granskare

23 § Varje huvudman i en sparbank får väcka förslag om att Finansinspektionen skall utse granskare för särskild granskning av bankens förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i banken. Förslaget skall framställas på en ordinarie stämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en huvudman och efter att ha hört bankens styrelse förordna en eller flera granskare, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga huvudmän eller en tredjedel av de närvarande huvudmännen.

Vad som sägs om revisor i 3 § första och fjärde styckena, 5, 10, 19–21 §§ tillämpas även i fråga om granskare. Den som är underårig får inte vara granskare.

Yttrande över granskningen skall avgas till stämman. Yttrandet skall hållas tillgängligt hos banken under minst en vecka före stämman för huvudman och genast sändas till var och en av dem som begär det. Yttrandet skall också läggas fram på stämman.

4 b kap. Allmän granskning

Lekmannarevisor

1 § Om inte annat föreskrivs i reglementet, får det i en sparbank utses en eller flera personer (lekmannarevisorer) att utföra sådan granskning som anges i 4 §.

2 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Vad som sägs i denna lag om lekmannarevisor skall i tillämpliga delar även gälla suppleant.

3 § Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Lekmannarevisorns uppgifter

4 § Lekmannarevisorn skall granska om bankens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bankens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

5 § Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, reglementet eller god sed.

6 § Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till stämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den skall lämnas till bolagets styrelse finns i 14 §.

7 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 4 a kap. 12 §.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

8 § Styrelsen skall ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig samt lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldighet har företagsledningen, revisorerna och lekmannarevisorererna i ett dotterföretag gentemot lekmannarevisorn i moderbanken.

9 § En lekmannarevisor väljs av stämman, om inte reglementet innehåller bestämmelser om att denne skall utses på annat sätt.

Obehörighetsgrunder

10 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara lekmannarevisor.

Jäv

11 § Den får inte vara lekmannarevisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser som banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet för.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara lekmannarevisor får inte heller vara lekmannarevisor i ett dotterföretag till banken.

Anlitande av biträde

12 § En lekmannarevisor får vid granskningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får lekmannarevisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

13 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget skall upphöra. Anmälan skall göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på stämman vill avgå, skall han eller hon anmäla det också hos den som har utsett revisorn.

14 § Granskningsrapporten skall lämnas till bankens styrelse senast två veckor före ordinarie stämma.

I rapporten skall lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han eller hon har varit skyldig att granska enligt 5 §. En lekmannarevisor som finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot skall upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

En lekmannarevisor får i granskningsrapporten lämna även andra upplysningar som han eller hon anser att huvudmännen bör få kännedom om.

15 § I en sparbank skall granskningsrapporten sändas till huvudmännen på samma sätt som anges i 4 kap. 9 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid stämma

16 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid sparbanksstämma. Han eller hon är skyldig att närvara om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

17 § Lekmannarevisorn får inte lämna upplysningar till en enskild huvudman eller utomstående om sådana angelägenheter som han eller hon har fått kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

Av 1 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse framgår att enskildas förhållanden till en sparbank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

18 § Lekmannarevisorn är skyldig att till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild.

19 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna revisor, annan lekmannarevisor, granskare som avses i 4 a kap. 23 § och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

20 § En sparbank skall för registrering anmäla vem som har utsetts till lekmannarevisor.

Anmälan skall innehålla uppgift om lekmannarevisorns postadress. Om postadressen avviker från lekmannarevisorns hemvist, skall även hemvistet anges. Anmälan skall vidare innehålla uppgift om lekmannarevisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum.

Anmälan skall göras genast efter det att lekmannarevisor har utsetts och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §

Om det är påkallat för att upprätthålla en sparbanks verksamhet, får sparbanksstämman besluta att bilda en garantifond genom bidrag av huvudmän eller andra.

För att vara bindande skall teckning av bidrag till garantifonden ske på en teckningslista. På denna skall anges om ränta skall utgå och i så fall hur den skall beräknas. Vidare skall avskrifter av sparbankens senaste balansräkning och revisorerernas yttrande över denna fogas till teckningslistan.

Garantifonden får återbetalas *endast om det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.* I övrigt skall beträffande återbetalningen gälla vad som bestämts vid garantifondens bildande.

Garantifonden får återbetalas *bara om utbetalningen inte äventyrar bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser.* I övrigt skall beträffande återbetalningen gälla vad som bestämts vid garantifondens bildande.

3 §

Finns det i reglementet ett förbehåll om återbäring av grundfonden eller del därav, får sådan återbäring inte ske om inte reservfonden uppgår till belopp som motsvarar tio gånger grundfonden. Inte heller får återbäring ske, så länge garantifond, där sådan bildats, inte återbetalts eller om *sparbanken till följd av återbäringen inte skulle kunna uppfylla kravet på kapitaltäckning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kre-*

Finns det i reglementet ett förbehåll om återbäring av grundfonden eller del därav, får sådan återbäring inte ske om inte reservfonden uppgår till belopp som motsvarar tio gånger grundfonden. Inte heller får återbäring ske, så länge garantifond, där sådan bildats, inte återbetalts eller om återbäringen *skulle äventyra bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser.*

4 §

Utfäst ränta på grundfonden eller garantifonden skall inte betalas ut, om till följd av detta vinsten på rörelsen inte skulle räcka till att få upp grundfonden eller garantifonden till det i 2 § första stycket angivna beloppet. Räntan på garantifonden skall inte heller betalas ut, om genom utbetalningen en sådan förlust skulle uppkomma på rörelsen, att *sparbanken inte skulle kunna uppfylla kravet på kapitaltäckning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag*. Grundfonds-räntan skall inte i något fall betalas ut om till följd av detta förlust skulle uppkomma.

Utfäst ränta på grundfonden eller garantifonden skall inte betalas ut, om till följd av detta vinsten på rörelsen inte skulle räcka till att få upp grundfonden eller garantifonden till det i 2 § första stycket angivna beloppet. Räntan på garantifonden skall inte heller betalas ut, om genom utbetalningen en sådan förlust skulle uppkomma på rörelsen, att *den skulle äventyra bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser*. Grundfonds-räntan skall inte i något fall betalas ut om till följd av detta förlust skulle uppkomma.

6 kap.

2 §

Rätten skall förordna att en sparbank skall träda i likvidation, om

1. *oktrojen* har återkallats, eller

1. *tillståndet att driva bankrörelse* har återkallats, eller

2. sparbanken efter en konkurs som avslutats med överskott inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 18 § andra stycket.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om det styrks att likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning i första instans.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *anmälan* av Finansinspektionen eller på *ansökan* av styrelsen, styrelseledamot eller huvudman. I det fall som avses i första stycket 2 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda sparbanken.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *ansökan* av Finansinspektionen, styrelsen, styrelseledamot eller huvudman. I det fall som avses i första stycket 2 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda sparbanken.

6 §

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *bankrörelselagen (1987:617)* och *lagen (1995:1559)* om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse* och *lagen (1995:1559)* om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidato-

följer av detta kapitel.

terna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Prop. 2002/03:139

Upphör mandattiden för en huvudman medan sparbanken är i likvidation, skall mandattiden anses vara förlängd till dess att likvidationen avslutas.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att sparbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 3 kap. *bankrörelselagen* skall tillämpas under likvidationen. *Revisionsberättelsen* skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att sparbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 4 a kap. skall tillämpas under likvidationen. *I revisionsberättelsen* skall anges om likvidationen enligt revisorernas mening onödigt fördröjs.

7 kap.

5 §⁵

Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande sparbank ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion enligt 2 § skall sparbankerna *därjämte* ansöka om *oktroj* och *stadfästelse* av reglementet för den övertagande sparbanken enligt 2 kap. 3 §.

Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande sparbank ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion enligt 2 § skall sparbankerna *dessutom* ansöka om *tillstånd driva bankrörelse* och *godkännande* av reglementet för den övertagande sparbanken enligt 3 kap. *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa avtalet om fusion prövas om fusionen kan anses förenlig med deras intressen, som är insättare i eller i övrigt har fordringar på de av fusionen berörda sparbankerna, samt om fusionen framstår som ändamålsenlig från allmän synpunkt.

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

⁵ Senaste lydelse 2000:819.

9 kap. Skadestånd m.m.**Stiftares, huvudmans, styrelseledamots och delegats skadeståndsansvar**

1 § En stiftare, huvudman, styrelseledamot eller delegat, som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar en sparbank, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas någon annan genom överträdelse av denna lag, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, tillämplig lag om årsredovisning, lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller bankens reglemente.

Revisors, lekmannarevisors och granskares skadeståndsansvar

2 § En revisor, en lekmannarevisor eller en granskare i en sparbank är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han eller hon skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av en medhjälpare.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor eller granskare, är det detta bolag och den för revisionen eller granskningen huvudansvarige som är ersättningsskyldiga.

Jämkning

3 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1 eller 2 §, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Gemensamt skadeståndsansvar

4 § Om flera skall ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den utsträckning skadeståndsskyldigheten inte har jämkats för någon av dem enligt 3 §. Vad någon av dem har betalat i skadestånd får krävas tillbaka från de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Talan om skadestånd till sparbanken

5 § Talan om skadestånd till en sparbank enligt 1 eller 2 § får väckas om majoriteten eller en minoritet bestående av minst en tredjedel av samtliga huvudmän vid sparbanksstämma har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldighet till sparbanken får träffas bara av sparbanksstämman och bara under förutsättning att inte en tiondel av samtliga huvudmän röstar mot förslaget om uppgörelse. Talan mot en delegat om skadestånd till sparbanken får trots vad som nu sagts väckas av styrelsen.

6 § Talan för sparbankens räkning mot en styrelseledamot om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det att årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på sparbanksstämman.

7 § Har sparbanksstämman beslutat att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att minst det antal huvudmän som anges 5 § röstat mot det eller har tiden för talan gått ut enligt 6 §, får talan enligt 5 § ändå väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter till sparbanksstämman om det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

8 § Styrelsen får trots bestämmelserna i 5–7 §§ föra en skadeståndstalan som grundas på brott.

9 § Talan för sparbankens räkning enligt 1 eller 2 § som inte grundas på brott, får inte väckas mot

1. en styrelseledamot sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,

2. en delegat sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder, som talan grundas på fattades eller vidtogs,

3. en revisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser,

4. en lekmannarevisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som granskningsrapporten avser,

5. en granskare sedan fem år förflutit från den dag när yttrandet över den särskilda granskningen lades fram på stämman,

6. en stiftare sedan fem år förflutit från det beslutet om bankens bildande fattades på konstituerande stämma, samt

7. en huvudman sedan två år förflutit från beslut eller åtgärder som talan grundas på.

Konkursbos talerätt

10 § Om banken har försatts i konkurs efter en ansökan som gjorts innan den tid som anges i 9 § har gått ut, får konkursboet föra talan enligt 1 eller 2 § trots att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5–7 §§. Efter utgången av den tid som anges i 9 § får en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträde.

Finansinspektionens talerätt

11 § Har en sparbank i fall som avses i 1 eller 2 § tillfogats skada, får Finansinspektionen föra talan mot den ersättningsskyldige, om inte bestämmelserna i 5–7 och 9 §§ utgör hinder för sådan talan.

10 kap. Sparbanks firma

1 § En sparbanks firma skall innehålla ordet sparbank.

Firman skall registreras i bankregistret.

Om firman skall registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bankens reglemente.

2 § En sparbanks firma skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor som är införda i bankregistret samt från benämningar på utländska bankföretag, som är allmänt kända i Sverige.

För registrering av firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

3 § En sparbanks styrelse kan anta bifirma. Bestämmelsen i 1 § andra stycket och 2 § om firma gäller även bifirma. Ordet bank eller sparbank får bara användas i bifirma för bankverksamhet.

4 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för en sparbank, bör undertecknas med bankens firma. Om styrelsen eller annan ställföreträdare för banken har utfärdat en handling utan firmateckning och det inte framgår av dess innehåll att den utfärdats på bankens vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte om det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för banken och den till vilken handlingen ställts av banken får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det att detta begärts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering.

11 kap. Registrering m.m.

1 § Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som för sparbanker införs i bankregistret med undantag för registrering av underrättelse enligt

1. 2 kap. 14 § om dagen för kungörelse om rörelsens öppnande,
2. 6 kap. 19 § från tingsrätten om att banken blivit försatt i konkurs, att beslut om konkurs upphävts eller att konkurs avslutats, och
3. 7 kap. 5 § om fusionstillstånd.

En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall bara ange ändringens art.

2 § Det som för sparbanker blivit infört i bankregistret skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar enligt 1 § och det inte av omständigheterna framgår att tredje man varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

3 § Om en sökande vid anmälan för registrering inte har iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall denne föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller göra rättelse. Detsamma gäller om registreringsmyn-

digheten finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens eller Finansinspektionens godkännande inte krävs, eller en handling som bifogas anmälan

1. inte har kommit till i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot denna lag eller annan författning eller reglementet, eller
3. i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning.

Om sökanden inte rättar sig efter föreläggandet, skall anmälan avskrivast. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet har avgetts något hinder mot registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte registrering av ett beslut av stämman, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 4 kap. 17 § andra stycket.

4 § Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta sparbanken när myndigheten förklarat att en fråga om

1. fusion har fallit enligt 7 kap. 7 § tredje stycket, eller
2. sparbankens ombildning till bankaktiebolag har fallit enligt 8 kap. 8 §.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om avförande av en firma ur registret sedan en dom om hävande av firmaregistreringen har vunnit laga kraft.

6 § Ett beslut av registreringsmyndigheten som innebär att en anmälan avskrivits eller en registrering har vägrats enligt 3 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från dagen för beslutet. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket och 8 kap. 8 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 och 3 §§ samt 10 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §¹

När en medlem har avgått har han rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga vad som belöper på honom i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av föreningens egna kapital skall bortses från reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. Ett insatsbelopp i en kreditmarknadsförening får betalas ut *endast* när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersföretag. Ett insatsbelopp i ett institut för elektroniska pengar får betalas ut *endast* när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

Den avgångne har vidare rätt att i samma ordning som övriga medlemmar få ut vad som belöper på honom av beslutad vinstutdelning.

Träder föreningen i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta föreningen i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av föreningens tillgångar.

En medlems rätt enligt förstatrede styckena *kan* begränsas i

När en medlem har avgått har han rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga vad som belöper på honom i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av föreningens egna kapital skall bortses från reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. *I en kreditmarknadsförening får utbetalningar av insatsbelopp dock ske tidigast sex månader efter medlemmens avgång och verkställas bara en gång per kvartal och efter Finansinspektionens tillstånd.* Ett insatsbelopp i ett institut för elektroniska pengar får betalas ut *bara* när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

Går föreningen i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta föreningen i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av föreningens tillgångar.

En medlems rätt enligt förstatrede styckena *får* begränsas i

¹ Senaste lydelse 2002:155.

stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 12 kap. 4 § andra stycket.

stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 12 kap. 4 § andra stycket.

I fall som avses i första stycket fjärde meningen skall Finansinspektionen ge tillstånd till utbetalning, om inte kreditmarknadsföreningens förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

3 §²

En medlem, som deltar i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur föreningen. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från utgången av det räkenskapsår som sedan uppsägningen har gjorts slutar näst efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna.

En medlem, som deltar i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur föreningen. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från utgången av det räkenskapsår som sedan uppsägningen har gjorts slutar näst efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna. *För kreditmarknadsföreningar skall sexmånadersfristen dock räknas från uppsägningen.*

10 kap.

6 §³

Till reservfonden skall avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det in-

Till reservfonden skall avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapi-

² Senaste lydelse 1997:914.

³ Senaste lydelse 1997:457.

betalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst *tio* procent av föreningens *utlåning vid utgången av det närmast föregående räkenskapsåret*.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt skall föras över från det i

balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Vid tillämpningen av första stycket skall belopp som i balansräkningen har tagits upp under rubriken Avsatt till pensioner eller sådan delpost som avses i 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge en förening eller vissa grupper av föreningar undantag helt eller delvis från bestämmelserna i första–tredje styckena, om det finns synnerliga skäl till det med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

talet behöver sådan avsättning till Prop. 2002/03:139 reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst *trettio* procent av föreningens *insatskapital*.

2.11 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 § konkurslagen (1987:672) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹

Förvaltare utses av rätten.

Rätten bestämmer också antalet förvaltare. Flera än en förvaltare får utses om det med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet är behövt att förvaltningen delas eller att den handhas odelad av flera. Om en förvaltare är jävig men det med hänsyn till förhållandena i konkursen är olämpligt att entlediga honom, får rätten utse någon annan att sköta förvaltningen i den del förvaltaren är jävig.

Om boets förvaltning skall vara delad, skall en förvaltare utses för varje del av förvaltningen. Rätten bestämmer efter vilka grunder delningen skall ske.

Särskilda bestämmelser om att ett allmänt ombud skall delta i konkursförvaltningen finns i försäkringsrörelselagen (1982:713) och i *bankrörelselagen* (1987:617).

Särskilda bestämmelser om att ett allmänt ombud skall delta i konkursförvaltningen finns i försäkringsrörelselagen (1982:713), *lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar* och *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 1989:1084.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank¹ skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2002/03:92

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §²

Med bankinstitut förstås i denna lag bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker och utländska bankföretag som med stöd av 1 kap. 4 eller 5 § bankrörelselagen (1987:617) driver bankrörelse från filial här i landet.

Med finansinstitut förstås bankinstitut, kreditmarknadsföretag, värdepappersinstitut, Första–Fjärde AP-fonderna enligt lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder), Sjätte AP-fonden enligt lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, försäkringsföretag med svensk koncession, landshypoteksinstitutionen, Svenska skeppshypotekskassan samt utländska företag som med stöd av 2 kap. 8, 9 eller 10 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet driver verksamhet från filial i Sverige.

Med bankinstitut förstås i denna lag bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker och utländska bankföretag som med stöd av 4 kap. 1 eller 4 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse driver bankrörelse från filial här i landet.

Med finansinstitut förstås bankinstitut, kreditmarknadsföretag, värdepappersinstitut, Första–Fjärde AP-fonderna enligt lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder), Sjätte AP-fonden enligt lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, försäkringsföretag med svensk koncession, landshypoteksinstitutionen, Svenska skeppshypotekskassan samt utländska företag som med stöd av 4 kap. 1, 3 eller 4 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse driver verksamhet från filial i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Lagen omtryckt 1999:19.

² Senaste lydelse 2000:204.

2.13 Förslag till lag om ändring i prisinformationslagen
(1991:601)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 3 § prisinformationslagen (1991:601) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Särskilda föreskrifter om information till konsumenter finns i konsumentkreditlagen (1992:830), konsumentförsäkringslagen (1980:38), lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring, lagen (1999:268) om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal.

Föreslagen lydelse

3 §¹

Särskilda föreskrifter om information till konsumenter finns i konsumentkreditlagen (1992:830), konsumentförsäkringslagen (1980:38), lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet, lagen (1999:268) om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 2000:894.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1991:981) om värdepappersrörelse

dels att rubriken närmast före 2 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att 1 kap. 2, 3, 3 a och 3 d §§, 2 kap. 5 och 6 §§, 3 kap. 5 § samt 4 kap. 4 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 1 kap. 8 a §, samt närmast före den en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §²

I denna lag betyder

1. värdepappersrörelse: verksamhet som består i att yrkesmässigt tillhandahålla sådana tjänster som anges i 3 §,

2. värdepappersbolag: svenskt aktiebolag som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse,

3. *bankinstitut*: *bankaktiebolag, sparbank, medlemsbank* och utländskt *bankföretag* som driver *bankrörelse* från filial här i landet,

3. *kreditinstitut*: *bank, kreditmarknadsföretag* och utländskt *bank- eller kreditföretag* som driver *bank- eller finansieringsrörelse* från filial här i landet,

4. värdepappersinstitut: värdepappersbolag, svenska *bankinstitut* som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse och utländska företag som driver värdepappersrörelse från filial här i landet,

4. värdepappersinstitut: värdepappersbolag, svenska *kreditinstitut* som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse och utländska företag som driver värdepappersrörelse från filial här i landet,

5. EES: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

6. kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar 10 procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

7. filial: ett avdelningskontor med självständig förvaltning; om ett utländskt företag etablerar sig i Sverige enligt 3 c § 1 eller 2 kap. 7 § första stycket, skall etable-

7. filial: ett avdelningskontor med självständig förvaltning; om ett utländskt företag etablerar sig i Sverige enligt 3 c § 1 eller 2 kap. 7 § första stycket, skall etable-

¹ Jfr rådets direktiv 93/22/EEG av den 10 maj 1993 om investeringstjänster inom värdepappersområdet (EGT L 141, 11.6.1993, s. 27, Celex 31993L0022), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG (EGT L 035, 11.2.2003, s.1, Celex 32002L0087), Europaparlamentets och rådets direktiv 97/9/EG av den 3 mars 1997 om system för ersättning till investerare (EGT L 84, 26.3.1997, s. 22, Celex 397L0009) samt Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut (EGT L 126, 26.5.2000, s. 1, Celex 32000L0012), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG (EGT L 035, 11.2.2003, s.1, Celex 32002L0087).

² Senaste lydelse 1998:266.

ringen anses som en enda filial, även om flera driftställen inrättas.

8. koncern: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), varvid vad som sägs om moderbolag tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag.

ringen anses som en enda filial, även om flera driftställen inrättas,

8. koncern: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), varvid vad som sägs om moderbolag tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag,

9. startkapital: det kapital som definieras i artikel 34.2.1 och 34.2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut.

Ett värdepappersbolag och ett annat företag skall anses ha nära förbindelser, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterbolag äger 20 procent eller mer av kapitalet eller disponerar över 20 procent eller mer av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en *eller* samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en *och* samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser föreligger även mellan en fysisk person och ett värdepappersbolag, om den fysiska personen

1. äger *mer än* 20 procent av kapitalet eller disponerar över *mer än* 20 procent av samtliga röster i värdepappersbolaget, eller

1. äger *minst* 20 procent av kapitalet eller disponerar över *minst* 20 procent av samtliga röster i värdepappersbolaget, eller

2. på annat sätt har sådant inflytande över värdepappersbolaget att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag eller det finns annan likartad förbindelse mellan honom och värdepappersbolaget.

3 §³

Värdepappersrörelse får, om inte annat följer av denna lag, drivas endast efter tillstånd av Finansinspektionen. Tillstånd får ges för

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
2. förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
3. handel med finansiella instrument för egen räkning,
4. förvaltning av någon annans finansiella instrument,

³ Senaste lydelse 1997:117.

5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Tillstånd att driva värdepappersrörelse får meddelas *bankinstitut* samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är *bankinstitut*.

Tillstånd att driva värdepappersrörelse får meddelas *kreditinstitut* samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är *kreditinstitut*.

3 a §⁴

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett företag inom en koncern tillhandahåller sådana tjänster som där anges uteslutande till andra företag inom koncernen.

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett *bankinstitut* för egen räkning förvärvar och driver handel med obligationer, förlagsbevis och andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden.

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett *kreditinstitut* för egen räkning förvärvar och driver handel med obligationer, förlagsbevis och andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden.

Tillstånd enligt 3 § 2 krävs inte för verksamhet som bedrivs med stöd av en auktorisation som börs eller marknadsplats enligt lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet.

3 d §⁵

Tillstånd enligt 3 § behövs inte för

1. ett utländskt bankföretag som driver verksamhet med stöd av 1 kap. 5 § bankrörelselagen (1987:617),

2. ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 2 kap. 9 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,

3. ett utländskt företag som driver verksamhet med stöd av 2 kap. 10 § lagen om finansieringsverksamhet.

1. utländska kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 4 kap. 1 eller 2 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, och

2. finansiella institut som driver verksamhet med stöd av 4 kap. 3 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Uppgiftsskyldighet

8 a §

Ett värdepappersbolag är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till bolaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av under-

⁴ Senaste lydelse 1998:266.

⁵ Senaste lydelse 1997:460.

sökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

2 kap.

5 §⁶

Ett värdepappersbolag skall när verksamheten påbörjas ha ett *bundet eget kapital* som vid tidpunkten för beslut om tillstånd enligt 1 § motsvarar minst

1. fem miljoner euro om bolagets verksamhet skall innefatta mottagande av medel på konto enligt 3 kap. 4 § 4,
2. 730 000 euro om bolaget skall bedriva verksamhet som avses i 1 kap. 3 § 3 eller 5,
3. 125 000 euro om inte högre belopp krävs enligt 1 eller 2, och
4. 50 000 euro om bolaget skall driva enbart verksamhet som avses i 1 kap. 3 § 2 och denna skall avse endast andelar i värdepappersfonder eller sådana utländska fondföretag som avses i 7 a och 7 b §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Finansinspektionen får medge undantag från det högre kapitalkrav som i 2 föreskrivs för bedrivande av verksamhet enligt 1 kap. 3 § 5, om den verksamheten bara avser annan medverkan vid emissioner än garantigivning.

I 5 kap. 4 § 3 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör bundet eget kapital.

Bankinstitut

Tillstånd för ett bankinstitut att driva värdepappersrörelse får meddelas endast om den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund värdepappersrörelse och institutet tillhör ett investerarskydd som uppfyller minst de krav som gäller inom EES.

Ett värdepappersbolag skall när verksamheten påbörjas ha ett *startkapital* som vid tidpunkten för beslut om tillstånd enligt 1 § motsvarar minst

Finansinspektionen får medge undantag från det högre kapitalkrav som i *första stycket* 2 föreskrivs för bedrivande av verksamhet enligt 1 kap. 3 § 5, om den verksamheten bara avser annan medverkan vid emissioner än garantigivning.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vilka poster som får räknas in i startkapitalet.

Kreditinstitut

6 §⁷

Tillstånd för ett kreditinstitut att driva värdepappersrörelse får meddelas endast om den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund värdepappersrörelse och institutet tillhör ett investerarskydd som uppfyller minst de krav som gäller inom EES.

⁶ Senaste lydelse 2000:1095.

⁷ Senaste lydelse 1999:160.

3 kap.5 §⁸

Medel som tas emot med redovisningsskyldighet enligt 4 § första stycket 3 skall genast avskiljas och sättas in på räkning i *bankinstitut*.

Ett *värdepappersbolag* och ett utländskt företag som enligt 4 § första stycket 4 tar emot medel på konto skall ha en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig betalningsberedskap.

Vid mottagande av medel på konto skall skriftlig överenskommelse om detta träffas med kunden.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om mottagande av medel på konto.

Medel som tas emot med redovisningsskyldighet enligt 4 § första stycket 3 skall genast avskiljas och sättas in på räkning i *kreditinstitut*.

4 kap.4 §⁹

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i föreskrifter ange risknivåer för värdepappersbolags och svenska *bankinstituts* innehav av finansiella instrument. Föreskrifterna får avse alla innehav av finansiella instrument utom sådana som avses i 3 kap. 1 § andra stycket och, i fråga om *bankinstitut*, 1 kap. 4 §.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i föreskrifter ange risknivåer för värdepappersbolags och svenska *kreditinstituts* innehav av finansiella instrument. Föreskrifterna får avse alla innehav av finansiella instrument utom sådana som avses i 3 kap. 1 § andra stycket och, i fråga om *kreditinstitut*, 1 kap. 3 a § *andra stycket*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

⁸ Senaste lydelse 1994:2015.

⁹ Senaste lydelse 1998:266.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 och 15 §§ lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Om rätt för vissa utländska företag att driva verksamhet i Sverige finns särskilda bestämmelser, nämligen

1. för <i>bankföretag 1 kap. 4 och 5 §§ bankrörelselagen (1987:617),</i> 2. för värdepappersföretag 1 kap. 3 c § och 2 kap. 7 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, 3. för <i>företag som driver finansieringsverksamhet 2 kap. 8–10 §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,</i> 4. för utländska försäkringsgivare lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige, 5. för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer 2 kap. 7 §, 7 kap. 2 § respektive 8 kap. 3 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet, 6. för centrala värdepappersförvarare 2 kap. 6 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument, 7. för utländska fondföretag 7 a–c §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder, 8. för utgivare av elektroniska pengar 2 kap. 8 § samt 5 kap. 6 och 7 §§ lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.	1. för <i>kreditinstitut 4 kap. 1, 2 och 4–6 §§ lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse,</i> 3. för <i>finansiella institut 4 kap. 3 § lagen om bank- och finansieringsrörelse,</i> 8. för utgivare av elektroniska pengar 2 kap. 8 § samt 5 kap. 6 och 7 §§ lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,

9. för *företag som driver inlåningsverksamhet 2 § lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet.*

15 §²

Den som utsetts till verkställande direktör enligt 8 § skall göra anmälan om filialen till Patent- och registreringsverket (registreringsmyndigheten), som för ett filialregister för registreringar enligt denna lag.

Verkställande direktören skall

Den som utsetts till verkställande direktör enligt 8 § skall göra anmälan om filialen till Patent- och registreringsverket (registreringsmyndigheten), som för ett filialregister för registreringar enligt denna lag. *Filialer till utländska bankföretag registreras*

¹ Senaste lydelse 2002:156

² Senaste lydelse 1995:1558.

också till registreringsmyndighe-
ten snarast anmäla ändringar i de
uppgifter som anmälts för registre-
ring. Anmälan skall även göras,
om det utländska företaget är fö-
remål för ackord eller liknande
förfarande.

Näringsverksamheten får på-
börjas när anmälan enligt första
stycket har skett.

*dock i bankregistret enligt 13 kap.
1 lagen (2004:000) om bank- och
finansieringsrörelse. När det i
denna lag hänvisas till filialregist-
ret skall hänvisningen beträffande
filialer till utländska bankföretag i
stället avse bankregistret.*

Verkställande direktören skall
också till registreringsmyndighe-
ten snarast anmäla ändringar i de
uppgifter som anmälts för registre-
ring. Anmälan skall även göras,
om det utländska företaget är fö-
remål för ackord eller liknande
förfarande.

Näringsverksamheten får på-
börjas när anmälan enligt första
stycket har skett.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 9 §, samt *dels* att 1 kap. 1 § och 8 kap. 4 § skall ha följande lydelse,
närmast före den en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Företag som driver verksamhet i syfte att åstadkomma regelbunden handel med finansiella instrument kan få auktorisation som börs eller marknadsplats enligt denna lag.

Clearingverksamhet får yrkesmässigt bedrivas endast av Sveriges riksbank och av företag som fått tillstånd som clearingorganisation enligt denna lag. Tillstånd behövs dock inte för clearingverksamhet som huvudsakligen allmänheten deltar i.

Frågor om auktorisation och tillstånd prövas av Finansinspektionen.

Tillstånd enligt andra stycket behövs inte om företaget har tillstånd enligt 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617) eller enligt 1 kap. 3 § 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.

Tillstånd enligt andra stycket behövs inte om företaget har tillstånd att driva bankrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller tillstånd enligt 1 kap. 3 § 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.

2 kap.

Uppgiftsskyldighet

9 §

En börs är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

¹ Jfr rådets direktiv 93/22/EEG av den 10 maj 1993 om investeringstjänster inom värdepappersområdet (EGT L 141, 11.6.1993, s. 27, Celex 31993L0022), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG (EGT L 035, 11.2.2003, s.1, Celex 32002L0087).

² Senaste lydelse 1996:180.

8 kap.**4 §³**

Bestämmelserna i 2 kap. 3 § om ansökan innan bolaget eller föreningen har registrerats och om verksamhetsplan, i 2 kap. 4 § om godkännande av bolagsordningen eller stadgar, i 2 kap. 5 § om kapital, i 2 kap. 6 § om styrelsens storlek och verkställande direktör *och* i 2 kap. 8 § om sekretess skall tillämpas även i fråga om clearingorganisation.

Bestämmelserna i 2 kap. 3 § om ansökan innan bolaget eller föreningen har registrerats och om verksamhetsplan, i 2 kap. 4 § om godkännande av bolagsordningen eller stadgar, i 2 kap. 5 § om kapital, i 2 kap. 6 § om styrelsens storlek och verkställande direktör, i 2 kap. 8 § om sekretess *och i 2 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet* skall tillämpas även i fråga om clearingorganisation.

I sin verksamhetsplan skall en clearingorganisation beskriva de huvudsakliga risker som är förenade med verksamheten och hur dessa risker skall hanteras (riskhanteringsplan).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

³ Senaste lydelse 1996:180.

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om konsumentkreditlagen (1992:830)
dels att nuvarande 37 § skall betecknas 38 §,
dels att den nya 38 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 5 a och 37 §§, samt
närmast före 5 a § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kreditprövning

5 a §

Näringsidkaren skall, innan kredit beviljas, pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet (kreditprövning).

Kreditprövning behöver inte göras om näringsidkaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig.

Kravet på kreditprövning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.

37 §

Om näringsidkaren inte följer vad som föreskrivs i 5 a §, får Konsumentverket förelägga näringsidkaren att upphöra med att lämna krediter. Föreläggandet får förenas med vite.

Om det är tillräckligt, får Konsumentverket i stället meddela varning.

¹ Jfr rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 42, 12.2.1987, s. 48, Celex 31987L0102) senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 98/7/EG (EGT L 101, 1.4.1998, s. 17, Celex 31998L0007).

Konsumentverkets beslut enligt 36 § andra stycket och 37 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kamrarrätten.

Andra beslut av Konsumentverket enligt 36 § får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande, den 1 januari 1994, drev finansieringsverksamhet utan krav på tillstånd enligt lagen (1988:606) om finansbolag och inte anskaffar medel för verksamheten från allmänheten får fortsätta verksamheten till och med den 31 december 2003 eller, om ansökan om tillstånd getts in inom denna tid, till dess att ansökningen har prövats slutligt.

Föreslagen lydelse

5²

Den som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande, den 1 januari 1994, drev finansieringsverksamhet utan krav på tillstånd enligt lagen (1988:606) om finansbolag och inte anskaffar medel för verksamheten från allmänheten får fortsätta verksamheten till och med den 30 juni 2004 eller, om ansökan om tillstånd getts in inom denna tid, till dess att ansökningen har prövats slutligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

¹ Lagen omtryckt 1996:1004.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1997:453.

² Senaste lydelse 2002:922.

2.19 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs¹ att 2 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt² skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §³

Bestämmelserna i denna lag gäller företag som driver

1. bankrörelse och annan verksamhet som består i att från allmänheten låna upp medel och att lämna krediter,

2. livförsäkringsrörelse,

3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

4. verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn och som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 § 2–13 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,

5. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring,

6. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, samt

7. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

1. bank- eller finansieringsrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse,

4. verksamhet som kräver anmälan till eller ansökan hos Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet eller lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet,

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, samt

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

¹ Jfr rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT L 166, 28.6.1991, s. 77, Celex 31991L0308), ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG (EGT L 344, 28.12.2001, s. 76, Celex 32001L0097).

² Lagen omtryckt 1999:162.

³ Senaste lydelse 2002:152.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i Prop. 2002/03:139
9 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag

dels att 1 kap. 1 §, 2 kap. 7 §, 5 kap. 1 § och 6 kap. 4 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 7 kap. 13 a §, samt närmast före den en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

I denna lag betyder

1. bank: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank,	2. kreditmarknadsföretag: ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva <i>finansieringsrörelse</i> enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarknadsförening),
2. kreditmarknadsföretag: ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva <i>finansieringsverksamhet</i> enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarknadsförening),	3. värdepappersbolag: ett svenskt aktiebolag som har fått tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
3. värdepappersbolag: ett svenskt aktiebolag som har fått tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,	4. kreditinstitut: bank, kreditmarknadsföretag och Svenska skeppshypotekskassan,
4. kreditinstitut: bank, kreditmarknadsföretag och Svenska skeppshypotekskassan,	5. institut: kreditinstitut och värdepappersbolag,
5. institut: kreditinstitut och värdepappersbolag,	6. finansiellt institut: ett svenskt eller utländskt företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar, eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att
6. finansiellt institut: ett svenskt eller utländskt företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar, eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att	– förvärva aktier eller andelar,
– förvärva aktier eller andelar,	– <i>driva valutahandel</i> ,
– <i>driva valutahandel</i> ,	– driva värdepappersrörelse utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 3 § lagen om värdepappersrörelse, eller
– driva värdepappersrörelse, utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 3 § lagen om värdepappersrörelse, eller	– driva en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 §
– driva en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 §	– driva en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 §

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut (EGT L 126, 26.5.2000, s. 1, Celex 32000L0012), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG (EGT L 035, 11.2.2003, s.1, Celex 32002L0087).

² Senaste lydelse 2002:153.

andra stycket 2–11 lagen om finansieringsverksamhet, utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 2 § samma lag,

andra stycket 2–10 och 12 lagen om bank- och finansieringsrörelse, utan att vara tillståndspliktigt enligt 2 kap. 1 § samma lag,

7. holdingföretag med finansiell verksamhet: ett finansiellt institut som har minst ett dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars dotterföretag även i övrigt uteslutande eller huvudsakligen utgörs av sådana företag eller finansiella institut,

8. holdingföretag med blandad verksamhet: ett svenskt eller utländskt moderföretag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar, motsvarande utländskt företag eller holdingföretag med finansiell verksamhet, men som har minst ett dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag,

9. anknutet företag: ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom, tillhandahålla datatjänster eller bedriva annan liknande verksamhet som har samband med ett eller flera kreditinstituts, värdepappersbolags, instituts för elektroniska pengar eller motsvarande utländska företags huvudsakliga verksamhet,

9. anknutet företag: ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom, tillhandahålla datatjänster eller bedriva annan liknande verksamhet som har samband med *den huvudsakliga verksamheten* i ett eller flera kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländska företag,

10. ägarintresse: ett direkt eller indirekt innehav av 20 % eller mer av rösterna eller kapitalet i ett företag.

2 kap.

7 §³

Från det egna kapitalet skall institutet räkna av förluster uppkomna under löpande räkenskapsår.

Från det primära kapitalet skall institutet räkna av övervärden vid förvärv av rörelse (inkrämngoodwill), som redovisas i institutet.

Från summan av det primära och det supplementära kapitalet enligt 6 § andra–fjärde styckena skall institutet räkna av det bokförda värdet av vad som har skjutits till som aktiekapital eller i annan form (tillskott) i ett företag som driver försäkringsverksamhet eller *något slag av finansiell verksamhet som kräver tillstånd*, om

Från summan av det primära och det supplementära kapitalet enligt 6 § andra–fjärde styckena skall institutet räkna av det bokförda värdet av vad som har skjutits till som aktiekapital eller i annan form (tillskott) i ett företag som driver försäkringsverksamhet eller *som är ett institut eller ett finansiellt institut*, om

1. institutets ägarandel överstiger 5 % av företagets kapital, eller

2. i det fall ägarandelen är mindre än enligt 1, tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 5 % av det egna kapitalet eller de egna fonderna i

³ Senaste lydelse 1995:1598.

företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 % av summan av institutets primära och supplementära kapital.

Avräkning skall inte göras för tillskott som belöper på företag som omfattas av gruppbaserad redovisning enligt 6 kap. genom fullständig konsolidering eller genom en klyvningsmetod.

5 kap.

1 §

Värdet av ett instituts exponering gentemot en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning får inte överstiga 25 % av institutets kapitalbas.

Om en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning är moderföretag eller dotterföretag till institutet eller dotterföretag till moderföretaget, får värdet av exponeringen inte överstiga 20 % av institutets kapitalbas.

Om institutet i ett fall som avses i andra stycket är en bank och moderföretaget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländskt företag, får värdet av exponeringen inte överstiga 10 % av bankens kapitalbas.

6 kap.

4 §⁴

Vad som föreskrivs i 2 kap. 15 a § *bankrörelselagen (1987:617)* om en banks innehav och åtaganden i företag skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav och åtaganden, om en bank ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 7 kap. 9–11 §§ *lagen (2004:000)* om bank- och finansieringsrörelse om ett kreditinstituts innehav av aktier och andelar i företag skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav, om ett kreditinstitut ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 3 kap. 6 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet om ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag som inte driver finansiell verksamhet skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade kvalificerade innehav, om ett kreditinstitut som inte är bank ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 3 kap. 1 a § *lagen (1991:981)* om värdepappersrörelse om ett värdepappersbolags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag med annan verksamhet än finansiell verksamhet skall

⁴ Senaste lydelse 1997:463.

tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade kvalificerade innehav, om ett värdepappersbolag som har tillstånd att bedriva verksamhet som avses i 3 kap. 4 § första stycket 4 och 5 samma lag ingår i företagsgruppen.

Prop. 2002/03:139

7 kap.

Uppgiftsskyldighet

13 a §

Ett holdingföretag med finansiell verksamhet och ett holdingföretag med blandad verksamhet är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.21 Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen
(1995:450)

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 22 § marknadsföringslagen (1995:450) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

En näringsidkare får åläggas att betala en särskild avgift (marknadsstörningsavgift), om näringsidkaren eller någon som handlar på näringsidkarens vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har brutit mot någon bestämmelse i 5–13 §§.

Detsamma gäller om en näringsidkare eller någon som handlar på dennes vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot någon av bestämmelserna i 14 § första stycket andra och tredje *meningen* eller 14 a § första stycket 2 tobakslagen (1993:581), 4 kap. 10 § alkohollagen (1994:1738) eller 7 kap. 3, 4 eller 10 § radio- och TV-lagen (1996:844).

Vad som sägs i första och andra *stycket* gäller också en näringsidkare som uppsåtligen eller av oaktsamhet väsentligt har bidragit till överträdelsen.

Avgiften tillfaller staten.

Detsamma gäller om en näringsidkare eller någon som handlar på dennes vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot någon av bestämmelserna i 14 § första stycket andra och tredje *meningarna* eller 14 a § första stycket 2 tobakslagen (1993:581), 4 kap. 10 § alkohollagen (1994:1738), 7 kap. 3, 4 eller 10 § radio- och TV-lagen (1996:844) eller, när det gäller ett erbjudande som inte är riktat bara till andra än konsumenter, 11 § lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller 8 § lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet.

Vad som sägs i första och andra *styckena* gäller också en näringsidkare som uppsåtligen eller av oaktsamhet väsentligt har bidragit till överträdelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 2002:812.

Härigenom föreskrivs¹ att bilaga 1 till årsredovisningslagen (1995:1554) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bilaga 1²

EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER

D. Skulder

1. Obligationslån	1. Obligationslån
2. Skulder till kreditinstitut	2. Skulder till kreditinstitut
3. Förskott från kunder (får även redovisas som avdragspost under Varulager m.m.)	3. Förskott från kunder (får även redovisas som avdragspost under Varulager m.m.)
4. Leverantörsskulder	4. Leverantörsskulder
5. Växelskulder	5. Växelskulder
6. Skulder till koncernföretag	6. Skulder till koncernföretag
7. Skulder till intresseföretag	7. Skulder till intresseföretag
8. Skatteskulder	8. Skatteskulder
9. Övriga skulder	9. Övriga skulder
	<i>a) Återbetalningspliktiga medel mottagna av allmänheten enligt lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet</i>
	<i>b) Andra skulder</i>
10. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	10. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Jfr rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag (EGT L 222, 14.8.1978, s. 11, Celex 31978L0660), senast ändrat genom rådets direktiv 2003/38/EG (EGT L 120, 15.5.2003, s. 22, Celex 32003L0038).

² Senaste lydelse 2000:73.

2.23 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag

dels att rubriken närmast före 8 kap. 3 § skall ha följande lydelse,

dels att 8 kap. 3 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

**Uppgifter om anmärkningar
enligt bankrörelselagen**

Uppgifter om anmärkningar

3 §

En årsredovisning som publiceras i ofullständigt skick enligt 8 kap. 15 § årsredovisningslagen (1995:1554) skall även innehålla uppgift om anmärkningar enligt 3 kap. 11 § *andra–fjärde styckena bankrörelselagen (1987:617)*.

En årsredovisning som publiceras i ofullständigt skick enligt 8 kap. 15 § årsredovisningslagen (1995:1554) skall även innehålla uppgift om anmärkningar enligt 4 a kap. 13–15 §§ *sparbankslagen (1987:619) respektive 7 a kap. 13–15 §§ lagen (1995:1570) om medlemsbanker*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Jfr rådets direktiv 86/635/EEG av den 8 december 1986 om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut (EGT L 372, 31.12.1986, s. 1, Celex 386L0635), senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/65/EG (EGT L 283, 27.10.2001, s. 28, Celex 32001L0065).

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1570) om medlemsbanker¹

dels att i 10 kap. 5 och 7 §§ ordet ”oktroj” skall bytas ut mot ”tillstånd att driva bankrörelse”,

dels att i 7 kap. 16 § samt 10 kap. 5 och 7 §§ ordet ”stadfästas” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”godkännas” i motsvarande form,

dels att i 6 kap. 1, 12 och 15 §§, 7 kap. 5, 9, 13 och 18 §§ samt 9 kap. 9 § orden ”bankrörelselagen (1987:617)” skall bytas ut mot ”lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att i 6 kap. 1 § och 7 kap. 18 § ordet ”bankrörelselagen” skall bytas ut mot ”lagen om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att 1 kap. 1 och 4 §§, 2 kap. 2 och 5 §§, 4 kap. 1 och 3 §§, 6 kap. 7 §, 8 kap. 6 och 7 §§ samt 9 kap. 4, 8 och 16 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya kapitel, 7 a, 7 b, 11, 12 och 13 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en medlemsbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om den rörelse som en medlemsbank får driva samt andra bestämmelser som är gemensamma för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker finns i *bankrörelselagen (1987:617)*.

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en medlemsbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om *tillstånd att driva bankrörelse*, den rörelse som en medlemsbank får driva samt andra bestämmelser som är gemensamma för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker finns i *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

4 §²

Varje medlem skall betala insats i medlemsbanken i enlighet med vad som föreskrivs i stadgarna. Betalningen skall alltid fullgöras i pengar.

En medlemsbank skall när bankens rörelse påbörjas ha ett bundet eget kapital som vid tidpunkten för beslut om oktroj motsvarar minst fem miljoner euro. I 5 kap. 4 § 5 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och vär-

¹ Senaste lydelse av
7 kap. 16 § 2000:45
10 kap. 5 § 2000:820
7 kap. 18 § 2000:820.

² Senaste lydelse 2000:45.

depappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör bundet eget kapital.

Om balansomslutningen i den planerade verksamheten kan beräknas uppgå till högst etthundra miljoner kronor eller, om banken kommer att ha sin redovisning i euro, tolv miljoner euro, får banken medges att ha lägre bundet eget kapital än det som anges i andra stycket, dock lägst motsvarande en miljon euro. Frågor om sådant medgivande prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

2 kap.

2 §³

Medlemsbankens stadgar skall stadfästas. Till ansökan om stadfästelse skall en plan för verksamheten fogas.

Ansökan om oktroj och stadfästelse av stadgar prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Vid behandlingen av en ansökan om stadfästelse av stadgar prövas dels att stadgarna överensstämmer med denna lag, bankrörelselagen (1987:617) och andra författningar samt dels om och i vad mån det behövs särskilda bestämmelser med hänsyn till omfattningen och arten av medlemsbankens verksamhet.

Stadgarna skall stadfästas och oktroj beviljas, om

1. den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på en sund bankverksamhet,

2. det kan antas att de som kommer att äga ett sådant kvalifi-

Bestämmelser om ansökan om tillstånd att driva bankrörelse och om godkännande av stadgarna finns i 3 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

³ Senaste lydelse 1999:224.

cerat innehav i banken som avses i 1 kap. 3 § första stycket 2 bankrörelselagen inte kommer att motverka en sund utveckling av verksamheten i banken och även i övrigt är lämpliga att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av en bank, och

3. de som avses ingå i bankens styrelse har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av en bank och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Stadgarna får inte stadfästas och oktroj inte beviljas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett sådant innehav i bolaget som avses i 1 kap. 3 § första stycket 2 bankrörelselagen.

Om banken kommer att ha sådana nära förbindelser som avses i 1 kap. 3 § andra och tredje styckena bankrörelselagen med någon annan, får stadgarna stadfästas och oktroj beviljas endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av banken.

Om stadgarna ändras skall även ändringen stadfästas. Därvid gäller andra-fjärde styckena i tillämpliga delar.

Oktroj får inte vägras på den grunden att det inte behövs någon ytterligare bank.

5 §⁴

En nybildad medlemsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader efter det att dess stadgar har stadfästs.

För registrering krävs att medlemsbanken har minst tre medlemmar och att dessa har betalt in insatsbelopp enligt stadgarna.

För registrering av en medlems-

En nybildad medlemsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader från det att den fick tillstånd att driva bankrörelse.

För registrering av en medlems-

⁴ Senaste lydelse 2000:820.

bank krävs att banken har ett så stort *bundet eget kapital* som föreskrivs i 1 kap. 4 §.

Om teckning av insatser innebär att någon som inte har prövats enligt 2 § fjärde stycket 2 eller femte stycket kommer att ha ett kvalificerat innehav i banken, får denna inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig, får banken inte bildas.

Frågan om medlemsbankens bildande har fallit, om anmälan för registrering inte har skett inom den tid som anges i första stycket eller om registreringsmyndigheten genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering. I sådant fall svarar styrelseledamöterna solidariskt för återbetalningen av insatser och uppkommen avkastning, med avdrag för kostnader på grund av åtgärder enligt 6 § första stycket tredje meningen.

4 kap.

1 §⁵

En medlem som har avgått ur en medlemsbank har rätt att *sex månader efter avgången* få ut sina inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga hans andel i förhållande till övriga medlemmar av bankens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av bankens egna kapital skall man bortse från reservfonden, fonden för orealiserade vinster, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. *Ett insatsbelopp får betalas ut endast när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersföretag.*

bank krävs att banken har ett så stort *startkapital* som föreskrivs i 3 kap. 7 § *lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.*

Om teckning av insatser innebär att någon som inte har prövats enligt 3 kap. 2 § första stycket 3 eller andra stycket *lagen om bank- och finansieringsrörelse* kommer att ha ett kvalificerat innehav i banken, får denna inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig, får banken inte bildas.

En medlem som har avgått ur en medlemsbank har rätt att få ut sina inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga hans andel i förhållande till övriga medlemmar av bankens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av bankens egna kapital skall man bortse från reservfonden, fonden för orealiserade vinster, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. *Banken får betala ut en medlems inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser tidigast sex månader efter dennes avgång. Utbetalning får verkställas bara en gång per kvartal och efter Finansinspektionens tillstånd. Inspektionen skall ge tillstånd till utbetalning om inte bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.*

⁵ Senaste lydelse 1997:915.

Den avgångne har vidare rätt att på samma sätt som övriga medlemmar få ut sin andel av beslutad vinstutdelning.

Träder medlemsbanken i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta banken i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av bankens tillgångar.

En medlems rätt enligt första-tredje styckena *kan* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 10 kap. 3 § andra stycket.

Går medlemsbanken i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta banken i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av bankens tillgångar.

En medlems rätt enligt första-tredje styckena *får* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 10 kap. 3 § andra stycket.

3 §⁶

En medlem som deltar i medlemsbanken med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur banken. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *utgången av det räkenskapsår som efter det att uppsägningen har gjorts slutar tidigast en månad eller den längre tid, dock högst sex månader, som har bestämts i stadgarna.*

En medlem som deltar i medlemsbanken med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur banken. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *uppsägningen.*

6 kap.

7 §

Styrelsen får inte uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att avgöra ärenden som är av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk per-

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk per-

⁶ Senaste lydelse 1997:915.

son som omfattas av bestämmelserna i 2 kap. 17 § bankrörelselagen (1987:617).

Trots bestämmelserna i andra stycket får styrelsen uppdra åt någon annan att inom fastställda gränser bevilja kredit i och för en rörelse som drivs av låntagaren.

Styrelsen får *endast* i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer som står i ett sådant förhållande till dem som anges i 2 kap. 17 § första stycket 6 och 7 bankrörelselagen.

Bestämmelserna i denna paragraf om kredit gäller även garantiförbindelse som medlemsbanken åtar sig.

Föreslagen lydelse

7 a kap. Revision

Antalet revisorer och hur de utses

1 § Medlemsbanker skall ha minst en revisor. Revisor väljs av stämman. Om banken skall ha flera revisorer, får det i stadgarna föreskrivas att en eller flera av dem, dock inte alla, skall utses på annat sätt än genom val på stämman.

Uppdraget som revisor upphör vid slutet av den ordinarie stämman som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.

Stämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag och lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse beträffande revisorer gäller i tillämpliga delar om revisorssuppleanter.

Medrevisor

2 § Varje röstberättigad i en medlemsbank har rätt att föreslå att det hos Finansinspektionen begärs att en revisor (medrevisor) utses att delta i revisionen tillsammans med de övriga revisorerna. Förslaget skall framställas på en stämman där revisorsval skall ske eller där förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse utse en revisor för tiden till och med ordinarie stämman under nästa räkenskapsår, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de närvarande röstberättigade.

son som omfattas av bestämmelserna i 8 kap. 5 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Styrelsen får *bara* i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer som står i ett sådant förhållande till dem som anges i 8 kap. 5 § första stycket 5 och 6 lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Innehavare av förlagsandelar kan begära hos styrelsen att en medrevisor utses. Begärs detta av innehavare som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet, skall styrelsen senast inom två månader göra framställning hos Finansinspektionen om att en medrevisor utses. Försummas detta får varje innehavare av en förlagsandel göra sådan framställning.

Oberörighetsgrunder och kompetenskrav

3 § Den som är i konkurs eller har fått näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor i en medlemsbank.

Bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en medlemsbank.

En revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bankens verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor får även ett registrerat revisionsbolag utses. Bestämmelser om vem som får vara huvudansvarig för revisionen när ett revisionsbolag utses att vara revisor och om underrättelseskyldighet finns i 17 § revisorslagen (2001:883). Bestämmelserna i 5 § om jäv, 19 § om rätt att närvara på stämman och 13 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse om rapporteringsskydd tillämpas på den huvudansvarige.

4 § I en medlemsbank skall minst en revisor som stämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

Jäv

5 § I en medlemsbank får den inte vara revisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor får inte heller vara revisor i ett dotterföretag till banken.

En revisor får vid revisionen inte anlita någon som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens in-

Förtida avgång

6 § Ett uppdrag som revisor i en medlemsbank upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett revisorn begär det. Anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, om en revisor som inte är vald på stämman vill avgå, hos den som har tillsatt revisorn.

En revisor vars uppdrag upphör i förtid skall genast anmäla detta till registreringsmyndigheten för registrering. Revisorn skall i anmälan lämna en redogörelse för iakttagelserna vid den granskning som han eller hon har utfört under den del av det löpande räkenskapsåret som uppdraget har omfattat. För anmälan tillämpas vad som föreskrivs 14 och 15 §§ om revisionsberättelse. En kopia av anmälan skall lämnas till medlemsbankens styrelse.

7 § Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller om bestämmelserna i 3–5 §§ eller bestämmelser i stadgarna hindrar honom eller henne att vara revisor och det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor utses för den återstående mandattiden. Finansinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att en ny revisor utses vid närmast följande ordinarie stämma.

Rättelse

8 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos Finansinspektionen om

1. en sådan revisor som sägs i 4 § inte är utsedd,
2. en revisor är obehörig enligt 3 § första eller andra stycket eller 5 § eller enligt stadgarna, eller
3. en bestämmelse i denna lag eller stadgarna om antalet revisorer har åsidosatts.

Var och en kan göra anmälan enligt första stycket.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att åstadkomma rättelse finns i 15 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Revisorernas uppgifter

9 § Revisorerna i en medlemsbank skall i den omfattning som följer av god revisionsred granska bankens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning.

Om en medlemsbank är moderföretag (moderbank), skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer som är utsedda av någon annan än Finansinspektionen skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, stadgarna eller god revisionsred.

10 § Styrelsen i en medlemsbank skall ge revisorerna möjlighet att verkställa granskningen i den omfattning som dessa finner nödvändigt samt lämna de upplysningar och den hjälp som de begär. Samma skyldighet gäller för företagsledningen och revisorerna i ett dotterföretag gentemot revisorerna i moderbanken.

Revisionsberättelsen

11 § Sedan revisorerna i en medlemsbank slutfört granskningen, skall de skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och, i en moderbank, på koncernredovisningen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I en moderbank gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

12 § Revisorerna i en medlemsbank skall för varje räkenskapsår lämna en revisionsberättelse till stämman. Berättelsen skall överlämnas till bankens styrelse senast två veckor före den ordinarie stämman. Revisorerna skall inom samma tid till styrelsen återlämna de redovisningshandlingar som har överlämnats till dem.

13 § Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt nämnda lag skall revisorerna ange detta och lämna behövliga upplysningar i sin berättelse, om det kan ske.

14 § Om revisorerna vid sin granskning funnit att en styrelseledamot har företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, skall det anmärkas i berättelsen. Detsamma gäller om revisorn vid granskningen har funnit att en styrelseledamot på annat sätt handlat i strid med denna lag, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller mot stadgarna.

Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela medlemmarna.

15 § I revisionsberättelsen skall det också anmärkas om revisorerna funnit att banken inte har fullgjort sin skyldighet

1. att göra skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483),
2. att lämna skattedeklaration enligt 10 kap. 9 eller 10 § skattebetalningslagen, eller
3. att i rätt tid betala skatter och avgifter som avses i 1 och 2.

Om revisionsberättelsen innehåller anmärkning om att banken inte har fullgjort någon sådan skyldighet som avses i första stycket, skall revisorerna genast sända in en kopia av den till Skatteverket.

16 § Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det förslag till dispositioner beträffande bankens vinst eller förlust som har lagts fram i förvaltningsberättelsen.

Koncernrevisionsberättelse

17 § I en moderbank skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Då skall 12–14 och 16 §§ tillämpas.

Erinringar

18 § Erinringar som revisorerna i en medlemsbank framställer till styrelsen och som inte har tagits in i revisionsberättelsen skall de anteckna i ett protokoll eller någon annan handling. Handlingen skall överlämnas till styrelsen som skall bevara den på ett betryggande sätt.

Revisorernas närvaro vid bolagsstämma

19 § Revisorerna i en medlemsbank har rätt att närvara vid bankens stämmor. De är skyldiga att närvara vid en stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Revisorernas tystnadsplikt

20 § Revisorerna i en medlemsbank får inte lämna upplysningar till en enskild medlem eller utomstående om sådana angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sina uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

Av 1 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse framgår att enskildas förhållanden till en medlemsbank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Revisorernas upplysningsplikt

21 § Revisorerna är skyldiga att

1. till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig skada för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild,

2. till medrevisor, lekmannarevisor, granskare som avses i 23 §, ny revisor och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter, samt

3. på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelser om revisorers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen finns i 13 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Prop. 2002/03:139

Registrering

22 § En medlemsbank skall för registrering anmäla vem som har utsetts till revisor och, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen.

Anmälan skall innehålla uppgift om revisorns postadress. Om postadressen avviker från revisorns hemvist, skall även hemvistet anges. Anmälan skall vidare innehålla uppgift om revisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum. Om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, skall bolagets organisationsnummer anges.

Anmälan skall göras första gången när banken enligt 2 kap. 5 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Granskare

23 § Varje röstberättigad i en medlemsbank får väcka förslag om att Finansinspektionen skall utse granskare för särskild granskning av bankens förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i banken. Förslaget skall framställas på en ordinarie stämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse förordna en eller flera granskare, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de närvarande röstberättigade.

I en medlemsbank får innehavaren av förlagsandelar begära hos styrelsen att granskare utses. Begärs detta av innehavare som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet, skall styrelsen senast inom två månader göra framställning härom hos Finansinspektionen. Försummas detta får varje innehavare av en förlagsandel göra sådan framställning.

Vad som sägs om revisor i 3 § första och fjärde styckena, 5, 10, 19–21 §§ tillämpas även i fråga om granskare. Den som är underårig får inte vara granskare.

Yttrande över granskningen skall avges till stämman. Yttrandet skall hållas tillgängligt hos banken under minst en vecka före stämman för medlem eller annan röstberättigad och genast sändas till var och en av dem som begär det. Yttrandet skall också läggas fram på stämman. På samma sätt skall yttrandet hållas tillgängligt för och sändas till innehavare av förlagsandelar, om granskaren har utsetts på begäran av en sådan innehavare.

Lekmannarevisor

1 § Om inte annat föreskrivs i stadgarna, får det i en medlemsbank utses en eller flera personer (lekmannarevisorer) att utföra sådan granskning som anges i 4 §.

2 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Vad som sägs i denna lag om lekmannarevisor skall i tillämpliga delar även gälla suppleant.

3 § Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Lekmannarevisorns uppgifter

4 § Lekmannarevisorn skall granska om bankens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bankens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

5 § Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, stadgarna eller god sed.

6 § Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till stämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den skall lämnas till bolagets styrelse finns i 14 §.

7 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 7 a kap. 12 §.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

8 § Styrelsen skall ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig samt lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldighet har företagsledningen, revisorerna och lekmannarevisorererna i ett dotterföretag gentemot lekmannarevisorn i moderbanken.

Hur lekmannarevisor utses

9 § En lekmannarevisor väljs av stämman, om inte stadgarna innehåller bestämmelser om att denne skall utses på annat sätt.

10 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara lekmannarevisor.

Jäv

11 § Den får inte vara lekmannarevisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser som banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet för.

Vad som sägs i första stycket 4 gäller bara om låneskulden eller säkerheten går utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i banken.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara lekmannarevisor får inte heller vara lekmannarevisor i ett dotterföretag till banken.

Anlitande av biträde

12 § En lekmannarevisor får vid granskningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får lekmannarevisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

13 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget skall upphöra. Anmälan skall göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på stämman vill avgå, skall han eller hon anmäla det också hos den som har utsett revisorn.

Lekmannarevisorns granskningsrapport

14 § Granskningsrapporten skall lämnas till bankens styrelse senast två veckor före ordinarie stämma.

I rapporten skall lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han eller hon har varit skyldig att granska enligt 5 §. En lekmannarevisor som finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot skall upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

En lekmannarevisor får i granskningsrapporten lämna även andra upplysningar som han eller hon anser att medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar bör få kännedom om.

15 § I en medlemsbank skall granskningsrapporten hållas tillgänglig för och sändas till medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar på samma sätt som anges i 7 kap. 8 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid stämma

16 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid stämma. Han eller hon är skyldig att närvara om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

17 § Lekmannarevisorn får inte lämna upplysningar till en enskild medlem eller utomstående om sådana angelägenheter som han eller hon har fått kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

Av 1 kap. 10 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse framgår att enskildas förhållanden till en medlemsbank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

18 § Lekmannarevisorn är skyldig att till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild.

19 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna revisor, annan lekmannarevisor, granskare som avses i 7 a kap. 23 § och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

20 § En medlemsbank skall för registrering anmäla vem som har utsetts till lekmannarevisor.

Anmälan skall innehålla uppgift om lekmannarevisorns postadress. Om postadressen avviker från lekmannarevisorns hemvist, skall även hemvistet anges. Anmälan skall vidare innehålla uppgift om lekmannarevisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum.

Anmälan skall göras genast efter det att lekmannarevisor har utsetts och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

6 §

Till reservfonden skall avsättas minst *tjugofem* procent av den del av medlemsbankens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst *tio* procent av bankens *utlåning vid utgången av det närmast föregående räkenskapsåret*, behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske.

Till reservfonden skall avsättas minst *tio* procent av den del av medlemsbankens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst *trettio* procent av bankens *insatskapital* behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur medlemsbanken inte får tillbaka av sina insatser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt skall föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

7 §

Skер utbetalning till en medlem eller någon annan i strid mot denna lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta beräknad enligt 5 § räntelagen (1975:635) från det att utbetalningen erhållits intill dess att högre ränta skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig överskottsutdelning.

För den brist som uppkommer vid återbetalningen ansvarar enligt 5 kap. 1–4 §§ *bankrörelselagen*

För den brist som uppkommer vid återbetalningen ansvarar enligt 11 kap. 1–5 §§ de som medverkat

(1987:617) de som medverkat till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

9 kap.

4 §

Rätten skall besluta att medlemsbanken skall träda i likvidation, om

1. medlemsbankens rörelse inte öppnats inom ett år från dess bildande,
2. *oktrojen för medlemsbanken* har återkallats, eller
2. *tillståndet att driva bankrörelse* har återkallats *utan att banken i stället fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig finansiell rörelse*, eller

3. medlemsbanken efter en konkurs som avslutats med överskott inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § andra stycket.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om det styrks att likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning i första instans.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *anmälan* av Finansinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, medlem eller innehavare av förlagsandel. I det fall som avses i första stycket 3 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller av annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda medlemsbanken.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *ansökan* av Finansinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, medlem eller innehavare av förlagsandel. I det fall som avses i första stycket 3 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller av annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda medlemsbanken.

8 §

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *bankrörelselagen* (1987:617) och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *lagen* (2004:000) om *bank- och finansieringsrörelse* och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att medlemsbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 3 kap. *bankrörelselagen* skall tillämpas under likvidationen. I revisionsberättelsen skall anges om likvidationen enligt revisorernas mening

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att medlemsbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 4 a kap. skall tillämpas under likvidationen. I revisionsberättelsen skall anges om likvidationen enligt revisorernas mening onödigt för-

16 §

När likvidatorerna har lagt fram slutredovisningen är medlemsbanken upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering.

En tiondel av samtliga röstberättigade kan dock begära hos likvidatorerna att en föreningsstämma kallas in för att behandla en fråga om talan skall väckas enligt 5 kap. 7 § bankrörelselagen (1987:617).

En tiondel av samtliga röstberättigade kan dock begära hos likvidatorerna att en föreningsstämma kallas in för att behandla en fråga om talan skall väckas enligt 11 kap. 6 §.

*Föreslagen lydelse***11 kap. Skadestånd m.m.****Styrelseledamots och delegats skadeståndsansvar**

1 § En styrelseledamot eller delegat, som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar en medlemsbank, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas en medlem eller någon annan genom överträdelse av denna lag, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, tillämplig lag om årsredovisning, lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller bankens stadgar.

Revisors, lekmannarevisors och granskares skadeståndsansvar

2 § En revisor, en lekmannarevisor eller en granskare i en medlemsbank är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han eller hon skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av en medhjälpare.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor eller granskare, är det detta bolag och den för revisionen eller granskningen huvudansvarige som är ersättningsskyldiga.

Medlems skadeståndsansvar

3 § En medlem i en medlemsbank eller en röstberättigad som inte är medlem skall ersätta skada som han uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar medlemsbanken, en medlem eller någon annan genom att medverka till överträdelse av denna lag, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, tillämplig lag om årsredovisning, lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller stadgarna.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Gemensamt skadeståndsansvar

5 § Om flera skall ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den utsträckning inte skadeståndsskyldigheten har jämkats för någon av dem enligt 4 §. Vad någon av dem har betalat i skadestånd får krävas tillbaka från de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Talan om skadestånd till medlemsbanken

6 § Talan om skadestånd till medlemsbanken enligt 1–3 §§ får väckas, om majoriteten eller en minoritet bestående av minst en tiondel av samtliga röstberättigade vid föreningsstämman har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldighet till medlemsbanken får träffas bara av föreningsstämman och bara under förutsättning att inte en tiondel av samtliga röstberättigade röstar mot förslaget om uppgörelse. Om en medlem för skadeståndstalan för bankens räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke. Talan mot en delegat om skadestånd till banken får trots vad som nu sagts väckas av styrelsen.

7 § Röstberättigade som utgör minst en tiondel av samtliga röstberättigade får föra talan om skadestånd till banken. Om en röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan de övriga ändå fullfölja denna.

Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av banken för den kostnad som täcks av vad som kommit banken till godo genom rättegången.

Tiden för väckande av talan

8 § Talan för medlemsbankens räkning mot en styrelseledamot om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det att årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsstämman.

9 § Har föreningsstämman beslutat att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att minst det antal röstberättigade som anges i 6 § har röstat mot det eller har tiden för talan gått ut enligt 8 §, får talan enligt 6 eller 7 § ändå väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter till föreningsstämman om det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

10 § Styrelsen får trots bestämmelserna i 6–9 §§ föra en skadeståndstalan som grundas på brott.

11 § Talan för medlemsbankens räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, får inte väckas mot

1. en styrelseledamot sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,

2. en delegat sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,

3. en revisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser,

4. en lekmannarevisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som granskningsrapporten avser,

5. en särskild granskare sedan fem år förflutit från den dag när yttrandet över den särskilda granskningen lades fram på stämman, samt

6. en medlem i medlemsbank eller röstberättigad som inte är medlem sedan två år förflutit från beslut eller åtgärder som talan grundas på.

Konkursbos talerätt

12 § Om banken har försatts i konkurs efter en ansökan som gjorts innan den tid som anges i 11 § har gått ut, får konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ trots att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 6–9 §§. Efter utgången av den tid som anges i 11 § får en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträde.

12 kap. Medlemsbanks firma

1 § En medlemsbanks firma skall innehålla ordet medlemsbank.

Firman skall registreras i bankregistret.

Om firman skall registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bankens stadgar.

2 § En medlemsbanks firma skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor som är införda i bankregistret samt från benämningar på utländska bankföretag, som är allmänt kända i Sverige.

För registrering av firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

3 § En medlemsbanks styrelse kan anta bifirma. Bestämmelsen i 1 § andra stycket och 2 § om firma gäller även bifirma. Ordet bank eller medlemsbank får bara användas i bifirma för bankverksamhet.

4 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för en medlemsbank, bör under-tecknas med bankens firma. Om styrelsen eller annan ställföreträdare för banken har utfärdat en handling utan firmateckning och det inte framgår av dess innehåll att den utfärdats på bankens vägnar, är de som under-tecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte om det av omständig-

heterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för banken och den till vilken handlingen ställts av banken får ett behörigen under-tecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det att detta begärts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering.

13 kap. Registrering m.m.

1 § Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som för medlemsbanker införs i bankregistret med undantag för registrering av underrättelse enligt

1. 2 kap. 7 § om dagen för kungörelse om rörelsens öppnande,
2. 9 kap. 20 § från tingsrätten om att banken blivit försatt i konkurs, att beslut om konkurs upphävts eller att konkurs avslutats, och
3. 10 kap. 5 § om fusionstillstånd.

En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall bara ange ändringens art.

2 § Det som för medlemsbanker blivit infört i bankregistret skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar enligt 1 § och det inte av omständigheterna framgår att tredje man varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

3 § Om en sökande vid anmälan för registrering inte har iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall denne föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller göra rättelse. Detsamma gäller om registreringsmyndigheten finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens eller Finansinspektionens godkännande inte krävs, eller en handling som bifogas anmälan

1. inte har kommit till i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot denna lag eller annan författning eller stadgarna, eller
3. i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning.

Om sökanden inte rättar sig efter föreläggandet, skall anmälan avskrivast. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet har avgetts något hinder mot registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte registrering av ett beslut av stämman, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 7 kap. 18 § andra stycket.

4 § Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta medlemsbanken när myndigheten förklarar att en fråga om fusion har fallit enligt 10 kap. 5 § tredje stycket.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om avförande av en firma ur registret sedan en dom om hävande av firmaregistreringen har vunnit laga kraft.

6 § Ett beslut av registreringsmyndigheten som innebär att en anmälan avskrivits eller en registrering har vägrats enligt 3 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från dagen för beslutet. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 10 kap. 5 § tredje stycket.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.25 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

dels att 1, 2, 5, 11, 16 och 21 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 11 a och 11 b §§, samt närmast före 11 b § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Denna lag innehåller bestämmelser om garanti för insättningar hos banker och vissa värdepappersföretag.

Frågor om garantin handläggs av Insättningsgarantinämnden.

Denna lag innehåller bestämmelser om garanti för insättningar hos banker, *kreditmarknadsföretag* och vissa värdepappersföretag.

2 §

I denna lag betyder

1. *institut*: en svensk bank eller ett utländskt bankföretag eller ett svenskt värdepappersbolag eller utländskt värdepappersföretag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto,

2. *insättare*: den som har en insättning i ett institut,

3. *insättning*: nominellt bestämda tillgodohavanden som är tillgängliga för insättaren med kort varsel,

4. *EES*: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

1. *institut*: en svensk bank, ett utländskt bankföretag, ett svenskt *kreditmarknadsföretag*, ett utländskt *kreditföretag* samt ett svenskt värdepappersbolag och ett utländskt värdepappersföretag, om de har tillstånd att ta emot kunders medel på konto,

5 §

En insättare som är en bank eller ett värdepappersbolag som har tillstånd att ta emot kundens medel på konto, eller motsvarande utländska företag, kan inte få ersättning enligt garantin.

En insättare som är en bank, ett *kreditmarknadsföretag* eller ett sådant värdepappersbolag som har tillstånd att ta emot kundens medel på konto, eller motsvarande utländska företag, kan inte få ersättning enligt garantin.

11 §

Svenska institut samt utländska institut som tar emot insättningar hos en filial här i landet skall informera *dem* som har gjort eller

Svenska institut samt utländska institut som tar emot insättningar hos en filial här i landet skall informera *den* som har gjort eller

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 94/19/EG av den 30 maj 1994 om system för garanti av insättningar (EGT L 135, 31.5.1994, s. 5, Celex 31994L0019).

² Senaste lydelse 1996:593.

avser att göra en insättning om

1. den garantin som gäller för insättningar hos institutet,

2. den ersättningsnivå som gäller för garantin, och

3. formerna för utbetalning av ersättning från garantin.

I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i första stycket eller som annars är av särskild betydelse från konsumentens synpunkt gäller marknadsföringslagen (1995:450).

avser att göra en insättning om

1. fordran omfattas av garanti eller inte,

Information enligt första stycket skall lämnas vid marknadsföring av ett erbjudande och innan ett avtalsförhållande ingås. Informationen skall vidare under avtalstiden framgå av kontoutdrag och liknande material som rör fordringsförhållandet.

11 a §

Om ett institut åsidosätter informationsplikten i 11 §, när den gäller insättningar från konsumenter, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

Informationen enligt 11 § skall anses vara sådan information av särskild betydelse från konsumentens synpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

Om ett institut åsidosätter informationsplikten i 11 §, när den gäller insättningar från bara andra än konsumenter, skall Insättningsgarantinämnden underätta Finansinspektionen enligt 20 § denna lag.

Skyldighet att ta emot garanterade insättningar

11 b §

Ett institut som erbjuder sig att ta emot insättningar enligt definitionen i 2 § är skyldigt att ta emot sådana insättningar av var och en, om det inte finns särskilda skäl mot det.

16 §³

Ett institut som omfattas av garantin skall lämna de uppgifter till nämnden som den behöver för att fastställa institutets avgift och i

Ett institut som omfattas av garantin skall lämna de uppgifter till nämnden som den behöver för att fastställa institutets avgift och i

³ Senaste lydelse 1999:915.

övrigt för sin verksamhet enligt denna lag. De uppgifter som nämnden behöver för att fastställa ett instituts avgift skall ha granskats av en revisor som utsetts av institutet i enlighet med 3 kap. 1 § bankrörelselagen (1987:617) eller, när det gäller bankaktiebolag och värdepappersbolag, 10 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385).

övrigt för sin verksamhet enligt denna lag. De uppgifter som nämnden behöver för att fastställa ett instituts avgift skall ha granskats av en revisor som utsetts av institutet i enlighet med 4 a kap. 1 § sparbankslagen (1987:619) respektive 7 a kap. 1 § lagen (1995:1570) om medlemsbanker eller, när det gäller bankaktiebolag och värdepappersbolag, 10 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385).

21 §

Om insättningar hos ett institut omfattas av garantin till följd av ett beslut av nämnden enligt 3 § andra stycket men detta inte utgör en förutsättning för tillstånd enligt 1 kap. 4 § andra stycket 2 bankrörelselagen (1987:617) eller 3 kap. 4 § femte stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, och institutet inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, får nämnden förelägga institutet att vidta rättelse.

Om insättningar hos ett institut omfattas av garantin till följd av ett beslut av nämnden enligt 3 § andra stycket men detta inte utgör en förutsättning för tillstånd enligt 4 kap. 4 § första stycket 3 lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller 3 kap. 4 § femte stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, och institutet inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, får nämnden förelägga institutet att vidta rättelse.

Har institutet inte vidtagit rättelse inom ett år från föreläggandet, får nämnden besluta att garantin inte längre skall gälla beträffande insättningarna. Ett sådant beslut får, när det är fråga om ett utländskt institut från ett EES-land, meddelas endast om den behöriga myndigheten i institutets hemland har samtyckt till beslutet. Är det fråga om ett institut från ett land utanför EES, får beslut om att garantin inte längre skall gälla meddelas endast om tillsynsmyndigheten i institutets hemland har under rättats i förväg om beslutet.

Har nämnden beslutat att garantin inte längre skall gälla beträffande insättningar hos en filial i ett land utanför EES till ett svenskt institut, skall nämnden underrätta tillsynsmyndigheten i det land där filialen finns om beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.26 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring

dels att 8 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 3–7 och 9–12 §§ skall betecknas 4–8 och 10–13 §§,

dels att rubriken till lagen, 1 och 2 §§ samt de nya 4–8 och 10–13 §§ samt rubriken närmast före 1 § skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 3, 4, 6, 7, 11 och 12 §§ skall sättas närmast före nya 4, 5, 7, 8, 12 respektive 13 §,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 3 och 9 §§, samt en ny rubrik närmast före 3 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag (1996:1006) om *valutaväxling och betalningsöverföring*

Lag (1996:1006) om *anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet*

Definition

Definitioner

I denna lag avses med

valutaväxlingsrörelse: yrkesmässig handel med utländska sedlar och mynt samt resecheckar utställda i utländsk valuta,

betalningsöverföring: yrkesmässig överföring av pengar för annans räkning,

företag: juridisk eller fysisk person som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring.

1 §¹

valutaväxling: yrkesmässig handel med utländska sedlar och mynt samt resecheckar utställda i utländsk valuta,

överföring av pengar för annans

annan finansiell verksamhet: yrkesmässig verksamhet som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2–12 lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse,

finansiellt institut: fysisk eller juridisk person som ägnar sig åt valutaväxling, betalningsöverföring eller annan finansiell verksamhet.

2 §²

Företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring skall anmäla verksamheten

En fysisk eller juridisk person som avser att ägna sig åt valutaväxling i väsentlig omfattning, betalningsöverföring eller annan

¹ Senaste lydelse 2000:951.

² Senaste lydelse 2000:951.

till Finansinspektionen. Anmälan behöver inte göras av företag som avses i 2 § första stycket 1–4 och 6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Finansinspektionen skall föra ett register över *de företag* som har anmält verksamhet enligt första stycket.

finansiell verksamhet skall anmäla verksamheten till Finansinspektionen. Anmälan behöver inte göras av företag som avses i 2 § första stycket 1–3, 5 och 6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Finansinspektionen skall föra register över *personer* som har gjort anmälan enligt första stycket.

Den som har blivit införd i registret skall avföras ur det när ett beslut om föreläggande enligt 8–10 §§ att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft. Ett finansiellt institut skall också avföras ur registret om det anmäler att det inte längre ägnar sig åt anmälningspliktig verksamhet eller om det på annat sätt framgår att verksamheten har upphört.

Krav på ägare och ledning

3 §

Den som i väsentlig utsträckning har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ägna sig åt verksamhet som är anmälningspliktig enligt 2 § första stycket. För juridiska personer gäller detta krav den som har ett kvalificerat innehav i institutet eller ingår i dess ledning.

Med kvalificerat innehav avses ett direkt eller indirekt ägande i det finansiella institutet, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av institutet.

När ett finansiellt institut som anmält sin verksamhet enligt 2 § första stycket får kännedom om att förändringar har skett i den krets som anges i första stycket, skall

institutet snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav i institutet, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

4 §³

Bestämmelser om skyldighet för företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Bestämmelser om skyldighet för fysiska eller juridiska personer som ägnar sig åt valutaväxling i väsentlig omfattning, betalningsöverföring eller annan finansiell verksamhet att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

5 §⁴

Företag som driver valutaväxlingsrörelse skall tydligt informera om tillämpade växelkurser och avgifter samt tillhandahålla avräkningsnota som anger företagets namn, köp- respektive säljkurs samt avgifter.

I lagen (1999:268) om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet finns bestämmelser om konsumentskydd m.m. vid sådana överföringar.

En fysisk eller juridisk person som ägnar sig åt valutaväxling skall tydligt informera om tillämpade växelkurser och avgifter samt tillhandahålla avräkningsnota som anger personens namn, köp- respektive säljkurs samt avgifter.

6 §

Om ett företag som driver valutaväxlingsrörelse inte lämnar information enligt 4 §, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

Information enligt 4 § skall därvid anses vara sådan information av särskild betydelse från konsumentens synpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

Om en fysisk eller juridisk person som ägnar sig åt valutaväxling inte lämnar information enligt 5 §, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

Information enligt 5 § skall därvid anses vara sådan information av särskild betydelse från konsumentens synpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

7 §⁵

Företag som har anmält sin verksamhet enligt 2 § skall på be-

Finansiella institut som har anmält sin verksamhet enligt 2 § för-

³ Senaste lydelse av tidigare 3 § 2000:951.

⁴ Senaste lydelse av tidigare 4 § 2000:951.

⁵ Senaste lydelse av tidigare 6 § 2002:559.

gäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt och lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. följs.

sta stycket skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt och lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. följs.

8 §

Om *ett företag driver* sådan verksamhet som är anmälningspliktig enligt 2 § utan att ha gjort anmälan, skall Finansinspektionen förelägga *det* att göra anmälan. Om *företaget* inte rättar sig efter föreläggandet, skall inspektionen förelägga *det* att upphöra med verksamheten.

Om *en fysisk eller juridisk person ägnar sig åt* sådan verksamhet som är anmälningspliktig enligt 2 § *första stycket* utan att ha gjort anmälan, skall Finansinspektionen förelägga *personen* att göra anmälan. Om *personen* inte rättar sig efter föreläggandet, skall inspektionen förelägga *den* att upphöra med verksamheten.

Är det osäkert om anmälningskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet, får Finansinspektionen förelägga *företaget* att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet.

Är det osäkert om anmälningskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet, får Finansinspektionen förelägga *personen* att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet.

9 §

Finansinspektionen skall när en anmälan enligt 2 § första stycket eller 3 § tredje stycket kommer in, och därutöver minst en gång per år, kontrollera att villkoret i 3 § första stycket är uppfyllt.

Om kravet i 3 § första stycket inte är uppfyllt får inspektionen, om verksamheten drivs av en fysisk person, förelägga denne att upphöra med verksamheten.

Om verksamheten drivs av en juridisk person får inspektionen förelägga denne att göra rättelse. Om rättelse inte görs får inspektionen förelägga personen att upphöra med verksamheten.

Om det är en innehavare som avses i 3 § andra stycket som inte uppfyller kravet i 3 § första

stycket, får inspektionen förelägga denne att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat eller, om innehavaren är en juridisk person, att byta ut den i dess ledning diskvalificerade personen.

10 §

Om ett företag som gjort anmälan enligt 2 § överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som meddelats med stöd av den lagen, får Finansinspektionen förelägga företaget att göra rättelse.

Om rättelse inte sker, får inspektionen förelägga företaget att upphöra med verksamheten.

Finansinspektionen får förelägga ett finansiellt institut att göra rättelse om

1. upplysningar enligt 7 § inte lämnas, eller

2. institutet efter en anmälan enligt 2 § första stycket överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som meddelats med stöd av den lagen.

Om rättelse inte görs, får inspektionen förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

11 §

Förelägganden enligt 7–9 §§ får förenas med vite.

Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande skall gälla omedelbart.

Förelägganden enligt 8–10 §§ får förenas med vite.

12 §

Finansinspektionens beslut enligt 7 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Finansinspektionens beslut enligt 2 § tredje stycket första meningen och 8 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

13 §

Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen.

Anmälningspliktiga finansiella institut skall med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet med anknytning till denna lag.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana avgifter som avses i första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2. En juridisk person som ägnar sig åt valutaväxling i väsentlig omfattning eller betalningsöverföring vid tidpunkten för lagens ikraftträdande skall senast den 1 januari 2005 till Finansinspektionen anmäla namnen på de personer på vilka det ställs särskilda krav enligt 3 § första stycket. Om anmälan inte görs, skall inspektionen förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

3. Finansinspektionen skall med anledning av en anmälan enligt punkten 2 kontrollera att villkoret i 3 § första stycket är uppfyllt. Inspektionen skall även kontrollera att samma villkor är uppfyllt för fysiska personer som är införda i registret enligt 2 § andra stycket. Om en sådan fysisk person inte uppfyller kravet får inspektionen förelägga denne att upphöra med verksamheten. Om kravet inte är uppfyllt för en sådan juridisk person som avses i punkten 2, får inspektionen förelägga denne att göra rättelse. Om rättelse inte görs får inspektionen förelägga den juridiska personen att upphöra med verksamheten. När ett föreläggande om att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft skall inspektionen enligt 2 § tredje stycket avföra den fysiska respektive juridiska personen ur registret. Om det är en innehavare som avses i 3 § andra stycket som inte uppfyller kravet, får inspektionen förelägga denne att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat eller, om innehavaren är en juridisk person, att byta ut den i dess ledning diskvalificerade personen.

2.27 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

En övervakningskamera får efter anmälan enligt 17 § sättas upp för allmän kameraövervakning i en banklokal eller ett postkontor, i området omedelbart utanför in- och utgångar till en sådan lokal samt vid betalningsautomater eller liknande anordningar i anslutning till en sådan lokal, om

1. övervakningen har till enda syfte att förebygga eller avslöja brott och

2. övervakningskameran är fast monterad och försedd med fast optik.

Med banklokal avses en lokal där det huvudsakligen bedrivs bankrörelse enligt *bankrörelsela- gen (1987:617)*. Med postkontor avses en lokal där det huvudsakli- gen bedrivs verksamhet i vilken ingår postverksamhet enligt post- lagen (1993:1684).

Med banklokal avses en lokal där det huvudsakligen bedrivs bankrörelse enligt *lagen (2004:000) om bank- och finansie- ringsrörelse*. Med postkontor av- ses en lokal där det huvudsakligen bedrivs verksamhet i vilken ingår postverksamhet enligt postlagen (1993:1684).

Avlyssning eller upptagning av ljud får ske endast sedan anordning för avlyssning eller upptagning av ljud aktiverats på grund av misstanke om brott.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 3 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 §¹

Kan inte någon verksamhetsutövare utföra eller bekosta efterbehandling av en förorenad fastighet är var och en efterbehandlingsansvarig som förvärvat fastigheten och vid förvärvet känt till föroreningarna eller då borde ha upptäckt dem. Avser förvärvet en privatbostadsfastighet enligt 2 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229) ansvarar endast en förvärvare som känt till föroreningen. I fråga om förorenad byggnad eller anläggning gäller detsamma den som förvärvat den fastighet där byggnaden eller anläggningen är belägen. Med förvärv av fastighet likställs förvärv av tomträtt.

Första stycket tillämpas inte när en bank har förvärvat en fastighet för att skydda fordran enligt 2 kap. 8 § bankrörelselagen (1987:617).

Första stycket tillämpas inte när en bank har förvärvat en fastighet för att skydda fordran enligt 7 kap. 3 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004

¹ Senaste lydelse 2000:119.

2.29 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument

dels att 4 kap. 17 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 kap. 2 a §, samt närmast före den en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

17 §

På ett avstämningskonto skall anges

1. kontohavarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

2. panthavarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

3. det antal finansiella instrument som kontot omfattar,

4. i förekommande fall att kontohavaren har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 7 kap. 14 a § bankrotrelselagen (1987:617), 5 kap. 15 a § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, 6 kap. 3 g § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, 11 kap. 2 h § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller 3 kap. 2 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),

5. pantsättning och förekomst av annan särskild rätt som gäller ett finansiellt instrument,

6. konkurs avseende kontohavaren samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende ett finansiellt instrument eller avseende panträtt i detta,

7. inskränkning enligt 13 kap. 19 § andra stycket eller 14 kap. 21 § andra stycket föräldrabalken.

4. i förekommande fall att kontohavaren har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 14 kap. 9 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, 6 kap. 3 g § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, 11 kap. 2 h § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller 3 kap. 2 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),

8 kap.

Uppgiftsskyldighet

2 a §

En central värdepappersförvarare och ett kontoförande institut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till fö-

retaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

Prop. 2002/03:139

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.30 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:158) om investerarskydd

Härigenom föreskrivs¹ att 2 § lagen (1999:158) om investerarskydd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag betyder

1. värdepappersinstitut: detsamma som anges i 1 kap. 2 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

2. investerare: den som anlitat ett värdepappersinstitut för utförande av en investeringstjänst eller den för vars räkning tjänsten utförs,

3. investeringstjänst: en sådan tjänst som avses i 1 kap. 3 § första stycket och 3 kap. 4 § första stycket 2 och 3 lagen om värdepappersrörelse, 2 kap. 2 § första stycket 9 bankrörelselagen (1987:617) samt 14 § lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

4. finansiella instrument: detsamma som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

3. investeringstjänst: en sådan tjänst som avses i 1 kap. 3 § första stycket och 3 kap. 4 § första stycket 2 och 3 lagen om värdepappersrörelse, 7 kap. 1 § andra stycket 9 lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse samt 14 § lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 97/9/EG av den 3 mars 1997 om system för ersättning till investerare (EGT L 84, 26.3.1997, s. 22, Celex 397L0009).

2.31 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden

Härigenom föreskrivs¹ att 4, 7, 8 och 16 §§ lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Ett avvecklingssystem skall ha en administratör.

Administratör i ett avvecklingssystem får vara:

1. clearingorganisation,
2. central värdepappersförvarare,
3. företag med tillstånd *enligt 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617), samt*
3. företag med tillstånd *att driva bankrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, samt*
4. företag med tillstånd enligt 1 kap. 3 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.

7 §

Ett avvecklingssystem som uppfyller kraven i 5 och 8 §§ samt administreras av ett företag med tillstånd *enligt 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617) eller enligt 1 kap. 3 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse* skall endast godkännas om det finns särskilda skäl och systemet tillgodoser de säkerhetskrav som är förenade med verksamheten samt är organiserat på ett sådant sätt att deltagarnas ekonomiska ställning i systemet kan överblickas. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl skall systemets betydelse för den finansiella stabiliteten beaktas.

Ett avvecklingssystem som uppfyller kraven i 5 och 8 §§ samt administreras av ett företag med tillstånd *att driva bankrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse eller tillstånd enligt 1 kap. 3 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse* skall endast godkännas om det finns särskilda skäl och systemet tillgodoser de säkerhetskrav som är förenade med verksamheten samt är organiserat på ett sådant sätt att deltagarnas ekonomiska ställning i systemet kan överblickas. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl skall systemets betydelse för den finansiella stabiliteten beaktas.

För godkännande enligt första stycket krävs vidare att administratören redovisar en plan för verksamheten. I planen skall de huvudsakliga risker som är förenade med verksamheten beskrivas liksom hur dessa risker skall hanteras (riskhanteringsplan).

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 98/26/EG av den 19 maj 1998 om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper (EGT L 166, 11.6.1998, s. 45, Celex 398L0026).

Deltagare i ett avvecklingssystem får vara:

1. Riksbanken och andra centralbanker,
2. Riksgäldskontoret och utländska offentliga institutioner som i sitt hemland driver verksamhet som är jämförbar med kontorets,
3. clearingorganisationer,
4. centrala värdepappersförvarare,
5. företag som har tillstånd *enligt 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617)*,
5. företag som har tillstånd *att driva bankrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse*,
6. företag som har tillstånd enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
7. utländska företag som i hemlandet driver sådan verksamhet som avses i 3–6, samt
8. annan juridisk person som för egen räkning avvecklar förpliktelser att leverera finansiella instrument i systemet.

Utländska företag som avses i första stycket 7 skall i hemlandet stå under betryggande tillsyn av en myndighet eller något annat behörigt organ.

16 §

Godkännande av ett avvecklingssystem skall återkallas av Finansinspektionen om

1. administratörens tillstånd för clearingverksamhet enligt lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller auktorisation som central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument har återkallats,
2. administratörens tillstånd *enligt 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617)* eller enligt 1 kap. 3 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse har återkallats, eller
2. administratörens tillstånd *att driva bankrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse* eller *tillstånd enligt 1 kap. 3 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse* har återkallats, eller
3. avvecklingssystemet inte längre uppfyller kraven i denna lag.

Finansinspektionen skall omedelbart underrätta Europeiska kommissionen samt Eftas övervakningsmyndighet om återkallelsen.

Om det är tillräckligt får inspektionen i de fall som anges i första stycket 3 meddela varning i stället för att återkalla godkännandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.32 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

I denna lag avses med

1. *försäkringsbolag*: försäkringsaktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag som omfattas av försäkringsrörelselagen (1982:713),

2. *understödsförening*: förening som avses i 1 kap. 1 § lagen (1972:262) om understödsföreningar,

3. *kreditinstitut*: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank samt kreditmarknadsföretag enligt 1 kap. 1 § första stycket 2 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet och institut för elektroniska pengar enligt 1 kap. 2 § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,

3. *kreditinstitut*: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank samt kreditmarknadsföretag enligt 1 kap. 5 § 11 lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse och institut för elektroniska pengar enligt 1 kap. 2 § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,

4. *finansiellt företag*: de företag som anges i punkterna 1–3 samt

a) värdepappersbolag enligt 1 kap. 2 § 2 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

b) fondbolag enligt 1 § första stycket 3 lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

c) börs enligt 1 kap. 4 § 1 lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,

d) auktoriserad marknadsplats enligt 1 kap. 4 § 3 lagen om börs- och clearingverksamhet,

e) clearingorganisation enligt 1 kap. 4 § 5 lagen om börs- och clearingverksamhet och

f) central värdepappersförvarare enligt 1 kap. 3 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument,

5. *finansiell företagsgrupp*: grupp av företag som avses i 6 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag eller annan grupp av företag på vilka, enligt föreskrift meddelad med stöd av 6 kap. 2 § samma lag, bestämmelserna om finansiell företagsgrupp skall tillämpas och

6. *koncern*: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), varvid vad som sägs om moderbolag tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 2002:154.

2.33 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Prop. 2002/03:139

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 10 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och rubriken närmast före den skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Undantag från banksekretess

Uppgiftsskyldighet

10 §

Den som har tystnadsplikt enligt 1 kap. 10 § första stycket bankrörelselagen (1987:617), 1 kap. 8 § första stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller 1 kap. 5 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet får trots det lämna uppgifter i ärenden om rättslig hjälp med förhör i samband med förundersökning eller med husrannsakan eller beslag.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet finns i 1 kap. 11 § lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse, 1 kap. 8 a § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, 2 kap. 9 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet, 7 kap. 13 a § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, 8 kap. 2 a § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument och 4 kap. 5 § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2.34 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar

dels att 1 kap. 2 § och 6 kap. 10 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 4 kap. 5 §, samt närmast före den en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2§

I denna lag avses med

elektroniska pengar: ett penningvärde som representerar en fordran på utgivaren och som, utan att finnas på ett individualiserat konto, är lagrat på ett elektroniskt medium och godkänns som betalningsmedel av andra företag än utgivaren,

institut för elektroniska pengar: ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har fått tillstånd enligt denna lag att ge ut elektroniska pengar,

kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

filial: ett avdelningskontor med självständig förvaltning, varvid även ett utländskt företags etablering av flera driftsställen i Sverige anses som en enda filial,

EES: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Vidare skall enligt denna lag ett institut för elektroniska pengar och ett annat företag anses ha nära förbindelser, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterföretag äger minst 20 procent av kapitalet eller disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en och samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser har även en fysisk person och ett institut för elektroniska pengar, om

1. den fysiska personen

a) äger *mer än* 20 procent av kapitalet i institutet,

b) disponerar över *mer än* 20 procent av samtliga röster i institutet, eller

a) äger *minst* 20 procent av kapitalet i institutet,

b) disponerar över *minst* 20 procent av samtliga röster i institutet, eller

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/46/EG av den 18 september 2000 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet (EGT L 275, 27.10.2000, s. 39, Celex 32000L0046).

c) på annat sätt har sådant inflytande över institutet att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag, eller

2. det finns en annan likartad förbindelse mellan denna person och institutet.

4 kap.

Uppgiftsskyldighet

5 §

Ett institut för elektroniska pengar är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledare eller om det i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol begärs av åklagare.

6 kap.

10 §

Vad som föreskrivs om *kreditmarknadsföretag* i 5 kap. 11–15 b §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet skall tillämpas på institut för elektroniska pengar.

Vad som föreskrivs om *kreditinstitut* i 14 kap. lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse skall tillämpas på institut för elektroniska pengar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

Den 1 juni 1995 tillsatte regeringen en kommitté (Banklagskommittén) med uppdrag att utreda bl.a. behovet av ändringar i det regelverk som styr framför allt bankers och andra kreditinstituts verksamhet samt behovet av särskilda regler för situationer när en enskild bank har råkat i finansiella svårigheter (Fi 1995:09, dir. 1995:86 och dir. 1999:36).

Banklagskommittén har avlämnat fem betänkanden: Rapporteringsskyldighet för revisorer i finansiella företag (SOU 1995:106), Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag (SOU 1998:27), Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160), Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. (SOU 1999:82) samt Offentlig administration av banker i kris (SOU 2000:26). De två förstnämnda betänkandena har lett till lagstiftning (prop. 1995/96:173 och prop. 1997/98:166).

I kommitténs huvudbetänkande Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag föreslås bl.a. att bankernas inlåningsmonopol avskaffas och att regelverket för banker och kreditmarknadsföretag moderniseras. Betänkandet har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi1999/377).

I en promemoria, som utarbetats inom Finansdepartementet, behandlas kommitténs förslag i huvudbetänkandet (Reformerade bank- och finansieringsrörelseregler Ds 2002:5). I promemorian har flera av förslagen i betänkandet omarbetats och ändrats, bl.a. på grund av synpunkter framförda under remissbehandlingen av betänkandet. Därutöver har en lagteknisk översyn ansetts nödvändig. I promemorian föreslås att de i dag gällande rörelselagarna för banker och kreditmarknadsföretag slås samman till en ny lag om bank- och finansieringsrörelse. Promemorian har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi2002/1041).

Banklagskommitténs delbetänkande Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. har även det remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi1999/2593).

Utredningen om kommunal finansiell samverkan lämnade i maj 1998 över betänkandet Kommunala finansförbund (SOU 1998:72). Betänkandet har remissbehandlats och remissvaren finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi1998/1494). Den 11 maj 2000 beslutade regeringen att lägga betänkandet, utom såvitt avser ett förslag till ändring i sekretesslagen, till handlingarna.

Riksdagen hemställde i oktober 1999 att regeringen skulle se över reglerna om medlemsbanker så att de inte hindrar små medlemsbanker från att växa (1999/200:FiU7, rskr. 1999/2000:46). Denna fråga behandlas i propositionen.

I propositionen behandlas vidare förslagen i departementspromemorian samt i de två sistnämnda betänkandena. Propositionen inleds med ett bakgrundsavsnitt som beskriver bl.a. det finansiella systemets funktion och struktur. Sedan behandlas motiv och avgränsningar till regleringen och tillsynen av banker och kreditmarknadsföretag. Härfter behandlas frågor som rör rörelseregler, auktorisation, tillsyn, Finansinspektionens kontrollmöjligheter och ingripanden, andra företags möjlighet att ta emot

inlåning, vissa frågor om startkapital och buffertkapital, vårdslös kreditgivning, sekretessfrågor samt överklagande. Prop. 2002/03:139

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 februari 2003 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6*.

Regeringen följer i propositionen i allt väsentligt Lagrådets förslag. Dessa och eventuella avvikelser från Lagrådets förslag redovisas i första hand i författningskommentaren men även i avsnitt 5.4.5.2, 8.12, 12.2 och 16.2.3.

Utöver vad som nu angetts har vissa redaktionella ändringar gjorts.

Regeringen föreslår i propositionen, till skillnad från i lagrådsremissen, förlängning av vissa övergångstider (se avsnitten 2.8 och 2.18). De lagändringar som föreslås är av enkel karaktär. De består i att en ny tidpunkt anges i befintliga övergångsbestämmelser. Lagrådets hörande har därför inte ansetts nödvändigt.

Europeiska centralbanken (ECB)

Finansdepartementet har den 18 februari 2003, i enlighet med artikel 105.4 andra strecksatsen i EG-fördraget, berett Europeiska centralbanken tillfälle att avge yttrande över förslagen i lagrådsremissen. Europeiska centralbanken har i ett brev den 21 mars 2003 meddelat att ett yttrande kommer att lämnas snarast möjligt. När denna proposition beslutas har något yttrande från Centralbanken emellertid inte kommit in. Det får därför lämnas över till riksdagen när det kommer.

4 Bakgrund

4.1 Inledning

Behov av reformer

Den svenska bankkrisen i början av 1990-talet kan ses som ett resultat av kreditexpansionen efter avregleringen av kreditmarknaden under 1980-talet i kombination med utvecklingen på fastighetsmarknaden. Kreditregleringarna kom, genom att de var så genomgripande och tillämpades under så lång tid, att påverka såväl banker som tillsynsmyndigheter och politiska beslutsfattare på ett sådant sätt att det skadade det finansiella systemets funktionsförmåga. Systemet saknade motståndskraft mot makroekonomiska chocker av det slag som uppstod i slutet av 1980-talet. Den bristande funktionsförmågan var tillsammans med den exceptionella makroekonomiska utvecklingen under 1980-talet huvudorsakerna till bankkrisens uppkomst. Det finns skäl att tro att en rörelse reglering som varit bättre anpassad till de ändrade förhållandena, och framför allt en mer effektiv tillsyn, hade kunnat begränsa krisen. Det finns därför anledning att överväga såväl förändringar i regelverket som tillsynens inriktning och omfattning.

Även om det var bankkrisen som föranledde den översyn av regelverket som Banklagskommittén har gjort så har de senaste årens utveckling på det finansiella området tydliggjort ett behov av att reformera den finansiella lagstiftningen. Det har skett en snabb utveckling av såväl data- och informationsteknologi som tekniker och metoder för riskhantering. Nya finansiella instrument och marknader har utvecklats och internationaliseringen har ökat.

Den snabba utvecklingen har lett till att den gällande regelstrukturen delvis blivit föråldrad. Risken med ett sådant regelverk är att det kan förhindra potentiellt effektiva lösningar samtidigt som det riskerar att inte begränsa utvecklingen av potentiellt skadliga. Det är vidare önskvärt med ett regelsystem som är robust och anpassat för även nya tekniska lösningar och produkter. Lagstiftningen bör ge så vida ramar att den uppmuntrar till konkurrens med olika tekniska lösningar och produktutbud. Dessutom bör regelverket ge bästa möjliga förutsättningar för konkurrens mellan olika aktörer på de finansiella marknaderna.

Utgångspunkter för regleringen

Särskilda regler för och särskild tillsyn av banker och andra finansiella företag har lång tradition. Samtidigt är handlingsfriheten på detta område begränsad genom att EU har omfattande och detaljerade regler som Sverige har åtagit sig att följa. Trots detta krävs en förutsättningslös analys av skyddsintressena på bank- och finansieringsområdet för att precisera grunden för och syftet med regelverket. Genom att motiven för reglering klarläggs kan regelverket få en mer ändamålsenlig och nyanserad utformning.

En analys av skyddsintressena bör inte utgå från existerande institutioner utan från de funktioner eller tjänster som tillhandahålls på de finansi-

ella marknaderna eller annars efterfrågas. Det är tillgången till dessa tjänster som är väsentlig för medborgarna och därmed samhället.

Även om analysen görs med en funktionell inriktning så är det institut som slutligen måste regleras. Det är institutets soliditet som avgör systemets stabilitet. Nedtoningen av den hittillsvarande institutionella inriktningen på regleringarna ökar emellertid utrymmet för olika finansiella företag att ha olika inriktning på sin verksamhet. Det torde i sin tur medföra skärpt konkurrens till förmån för konsumenterna.

En övergripande utgångspunkt är att finansiella företag inte skall särregleras om det inte finns särskilda skäl för det. I gällande rätt finns en tendens att särreglera all finansiell verksamhet, oberoende av om det finns särskilda behov av reglering; verksamheter regleras enbart på grund av att de är finansiella. Eftersom regleringar riskerar att hämma konkurrensen och minska effektiviteten i det finansiella systemet är det angeläget att så långt det är möjligt avgränsa regleringen till de områden där det utifrån skyddsvärde och skyddsbehov är motiverat.

Mål och avvägningar

Målen med statens politik på det finansiella området är att främja ett stabilt och effektivt finansiellt system med gott konsumentskydd. Effektivitet och konsumentskydd är dock inte unika mål för det finansiella området utan generella mål som kan sägas gälla för hela ekonomin. Speciellt för den finansiella sektorn är att det kan finnas behov av statliga åtgärder som stabiliserar systemet. Detta *systemskyddsintresse* bottnar i att det finns s.k. systemrisk, dvs. risker för att det finansiella systemet utsätts för vittomfattande störningar som allvarligt kan skada dess funktionsförmåga.

Oron för en systemkris är störst när det gäller betalningsväsendet. I och med att betalningar ingår som ett led i nästan varje ekonomisk transaktion skulle ekonomin störas allvarligt om betalningar inte kunde göras genom överföringar mellan konton i skilda banker med hjälp av gireningar, betalkort etc. Får en bank allvarliga problem kan den utsättas för en "run" varvid oroliga insättare och andra finansiärer tar ut sina medel. Oron kan snabbt sprida sig till andra banker.

Även kapitalförsörjningen kan utsättas för störningar. De finansiella företagen och då inte minst bankerna spelar en avgörande roll för framför allt hushållens och de mindre företagens kapitalförsörjning. Om ett stort antal finansieringsföretag (eller ett litet antal stora) samtidigt slås ut, riskerar många låntagare att få sin finansiering avbruten samtidigt som tillgången till krediter och annan finansiering för nya låntagare försämras. Mindre och medelstora företag riskerar att drabbas i särskilt hög grad av en sådan situation, eftersom det kan antas att deras tillgång till finansiering är beroende av en etablerad relation med en kreditgivare.

Staten kan begränsa och styra institutets risktagande genom olika former av rörelseregler. Det finns dock en uppenbar risk att alltför många och snäva regler kan skada effektiviteten i det finansiella systemet. Det blir därför i stor utsträckning en fråga om att väga effektivitet mot stabilitet. Under senare år har rörelsereglerna fått en mer liberal utformning i takt med att regelverket har anpassats till vad som gäller inom EU. Ett centralt direktiv för banker och kreditmarknadsföretag är Europaparla-

mentets och rådets direktiv 2000/12/EG om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut (kreditinstitutsdirektivet). Det kan diskuteras hur anpassningen till EG-rätten påverkar effektiviteten och stabiliteten i det svenska finansiella systemet. EU:s regler har i allmänhet formen av minimiregler, vilket innebär att det inte finns något formellt hinder för Sverige att tillämpa generellt sett mer restriktiva regler än vad som tillämpas i resten av EU. Visserligen kan det i många fall av konkurrensskäl vara svårt att upprätthålla strängare regler för institut med svenskt verksamhetstillstånd. Det hindrar emellertid inte att det kan finnas skäl att förändra vissa regler eller göra vissa kompletteringar i syfte att stärka stabiliteten i det finansiella systemet.

Med utgångspunkt i att institutens soliditet avgör systemets stabilitet kan det i första hand bli aktuellt att vidta åtgärder som säkerställer att instituten själva förmår identifiera, mäta och hantera de risker som verksamheten är förenad med. Närmare bestämt handlar det om att ställa krav på att instituten har tillfredsställande system för styrning, information och kontroll. Detta är främst en uppgift för tillsynen, eftersom sådana kvalitativa krav inte kan ges formen av generella regler. Det finns dock behov av lagregler som anger de grundläggande kraven på detta område för såväl instituten som tillsynsmyndigheten. I anslutning till att utformningen av dessa övervägs, är det naturligt att också överväga i vad mån och på vilket sätt tillsynsmyndigheten bör ges mer ändamålsenliga befogenheter att ingripa mot institut som ej uppfyller kraven på tillfredsställande system för styrning, information och kontroll.

4.2 Det finansiella systemets funktioner och struktur

Det finansiella systemets huvuduppgifter

Till det finansiella systemets huvuduppgifter räknas vanligen:

- att omfördela sparande från de hushåll och företag som i en viss period har ett likviditetsöverskott till dem som behöver ökade kapitalresurser för konsumtion eller investeringar,
- att omfördela och minska risker, och
- att förmedla betalningar.

Genom att knyta samman dem som av olika skäl vill spara, dvs. inte konsumera hela sin aktuella inkomst, med dem som behöver resurser för investeringar av olika slag eller för konsumtion kan stora effektivitetsvinster uppnås. En *omfördelning av sparandet* skapar möjligheter för hushåll och företag att omfördela sin konsumtion över tiden så att resurser som disponeras i dag kan återbetalas med hjälp av framtida inkomster. I en marknadsekonomi sker denna omfördelning av sparandet decentraliserat via finansiella marknader med fri prisbildning, där priset på konsumtion i dag i utbyte mot konsumtion i framtiden, dvs. räntan, anpassas så att det tillgängliga sparandet fördelas till investeringar som lovar högst avkastning.

Det finansiella systemets andra huvuduppgift är att *omfördela och minska risker*. Individuella risker kan hanteras genom att de samlas i en större pott, s.k. riskpoolning. Som exempel kan nämnas en bank, som lånar ut till ett stort antal oberoende projekt och därmed kan erbjuda sina

långivare en mycket mer stabil avkastning än om de själva satsade sina resurser direkt i ett enskilt projekt. Det finansiella systemet kan också erbjuda *riskomfördelning*. Riskomfördelning innebär att risker kan omfördelas från individer som har ett särskilt riskfyllt projekt eller som känner motvilja mot risktagande till personer vars projekt är mindre riskfyllda eller som är mer benägna att ta risker. Den totala risken är dock oförändrad. En särskild form för omfördelning av risk är *riskspridning*. Ju fler personer som går samman och bidrar till att finansiera projektet desto mer sprids den totala risken och desto mindre risk behöver var och en av finansiärerna bära. Aktiebolaget är en vanlig form av riskspridning som möjliggör för en person att genomföra en affärsidé med en begränsad egen insats.

Den tredje stora uppgiften för det finansiella systemet är att tillhandahålla *effektiva betalningsmedel* och en *fungerande betalningsförmedling*. Det är en förutsättning för en decentraliserad marknadsekonomi att det finns ett väl fungerande betalningsväsende.

Viktigare finansiella tjänster

En av det finansiella systemets huvuduppgifter är att förmedla betalningar så effektivt som möjligt. Riksbanken tillhandahåller sedlar och mynt som betalningsmedel. Med de finansiella institutens *betalningstjänster* ökar effektiviteten i betalningsförmedlingen betydligt. Genom att ta emot medel på konto avsedda för framtida transaktioner kan ett institut tillhandahålla effektiva betalningstjänster med hjälp av bl.a. kontokort och gireringar. Ett annat sätt att tillhandahålla effektiva betalningstjänster är att bevilja kredit eller medge betalningsansånd vid utförande av betalningstransaktioner. En mängd transaktioner kan därmed effektueras utan att betalningsmedel i form av kontanter kommer till användning. Institutens kontosystem utgör därför en viktig del av betalningsväsendet. En förutsättning för ett effektivt betalningsväsende är att det finns väl fungerande rutiner för clearing av betalningsförpliktelser, s.k. clearingtjänster.

När det gäller betalningstjänster råder relativt höga etableringskostnader även om dessa håller på att minskas genom den tekniska utvecklingen. De etablerade instituten är fortfarande väsentliga för betalningsförmedlingen. Om ett enskilt institut skulle försättas i konkurs torde det inte utgöra något stort problem, då betalningsförmedlingen kan skötas av de kvarvarande instituten. Om däremot så många institut försätts i konkurs att det tar lång tid att utföra betalningar, uppstår såväl samhällsekonomiska som privatekonomiska kostnader.

Genom att ta emot medel på konto från många insättare kan ett institut skapa i det närmaste fullständigt likvida medel som är räntebärande. Bortsett från i huvudsak förutsebara säsongsmässiga variationer uppvägs en kunds uttag normalt av andra kunders insättningar. Följaktligen kan uttag från inlåningskonton uppfattas som s.k. oberoende händelser. Detta innebär att statistiska metoder kan användas för att beräkna de genomsnittliga nettouttagen och institutet kan anpassa sina likvida reserver därefter. Återstoden av medlen kan institutet placera i mindre likvida tillgångar som ger avkastning. Av denna anledning kan institutet betala ränta på de mottagna medlen. Genom att vidare placera medlen i många olika tillgångar vars avkastning i regel är oberoende av varandra, blir den

totala avkastningen på tillgångarna relativt stabil. Följaktligen kan institutet erbjuda insättarna en likvid och relativt säker placering som ger avkastning. Detta innebär att institutet tillhandahåller en speciell form av förmögenhetsförvaltning som inkluderar *likviditetstjänster*.

Genom att tillhandahålla likviditetstjänster kan institutet öka effektiviteten i betalningsförmedlingen. För att de mottagna medlen skall kunna fungera som en depå av betalningsmedel måste de vara likvida, dvs. de måste kunna tas ut smidigt utan nämnvärda uppsägningskostnader.

Det är inte alla som kan erhålla *finansiering* på värdepappersmarknaden, eftersom en förutsättning är att det finns allmänt tillgänglig information om utställare av värdepapper. Genom att skaffa information om kunden kan ett institut ordna finansiering till bättre villkor än vad kunden kan få på värdepappersmarknaden. Dessutom kan institutet fylla en funktion som kontrollorgan, dvs. att institutet övervakar och ibland även påverkar styrningen av kundens verksamhet. Med den införskaffade informationen som underlag kan institutet erbjuda olika tjänster.

Absolut vanligast är att institutet beviljar kredit eller tillhandahåller någon närbesläktad finansieringsform som t.ex. factoring och leasing. Detta gäller speciellt hushåll och de små och medelstora företagen som inte kan ge ut värdepapper på marknaden. Kreditjänster består av utvärdering av låntagaren och dennes eventuella säkerhet för lånet, finansiering av krediten samt övervakning av låntagarens verksamhet. Kreditjänster innebär således att institutet skaffar sig privat information om låntagaren, dvs. information som andra aktörer i ekonomin inte har.

Genom att ha långvariga relationer med sina kunder kan ett institut minska kostnaderna för att skaffa information om dem. Eftersom långsiktiga relationer tar tid att bygga upp, är tillgången till finansierings-tjänster beroende av de etablerade institutens verksamhet. Om ett institut försätts i konkurs, medför det såväl privatekonomiska som samhällsekonomiska kostnader. Privatekonomiskt kan kunden ha svårt att finna en ny finansiär, i vart fall till samma finansieringskostnad. Samhällsekonomiskt kan värdefull information gå till spillo med en sämre resursallokering som resultat. Om det dessutom är många institut som går omkull samtidigt, kan resultatet bli att så många får problem med sin finansiering att det får effekter på ekonomin i stort.

Några institutgrupper

Bankrörelse, så som den definieras i bankrörelselagen (1987:617) är verksamhet i vilken ingår inlåning på konto om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. Bankrörelse får endast bedrivas efter tillstånd. Det som är särskiljande för *banker* i förhållande till andra finansiella institut är alltså *rätten* att ta emot inlåning på konto. Särskiljande är även *skyldigheten* för en bank att ta emot inlåning från allmänheten. Inlåningen har möjliggjort för bankerna att tillhandahålla effektiva betalningstjänster till inlåningskunderna. Detta har gett bankerna en dominerande roll i betalningsväsendet.

Flera banker spelar också en viktig roll i kreditförmedlingen och då framför allt vid förmedling av krediter till små och medelstora företag och av mycket korta krediter. Bankernas kontosystem möjliggör för ban-

kerna att tillhandahålla krediter mycket snabbt och smidigt. Bankernas checkkrediter minskar kostnaderna för företagens likviditetshantering.

Många svenska banker är s.k. fullsortimentsbanker, vilket innebär att de tillhandahåller alla typer av banktjänster såsom rådgivnings-, mäklar-, betalnings-, clearing-, likviditets- och finansieringstjänster samt förmögenhetsförvaltning.

Kreditmarknadsföretag är svenska aktieföretag eller ekonomiska föreningar som har tillstånd enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet att driva finansieringsverksamhet, i huvudsak verksamhet som har till ändamål att lämna kredit, ställa garanti för kredit, förmedla kredit till konsumenter eller medverka till finansiering genom förvärv av fordringar. Sedan januari 1994 lyder de tidigare kreditaktieföretagen och finansbolagen under lagen om finansieringsverksamhet och har som gemensam beteckning kreditmarknadsföretag. Sedan januari 1997 inordnas vissa ekonomiska föreningar under samma regelverk. Lagen om finansieringsverksamhet innehåller bestämmelser om bl.a. tillståndsplikt, förutsättningar för att erhålla tillstånd, rörelse regler och tillsynsregler.

Bostadsinstitut, eller hypoteksinstitut, är de tongivande kreditmarknadsföretagen. Det finns ett tiotal bostadsinstitut. Den primära uppgiften för bostadsinstituten är att finansiera bostäder. Därtill sker i viss omfattning finansiering av kommersiella fastigheter. Utlåningen sker mot säkerheter i huvudsak i form av pantbrev i fast egendom eller kommunal borgen. Bostadsinstituten finansierar sin kreditgivning huvudsakligen genom att emittera obligationer och certifikat på värdepappersmarknaden.

Övriga kreditmarknadsföretag utgörs av de tidigare ej bostadsfinansierande kreditaktieföretagen och finansbolagen. I *kreditaktieföretagen*, som ibland kallas näringslivsinstitut, är verksamheten inriktad på kreditgivning till näringslivet eller vissa sektorer av näringslivet.

Finansbolagen bedriver finansieringsverksamhet riktad till hushåll och företag, t.ex. i form av reverslån, avbetalningskrediter, kontokrediter samt leasing och factoring. Finansbolagen finansierar verksamheten huvudsakligen med lån från andra finansiella institut och då främst banker. Några stora bolag ger emellertid ut marknadsbevis och certifikat på värdepappersmarknaden.

Med *kortföretag* avses i detta sammanhang företag som ger ut kontokort eller förbetalda kort. Kontokort är ett kort som kan användas för betalningar genom att det ger tillgång till tillgodohavande eller kredit på ett konto. Ett kontantkort (eller smart kort) kan också användas för utförande av betalningar genom att det finns en inbyggd krets i kortet, vilken har en minnesfunktion som innehåller information om att ett visst värde finns lagrat på kortet. Såväl kontokort som kontantkort används vid betalningsförmedling.

Banker och kreditmarknadsföretag är kortutgivare. Inom detaljhandeln och bensinbranschen finns också ett stort antal företag som ger ut kort. Flera av dessa företag tar även emot inlåning, s.k. kundmedel på konto, och ger krediter. I vissa fall sker betalning genom debitering av kortinnehavarens tillgodohavande på konto (debetkort). I andra fall sker betalning genom att kortinnehavaren utnyttjar ett beviljat kreditutrymme (kreditkort). Det förekommer också att företag tillhandahåller en finansieringstjänst genom att kortinnehavaren betalar för gjorda inköp av varor eller

tjänster efter fakturering (betalkort). Dessa företag tillhandahåller således inte enbart betalningstjänster utan också likviditets- och finansieringstjänster.

Statens roll i det finansiella systemet

Finansinspektionen är central förvaltningsmyndighet under Finansdepartementet för tillsynen över finansiella marknader, kreditinstitut och det enskilda försäkringsväsendet. De övergripande målen för Finansinspektionens verksamhet är att bidra till det finansiella systemets stabilitet och effektivitet samt att verka för ett gott konsumentskydd (se 1 § förordningen [1996:596] med instruktion för Finansinspektionen). Enligt instruktionen åligger det Finansinspektionen att utöva tillsyn i enlighet med vad som anges i lag eller annan författning, följa och analysera utvecklingen inom verksamhetsområdet, meddela föreskrifter, handlägga förvaltningsärenden i enlighet med lag eller annan författning och medverka i internationellt samarbete som rör inspektionens verksamhetsområde. Finansinspektionen ansvarar vidare för framställning av statistik över finansiella marknader, kreditinstitut och försäkringsområdet. Finansinspektionens tillsyn tar sikte på stabiliteten i enskilda institut.

Finansinspektionens arbete var tidigare institutionellt präglad men sedan 1994 har tillsynen blivit mer funktionellt inriktad.

Sveriges riksbank är en myndighet under riksdagen med uppgift att ansvara för penningpolitiken samt främja ett säkert och effektivt betalningsväsende (se 9 kap. 12 § regeringsformen). Riksbankens uppgift att verka för säkerheten i betalningsväsendet kommer även till uttryck i 6 kap. 9 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank där det sägs att Riksbanken skall "övervaka betalningssystemets stabilitet". Riksbanken har i sin övervakning valt att rikta sig mot systemets infrastruktur, dess centrala företag och institutioner samt regelverket.

Riksbanken deltar i det finansiella systemet på flera olika sätt genom att tillhandahålla betalningstjänster, likviditetstjänster och finansieringstjänster.

Förutom att ge ut sedlar och mynt, tillhandahåller Riksbanken ett system för clearing och avveckling av stora betalningar (large-value payments) mellan bankerna, det s.k. RIX-systemet. Till stora betalningar hör betalningar som är beloppsmässigt stora och som avser betalningar mellan banker och andra finansiella institut. Övriga betalningar kallas massbetalningar (retail payments). Alla transaktioner som innebär att en bank får ett krav på en annan bank regleras slutligt i RIX-systemet. Bankernas interna system för valutaaffärer, betalningar via SWIFT², dataclearingen m.fl. töms vid olika tidpunkter och krav och gottgörelser registreras i RIX. Över bankernas konton i Riksbanken avvecklas också Riksbankens egna transaktioner med bankerna. Riksbanken prövar vilka som skall ges tillträde till RIX. För närvarande har inte bara banker, utan även clearingorganisationer och andra finansiella institut som står under tillsyn och bedöms vara av särskild betydelse för betalningsväsendet eller penningpolitiken, tillträde till RIX.

² SWIFT är ett bolag med säte i Bryssel som driver ett databaserat system för internationell betalningsförmedling via teleföbindelser.

I syfte att säkerställa ett friktionsfritt betalningsflöde kan Riksbanken bevilja kredit till bankerna under dagen i RIX-systemet. Detta kallas intradagkredit. Om det finns synnerliga skäl får Riksbanken i likviditetsstödande syfte bevilja banker och andra företag som står under tillsyn av Finansinspektionen kredit. Denna möjlighet kallas att Riksbanken agerar som "lender of last resort".

Riksgäldskontoret är en central förvaltningsmyndighet under Finansdepartementet. Riksgäldskontorets huvuduppgifter består i att förvalta statsskulden, tillhandahålla sådan utlåning som riksdagen har beslutat om samt ta emot medel på konto och därmed skapa säkra placeringsalternativ (se förordningen [1996:311] med instruktion för Riksgäldskontoret). Vidare skall Riksgäldskontoret utfärda och bevaka sådana garantier som riksdagen har beslutat om, samordna och meddela föreskrifter och allmänna råd för andra myndigheters verksamhet med statliga garantier och statliga lån till näringslivet samt göra prognoser över betalningar till och från staten. Riksgäldskontoret fyller sålunda en viktig funktion när det gäller att skapa marknader med god likviditet och att tillhandahålla säkra placeringsalternativ.

I det finansiella systemet finns statligt reglerade garantisystem som påverkar verksamhetsförutsättningarna för de finansiella instituten. Systemen påverkar även värdet av institutens finansiella tjänster. Lagen (1995:1571) om insättningsgaranti trädde i kraft den 1 januari 1996 och bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 94/19/EG om system för garanti av insättningar. Garantin administreras av en statlig myndighet, *Insättningsgarantinämnden*, men finansieras genom att de anslutna instituten betalar en årlig avgift.

Insättningsgarantin, som ger ett kapitalvärdeskydd, omfattar insättningar upp till ett belopp om 250 000 kronor hos banker samt värdepappersbolag och vissa utländska värdepappersföretag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto. En förutsättning för att en insättning skall omfattas av garantin är att den är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel.

Ersättning kan endast aktualiseras om ett institut försätts i konkurs. Ersättningen skall betalas ut så snart det kan ske och senast inom tre månader från den dag domstol har försatt institutet i konkurs. Insättningsgarantinämnden kan dock ansöka om fristförlängning.

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 97/9/EG om system för ersättning för investerare skall regler om *investerarskydd* finnas i medlemsländerna. Direktivet syftar till att skapa ett skydd för investerares tillgångar i investeringsverksamhet om ett kreditinstitut eller värdepappersföretag försätts i konkurs eller på annat liknande vis sätts ur stånd att fullgöra sina ekonomiska åtaganden. En förutsättning för att skyddssystemet skall träda in är att en investerare inte kan återfå finansiella instrument eller pengar som institutet innehåft för investerarens räkning.

Den lag som genomför investerarskyddsdirektivet, lagen (1999:158) om investerarskydd, trädde i kraft den 1 maj 1999. Lagen tillhandahåller ett skydd för investerares finansiella instrument och likvida medel som handhas av värdepappersinstitut i samband med tjänster som instituten utför. Investerarskyddet träder in om ett värdepappersinstitut försätts i konkurs, eller om en utländsk myndighet förklarar att finansiella instrument och likvida medel är indisponibla, och investeraren inte kan få till-

baka sina tillgångar. Värdepappersinstitut är i regel skyldiga att hålla finansiella instrument och likvida medel som tillhör investerare åtskilda från sina egna tillgångar. Investerarna har därför normalt separationsrätt till sina tillgångar om institutet försätts i konkurs. Först om tillgångarna sammanblandas med institutets egna, eller om de på grund av brottslig handling inte finns kvar, uppkommer en situation där investerarskyddet kan ersätta investerare.

En investerare skall kunna få ersättning från investerarskyddet med sammanlagt högst 250 000 kronor per institut. Till skillnad mot insättningsgarantin innebär investerarskyddet inte något kapitalvärdeskydd. Ingen självrisk tas ut vid ersättning. För medel som även omfattas av lagen om insättningsgaranti skall bestämmelserna i den lagen tillämpas. Detta innebär bl.a. att medel som finns på konto hos ett värdepappersinstitut även fortsättningsvis kommer att täckas av insättningsgarantin.

Investerarskyddet administreras av Insättningsgarantinämnden och finansieras genom avgifter av de institut som omfattas av skyddet. Nämnden ges stor flexibilitet när det gäller valet av metod för att säkerställa utbetalningar från investerarskyddet. Nämnden kan t.ex. välja mellan att fondera de avgifter som betalas av instituten eller att teckna en försäkring. Vidare har nämnden en möjlighet att låna medel hos Riksgäldskontoret.

4.3 Utvecklingstendenser

Syftet med detta avsnitt är att diskutera de utvecklingstendenser som kan tänkas ha en inverkan på framför allt bankernas traditionella kärnverksamhet, dvs. inlåning, utlåning och betalningsförmedling. Anledningen till att fokus riktas mot just dessa funktioner är att de traditionellt sett särskiljer banker från andra typer av finansiella institut genom att de hänger intimt samman med system- och konsumentskyddsintressena och därmed är viktiga att beakta vid utformning av bankernas rörelse regler. I avsnittet beskrivs också översiktligt strukturella utvecklingstendenser samt utvecklingen inom riskexponering och riskhantering.

4.3.1 Bankernas kärnverksamhet

Bankernas traditionella verksamhet är att agera intermediär, dvs. mellanhand, mellan sparare och låntagare samt att tillhandahålla betalningstjänster. Det som främst utmärker denna intermediära funktion är artskillnaden mellan finansieringen från spararna och utlåningen till låntagarna. Den kanske viktigaste skillnaden utgörs av graden av likviditet. En betydande andel av den inlåning som bankerna finansierar sig med är kortfristig och omedelbart uppsägningsbar, dvs. den är mycket likvid. Däremot är utlåningen typiskt långfristig och illikvid. Dessutom är utlåningen riskfylld, vilket medför att bankerna söker sprida riskerna mellan olika låntagare. Bankerna kan därmed sägas ägna sig åt tillgångsomvandling vad gäller likviditet, löptid och risk. Denna tillgångsomvandling kan också sägas vara roten till den potentiella instabiliteten i bankbranschen. Detta innebär även en fara för instabilitet i betalningssystemet,

eftersom banker också hanterar kunders betalningar. Detta är ett viktigt motiv till varför bankerna omgärdas med ett rigoröst regelverk och sträng tillsyn.

Kreditgivning

När det gäller kreditgivningen är det framför allt utvecklingen av väl fungerande värdepappersmarknader som kan komma att begränsa bankernas traditionellt centrala position inom denna funktion i framtiden. Viktiga orsaker till den snabba utvecklingen av dessa marknader är främst uppfinningsriikedomen i skapandet av nya finansiella instrument samt den snabba tekniska utvecklingen på data- och telekommunikationsområdet. Detta har möjliggjort handel i stora volymer och förhöjt likviditeten i de handlade instrumenten. Finansieringen av det stora statliga lånebehovet på penningmarknaden är också en mycket viktig orsak till framväxten av en väl fungerande penningmarknad under 1980-talet. Det har allmänt sett bidragit till att nedbringa kostnaderna för finansiella transaktioner. Därmed har det blivit möjligt och lönsamt för de företag, som är relativt billiga att genomlysna för potentiella finansörer, att finansiera sig direkt på kapitalmarknaden genom emission av företagscertifikat eller industriobligationer i stället för att ansöka om bankkredit. Det är framför allt stora och välkända företag som i ökad utsträckning fått denna möjlighet.

Eftersom de företag som har möjlighet att finansiera sig direkt på kapitalmarknaden är företag som är relativt genomlysta, kan en förlust av dessa företag som låntagare innebära att genomlysningen i bankernas kreditportföljer allmänt sett kan minska. En sådan utveckling torde dock minska portföljrisken via den ökade diversifieringen som torde bli följden av en förlust av de stora låntagarna. Det är i huvudsak de låntagare som inte kan finansiera sig direkt på kapitalmarknaden som enligt detta resonemang kommer att stå kvar som låntagare i bank. Att bankernas kreditgivning i allt högre grad kan komma att riktas till små och medelstora företag torde ställa ökade krav på förmågan att analysera, hantera och prissätta kreditrisker.

En för bankerna positiv sida av den beskrivna utvecklingen är att bankerna kan vara med i handeln och organisationen av marknaden för industriobligationer. Därmed skulle bankerna kunna tjäna pengar på förmedling, hantering och sin expertis inom kreditutvärdering i stället för att ta egna direkta kreditrisker. Denna utveckling bidrar till att öka genomlysningen och stabiliteten i instituten.

Inlåning

På inlåningssidan har banker formellt sett en mycket starkare position än på utlåningssidan. Som redan nämnts är det framför allt den lagstiftade ensamrätten för banker att ta emot transaktionsinlåning, eller mer exakt nominellt bestämda avistafordringar, som varit grundbulten i bankernas traditionella verksamhet och starka ställning på kreditmarknaden. Emellertid medför utvecklingen av värdepappersmarknaden, samt det bredade utbudet av andra spartjänster, att även denna ställning är på väg att

rubbas. Dessutom förändras allmänhetens sparbeteende i riktning mot andra sparformer.

Andra företag än banker erbjuder allmänheten att placera sparande i instrument och kontoformer som till sin natur är mycket lik inlåning, framför allt vad gäller likviditeten. Exempel på sådana instrument är (kontobaserade) privatobligationer. Förvärvaren av en utgiven obligation registreras endast i ett kontoregister och erhåller ett kontoutdrag som bevis på registreringen i stället för ett värdepapper. Förvärvaren kan lätt avyttra obligationen till låg transaktionskostnad och ha medlen från en försäljning snabbt tillgängliga. Ett viktigt kännetecken på inlåning är att insättaren kan sätta in och ta ut belopp av valfri storlek. Det är emellertid möjligt för institutet att emittera obligationerna i mycket små valörer, vilket innebär att kunden kan köpa och sedan sälja obligationer i valfria belopp. Detta är således snarlikt insättning och uttag av inlåningsmedel. En skillnad mellan inlåning och obligationer som sparform är att inlåningen är nominellt bestämd. En annan skillnad är att obligationen har en kursrisk, vilket innebär att spararen i obligationer löper risk att inte få tillbaka lika mycket som placerades i obligationen.

Ett annat exempel på sparformer som är mycket nära substitut till inlåning är ömsesidiga värdepappersfonder vars medel är placerade i höglivida räntebärande tillgångar med låg risk. Kunden kan placera och ta ut valfria belopp genom att köpa och sälja fondandelar. Medlen från försäljning av fondandelar kan göras lättillgängliga genom överflyttning till ett vanligt inlåningskonto.

En från regleringssynpunkt viktig skillnad mellan placeringsalternativ av typen privatobligationer och värdepappersfonder å ena sidan och transaktionsinlåning å andra sidan är inlåningens koppling till betalningssystem genom att bankerna tillhandahåller betalningstjänster.

En till inlåningsverksamhet gränsande företeelse som på senare tid ökat i omfattning är att detaljhandelsföretag erbjuder kontokortskunder att sätta in medel på räntebärande konton. Mottagande av dessa s.k. kundmedel omfattas inte av begreppet inlåningsverksamhet om medlen enbart används för betalning av det kontoförande företagens varor eller tjänster och kontobehållningen är högst 15 000 kronor.

Betalningsförmedling och elektroniska pengar

Allmänhetens efterfrågan på transaktionsinlåningstjänster sammanhänger i hög grad med möjligheterna att smidigt utföra betalningar till och från inlåningskonton. Bankerna har hittills i princip indirekt haft ensamrätt att tillhandahålla flertalet betaltjänster, eftersom dessa tjänster på ett eller annat sätt är kopplade till inlåningskonton.

Den tekniska utvecklingen, som medfört att en mängd nya sätt att utföra betalningar uppstått, kommer förmodligen att försvaga bankernas centrala position som förmedlare av betalningar. Flertalet nya betalningssätt har sitt ursprung i innovationer inom data- och telekommunikationsområdet. Betydelsen av kontanter i betalningstransaktioner kommer troligen att minska än mer och ersättas av elektroniska pengar av olika slag. Det utmärkande för dessa pengar är att värdet finns lagrat och har betalats i förväg. Elektroniska pengar kan lagras på kort, s.k. kontantkort eller smarta kort (eng. prepaid cards eller storedvalue cards), eller på person-

dator. Telefonkort är en form av kontantkort som börjat få en utbredd användning.

Det finns flera viktiga regelfrågor rörande elektroniska pengar. En av de viktigare torde vara vem som skall ha rätt att på marknaden erbjuda sådana betalningsmedel. Elektroniska pengar behandlas i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/46/EG om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet. Av direktivet framgår bl.a. att mottagande av medel i utbyte mot elektroniska pengar inte utgör en insättning eller andra återbetalningsbara medel enligt kreditinstitutsdirektivet. Ett institut som ger ut elektroniska pengar är dock ett kreditinstitut i EG-rättslig mening. För instituten gäller också kreditinstitutsdirektivet om inte annat framgår av direktivet om elektroniska pengar. Genom lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar har direktivets bestämmelser förts in i svensk rätt. Sammantaget kommer tjänsten att överföra pengar från en aktör till en annan i ökad utsträckning att kunna tillhandahållas av en växande skara företag. Emellertid torde knappast utvecklingen av betalningsförmedling innebära att bankernas inlåning kommer att drabbas menligt av denna anledning.

Denna utveckling har också öppnat upp möjligheten för konkurrens från företag som traditionellt inte varit verksamma inom den finansiella sektorn, såsom telekommunikationsföretag och mjukvaruföretag inom databranschen, att erbjuda betalningsservice och eventuellt i förlängningen även transaktionsinlåningstjänster. Därmed har utvecklingen av nya effektiva metoder för betalningsförmedling även betydelse för bankernas konkurrens om allmänhetens inlåningsmedel. I första hand kommer det dock att handla om konkurrens mellan de etablerade bankerna att vara förberedda på utvecklingen av dessa nya betalningsformer samt vara effektiva i sin hantering av elektroniska pengar.

4.3.2 Strukturella utvecklingstendenser

Avregleringen har medfört en branschglidning som har lett till en minskning av skillnaderna mellan olika typer av finansiella företag, framför allt mellan bank- och försäkringskoncerner. Försäkringsbolag, hypoteksinstitut etc. försöker utnyttja sin kundbas genom att expandera sitt finansiella produktsortiment med traditionella banktjänster, t.ex. via nischbanker. Dessutom har ett flertal icke-banker, främst detaljhandelsföretag, börjat konkurrera om hushållens placerings- och betalningsvolymerna med egna kortprodukter och höga räntor. Den ökade europeiska integrationen och framför allt EMU kommer sannolikt att späda på konkurrensen från utländska konkurrenter. Samtidigt pågår en koncentrationsprocess bland bankkoncernerna som i ökad utsträckning involverar hela den nordiska marknaden.

Som nämntes i avsnittet ovan kan det inte uteslutas att aktörer som traditionellt stått utanför bankbranschen, men som nu ser stora möjligheter att framgångsrikt konkurrera med hjälp av den nya tekniken, söker inträde på den svenska bankmarknaden. Exempel på sådana aktörer är kortföretag (t.ex. American Express Company AB) och dataföretag (t.ex. Microsoft).

Särskilt framväxten av en ny kategori banker som är mera specialiserade, s.k. nischbanker, har ökat konkurrensen på privatmarknaden och då framför allt på sparandeområdet. Dessa banker använder nya och mindre kostsamma distributionsvägar genom utnyttjande av ny teknologi inom tele- och IT-området samt ett minimerande av personal, antalet kontor och direktkontakt med kunderna.

Utvecklingen ställer hårda krav på effektivisering av de etablerade universalbankerna. Det finns troligtvis synergieffekter att exploatera mellan bankerna inom olika verksamhetsområden, framför allt vad gäller effektiviseringen av kontorsnäten. Den starkt ökande användningen av Internet i flertalet banker är en viktig del i denna process.

Den nyss beskrivna utvecklingen av data- och telekommunikationstekniken bidrar å ena sidan till ökad koncentration. Mycket tyder på att utvecklingen medför stordriftsfördelar i produktionen av bankernas detaljhandelstjänster. Det innebär att stora institut kommer att ha skalfördelar i konkurrensen med institut med mindre volymer. Å andra sidan kan ett effektivt utnyttjande av data- och telekommunikationstekniken även skapa förutsättningar för småskaliga nischbanker.

Utvecklingen pekar på en minskning av den traditionella intermediära verksamheten för bankerna. Som redan antytts i detta avsnitt kommer emellertid bankerna att vara tongivande aktörer i det finansiella systemet även i fortsättningen. De kommer att spela en viktig roll som utvärderare av kreditrisker i små och medelstora företag. Dessutom kommer de förmodligen att dominera finansieringen av näringslivets kortfristiga behov av rörelsekapital. Bankernas ökande engagemang inom värdepappersområdet innebär att de i ökad utsträckning deltar i skapandet av nya finansiella produkter samt i utvecklingen av nya marknader för olika typer av värdepapper och derivat. En allt större andel av bankernas intäkter i framtiden kommer sannolikt att komma från avgiftsbaserade tjänster. Korssubventionen mellan olika verksamheter, såsom mellan långsiktigt sparande och transaktionsinlåning, torde således minska i betydelse i framtiden.

En aktivitet som tilldragit sig ett ökande intresse för kreditinstitut, framför allt i USA, och som kan komma att bli en vanligare företeelse även i Europa, är s.k. *värdepapperisering*. Värdepapperisering innebär i en vid definition att tillgångar omvandlas till obligationer eller andra värdepapper. En form av värdepapperisering är att företag kan finansiera sig genom emission av värdepapper på kapitalmarknaden (t.ex. hypoteksinstituten). En något snävare form av värdepapperisering är att ett företag, t.ex. en bank, säljer ut (illikvida) tillgångar till ett särskilt bildat s.k. specialföretag som har som enda syfte att äga dessa tillgångar och som finansierar förvärvet genom att emittera värdepapper. Värdepapperisering innebär att likvida värdepapper som kan handlas på en marknad skapas genom "paketering" av andra illikvida finansiella fordringar. Vanligast är att värdepapperisera fastighetslån, dvs. lån med panträtt i fastigheter, men i utlandet används även andra typer av fordringar, exempelvis kreditkortsfordringar. Grunden för att dessa paket skall kunna säljas på en marknad är att de ingående lånens kreditrisker tar ut varandra (riskpoolas) samt att villkoren standardiseras.

Genom värdepapperisering kan den ursprungliga fordringsägaren frigöra kapital. Soliditeten och kapitaltäckningen kan höjas. Dessutom

kan tillgångar som har en avvikande riskexponering, eller inte anses passa in i portföljen av andra orsaker, avskiljas. Värdepapperiseringen kan således underlätta riskhanteringen. Värdepapperisering möjliggör för bankerna att renodla rollen som kreditvärderare och finansiär. På så sätt innebär detta en utveckling bort från ett system där bankerna ansvarar för alla led i en finansiering mot ett system där institutens verksamheter är mer specialiserade. Vid halvårsskiftet 2001 förbättrades genom lagstiftning förutsättningarna för värdepapperisering i Sverige (prop. 2001/01:19).

Till bilden av olika utvecklingstendenser kan läggas att flertalet finansiella verksamheter fortfarande finns samlade inom bankkoncerner i hel- eller samägda bolag. Det är i mycket inom ramen för dessa koncerner som bankinstitutens roll och uppgifter förändras.

4.4 Risker och riskhantering i bank- och finansieringsrörelse

Under de senaste tio åren har priserna på de finansiella marknaderna fluktuerat allt kraftigare, marknaderna har blivit mer volatila. Svårigheterna att göra bedömningar av räntor, växelkurser och aktiekurser har ökat i takt med den ökade osäkerheten och volatiliteten. I spåret av avregleringen av de finansiella marknaderna har det under samma period skapats en mängd olika typer av finansiella instrument. Många aktörer har gjort stora förluster eftersom de inte förstått riskerna i de instrument de handlat med. De har inte bara haft bristande insikt i instrumentens risker, utan även rörande vikten av fungerande administrativa rutiner och informationssystem för hanteringen av finansiella risker, dvs. marknads-, kredit- och likviditetsrisker.

Förluster till följd av exponering av marknadsrisker och operativa risker överskuggas av de dramatiska kreditförlusterna i västvärldens bank-system under senare år. Fatale missbedömningar av riskerna med allt för hög koncentration i kreditportföljerna till vissa branscher ledde till svåra systemkriser i bl.a. de nordiska länderna.

Det allt bredare utbudet av likvida finansiella instrument samt den snabba utvecklingen av metoder för riskhantering ökar bankernas möjligheter att hantera riskerna i sin rörelse. Utvecklingen inom IT-tekniken och den finansiella teorin har också förstärkt dessa förutsättningar. Det är viktigt att dessa möjligheter tas till vara.

Av de instrument som har utvecklats under senare år intar derivaten en särställning vad gäller användningen vid riskhantering. Inom gruppen derivatprodukter ryms alla typer av instrument vars värde eller avkastning härleds från en underliggande tillgångs pris, avkastning eller index. Exempel på sådana produkter är olika slag av optioner, forwardkontrakt, swappar och futures. Dessa instrument möjliggör för bankerna att hantera framför allt fluktuationerna i räntor och valutakurser.

Rätt hanterade reducerar derivat systemrisken genom att de utgör en mekanism för att omfördela risk mellan olika aktörer – från de som vill bli av med en riskexponering till de som bäst kan hantera exponeringen. Aktörerna kan försäkra sig mot händelser som i annat fall skulle kunna innebära risk för systeminstabilitet, såsom t.ex. en kollaps på aktiemark-

naden eller en kraftigt stigande ränta. Eftersom bankers verksamhet i stor utsträckning handlar om att omfördela och hantera risker utgör derivat ett viktigt inslag i bankernas produktionsprocess. Fel använda kan derivat dock utgöra en potentiell källa till stora förluster på mycket kort tid.

De väsentligaste risktyperna banker utsätts för i sin normala rörelse är finansiella risker, dvs. marknads-, likviditets- och kreditrisker. Härutöver finns operativ risk.

Olika slag av risker

Marknadsrisk är risken för att en tillgångs marknadsvärde ändras (negativt). För banker vanliga orsaker till sådana värdeförändringar är förändringar i aktiekurser, växelkurser och räntor.

Med *aktiekursrisk* avses risken för kursförändringar i innehavda aktier. Om banken har tillgångar (eller skulder) utomlands är man exponerad för *växelkursrisk* som beror av den aktuella växelkursens utveckling. Värdeförändringen i dessa tillgångar beror således både på förändringen i tillgångarnas pris samt växelkursens utveckling.

Ränterisk är exponeringen i bankens finansiella tillgångar för förändringar i ränteläget. Förändringar i räntorna påverkar marknadsvärdet på bankens räntebärande tillgångar, skulder och utombalansinstrument (eng. "off-balance sheet instruments", dvs. alla instrument och avtal utanför balansräkningen som kan få resultatpåverkan, t.ex. inom linjen poster såsom derivatinstrument och garantier). I förlängningen får detta även en inverkan på bankens intjäningsförmåga, dvs. nettot av avkastningen på de räntekänsliga tillgångarna och räntekostnaden för de räntekänsliga skulderna (räntenettot).

Likviditetsrisk har att göra med risken för att banken inte har tillgång till tillräcklig mängd likvida medel för att t.ex. kunna möta kunders behov (t.ex. återbetala insättarnas medel vid anmodan), återbetala skulder som löper ut, hjälpa dotterbolag med kapitalbehov eller genomföra någon annan nödvändig transaktion eller investering som kräver likviditet. Även om det finns flera sätt att anskaffa likviditet hänger denna risk framför allt ihop med möjligheten för banken att refinansiera sig på interbankmarknaden. Eftersom denna möjlighet i sin tur hänger ihop med bankens soliditet, är en banks likviditetsrisk i princip beroende av bankens soliditet. En solid bank behöver aldrig frukta en likviditetsrisk.

Kreditrisk kan definieras som risken att en part i en finansiell transaktion inte uppfyller villkoren i kontraktet och förorsakar fordringsägaren kapital- eller ränteförlust, eller ökade kostnader. Således är bankernas innehav av kreditfordringar, certifikat och obligationer (emitterade av andra än staten) förenade med kreditrisk, dvs. risk för att låntagaren inte uppfyller sina åtaganden mot bankerna vad gäller betalning av räntor och amorteringar på avtalad tid. I klassen kreditrisker inryms också risken för att en motpart inte kan fullfölja en värdepappers- eller betalningstransaktion vid likviditetspunkten så att banken åsamkas förluster. Denna risk benämns *motpartsrisk*.

Operativ risk, som ibland också kallas administrativ risk, kan för banker i princip innefatta risk för alla typer av förluster som inte är direkt hänförliga till de finansiella riskerna. Ett försök till en något mer avgrän-

sad definition kan ta sin utgångspunkt i en uppdelning mellan handläggningsrisk, intern kontrollrisk och teknisk risk.

Handläggningsrisken är risken för felaktigheter vid affärsavslut, affärsregistreringar, avstämning, redovisning eller av motsvarande orsaker uteblivna intäkter eller förluster.

Den *interna kontrollrisken* avser risken för att medarbetare bryter mot interna (eller externa) regler och riktlinjer och orsakar förluster, t.ex. genom att överskrida handelslimiter eller på annat sätt ta positioner som inte är förenliga med bankens önskade riskprofil.

Den *tekniska risken* är risken för att de system som används för affärs- hantering och värdering fallerar eller ger felaktiga utdata och därmed orsakar felaktiga beslut med merkostnader eller förluster som följd. Till den tekniska risken hör faran för telekommunikationsfel och datasystem- haverier.

Riskhantering

Finansiell riskhantering utgör en självklar del i bankers verksamhet. Riskhantering är i viss mening vad som ger banker ett existensberättigande. En affärsverksamhet av växande betydelse är att för kunders räkning erbjuda riskhanteringstjänster och specialkonstruerade finansiella instrument. Denna verksamhet ger i sig upphov till behov av egna riskhanteringsåtgärder för banken. Bankernas övriga verksamhetsgrenar, placeringar, utlåning och upplåning medför också exponering för olika typer av risker som skall hanteras på något sätt.

Tillvägagångssättet i riskhanteringen beror på vilken typ av risk det är fråga om. Vissa risker kan elimineras helt. Diversifiering av kreditportföljen är ett exempel på eliminering av diversifierbara risker. Risker som inte kan diversifieras bort, s.k. systematiska risker, kan undvikas genom transferering till andra aktörer. Detta kan ske genom riskgardering (hedging) med derivat. Ränterisk och valutarisk faller exempelvis in i gruppen av risker som kan marknadsprissättas. En förutsättning för denna strategi är att dessa risker kan förstås och genomlysas av de aktörer till vilka riskerna transfereras. Annars kan transaktionen svårligen komma till stånd. Risker i komplexa eller svårgenomlysbara tillgångar, vars värde är svårt att kommunicera till tredje part, kan inte handlas på någon marknad. Detta är risker som bankerna ofta har komparativa fördelar av att hantera. Exempel på sådana risker är kreditrisken i de enskilda krediterna (till låntagare vars rörelse inte värderas på en marknad).

En grundförutsättning för en framgångsrik riskhantering är att riskerna i rörelsen identifieras och mäts på ett ändamålsenligt sätt. Identifieringen av riskexponeringen är beroende av tillförlitliga informationssystem som kan fånga upp och tolka den information som anses behövas. Det är inte minst viktigt för att risken skall kunna mätas och värderas korrekt i syfte att bedöma om exponeringen stämmer med bankens risktolerans/riskpolicy.

En banks lönsamhet är i allra högsta grad beroende av dess förmåga att hantera risker av olika slag. Huvuddelen av de risker en bank är exponerad för, framför allt marknads- och kreditrisker, tar banken på sig som en integrerad del av det löpande affärsutbytet med kunderna. Därmed blir det allt viktigare för bankerna att ta till vara de förbättrade möjligheterna

att kontrollera sitt risktagande. Uppgiften är emellertid komplicerad. De potentiellt svåra konsekvenserna av att bankerna har en bristande insikt i hur de nya, ibland mycket komplexa, instrumenten prissätts och hanteras ställer stora krav på bankernas och tillsynens kompetensnivå. Även regelverket måste utformas i samklang med den snabba utvecklingen. Detaljregleringar av bankernas risktagande riskerar i allt större utsträckning att träffa fel och därmed leda till olämpliga hinder i bankens möjligheter att hantera sin riskexponering samt rörelse i övrigt. Detta resonemang gäller förmodligen även internt i vissa banker där interna detaljregler traditionellt varit gällande.

Det finns en betydande skillnad mellan utvecklingsnivåerna i de svenska bankerna med avseende på riskhantering. De stora internationellt verksamma svenska bankerna har incitament att utveckla sofistikerade riskhanteringssystem för att konkurrera med utländska institut som kan ha kommit långt i utvecklingen av sådana system. De mindre huvudsakligen nationellt verksamma bankerna har inte sådana incitament i samma utsträckning och har kanske prioriterat ned utvecklingen av riskhanteringssystem.

Det är viktigt att även de sämst utvecklade bankerna ges goda förutsättningar att satsa på utveckling av effektiva riskhanteringssystem. Regleringen bör ge bankerna incitament att satsa på sådana system. Det viktiga – för lagstiftaren och tillsynen – är att inte lägga hinder i vägen för denna utveckling utan snarare se till att utvecklingen påskyndas. Utgångspunkten skall således inte vara att minimera bankernas risktagande, utan att se till att bankerna har insikt om hur risker skall identifieras, mätas, prissättas samt hanteras på ett effektivt sätt.

5 Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag – motiv och avgränsningar

5.1 Systemrisker och systemskydd i det finansiella systemet

Det finansiella systemet har centrala uppgifter i samhällsekonomin och utgör en del av samhällets infrastruktur. Ett väl fungerande finansiellt system är lika viktigt för ekonomins utveckling som t.ex. ett fungerande distributionsnät för varor eller vägnät. Det är därför stora samhällsekonomiska vinster förknippade med att skydda det finansiella systemet från störningar som skulle kunna innebära att hela, eller delar av, systemet kollapsar eller fungerar bristfälligt.

Oron för systemstörningar har traditionellt varit störst för *betalningsväsendet*. I och med att betalningar ingår som ett led i nästan varje ekonomisk transaktion skulle ekonomin störas allvarligt om betalningar inte kunde göras genom överföringar mellan inlåningskonton i skilda banker med hjälp av gireringar, betalkort etc.

Oron för systemstörningar bottnar för det första i att betalningsförmedling har tillhandahållits av ett litet antal institut. Även om det inte har varit förbehållet bankerna i lag att driva betalningsförmedling, har bankernas lagstadgade monopol på inlåning inneburit att de i praktiken även fått en dominerande ställning i betalningsväsendet. Bankernas kontosystem har kommit att utgöra basen i betalningsväsendet. Allt eftersom koncentrationen har ökat i banksektorn, har betalningsväsendets funktionsförmåga blivit beroende av allt färre institut. Om flera av bankerna skulle falla samtidigt, skulle således betalningsväsendets funktionsförmåga kunna skadas allvarligt, dvs. en systemkris skulle kunna uppstå.

Risken för att banker skall få problem samtidigt är för det andra inte obetydlig. Som redogörs för i det följande beror detta på att betalningsförmedling och övriga tjänster som banker tillhandahåller skapar vad som kan kallas *spridningsrisk*, dvs. risk för att finansiella problem i en bank sprids till andra banker (s.k. dominoeffekter). Spridningsrisken innebär således att det inte krävs en omfattande störning som drabbar alla banker för att det skall uppstå en systemkris, utan det kan räcka med att en enskild bank utsätts för en störning.

Kopplingen mellan betalningsförmedling och inlåning innebär för det tredje att en systemkris skulle kunna medföra att stora mängder inlåningsmedel blir otillgängliga. Detta skulle medföra att hushåll och företag skulle få svårt att klara av sina betalningar, vilket i sin tur skulle drabba deras fordringsägare. En allvarlig ekonomisk kris skulle således kunna uppstå genom att hushåll inte kan upprätthålla konsumtionen och företag inte kan fortsätta rörelsen.

Även *kapitalförsörjningen* kan utsättas för störningar. De finansiella företagen och då inte minst bankerna spelar en avgörande roll för framför allt hushållens och de mindre företagens kapitalförsörjning. Om ett stort antal kreditgivande institut (eller ett litet antal stora) samtidigt slås ut, riskerar många låntagare att få sin kreditförsörjning avbruten, samtidigt som tillgången till krediter för nya låntagare försämras. Det kan vara

svårt för övriga institut att täcka kreditefterfrågan från drabbade låntagare. Dessutom bygger kreditgivning ofta på att kreditgivaren skaffar sig privat information om låntagaren. Låntagarna kan därför ha svårt att snabbt och utan kraftigt höjda kreditkostnader hitta nya långivare. Det finns således risk för att samhällsekonomiskt lönsamma verksamheter får otillräcklig finansiering. Dessutom finns det risk för att företag som inte kan förlänga sina rörelsekrediter måste ställa in sina betalningar. Detta drabbar i sin tur deras fordringsägare och det kan uppstå kumulativa likviditetskriser med åtföljande konkurser, både i och utanför den finansiella sektorn. Störningar i kreditgivningen skulle på så sätt också kunna smitta av sig på betalningsväsendet.

Risken för kris i kapitalförsörjningen är dock mindre än för betalningsförmedlingen, eftersom kapitalförsörjningen inte på samma sätt vilar på ett fåtal institut. Det är fler olika typer av institut som bidrar till kapitalförsörjningen och spridningsrisken är inte lika stor för institut som inte är betalningsförmedlare. En del av kapitalförsörjningen sker vidare via värdepappersmarknaden. Risken för att hela kapitalförsörjningen skall slås ut är därför liten.

Samtidigt kan skyddsvärdet i en enskild kreditverksamhet vara högt. Det gäller framför allt den typ av kreditgivning som främst banker bedriver. Som redan nämnts bygger kreditgivning på att kreditgivaren skaffar sig information om låntagaren. Eftersom banker har långsiktiga relationer med sina lånekunder, sker inhämtning av information under lång tid; banken lär känna kunden och dennes verksamhet med tiden. Detta innebär att den information banken har om sina kunder ofta är unik. Således kan det finnas behov av att skydda vissa delar av kapitalförsörjningen.

5.1.1 Stabilitetsproblem i institut som ger kredit och tar emot inlåning

Institut med de två funktionerna att ge kredit och ta emot inlåning är kännetecknande för dagens banker. Även om det i princip är möjligt enligt nuvarande bankdefinition att driva bankrörelse utan att ägna sig åt kreditgivning ger bankerna generellt kredit.

Stabilitetsproblemen bottnar i att bankens tillgångar och skulder har skilda egenskaper avseende både risk och likviditet. Lån till företag och hushåll är förknippade med kreditrisk och är svårvärderade, i synnerhet för personer utanför banken. Många lån är illikvida i den bemärkelsen att det inte finns någon väl fungerande andrahandsmarknad. Inlåningen däremot är mycket likvid och normalt förknippad med liten risk för fordringsägaren. Under normala omständigheter är denna kombination oproblematiske. Eftersom kontobehållningarna följer ett stabilt mönster, kan banken genom att ha en buffert med likvida tillgångar behålla de illikvida tillgångarna till förfall. Om insättarna av någon anledning börjar misstro bankens betalningsförmåga, är dock denna skillnad i egenskaper mellan bankens tillgångar och skulder ett hot mot bankens överlevnad.

Om insättarna känner misstro mot banken, kommer de att utnyttja sin rätt enligt inlåningskontraktet att säga upp sina fordringar på banken, dvs. tömma sina inlåningskonton. Vid misstro är risken också stor att andra finansiärer än insättarna drar tillbaka sin finansiering. De normala

likviditetsreserverna kommer då snabbt att ta slut. En bank som drabbas av misstro kan således hamna i en likviditetskris och för att kunna lösa skulden till insättarna tvingas den att försöka avyttra tillgångar. Banken har emellertid svårt att sälja lånefordringar som saknar reguljär andrahandsmarknad. Om banken alls lyckas, kan den tvingas acceptera priser som ligger avsevärt under det bokförda värdet. Dessa realisationsförluster gör att banken kan bringas på fall, även om den i utgångsläget var solvent.

Kombinationen av likvida skulder och illikvida tillgångar gör således att banken är känslig för störningar. På grund av att det räcker med misstro mot bankens betalningsförmåga för att en kris skall uppstå finns det risk för spridningseffekter. Om en bank fallerar eller befaras falla, t.ex. till följd av för stora kreditförluster, finns det risk för att insättare i andra banker, som har svårt att bedöma om dessa har lika dåliga krediter i sina portföljer, tar det säkra för det osäkra och tar ut sina pengar från banken. Risken för att insättare skall rusa till bankerna och ta ut sina pengar på grund av misstro mot bankernas betalningsförmåga, s.k. *bankpanik*, utgör det klassiska exemplet på systemrisk.

Risken för att insättarna på grund av misstro mot bankens ekonomiska ställning snabbt skall ta ut sina insättningar torde minskas av att insättningarna är garanterade genom den statliga insättningsgarantin. Det svenska insättningsgarantisystemet är dock främst att betrakta som ett konsumentskydd och inte som systemskydd (prop. 1995/96:60 s. 30). För det första är endast belopp upp till 250 000 kronor per insättare och bank garanterade. För det andra kan det dröja innan ersättningen betalas ut från Insättningsgarantinämnden. Insättare som vill vara säkra på att få ut alla sina pengar med en gång har således anledning att ta ut pengarna om de misstror bankens betalningsförmåga.

5.1.2 Stabilitetsproblem i andra institut

Ett kreditgivande institut kan vara utsatt för stabilitetsproblem även om det inte finansierar kreditgivningen med inlåning. Misstro mot ett kreditgivande institut kan uppstå även hos andra fordringsägare än insättare, om kreditportföljen är svårvärderad. Det gäller även för banker. Visserligen borde dessa fordringsägare, som utgörs av investerare på värdepappersmarknaden och finansiella företag, å ena sidan ha större förmåga än insättarna att bedöma värdet och risken i kreditportföljen. Å andra sidan har de anledning att vara mera försiktiga då de till skillnad från insättarna inte är försäkrade. Detta innebär att institutet kan få svårt att få utestående lån förnyade.

Ett kreditgivande institut kan således hamna i en akut *refinansieringskris* som liknar en likviditetskris till följd av en uttagsanstormning av insättare. Ju kortsiktigare upplåningen är, desto känsligare är institutet för misstro. Erfarenheten har visat att förloppet kan vara betydligt snabbare när det gäller en refinansieringskris än när det gäller en uttagsanstormning från insättare.

Krisen i de svenska finansbolagen år 1990 är ett exempel på hur en refinansieringskris kan uppstå i och spridas bland kreditgivande institut som inte är banker. Vid denna tidpunkt finansierade sig finansbolagen

huvudsakligen med s.k. marknadsbevis, vilka är en form av enkla skuldebrev, och med lån från banker. Marknadsbevisen emitterades genom bankerna till allmänheten. Efter det att det framkommit negativa uppgifter om finansbolaget Nyckeln, kunde detta bolag i september 1990 inte ersätta sina förfallande marknadsbevis med nya. Några dagar efter denna händelse havererade hela marknaden för marknadsbevis. När problemen senare drabbade bankerna, fick även bostadsinstituterna akuta finansieringsproblem, vilket visar på svårigheterna att begränsa en förtroendekris till de i sak mest drabbade instituten.

En anledning (förutom allmän misstro mot värdet på institutens tillgångar) till att kris i ett institut kan leda till en allmän misstänksamhet hos investerarna är att det finns ekonomiska kopplingar mellan de finansiella företagen. Dessa innebär att om ett institut ställer in betalningarna, kan det medföra att andra institut, vilka har stora fordringar på detta institut, också tvingas ställa in betalningarna.

5.1.3 Ekonomiska kopplingar mellan finansiella företag

Finansiella företag lånar av varandra. Detta sker dels i form av direkta lån, dels genom att institut placerar i certifikat och obligationer utgivna av andra institut. På detta sätt uppstår direkta ekonomiska kopplingar mellan instituten, vilka innebär att om ett institut går omkull kan andra dras med.

Ekonomiska kopplingar mellan de finansiella företagen uppstår även genom handeln på de finansiella marknaderna. Omfattningen av denna handel har ökat kraftigt. I handeln uppstår s.k. motpartsrisiker, dvs. risker för att motparten inte skall kunna fullfölja avtalet. Det uppstår också en koppling mellan instituten via marknadspriserna. Om t.ex. en bank säljer värdepapper i stor skala, kan priset på papperet sjunka. Detta innebär att även värdet på värdepappersportföljen i andra institut sjunker. För att försöka förekomma ett prisfall kan flera välja att sälja värdepapper, vilket ytterligare pressar priset nedåt. I värsta fall kan en panisk utförsäljning av värdepapper uppstå som medför att handeln på marknaden bryter samman, varmed placerare på värdepappersmarknaden kan bli inlåsta i oönskade positioner³.

Lånen mellan de svenska bankerna, de s.k. interbanklånen, har ökat över tiden och är nu relativt omfattande. En anledning till att de svenska bankerna ger lån till varandra är utformningen av Riksbankens system för likviditetsstyrning. Systemet är utformat så att bankerna föredrar att jämna ut likviditeten sinsemellan så långt det går, dvs. de banker som har överskott av likviditet lånar ut till de banker som har underskott, vilket sker på dagslånemarknaden. Här uppstår således fordringar bankerna emellan och volymerna kan vara betydande.

Banker ger även lån med längre löptid till varandra. Dessa lån brukar kallas depositioner och finns med löptider på upp till två år. Volymerna

³ Rädslan för marknadssammanbrott tycks utgöra ett skäl för varför Fed i USA beslutade att organisera en räddning av hedge-fonden Long-Term Capital Management när den var konkursmässig i september 1998. Se också Finansmarknadsrapport III, Sveriges riksbank, för en beskrivning av avvecklings- och motpartsrisiker i det svenska finansiella systemet.

på den s.k. depositmarknaden är mycket stora⁴. Det är värt att påpeka att på depositmarknaden deltar många olika typer av aktörer, inte bara banker, även om dessa dominerar marknaden.

De ekonomiska kopplingarna mellan de finansiella företagen innebär att solvensproblem i ett institut på ett dominolikhande sätt kan spridas till andra institut. I takt med att de finansiella marknaderna integreras internationellt ökar även kopplingarna mellan institut i olika länder.

5.1.4 Systemrisk i betalningsväsendet

I motsats till de mer förväntningsstyrda systemriskerna som beskrivits ovan, finns systemriskerna som inte är beroende av att institutet är kreditgivare. Det centrala här är institutets roll som betalningsförmedlare.

Bankernas roll i betalningsväsendet medför att de regelbundet gör stora betalningar till varandra. En banks kunder lämnar betalningsuppdrag som innebär att banken skall överföra medel till andra banker. Om banken inte kan genomföra dessa betalningar på grund av brist på likviditet, som i och för sig kan bero på att banken är insolvent, medför det att andra banker kan få brist på likviditet som medför att de i sin tur inte kan genomföra sina betalningar. På så sätt kan betalningsproblemen spridas snabbt på ett dominolikhande sätt bland bankerna.

Som beskrivs i föregående avsnitt har banker även egna fordringar på varandra. Dessa fordringar uppstår dels genom att bankerna ger lån till varandra i olika former, dels genom att de handlar med värdepapper. Dessa fordringar kan vara så stora att om en bank ställer in betalningarna, hamnar andra banker inte bara i akut likviditetsbrist utan kan också bli insolventa. Eftersom det inte är allmänt känt hur dessa fordringar ser ut, har marknaden svårt att allokera likviditet till rätt institut. Därmed kan fler banker tvingas ställa in betalningarna. En stor del av bankernas dagliga betalningar som avvecklas i RIX, Riksbankens system för avveckling av betalningar, utgörs av sådana interbankbetalningar, dvs. transaktioner som inte är kundrelaterade.

Förutom de systemriskerna som uppstår till följd av finansiella och ekonomiska kopplingar mellan banker, finns även vad som kan kallas teknisk systemrisk, nämligen risk för att systemet utsätts för en störning på grund av fel i den tekniska utrustningen eller mänskliga misstag i hanteringen av det tekniska systemet.

Många clearingsystem bygger på multilateral nettning som innebär att varje deltagare får en enda betalningsförpliktelse eller fordran gentemot övriga deltagare. Sådan nettning kan medföra problem för avvecklingen om en eller flera deltagare inte kan betala. Således finns risk för att systemet bryter samman, även om övriga deltagare är likvida. Även detta är en form av teknisk systemrisk, eftersom den beror på konstruktionen av clearingsystemet.

⁴ Svenska banker lånar inte bara av varandra utan i hög grad även av utländska banker på den s.k. Eurodepositmarknaden.

Historiskt sett var den första offentliga åtgärden för att förhindra systemkriser att uppdra åt centralbanken att agera "Lender of Last Resort" (LLR). Tanken är att om uttag från insättare eller refinansieringsproblem på kapitalmarknaden beror på ogrundad misstro, skall en bank kunna vända sig till Riksbanken och få kredit. Genom att Riksbanken ger krediter till banker med tillfälliga likviditetsproblem kan rent förväntningsstyrda och därmed omotiverade konkurser undvikas. På så sätt förhindras inte bara eventuella spridningseffekter, som kan ge upphov till systemkris, utan även uppkomsten av samhällsekonomiska kostnader i samband med den enskilda konkursen. Riksbanken bör inte stödja banker med genuina soliditetsproblem, eftersom det skulle betyda att ineffektiva och illa skötta banker skulle kunna leva vidare. Det finns emellertid två faktorer som komplicerar bilden.

För det första måste *informationsproblemen* beaktas. För att Riksbanken skall ha en chans att fullgöra sitt LLR-åtagande utan att riskera att stödja banker med otillräckligt eget kapital, måste den (eller någon annan statlig instans) fortlöpande inhämta information om bankernas ställning. Vidare innebär de ekonomiska kopplingarna mellan finansiella företag att det kan vara svårt för Riksbanken, likaväl som för andra aktörer, att avgöra i vilken mån en betalningsinställelse leder till enbart likviditetsproblem för andra institut. Sammanfattningsvis innebär informationsproblemet att det är omöjligt för Riksbanken att perfekt skilja ut de banker som bör få stöd. Således finns det risk för att kostnader uppstår på grund av att antingen för många eller för få banker får stöd.

En bank måste ställa säkerheter för all upplåning i Riksbanken. Om en bank inte kan ställa accepterade säkerheter för lån i Riksbanken kan den be om lån på särskilda villkor. Enligt lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (6 kap. 8§) får Riksbanken i likviditetsstödande syfte och på särskilda villkor bevilja kredit eller lämna garanti till banker och svenska företag som står under tillsyn av Finansinspektionen.

Den andra faktorn att ta hänsyn till är *systemrisken*. Vid ansökan om kredit i likviditetsstödande syfte bedömer Riksbanken om situationen kan betraktas som så extraordinär att systemstabiliteten är hotad och det därmed föreligger synnerliga skäl för att bevilja kredit. Om systemstabiliteten är hotad, är det i praktiken svårt för Riksbanken att neka kredit, även om banken har genuina soliditetsproblem.

Att ge lån på särskilda villkor är förenat med problem. En fråga är hur länge Riksbanken skall understödja en bank. Systemrisken behöver ju inte bli mindre med tiden. En annan är hur Riksbanken skall ställa sig till en bank som inte möter marknadens kapitalkrav men väl de formella kapitalkraven. En sådan bank kan inte överleva utan kapitaltillskott eller statligt stöd, om inte verksamheten förändras.

Om det står helt klart att en bank är så olönsam att dess verksamhet bör avvecklas, bör Riksbanken neka kredit. I stället för att ge kredit till denna bank, skulle Riksbanken för att undvika systemeffekter kunna bidra med likviditetsstödande åtgärder för de institut som får problem till följd av betalningsinställelsen. Detta förfarande är emellertid problematiskt på grund av vad som i föregående avsnitt beskrivs som teknisk systemrisk; om ett institut ställer in betalningarna, uppstår problem i den multilate-

rala nettningen i VPC. Detta kan leda till ett avbrott i betalningarna i detta system som medför att instituten får svårt att klara av sina åtaganden i andra avseenden. Således måste systemen för clearing och avveckling förbättras innan en sådan hantering av systemrisken är möjlig. Ett sådant arbete pågår.

5.1.6 Motiv för reglering

Spridningseffekter

Ovan har redogjorts för olika vägar som problem i ett finansiellt företag kan spridas till andra finansiella företag. Spridningsrisken kan begränsas genom att institutens exponeringar mot varandra begränsas. Det är emellertid inte alltid praktiskt möjligt att begränsa de finansiella företagens exponeringar gentemot varandra. Framför allt betalningsförmedlare har svårt att begränsa sina exponeringar mot andra betalningsförmedlare i samma betalsystem, eftersom exponeringar uppstår som ett resultat av betalningsförmedlingen. Således är det svårt att begränsa bankernas exponeringar mot varandra. Det är inte heller alltid tillräckligt att begränsa fordringarna på andra banker för att eliminera spridningsrisken. Insättare och andra finansiärer, som misstänker att deras bank har en likartad portfölj av tillgångar som den bank som fallerade, kommer att dra tillbaka sin finansiering oavsett om deras bank har en fordran på den fallerade banken. I dessa fall måste spridningsrisken minskas genom att bankens allmänna motståndskraft mot fallissemang i andra institut ökas.

Externa effekter

Ett instituts ledning och ägare har inte anledning att beakta alla de kostnader som uppstår till följd av att institutet fallerar. Av detta skäl finns det risk för att institutet väljer en lägre grad av soliditet än den som är önskvärd ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. När beslut som fattas av enskilda aktörer medför kostnader för andra, utan att den som fattar beslutet har anledning att ta hänsyn till dessa kostnader, föreligger s.k. externa effekter, som allmänt är ett motiv för reglering. Externa effekter kan vara såväl positiva som negativa. När det gäller systemstabiliteten är det negativa externaliteter främst i form av spridningseffekter som står i fokus.

De allvarligaste externa effekterna på det finansiella området föreligger då problem i en bank medför problem i andra banker och finansiella företag samt leder till att de samhällsekonomiska kostnaderna av fallissemang ökar. Att andra institut riskerar att få problem är inget som ägarna, ledningen eller finansiärerna i en enskild bank har anledning att fullt ut beakta.

Moral hazard

Insättningsgarantin och Riksbankens funktion som "Lender of Last Resort" kan betraktas som medel att minska externa effekter av finansiärerens beteende. Genom dessa medel minskas risken för att ett institut falle-

rar till följd av att insättare eller andra långgivare drar tillbaka sin finansiering på felaktiga grunder. De ingrepp i marknadsekonomin som dessa medel utgör är emellertid inte helt problemfria. Risken finns att detta i sin tur påverkar beteendet hos institutets ledning och ägare på ett för samhällsekonomin negativt sätt. Samtidigt innebär de att marknadsdisciplinen allmänt sett blir svagare, varför det finns risk för att ledning och ägare utnyttjar detta till att ta större risker, vilket brukar benämnas att det finns risk för moral hazard.

I samband med osäkerhet om vad som kommer att hända om ett institut får finansiella problem kan också beteendet hos dess ägare och ledning påverkas. I bästa fall innebär det att de vill vara helt säkra på att inte hamna i denna osäkra situation och därför blir extra försiktiga. I värsta fall räknar de med att avsaknaden av reglering av denna situation innebär att staten kommer att ha en svag förhandlingsposition och kommer att rädda institutet om den får finansiella problem. En sådan uppfattning medför att institutets ägare inte har tillräckliga skäl att vara försiktiga. Beteendet hos ledningen beror på om den tror att den kan sitta kvar om institutet genomgår någon form av rekonstruktion och hur mycket den har att förlora på att behöva avgå.

Hanteringen av institut med finansiella problem har således betydelse för beteendet hos ägare och ledning under normala omständigheter. Om en rekonstruktion normalt sett innebär att ledningen måste avgå och aktieägarna måste lämna i från sig sina aktier, torde riskbenägenheten hos båda dessa grupper minska. Detta är ett motiv för att ha ett formellt system som innebär att en bank kan rekonstrueras utan att de gamla ägarna subventioneras eller att den gamla ledningen sitter kvar. Banklagskommittén har lämnat ett förslag på en sådan ny ordning i sitt slutbetänkande (SOU 2000:26). Denna fråga behandlas emellertid inte i detta sammanhang.

Slutsatser

Ett instituts motståndskraft mot störningar beror både på dess ekonomiska reserver och risken i rörelsen. Externa effekter, informationsproblem och moral hazard innebär att det finns risk för att institutet väljer en för låg grad av soliditet. Det skall påpekas att för ett väl konsoliderat institut med kompetent ledning är skillnaden mellan institutets eget val av soliditet och den samhällsekonomiskt optimala nivån troligtvis marginell. I dessa fall är reglering i princip inte nödvändig. Om institutets lönsamhet minskar, ökar emellertid skillnaden i synsätt och då är det viktigt med reglering och tillsyn. Idealt utformad skall inte regleringen utgöra något hinder för institutets verksamhet så länge det inte finns någon sådan skillnad i synsätt.

Eftersom staten inte kan gå in och i detalj styra verksamheten i varje institut, måste staten i stället med generella medel söka påverka institutens soliditet samt deras möjligheter och motiv att ta risker som hotar deras soliditet. Målet med regleringen kan sägas vara att skapa ett finansiellt system som är motståndskraftigt mot störningar, både till följd av problem i enskilda institut och i den övriga ekonomin, t.ex. makroekonomiska obalanser.

5.2.1 Betalningsväsendets struktur och skyddsbehov

Regeringens bedömning: Från systemsynpunkt är skyddsbehovet starkast för betalningsförmedlare som tar emot kortfristiga medel och ingår i generella betalsystem, dvs. sådana som är öppna för både ett stort antal betalare och betalningsmottagare.

Kommitténs och promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs bedömning: Kommitténs analys delas i stort av remissinstanserna eller kommenteras inte närmare.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians bedömning: I princip desamma som tidigare framkommit.

Skälen för regeringens bedömning

Betalningsväsendets struktur

Betalningsväsendet kan allmänt sägas vara samhällets samlade infrastruktur för att utföra betalningar och kan anses vara uppdelat i flera olika *betalsystem*, vilka kan sägas utgöra, mer eller mindre, självständiga delar av denna infrastruktur. Bankgirot, postgirot och olika kontokortssystem är exempel på betalsystem.

Ett begrepp som är av central betydelse är *betalningsförmedling*. Betalningsförmedling förutsätter att minst en utomstående, förutom betalaren och betalningsmottagaren, är inblandad i betalningstransaktionen. Det *betalningsförmedlaren* gör är att överföra köpkraft från betalaren till betalningsmottagaren.

Det är betalningsförmedlarna som utför de väsentliga tjänsterna i betalsystemet och betalsystemets funktionsförmåga är beroende av betalningsförmedlarna. Olika betalsystem är olika sårbara beroende på om det finns en eller flera aktiva betalningsförmedlare och vilka kopplingar det finns mellan dem. Om det bara finns en förmedlare i systemet, upphör systemet att fungera om förmedlaren inte längre kan fullfölja sina åtaganden. Om det finns många förmedlare, kan kanske en upphöra med verksamheten utan att det får nämnvärda effekter på systemet. Om det finns kopplingar mellan förmedlarna, som innebär att problemen sprids så att ett fallissemang leder till flera, så kan systemet vara lika sårbart som ett med bara en förmedlare.

Betalsystemen kan även indelas med hjälp av begreppen selektiva och generella. Grunden för denna uppdelning är kretsen av användare, vilken kan indelas i två dimensioner, nämligen storleken och sammansättningen av grupperna möjliga betalare och betalningsmottagare.

Ett *selektivt* betalsystem kan sägas vara inrättat (på mottagarsidan) för betalningar endast till ett fåtal betalningsmottagare. Kretsen av möjliga betalningsmottagare kan måhända utsträckas något om den är i något annat avseende begränsad, t.ex. genom att de tillhör samma koncern som i dagligvaruhandelns och bensinbranschens kontokortssystem. Det är

svårare att tänka sig ett betalsystem som är begränsat endast på betalarsidan. Möjligen skulle någon form av bidragsgivare (stat eller kommun) kunna tänkas upprätta ett eget betalsystem.

Ett *generellt* betalsystem kan sägas vara ett betalsystem vars användningsmöjligheter är större genom att ett stort antal aktörer har möjlighet att delta som både betalare och betalningsmottagare. Bankgirot, postgirot och checksystemet är exempel på i hög grad generella system. Grovt förenklat kan sägas att ett betalsystem för att betecknas som generellt skall vara "öppet i båda ändar", dvs. kretsen av både möjliga betalare och betalningsmottagare skall vara stor, medan de system som är "slutna i någon ände" bör betecknas som selektiva.

De generella betalsystemen kan sägas utgöra betalningsväsendets kärna. I dessa system förmedlas betalningar mellan ett stort antal användare, både som betalare och betalningsmottagare, och de har därför i allmänhet stor betydelse för samhällsekonomin. Skyddsvärdet för ett enskilt system är därmed också stort. Systemen är dessutom oftast sammanbundna med gemensamma nätverk som byggts upp för att kanalisera betalningar mellan betalsystemen. Vissa system har kopplingar till utländska betalsystem genom vilka det både går att betala till och ta emot betalningar från utlandet.

Ett generellt betalsystem kan således bestå av många mindre betalsystem som är sammanlänkade. Detta gäller vanligtvis inte för selektiva betalsystem. System som betecknas som selektiva betalsystem gör det på grund av att de vänder sig till en i någon mening begränsad krets. De är således, närmast per definition, inte kopplade till varandra eller till generella betalsystem. För det fall att ett system hade sådana kopplingar skulle kretsen av möjliga användare förmodligen bli så stor att systemet vore att betrakta som generellt. Om ett selektivt system som endast medger betalningar till dagligvarubutiker anslutna till en viss kedja slås ut, blir följden att användarna inte längre kan betala sina inköp i kedjans butiker via systemet. Den direkta skada detta medför för samhällsekonomin kan inte sägas vara särskilt allvarlig, eftersom det finns andra sätt att betala inköp på och det finns andra butiker tillgängliga. Detsamma torde gälla för alla selektiva system.

Ett betalsystems funktionsförmåga är beroende av de i systemet aktiva betalningsförmedlarna. Frågan är om det finns behov av att reglera vissa betalningsförmedlare i syfte att skydda vissa betalsystems, och därigenom betalningsväsendets, funktionsförmåga och motiven för detta.

Mottagande av medel

Att betalningsförmedlaren tar emot medel ökar risken för att dess fallissemang leder till att andra betalningsförmedlare får problem. Tidigare har redogjorts för olika systemrisker som uppstår till följd av att betalningsförmedlaren tar emot transaktionsmedel. De mottagna medlen är lättflyktiga, eftersom de skall användas för löpande betalningar. Det är med andra ord inte praktiskt möjligt att binda medlen genom någon form av längre uppsägningstid. Som framgår av avsnitt 5.1 ger dessa snabbt uttagbara medel upphov till risk för en uttagsanstormning. Det skall observeras att det inte har någon betydelse vilken form av skulder det är fråga om så länge de kan dras undan med kort varsel. Det kan gälla kort-

fristig finansiering på interbankmarknaden vilket de flesta av dagens betalningsförmedlare är beroende av. Även en investerare på kapitalmarknaden kan dra tillbaka sin finansiering av betalningsförmedlaren. Det är alltså inte nödvändigt med någon koppling till det traditionella inlåningsbegreppet. Förvaltningen av transaktionsmedel skapar också ett likviditetshanteringsbehov som innebär att förmedlaren blir beroende av att kunna placera och låna medel kortfristig.

Mottagande av medel innebär också att de som blir av med sina transaktionsmedel kan ha svårt att betala sina räkningar, vilket i sin tur kan medföra att problemen sprids till dem som inte får betalt. Andra kan behöva skjuta på planerad konsumtion och investeringar. Dessa effekter har negativa konsekvenser för samhällsekonomin.

Om betalningsförmedlaren inte har finansiering som är uppsägbar med kort varsel, är betalsystemet inte utsatt för de risker som en uttagsanstormning innebär. Detta innebär att även om systemet skulle få en betydande omfattning vilket, som ovan påpekats, knappast är troligt om det skall vara ett effektivt system, så är inte skyddsbehovet så starkt att det motiverar reglering.

Problemet med uttagsanstormningar är störst för betalningsförmedlare som placerar transaktionsmedlen i svårvärderade tillgångar såsom krediter till mindre kända låntagare. En uttagsanstormning mot ett enskilt institut föranleds av misstro mot institutets förmåga att fullgöra sina skyldigheter. I brist på information om tillgångarnas värde kan det räcka med ett rykte för att finansiärerna skall bli osäkra och dra tillbaka sin finansiering. Risken är påtaglig att misstron mot ett institut sprids till andra institut som har, eller tros ha, en liknande sammansättning av sina tillgångar eller stora fordringar på det krisdrabbade institutet. Av denna anledning kan problem i ett institut leda till att finansiärer av andra betalningsförmedlare med likartade tillgångar drar tillbaka sin finansiering. Vid en uttagsanstormning kan det också vara svårt att sälja dessa svårvärderade tillgångar till ett rimligt pris. Därför kan även en från början solvent betalningsförmedlare bringas på fall av en uttagsanstormning.

I praktiken kombineras oftast betalningsförmedling i generella betalsystem med kreditgivning. Denna kombination av tjänster kännetecknar banker. Risken för att en uttagsanstormning mot en bank skall smitta av sig så att även andra banker råkar ut för uttagsanstormningar får alltså betraktas som relativt stor. Andra kombinationer än med utlåning är emellertid också tänkbara för betalningsförmedlare. Med bättre likviditet och möjligheter att löpande värdera placeringarna minskar ovanstående risker. Kan oklarheten om placeringarnas värde helt elimineras är risken för uttagsanstormningar i princip också eliminerad. Således kan systemskyddsmotivet vara olika starkt beroende på hur betalningsförmedlaren placerar mottagna medel.

Spridningsrisker

Problem hos en betalningsförmedlare kan emellertid även spridas direkt till andra betalningsförmedlare. Mellan betalningsförmedlare som deltar i samma betalsystem måste det finnas ett system för kvittning av fordringar som uppkommer till följd av betalningsförmedlingen. I detta system för clearing mellan instituten uppstår tidvis obalanser så att ett in-

stitut har en oreglerad fordran på ett annat. Om en av betalningsförmedlarna på grund av finansiella problem inte kan genomföra sina transaktioner, kan det försätta andra betalningsförmedlande institut i akuta likviditetsproblem.

För generella betalsystem i vilka betalningsförmedlaren tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel finns således skyddsbehov som motiverar reglering. Frågan är om det även är motiverat att reglera selektiva betalsystem på grund av risken för att problem i selektiva system skall spridas till andra selektiva system eller till generella system, antingen genom uttagsanstormning eller ekonomiska kopplingar.

Förmodligen är risken för spridning störst till företag med likartad verksamhet. Det är med andra ord större risk att en uttagsanstormning mot bensinbolaget A sprider sig till bensinbolaget B än till en bank. Det är ytterligt svårt att generellt uppskatta risken för en spridning från A till B, då denna i så hög grad beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Över huvud taget är de här frågorna beroende av en mängd svårförutsebara omständigheter, inte minst psykologiska faktorer.

Det är svårt att tänka sig att spridningen i någon större omfattning fortplantar sig till betalningsförmedlare verksamma i andra branscher. Normalt har dessa företag nämligen inte mer gemensamt än att de tar emot transaktionsmedel som kan återkallas omedelbart. Ett kännetecknande drag för selektiva system kan också sägas vara att det inte via dem går att genomföra betalningar till eller motta betalningar från personer eller företag som är anknutna till andra betalsystem. Betalningsförmedlare som driver selektiva betalsystem är inte kopplade till andra betalningsförmedlare.

Eftersom såväl sannolikheten för att selektiva betalsystem får en väsentlig roll i betalningsväsendet som risken för att en uttagsanstormning sprids till många andra betalningsförmedlare i selektiva system kan betraktas som låg finns inget behov av att reglera selektiva system från denna utgångspunkt. Frågan är snarare om risken för att en uttagsanstormning mot en betalningsförmedlare i ett selektivt system, t.ex. en bensinmackskedja, sprids till betalningsförmedlare i generella system, t.ex. en bank, är så stor att den föranleder reglering av betalningsförmedlaren i det selektiva systemet. Med tanke på de normalt fundamentala skillnaderna i verksamheternas art måste emellertid risken för att en bensinmackskedjas verksamhet associeras med en banks bedömas vara mycket liten.

Slutsatsen av det ovan förda resonemanget är således att generella betalsystem baserade på att betalningsförmedlarna tar emot transaktionsmedel är så skyddsvärda från systemsynpunkt att regleringsbehov föreligger.

Konsumentskydd

Ovan har konstaterats att systemskyddsintresset på betalningsområdet motiverar särreglering av betalningsförmedlare som förmedlar betalningar i ett generellt betalsystem och tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel. I detta avsnitt analyseras vilka motiv som finns för att reglera betalningsförmedlare från konsumentskyddssynpunkt.

Det är ett centralt konsumentskyddsintresse att betalningsförmedlare kan fullfölja gjorda åtaganden. Även från effektivitetssynpunkt är det

viktigt att det finns betalningsförmedlare som medborgarna har förtroende för och som de törs anförtro kapital åt. Som redan påpekats kan en betalningsförmedlare öka effektiviteten i betalningsförmedlingen genom att ta emot och förvalta transaktionsmedel som är avsedda för framtida transaktioner. Den som överlåter medel till en betalningsförmedlare vill naturligtvis gärna veta att denne kan fullgöra sina åtaganden.

När det gäller institut som är väsentliga för systemets stabilitet, sammanfaller emellertid det aktuella konsumentskyddsintresset med systemskyddsintresset. Tidigare har konstaterats att för att skydda betalningsväsendets funktionsförmåga måste betalningsförmedlare som är väsentliga för betalningsväsendet vara motståndskraftiga mot störningar. De måste dessutom ha insättares och andra investerares förtroende. Genom att vara tillräckligt motståndskraftigt kan ett institut garantera att det kan fullgöra sina gjorda åtaganden. Genom att vara tillräckligt förtroendeingivande kan det undvika uttagsanstormningar. Således erhålls konsumentskyddet närmast som en naturlig följd av systemskyddet.

En viktig gränsdragning avser om det skall finnas krav på auktorisation, så att alla företag som tillhandahåller betalningstjänster i kombination med förvaltning av transaktionsmedel uppfyller vissa minimikrav, eller om staten skall nöja sig med att auktorisera dem som uppfyller vissa krav och överlåta till kunderna att bestämma om de vill anlita auktoriserade eller icke auktoriserade företag.

För det första har metoden att skydda medborgarna från att göra dåliga affärer genom att skilja ut en viss typ av företag och vissa klasser av fordringar begränsningar. Det finns alltid, var och hur gränsen för konsumentskyddet än dras, fordringar utgivna av oreglerade aktörer, vilka oinformerade aktörer kan köpa.

För det andra blir det i praktiken allt svårare att avgränsa skyddsvärda fordringar på basis av hur de är konstruerade eller vilka tjänster de är sammankopplade med. Skillnaderna mellan t.ex. kontoinlåning och värdepapper har således suddats ut av den tekniska utvecklingen. På samma sätt minskar skillnaderna mellan bankinlåning och andra sparformer kopplade till t.ex. kontokort.

Ses frågan i ett samhällsekonomiskt perspektiv framkommer att omfattande skyddsambitioner är förknippade med kostnader. Om skyddet baseras på långtgående rörelserestriktioner och konkurrenshinder, uppträder kostnaderna indirekt genom att det finansiella systemets – och i förlängningen hela ekonomins – effektivitet och förnyelseförmåga hämmas. Konsumenterna betalar då för skyddet bl.a. genom lägre avkastning på sitt sparande. Den näringsrättsliga regleringen bör därför inte utsträckas till att även gälla företag som inte är av betydelse för systemstabiliteten.

En annan fråga är hur långtgående konsumentskyddet skall vara. Som framhålls i avsnitt 5.5.1, finns det samhällsekonomiska vinster, bl.a. i form av minskade informationskostnader, förknippade med att till se att det för medborgarna finns en likvid och helt säker placeringsform att tillgå. Sedan är det upp till medborgarna om de väljer detta placeringsalternativ framför andra.

De allt otydligare gränserna mellan de tjänster som tillhandahålls av företag med olika institutionell form gör att staten bör bli desto tydligare när det gäller att ange var gränserna mellan skyddat och oskyddat går.

Explicita gränser gör det lättare för staten att i efterhand avstå från att gripa in, eftersom drabbade insättare/sparare får svårare att hävda att de inte visste att de tog en risk. Vidare medför förbättrad information att det blir lättare för konsumenterna att välja rätt.

Huvudintresset enligt det hittills förda resonemanget rör institutets soliditet och förmåga att fullfölja ingångna avtal. Detta måste ses som det mest väsentliga konsumentskyddsintresset på det finansiella området. Konsumentskyddsintresset innefattar dock även andra aspekter, såsom avtalsvilkorens och den övriga hanteringens skälighet. I detta avseende är inte betalnings- och likviditetstjänster nämnvärt mer komplicerade än många icke-finansiella tjänster. Vad beträffar traditionell inlåning är tjänsten tvärtom tämligen okomplicerad. Med regeringens utgångspunkt, att finansiella företag endast skall särregleras i den mån det finns särskilda skäl härför, bör inte konsumentpolitiska mål som inte är unika för det finansiella området resultera i någon särreglering av de finansiella företagen. Dessa konsumentskyddsintressen bör i stället tillvaratas genom det allmänna regelverket.

Det finns en relativt omfattande lagstiftning som syftar till att tillvarata konsumenters intressen. Som exempel på lagstiftning som är aktuell för betalnings- och likviditetstjänster kan nämnas marknadsföringslagen (1995:450), lagen (1994:1512) om avtalsvillkor för konsumentförhållanden och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. För förhållanden mellan betalare och betalningsmottagare gäller dels regler i skuldebrevslagen om rena fordringsförhållanden, dels regler i köplagstiftningen. För betalningar som utförs med växel och check finns bestämmelser i växellagen (1932:130) och checklagen (1932:131).

Utöver konsumentskyddande lagstiftning finns olika organ som tillgodoser behovet av konsumentskydd på det finansiella området. Här kan nämnas Stiftelsen Konsumenternas Bank- och Finansbyrå som sedan 1994 informerar och lämnar konsumenter vägledning i frågor som rör banker eller andra kreditinstitut. Bland annat lämnas information om olika spar- och låneformer. Bank- och Finansbyråns motsvarighet på försäkringsmarknaden är Stiftelsen Konsumenternas Försäkringsbyrå. Allmänna reklamationsnämnden (ARN), som är en statlig myndighet, har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare och ge rekommendationer om hur tvisterna bör lösas. Avgörandena är inte verkställbara som ett domstolsavgörande. ARN har sedan den 1 juli 1990 en särskild avdelning för behandling av bank- och finansfrågor. Sedan den 1 december 1997 har Konsumentombudsmannen rätt att biträda enskilda konsumenter vid bl.a. allmän domstol för att främja prejudikatbildningen på konsumentskyddsområdet för finansiella tjänster.

Det finns således en lagstiftning som syftar till att tillvarata konsumenternas intressen. Som redan sagts är det en stor fördel om motiven bakom den näringsrättsliga lagstiftningen kan renodlas. Därför bör konsumentskyddet, i den mån det inte tillgodoses indirekt genom den näringsrättsliga regleringen, utvecklas i annan lagstiftning. På bankområdet utgör detta i princip ingen förändring mot i dag.

Regeringens förslag: En ny definition och därmed avgränsning av bankrörelse införs. Med bankrörelse avses rörelse i vilken ingår såväl betalningsförmedling via generella betalsystem som mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar.

Med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Flertalet instanser är positiva till den föreslagna definitionen medan andra är kritiska. *Riksbanken* anser att definitionen medför att bara de företag för vilka ett regleringsbehov föreligger kommer att omfattas, samtidigt som alla skyddsvärda företag täcks av definitionen. Förslaget har dessutom fördelen att bankernas traditionella monopol på inlåning kan tas bort, utan att det behöver ha negativa konsekvenser för stabiliteten i det finansiella systemet. *Konkurrensverket* anser att det är välmotiverat att införa även betalningsförmedling i bankrörelsedefinitionen. Visserligen avviker definitionen från EG:s motsvarande definition i bankrörelsedirektiven. Det har dock inte visats att denna skillnad skulle medföra några konkreta konkurrensproblem på den svenska marknaden. *Finansbolagens Förening* instämmer i att betalningsförmedling är en av det finansiella systemets viktigaste uppgifter och att den därför bör omfattas av definitionen av bankrörelse. *Kammarrätten i Göteborg* förordar att banker definieras som kreditinstitut på det sätt som anges i EG:s kreditinstitutsdirektiv för att på ett klart sätt skilja dem från den verksamhet som utförs av kreditmarknadsföretagen. Definitionen bör, enligt kammarrätten, utformas så att minsta möjliga osäkerhet uppstår om huruvida ett företag omfattas av definitionen eller inte. *Finansinspektionen* ställer sig frågande till om Sverige bör ha en från EG-direktiven avvikande definition. Inspektionen efterfrågar en konsekvensanalys beträffande den av kommittén föreslagna definitionen. Inspektionen menar att det inte är helt klarlagt vilka institut som kommer att omfattas av den. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* avstyrker kommitténs förslag och anser att det är mindre välbetänkt med en bankrörelsedefinition som inte är förenlig med EG-rättens definition av kreditinstitut och vars uttalade syfte inte överensstämmer med det samlade regelsystemets funktion. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* avstyrker också kommitténs förslag. Förslaget står enligt dem inte i samklang med EG-rätten. De anser vidare att det är oklart om det går att avgränsa vad som är ett generellt betalsystem. Bankföreningen föreslår att EG-direktivets kriterium, att bevilja krediter för egen räkning, förs in i gällande bankrörelsedefinition. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* menar att gällande EG-direktiv bör vara grundläggande för den svenska lagstiftningen. Sverige bör inte skapa särlösningar utan sträva efter en harmonisering av

regelverken så att konkurrensförutsättningarna blir lika för kreditinstitut i olika länder.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken, Konkurrensverket* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* vidhåller de synpunkter som framfördes över kommitténs förslag. Även *Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen* och *TCO* vidhåller sin tidigare inställning. De anför därutöver att den föreslagna definitionen skulle ge ägarna av betalsystemen möjlighet att avgöra vilka institut som kan bli bank. *Finansinspektionen* vidhåller att definitionen bör överensstämma med definitionen i EG-direktivet. *Finansbolagens Förening* anser att begreppet bank bör vara förbehållet institut som driver verksamhet som kombinerar utlåning och inlåning, eftersom detta är bankers kärnverksamhet. *OM AB* och *Stockholmsbörsen AB* anser att det är märkligt att det föreslås en definition som avviker från EG-rätten och anför vidare att definitionen riskerar att skapa många gränsdragningsfrågor, särskilt mellan generella och selektiva betalsystem. *Fristående Sparbankers Riksförbund* stöder förslaget men önskar en tydligare precisering av begreppet betalningsförmedling, samt anser att institut som ger ut elektroniska pengar inte skall vara undantagna från tillståndskravet. *Riksgäldskontoret* tillstyrker förslaget men uppmärksammar på att den nya definitionen i kombination med vissa restriktioner i lagstiftningen om värdepappersfonder, innebär ett hinder mot att tillhandahålla betaltjänster via ömsesidiga fonder.

Skälen för promemorians förslag: Betalningsförmedling är som tidigare framhållits en av det finansiella systemets mest centrala uppgifter. Huvudsyftet med regleringen bör därför vara att trygga betalningsväsendets funktion men även att tillgodose konsumentskyddsintresset av solida betalningsförmedlare. Uppgiften i detta avsnitt är att dra en legal skiljelinje mellan de kategorier som enligt resonemangen i de föregående avsnitten bör vara reglerade och de som bör vara oreglerade. Av föregående avsnitt framgår att systemskyddsintresset på betalningsområdet motiverar särreglering av betalningsförmedlare som förmedlar betalningar i ett generellt betalsystem och som tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel. Det är sådan betalningsförmedling som i dag bedrivs av banker. Det framstår därför som naturligt att dessa avgränsningar ligger till grund för den definition som bestämmer vad som utgör bankrörelse.

Ett funktionellt angreppssätt

I enlighet med ett funktionellt angreppssätt bör den skyddsvärda verksamheten ställas i centrum. Det är alltså betalningsförmedling av visst slag som skall omfattas av definitionen. Det har inte någon betydelse att betalningsförmedlingen ingår i en rörelse som även omfattar annan verksamhet. Det viktiga är att alla företag som sysslar med betalningsförmedling av visst slag omfattas.

Kapitalförsörjningen har också identifierats som en central uppgift för det finansiella systemet. De speciella krav på reglering som en fungerande kapitalförsörjning ställer kommer att behandlas i avsnitt 5.3. Det kan därför finnas skäl att, såsom flera remissinstanser gör, ifrågasätta om inte kreditgivningsverksamhet på något sätt bör ingå i bankrörelsedefinitionen. Otvivelaktigt förhåller det sig så att bankerna bedriver kreditgiv-

ning, att den verksamheten dessutom ofta utgör en central del av rörelsen och att banker är viktiga institutioner på kreditmarknaden. Principiellt, och i växande grad praktiskt, är dock funktionerna möjliga att separera.

Ett funktionellt angreppssätt innebär emellertid att de två funktionerna betalningsförmedling och kapitalförsörjning bör behandlas var för sig, även lagtekniskt. Med utgångspunkt i intresset av ett fungerande betalningsväsende utgör kreditgivning endast en bland många andra alternativ vari de för betalningsförmedlingen mottagna medlen kan placeras. Det är till och med så att kreditgivningen ur detta perspektiv kan utgöra en påtagligt riskfylld verksamhet.

Ett skäl mot att inkludera kreditgivning i definitionen av bankrörelse är att det leder till att det behövs ytterligare en legaldefinition av skyddsvärd verksamhet. Om bankrörelse definieras som betalningsförmedling som kombineras med mottagande av korta medel samt kreditgivning, så behövs ytterligare en definition som endast omfattar de två förstnämnda verksamheterna. Det är ju den verksamhetskombinationen (betalningsförmedling och mottagande av vissa medel) som har pekats ut som att vara i behov av särskild reglering. Om de institut som sysslar med alla tre verksamheterna kallas för banker och omfattas av en viss reglering så måste ett annat namn, och eventuellt också en annan reglering, till för dem som endast sysslar med de två förstnämnda verksamheterna. Det kan också anmärkas att kreditgivning inte ingår i den nu gällande definitionen av vad som utgör bankrörelse, vilket inte hindrar att samtliga banker ägnar sig åt kreditgivning i dag. Vilken verksamhet som bankerna får syssla med, utöver vad som ryms inom en definition av bankrörelse, framgår av avsnitt 8.6.

Begreppet kreditinstitut i EG-rätten

Flera remissinstanser gör gällande att den föreslagna bankrörelsedefinitionen avviker från EG-rätten. De har förordat att banker definieras som kreditinstitut enligt kreditinstitutsdirektivet.

I artikel 1 i kreditinstitutsdirektivet återfinns definitionen av kreditinstitut. Med kreditinstitut avses ett företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Definitionen av kreditinstitut är en minimidefinition, vilket innebär att det är godtagbart för en medlemsstat att införa en egen, nationell definition av bank. Samtidigt måste emellertid EG:s regelverk för kreditinstitut tillämpas på sådana institut – oavsett om de betecknas som bank eller annat – som faller in under EG:s definition av kreditinstitut.

Den i dag gällande svenska bankdefinitionen återspeglar inte fullt ut EG:s definition av kreditinstitut. Med bankrörelse avses enligt 1 kap. 2 § BRL verksamhet i vilken ingår inlåning på konto om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. För att få driva bankrörelse krävs således inte någon kreditgivningsverksamhet. De institut som inte uppfyller bankkriterierna och som ägnar sig åt kreditgivning regleras i stället i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet. Genom både bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet har EG:s definition av kreditinstitut genomförts i svensk rätt. Alla svenska företag som ägnar sig åt kreditinstitutsverksamhet, såsom den

definieras i kreditinstitutsdirektivet, omfattas således i dag av en svensk reglering som uppfyller de krav som ställs i direktivet. Införandet av en ny bankdefinition kommer inte heller att ändra på detta.

Några remissinstanser uttrycker oro för att den nu föreslagna definitionen skulle kunna rubba konkurrensförutsättningarna på marknaden eller innebära särskilda olägenheter för bankernas relationer med investerare och andra motparter. Emellertid delar inte *Konkurrensverket* dessa farhågor. Såsom angetts ovan kan dessutom noteras att gällande bankdefinition i bankrörelselagen också avviker från EG-rättens definition av kreditinstitut. Det förhållandet har såvitt är känt inte medfört några konkreta konkurrensproblem, varför remissinstansernas betänkligheter synes obefogade.

Det kan vidare framhållas att länderna i EU har genomfört kreditinstitutsdirektivet på olika sätt, vilket innebär att bankdefinitionerna skiljer sig åt. För att instituten med stöd av direktivet skall kunna erbjuda sina tjänster fritt inom EU vilar direktivet på principerna om minimiharmonisering och ömsesidigt erkännande. Detta innebär att om ett institut har fått tillstånd att driva en viss verksamhet i ett land, så gäller det tillståndet även för sådan verksamhet i ett annat land, utan ny prövning där. Detta brukar kallas att institutet får ett s.k. europapass. Med andra ord godtar medlemsstaterna varandras auktorisationer. I direktivet finns en uppräkningslista av vilka tjänster som omfattas av det ömsesidiga erkännandet, dvs. vilka tjänster som ett kreditinstitut med stöd av sin hemlandsauktorisering har rätt att erbjuda i ett annat land. Det finns vidare regler om förfarandet när ett kreditinstitut vill driva gränsöverskridande verksamhet. De svenska reglerna som behandlar förfarandet finns i kapitel 4 och 5 i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Det förhållandet att dagens svenska bankdefinition inte direkt återspeglar EG-rättens definition av kreditinstitut har såvitt är känt inte medfört några direkta problem i relationerna med utländska parter. Flera svenska banker driver således verksamhet i andra länder inom EU. Mot bakgrund av detta kan det tyckas att inte heller den nya bankdefinitionen borde innebära sådana problem. Den remisskritik som framförts ger emellertid anledning att närmare överväga denna fråga i det följande.

Liksom i dag lär även framöver de flesta svenska banker ha ett tillstånd att driva verksamhet som, förutom inlåning, även omfattar kreditgivning. De kommer därmed ha möjlighet att driva den verksamhet som krävs för att vara ett kreditinstitut enligt kreditinstitutsdirektivet. Eftersom bankerna dessutom även fortsättningsvis kommer att vara föremål för all den reglering som krävs enligt direktivet finns ingen anledning anta att de skulle bli fråntagna möjligheten att med stöd av europapasset driva gränsöverskridande verksamhet.

Det kan emellertid inte helt uteslutas att det kan komma att finnas institut som omfattas av bankdefinitionen men som inte lämnar krediter. Det är inte självklart att dessa institut har en rätt att med stöd av kreditinstitutsdirektivet driva gränsöverskridande verksamhet. Såsom framgår av kapitel 5 i lagen om bank- och finansieringsrörelse, kommer därför dessa institut inte att ges en rätt till det s.k. europapasset. Det bör påpekas att detta i sig inte innebär ett förbud för dessa institut att med stöd av EG-fördraget driva verksamhet i andra länder.

Ett generellt betalsystem kännetecknas som tidigare framgått av att det är möjligt för ett stort antal betalare och betalningsmottagare att använda det. Systemet kan med andra ord sägas vara öppet i båda ändar. Det kan dock inte anses nödvändigt att ta med detta begrepp i en bankrörelsedefinition. Emellertid är det, som flera remissinstanser påpekar, viktigt att det klart framgår att det system som skall omfattas av regleringen är helt öppet. Det föreslås därför att begreppet generella betalsystem behandlas i en särskild definitionsbestämmelse. På så sätt förtydligas vad som avses utan att bankrörelsedefinitionen blir alltför omfattande.

Genom att använda ordet "via" i den föreslagna lagtexten markeras att det inte är nödvändigt att det i rörelsen finns tekniska och administrativa förutsättningar för att driva betalningsförmedling. Det är tillräckligt att det går att nå ett generellt betalsystem. Det går alltså inte att undgå reglering genom att lägga det tekniska och administrativa arbetet i ett separat företag.

Det förefaller mest lämpligt att i beskrivningen av ett generellt betalsystem ange att det skall vara fråga om ett stort antal betalningsmottagare och samtidigt precisera att de skall vara fristående från varandra. Detta senare rekvisit är avsett att skilja ut sådana system där t.ex. en rad olika butiker i en företagskedja är betalningsmottagare.

För att det inte skall uppstå oklarheter rörande lagens räckvidd finns det också skäl att lägga till rekvisitet "slutliga betalningsmottagare". Det är alltså antalet möjliga slutliga betalningsmottagare som skall vara avgörande. Tillägget görs i syfte att förhindra möjligheten för en betalningsförmedlare att komma undan lagens tillämpningsområde, genom att hävda att verksamheten inte faller under tillämpningsområdet på grund av att den endast består i att förmedla betalningar till en annan betalningsförmedlare och att det är denne som sedan förmedlar betalningarna vidare till de slutliga betalningsmottagarna. Är systemet avsett att nå flera slutliga betalningsmottagare skall det falla under definitionen.

Möjligheten att delta i betalsystemen

Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen och TCO anför att den nya definitionen innebär att ägarna av betalsystemen får rätt att avgöra vilka institut som får vara bank.

Frågan om tillträde till betalsystemen regleras bl.a. i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet. Enligt nämnda lag får en clearingorganisation, som t.ex. Bankgirocentralen, som medlemmar ha juridiska personer som har en betryggande kapitalstyrka, ändamålsenlig organisation av verksamheten, nödvändiga riskhanteringsrutiner, säkra tekniska system och i övrigt är lämpliga att delta i clearingverksamheten (8 kap. 6 §). I lagen stadgas vidare att en clearingorganisation skall tillämpa principen om fritt tillträde – som innebär att var och en som uppfyller de krav som ställs i denna lag och av clearingorganisationerna får delta i clearing – och principen om neutralitet – som innebär att av clearingorganisationen uppställda regler tillämpas på ett likformigt sätt gentemot alla clearingmedlemmar (8 kap. 1 §). Inom de ramar som uppställs i lagstiftningen har således clearingorganisationen utrymme att själv reglera

vilka som får tillträde till systemet. I förarbetena till lagen om börs- och clearingverksamhet uttalas att reglerna inte utgör något hinder för en clearingorganisation att ställa som krav för deltagande i clearingverksamheten att deltagarna t.ex. skall vara banker (prop. 1995/96:50 s. 97).

Nuvarande svenska banker är alla deltagare i generella betalsystem. Även de utländska bankerna med verksamhet i Sverige deltar i sådana system. Finansinspektionen har i en rapport bedömt att samtliga aktörer ges tillträde till systemen genom tydliga och öppna inträdeskrav (Betaltjänster och kundrörlighet, 1998:2). Det är emellertid mycket viktigt att vara uppmärksam på att de tillämpade kraven för tillträde inte diskriminerar nyetablerade banker. Denna fråga, och då särskilt frågan om prissättningen för tillträde, har nyligen berörts i en rapport från Konkurrensverket (Konkurrensen i Sverige 2002, s 333 f). Verket uttalar i rapporten att det vore motiverat att undersöka om prissättningen i de olika systemen och den samlade effekten härav resulterar i en diskriminering av de mindre bankerna som försvårar deras förutsättningar att konkurrera på bl.a. inlåningsmarknaden. Syftet med en sådan utredning anges närmast vara att se om förutsättningar finns att agera med stöd av konkurrenslagen. För det fall eventuella kvardröjande konkurrensproblem inte helt skulle gå att undanröja genom tillämpning av konkurrenslagen kan, enligt verket, i sista hand någon form av tillträdesreglering övervägas.

Frågan om villkoren för tillträde till betalsystemen är således en fråga som Konkurrensverket kommer att ha särskild uppsikt över. Mot denna bakgrund förutsätter regeringen att verket självt vidtar åtgärder eller, om det är möjligt, återkommer med förslag om den nya bankdefinitionen leder till konkurrensproblem.

Svenska Bankföreningen och *Svenska Fondhandlareföreningen* anför att den nya definitionen medför en "moment 22-situation", eftersom ett institut för att kunna bli bank måste delta i betalsystemen, och att det i de flesta fall endast är de institut som har rätt att bli bank som tillåts bli medlemmar i betalsystemen.

Det är naturligtvis inte tänkt att den nya definitionen skall behöva medföra att ägaren av betalsystemet, innan Finansinspektionen har gjort sin tillståndsprövning, måste pröva huruvida ett institut kommer att uppfylla kraven för att bli bank och därmed kunna delta i systemet. Situationen kan jämföras med dagens reglering av banker. Eftersom den verksamhet som utgör bankrörelse endast får drivas efter tillstånd kan ett institut, vid tidpunkten för ansökan, ännu inte ha börjat driva denna typ av verksamhet. Ansökan om att bli bank blir därför en form av avsiktsförklaring från institutets sida. Efter det att Finansinspektionen meddelat tillstånd har institutet ett år på sig att inleda sin verksamhet. Om så inte sker skall institutets tillstånd återkallas. Det är inte meningen att den nya definitionen skall medföra någon ändring i detta avseende. När ett institut ansöker om att få delta i ett betalsystem har det således normalt redan prövats och av Finansinspektionen getts tillstånd att driva bankrörelse. Några praktiska hinder av det slag som Bankföreningen och Fondhandlareföreningen lyfter fram skall därför inte behöva uppstå.

Frågan är hur den hittills använda termen ”mottagande av medel” skall definieras. Den nu totalt dominerande formen för mottagande av transaktionsmedel är vad som kallas inlåning på konto. Begreppet används i gällande rätt för att definiera vad som utgör bankrörelse. Karaktäristiskt för inlåningskonton brukar anses vara att de har standardiserade villkor enligt vilka det finns en rätt att fortlöpande sätta in pengar på kontot samt att kundens fordran är nominellt bestämd, löper med ränta och är omedelbart uppsägbar till betalning. Alla dessa karaktäristika är emellertid inte nödvändiga för att medlen skall kunna användas för transaktioner. Egentligen är det endast det sistnämnda som har relevans ur det här aktuella perspektivet. Visserligen är rätten till fortlöpande insättningar, både från kunden och från tredje part som betalar till kunden, viktig från effektivitetssynpunkt men knappast från stabilitetssynpunkt. Det är även praktiskt att använda nominellt bestämda medel för betalning, men det är inte nödvändigt. Även om inlåningsbegreppets innehåll undergått vissa förändringar på senare tid så har det varit i stort sett oförändrat under lång tid.

Det är inte endast inlåning på konto som kan tänkas ha den här sökta egenskapen. Ett praktiskt möjligt alternativ är att betalningsförmedlaren ger ut obligationer, vilka denne åtar sig att lösa in omedelbart vid anfordran. Obligationerna kan ges ut fortlöpande och ha mycket lågt nominellt värde. Kunden, i egenskap av betalare, kan genom avtal på förhand ge betalningsförmedlaren rätt att lösa in obligationer, till ett värde motsvarande betalningen, vid utförande av betalningsuppdrag. Strikt juridiskt kan detta beskrivas som att fordringsförhållandet mellan betalningsförmedlaren och kunden, vilken genom innehavet av obligationerna är fordringsägare, upphör genom kvittning. Betalningsförmedlaren kvittar sin genom betalningsuppdraget uppkomna fordran mot kundens fordran. Vid mottagande av betalning, då kunden alltså är betalningsmottagare, tilldelar betalningsförmedlaren kunden nya obligationer. Ett fordringsförhållande uppstår genom att betalningsförmedlaren emitterar obligationer motsvarande värdet av betalningen. Eftersom kundens fordran inte är nominellt bestämd så faller denna företeelse inte in under det nuvarande inlåningsbegreppet.

Eftersom fordringar relativt lätt kan göras nominellt obestämda genom avtal mellan kunderna och betalningsförmedlaren, t.ex. genom att fordringarnas värde knyts till något index, vore det olyckligt att använda inlåningsbegreppet som avgränsning av den skyddsvärda verksamheten. Det är dessutom inte bara inlåning som snabbt kan dras tillbaka, utan det gäller all finansiering med kort uppsägningstid.

Slutsatsen av det hittills förda resonemanget är att det inte spelar någon roll i vilken form eller under vilket namn medlen ställs till betalningsförmedlarens förfogande. Det kan röra sig om vad som i dag kallas inlåning, emission av olika typer av obligationer eller medel som ställs till förfogande enligt andra typer av avtal. Det förefaller därför mest ändamålsenligt att i lagtexten använda den neutrala termen medel.

Den viktiga egenskap, som det gäller att fånga in i en definition, är att medlen skall kunna återkallas med kort varsel. Avgörande för frågan vad som skall avses med kort varsel är bl.a. hur lång uppsägningstiden måste vara för att förhindra uttagsanstormningar som i sin tur kan påverka stabiliteten i betalningsväsendet. Som påpekats tidigare krävs det för en effektiv betalningsförmedling att mottagna transaktionsmedel är uppsägbara med mycket kort varsel. Skulle villkoren vara sådana att det krävs en månads uppsägningstid innan ett betalningsuppdrag kan utföras så minskar denna tjänsts attraktionskraft betydligt, vilket i sin tur medför att betalsystemet blir mindre omfattande och därmed mindre skyddsvärt. Gränsdragningen kan alltså i viss mån sägas vara självreglerande. Det torde medföra betydande ekonomiska nackdelar, i form av färre kunder, för ett företag att lägga sig precis utanför även en relativt snävt satt gräns.

Det skulle kunna ifrågasättas om det behöver anges någon tidsgräns, dvs. om inte alla som kommer att syssla med betalningsförmedling kan förväntas att i praktiken bli tvungna att tillhandahålla möjlighet för kunderna att ha medel tillgängliga med kort varsel för transaktioner. Det finns emellertid betalsystem som är baserade på att betalningsförmedlaren fakturerar uppdragsgivaren i efterhand. Eftersom det för dessa system varken finns skyddsvärde eller skyddsbehov som motiverar reglering, bör inte betalningsförmedlare i sådana system träffas av regleringen. Även om det betalningsförmedlande företaget inte tar emot medel avsedda för framtida transaktioner, kan det behöva låna för att finansiera rörelsen. Eftersom lån som inte är uppsägbara med kort varsel inte utgör något skäl för reglering, bör inte all lånefinansiering medföra att företaget träffas av bankrörelsedefinitionen. Av detta skäl är det rimligt att införa en tidsgräns.

Enligt gällande rätt är gränsen när det gäller inlåning uttryckt så att behållningen skall vara tillgänglig för insättaren med kort varsel. I förarbetena har kort varsel förtydligats till att innebära en månad eller mindre. Det kan dock ifrågasättas om transaktionsmedel över huvud taget attraheras om villkoren innebär att de inte kan användas utan iakttagande av en uppsägningstid som är över, säg, 14 dagar. Det ligger emellertid ett värde i att hålla en klar rågång till det område som inte omfattas av reglering. En sådan ordning synes inte heller vara förenad med några betydande nackdelar. Gränsen på en månad bör därför behållas.

Det har ingen betydelse för bedömningen om medlen är tillgängliga endast mot betalning av en, i förhållande till medlen, mindre avgift.

Av betydelse för medlens tillgänglighet är såväl kontraktets löptid som uppsägningstid. En obligation med 20 dagars löptid är t.ex. tillgänglig för fordringsägaren inom högst 30 dagar. Notera att det är obligationens löptid vid utgivningstillfället som här är avgörande. Självfallet kan ett företag ha finansiering med en återstående löptid som är kortare än 30 dagar utan att därför träffas av bankrörelsedefinitionen.

Konsekvenser av en ny bankrörelsedefinition

Den nu föreslagna bankrörelsedefinitionen innebär att den bättre anpassas till att omfatta den verksamhet som lagen om bank- och finansie-

ringsrörelse främst avser att skydda. Anpassningen sker genom att betalningsförmedling i generella betalsystem lyfts fram som bankernas mest väsentliga uppgift från stabilitetssynpunkt. Vidare sker en anpassning till den utveckling som sker när det gäller nya finansiella instrument genom att definitionen inte baseras på inlåningsbegreppet utan på en mer generell formulering som fångar in alla de former i vilka transaktionsmedel kan ställas till betalningsförmedlarens förfogande. Begreppet fångar även in den kortfristiga finansiering som kan ge upphov till stabilitetsproblem genom att fordringsägarna kan återkalla den med kort varsel.

Traditionell bankverksamhet kommer att omfattas av den föreslagna definitionen av bankrörelse. Eventuella "smalbanker" som betalningsförmedlar men endast mottar medel som placeras i säkra räntebärande papper kommer också att omfattas av definitionen. Däremot faller betalningsförmedlare som inte tar emot medel utanför, t.ex. ett betalkortsföretag som debiterar sina kunder i efterskott och inte heller på annat sätt finansierar sig kort.

Även betalningsförmedlare i selektiva betalsystem faller utanför. Det finns i dag en omfattande flora av kontokort. Kännetecknande för många av dessa kort är att de endast kan användas för köp av varor i en butikskedja. Med dessa kort kan inte flera från varandra fristående betalningsmottagare nås, varför systemet är selektivt. Vissa kort kan användas i flera butikskedjor, som ingår i en koncern eller annan företagsgrupp, och på så sätt få ett relativt omfattande användningsområde. Systemet är emellertid ändå vanligen att betrakta som selektivt eftersom de slutliga betalningsmottagarna, dvs. butikerna eller butikskedjorna, inte är att betrakta som från varandra fristående. Det förekommer också att företag samarbetar om en kontokortsverksamhet utan att de ingår i en koncern eller annan företagsgrupp. Så länge kortet endast kan användas för köp av varor och tjänster i de butiker som ingår i samarbetet, är systemet normalt att betrakta som selektivt. Det finns dock en gräns för hur många företag som kan ingå i ett samarbete om ett kontokort för att betalsystemet fortfarande skall betraktas som selektivt. Kan kortet användas till nästan alla betalningar ett hushåll normalt sett behöver göra, blir betalsystemet normalt att betrakta som generellt.

Några remissinstanser anser att det är oklart vad som är ett generellt betalsystem och vilka institut som därmed kan komma att omfattas av bankrörelsedefinitionen. Det är inte otänkbart att det kan uppstå vissa gränsdragningsproblem vid introduktionen av en ny definition. Regeringen gör dock bedömningen att de inte är så komplicerade eller svårhanterliga att ett annat begrepp bör sökas. Det är heller inte möjligt att i lagtext namnge vilka system som det är fråga om. Regeringen anser därför att promemorians förslag bör behållas och att vägledande författningskommentarer bör vara tillräckligt för att underlätta inspektionens tillståndsgivning och utarbetandet av den praxis som kommer att utveckla sig i detta avseende.

Enligt gällande rätt hör betalningsförmedling till de verksamheter som kreditmarknadsföretag får driva. Det kan noteras att förslaget inte ändrar på detta. I dag bedriver vissa kreditmarknadsföretag betalningsförmedling genom sin kontokortsverksamhet. Främst gäller detta bankägda företag såsom Förenings Sparbanken Finans AB, Handelsbanken Finans AB och Nordbanken Finans AB. Dessa kort är generellt gångbara och utgör

således generella betalsystem. För det fall dessa företag erbjuder kunderna att ha medel tillgängliga med kort varsel, t.ex. på inlåningskonto, träffas de av den nya bankrörelsedefinitionen.

Företag som ger ut elektroniska pengar (vid sidan av bankerna) är en förmedlande part i betalningssystemet. Denna funktion kan upprätthållas genom att kortfristiga medel tas emot och förvaltas med hög likviditet enligt vissa regler. Därtill får institut för elektroniska pengar ge ut och förvalta andra betalningsmedel såsom kontobaserade kort. *Fristående Sparbankers Riksförbund* anför att dessa institut inte bör vara undantagna från kravet på tillstånd att driva bankrörelse.

Betalningar med elektroniska pengar är ännu mycket begränsat men kan i framtiden växa till ett mer generellt system. I det läget ligger den föreslagna bankdefinitionen nära och därmed kravet att bli bank. Samtidigt begränsas emellertid den verksamhet som bedrivs av institut för elektroniska pengar betydligt hårdare än bankers varför instituten kan ses som en särskild kategori med väsentligt mindre risker att utsättas för problem eller en s.k. uttagsanstormning. Med hänsyn härtill bör instituten för elektroniska pengar undantas från kravet på att bli bank. Emellertid bör det påpekas att dessa institut regleras särskilt genom lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar. De står således inte utan reglering.

Riksgäldskontoret anför att bankdefinitionen och regleringen av värdepappersfonder bör omprövas i syfte att tillåta betaltjänster via ömsesidiga fonder. Härvid anges särskilt att det borde vara möjligt att starta vad som i USA kallas money market mutual fund.

Den typ av fond som Riksgäldskontoret hänvisar till är en form av associationsrättslig fond. Enligt dagens svenska reglering av värdepappersfonder är endast kontraktsrättsliga fonder tillåtna. Frågan om även associationsrättsliga fonder bör tillåtas omfattades av utredningsdirektiven för Värdepappersfundsutredningen. I det delbetänkande som avlämnades i juni 2002 kom emellertid utredningen fram till att detta är en fråga som fordrar ytterligare överväganden som inte lät sig göras inom ramen för utredningens uppdrag eller den tid som avsatts. Utredningen lämnar således inget förslag till ändring i detta avseende. Den fråga som Riksgäldskontoret uppmärksammar får därför anstå till dess att den övergripande frågan om införande av associationsrättsliga fonder tas upp till behandling.

5.2.3 Bankernas ensamrätt och skyldighet att ta emot inlåning

Regeringens förslag: Bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas. Likaså avskaffas bankernas nu gällande skyldighet att ta emot inlåning.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* anser att upphävandet av inlåningsmonopolet medför att även andra företag får tillgång till denna finansieringsform, vilket kan bidra till ökad effektivitet avseende kapitalförsörjningen i samhället. *Konkurrensverket*,

Svensk Handel och Kooperativa Förbundet tillstyrker förslaget och förväntar sig att det leder till en ökad konkurrens om inlåningsmedlen. *Kammarrätten i Göteborg, Finansinspektionen, Sveriges Advokatsamfund* och *Svenska Bankföreningen* ifrågasätter om förslaget är i överensstämmelse med artikel 3 i kreditinstitutsdirektivet. *Finansinspektionen* pekar också på risken för ökad penningtvätt.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* och *Svensk Handel* är fortsatt positiva till förslaget. Även *Försäkringsförbundet, Finansbolagens Förening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Statens Bostadsaktiebolag (SBAB)* välkomnar avskaffandet av inlåningsmonopolet. Flera remissinstanser, såsom *Ekobrottsmyndigheten, Brottsförebyggande rådet (BRÅ)* och *Svenska Bankföreningen*, kritiserar emellertid förslaget såvitt gäller att inlåning tillåts även i icke-finansiella företag. *Svenska Fondhandlareföreningen* anser att möjligheten för värdepappersföretag att ta emot inlåning bör ses över.

Skälen för regeringens förslag: Banker har enligt gällande system ensamrätt att ta emot inlåning på konto. Med inlåning avses behållningar som är nominellt bestämda och tillgängliga för insättaren med kort varsel. Denna definition är relativt snäv och enkel att kringgå, t.ex. genom att villkoren ändras så att fordringen inte är nominellt bestämd.

Oavsett vilken närmare innebörd begreppet inlåning ges synes det riktiga angreppssättet vara att klargöra om det från system- eller konsumentskyddssynpunkt är motiverat med en ensamrätt för bankerna att ta emot medel som är tillgängliga för insättarna med kort varsel.

Reglering av systemskyddsskäl

Huvudskälet för att reglera banker är att de är väsentliga för betalningsväsendets funktion samt att det på grund av spridningseffekter finns risk för att många banker fallerar samtidigt. Risken för fallissemang beror bl.a. på egenskapen hos bankers skulder att vara mer eller mindre omedelbart uppsägbara. Ur detta perspektiv är det således mottagandet av medel i kombination med en skyddsvärd verksamhet, nämligen betalningsförmedling av visst slag, som medför intresset av att reglera den rörelse vari mottagande av medel ingår. Det finns alltså inte skäl att, med hänvisning till omsorg om stabiliteten i det finansiella systemet, förbehålla betalningsförmedlare rätten att ta emot medel.

Företag som tar emot medel kan råka ut för uttagsanstormning. Effekten på samhällsekonomin av att något enstaka företag som har tagit emot medel går omkull är inte tillräckligt betydelsefull för att motivera reglering av verksamheten. Om stora mängder likvida medel i ekonomin blir otillgängliga på grund av att många företag som tar emot medel fallerar, kan det medföra stora samhällsekonomiska kostnader. Risken för att en uttagsanstormning skall spridas mellan företag som bedriver verksamheter av olika art och inriktning är emellertid så liten att det inte motiverar reglering. Om utvecklingen mot all förmodan skulle gå mot att likviditetstjänster separeras från betalningstjänster i en sådan utsträckning att marknaden för mottagande av medel utanför banksektorn skulle bli stor och att företag i en viss bransch, t.ex. livsmedelsbranschen, skulle

komma att dominera denna marknad, får en reglering av samhällsekonomiska skäl övervägas på nytt.

Prop. 2002/03:139

Reglering av konsumentskyddsskäl

Det kan från konsumentskyddssynpunkt vara motiverat att reglera företag som tar emot medel. Vad som kan kallas en likvid och säker placeringsform har därför lyfts fram som ett konsumentskyddsintresse. Bankernas inlåning har traditionellt ansetts tillgodose detta intresse. Genom att insättningar hos banker omfattas av den statliga insättningsgarantin är konsumentskyddsintresset av ett säkert alternativ tillgodosett. Detta innebär emellertid inte att allt mottagande av medel måste garanteras eller att bankerna skall ges ensamrätt till denna typ av finansiering. Det är tillräckligt att det finns ett statligt garanterat alternativ för placering av sparande och transaktionsmedel. Alla alternativ behöver inte vara lika säkra.

Konsumentskyddsskäl har anförts till stöd för att ge bankerna ensamrätt att ta emot inlåning. Argumentet har då varit att eftersom fallissemang i företag som förvaltar inlåning kan medföra att insättarna förlorar sina pengar, vilket i sin tur kan leda till allvarliga privatekonomiska konsekvenser, bör risken för fallissemang i företag som tar emot inlåning begränsas med reglering och tillsyn. Det är emellertid självfallet lättare att ge en viss grupp institut ensamrätt till en viss form av finansiering ju mer snävt definierad denna form är. Det är frågan om det ens är praktiskt möjligt att ge banker ensamrätt att ta emot alla typer av medel som är uppsägbara med kort varsel.

Som nämnts är det tillräckligt att det erbjuds ett säkert alternativ, via särskilt reglerade institut. En följd av detta är att samtliga former av mottagande av medel, däribland traditionell inlåning, inte behöver behandlas på samma sätt. Allt mottagande av medel behöver inte förbehållas vissa institut. Det samhällsekonomiska intresset av att det erbjuds ett säkert alternativ medför alltså inte skäl för att förbehålla dem som tillhandahåller detta alternativ ensamrätt att ta emot medel.

Konkurrensen på inlåningsmarknaden främjas genom ett avskaffande av ensamrätten, vilket i sin tur får förmodas resultera i ett bredare produktutbud. Det kan förväntas att ett avskaffande av ensamrätten kommer att medföra att det tillhandahålls inlåningstjänster som är kopplade till selektiva betalsystem eller som inte alls har någon koppling till betalningsförmedling. Starkare konkurrens och bredare produktutbud medför att konsumenterna får ökad valfrihet och bättre service till lägre priser. Konsumenterna bör ges möjligheten att vid sidan av säkra placeringsformer även kunna välja mindre säkra placeringsalternativ.

Borttagandet av bankernas inlåningsmonopol öppnar dels för att kreditmarknadsföretag får möjlighet att ta emot korta medel från allmänheten, dels för att andra företag, under vissa förutsättningar, får ta emot inlåning från allmänheten. Det senare förhållandet är föremål för kritik från flera remissinstanser. Remissinstansernas synpunkter behandlas närmare i avsnitt 12.

Svenska Fondhandlareföreningen anför att det i samband med dessa förslag finns anledning att se över reglerna om värdepappersföretags möjligheter att ta emot inlåning. Regeringens bedömning är dock att frå-

gan om att eventuellt ändra dessa regler får övervägas i ett annat sammanhang.

Prop. 2002/03:139

Effekter för betalningsväsendets funktionsförmåga

Ett ytterligare skäl som brukar anföras till stöd för bankernas ensamrätt att ta emot inlåning är att bankernas inlåningskonton utgör basen för betalningsväsendet. En fråga är om betalningsväsendets funktionsförmåga kan skadas av att medel lämnar bankernas transaktionskonton till förmån för andra typer av placeringar. En utveckling innebärande en kraftig överströmning skulle kunna befaras skada betalningsväsendets funktion genom att det inte skulle finnas tillräckligt med medel i betalningsväsendet för de transaktioner som skall utföras. Sådana farhågor är dock missriktade. Det finns nämligen inget som tyder på att det finns en optimal nivå för den totala volymen på transaktionsmedel. Intresset bör i stället riktas mot ställningen på enskilda konton. Det är emellertid, även med denna frågeställning, svårt att se hur betalningsväsendets funktion skulle kunna skadas genom en flyttning av medel. De kunder som önskar utnyttja sina transaktionskonton till betalningsförmedlingstjänster får förmodas se till att hålla tillräckligt med pengar på dessa konton för att kunna utföra de önskade transaktionerna.

Transaktionskonton medför generellt sett högre kostnader än andra konton för bankerna. I normalfallet innebär detta att de förstnämnda kontona ger lägre ränta. Därmed kan det sägas vara ineffektiv hushållning med sparmedel att ha mer pengar på transaktionskonton än vad som motiveras av transaktionernas omfattning inklusive en marginal för osäkerheten om omfattningen av framtidens transaktioner. Det är önskvärt med regler som främjar effektiv hushållning med sparmedel. Regeln som förbehåller banker rätten att ta emot inlåning kan ifrågasättas därför att den motverkar den angivna målsättningen.

Som kommer att framgå av kommande avsnitt föreslås bankerna även fortsättningsvis bli föremål för en omfattande reglering. Det skulle kunna hävdas att denna reglering kommer att försämra deras möjligheter att konkurrera på marknaden för mottagande av medel. Även om bankernas transaktionskonton på många sätt liknar annat mottagande av medel är skillnaden tillräckligt viktig för att en sådan utveckling inte behöver befaras. Kostnaderna till följd av regleringen kommer knappast att vara så stora att efterfrågan på möjligheten att sätta in medel som är kombinerade med betalningsförmedling i generella system kommer att minska drastiskt. Behovet hos allmänheten av att hålla en viss mängd medel för sina transaktioner på dessa konton kan förväntas vara så starkt att de fortsätter med det även om räntan på dessa konton blir mycket låg. Om efterfrågan på bankernas transaktionstjänster mot förmodan skulle minska betydligt kan detta tyda på att kostnaderna för att upprätthålla systemskyddet är för stora eller på att systemskyddet är felaktigt utformat. Det är också möjligt att det är ett resultat av en ökande separering av betalnings- och likviditetstjänster.

Bankerna bör inte heller längre ha någon skyldighet att ta emot inlåning eller andra medel. Bankrörelselagen innehåller i dag en skyldighet för banker ”att ta emot inlåning på räkning från allmänheten” (2 kap. 1 §). Bestämmelsen innebär att en bank med vissa bestämda undantag inte kan neka till att ta emot inlåning. Således har en bank skyldighet att ta emot inlåning från var och en. Enda skälet för en bestämmelse av detta slag skulle vara att se till att alla har tillgång till en säker och likvid placeringsform.

Det är att märka att den ovan angivna bestämmelsen inte innehåller rekvisiten ”nominellt bestämd” eller ”tillgängliga för insättaren med kort varsel”. Bestämmelsen, som alltså inte korresponderar med gällande bankrörelsedefinition, kan inte med oförändrad lydelse garantera att banker håller konton omfattade av insättningsgarantin tillgängliga. Även om lydelsen ändras så att den anknyter till insättningsgarantins definition av insättning, kan det ifrågasättas vilken betydelse en sådan bestämmelse har i praktiken. Visserligen är det så att en lagregel i formell mening tvingar bankerna att hålla konton av ett visst slag tillgängliga, men eftersom räntesättningen är fri kan vissa banker välja att prissätta sig ut ur marknaden för sådana konton. Eftersom bankerna får förutsättas tillhandahålla de kontoformer vilka, enligt bankernas bedömning, är förenade med villkor som gör dem lönsamma, har en tvingande lagregel utan pris-kontroll ingen effekt. Det finns i dag inga tecken på att bankerna skulle vilja dra sig undan från det garanterade området; tvärtom används det som ett argument i reklamen att vissa kontoformer är garanterade. Här görs därför bedömningen att en regel av detta slag inte är nödvändig. Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 1 § BRL bör därför slopas. Däremot bör banker, liksom andra institut som tillhandahåller konton som omfattas av insättningsgarantin, inte utan särskilda skäl kunna neka någon att öppna ett sådant konto. Denna fråga behandlas i avsnitt 5.5.3.

5.3 Reglering av kreditförsörjningen

I detta avsnitt diskuteras om det finns ett *systemskyddsbehov* när det gäller kreditförsörjningen, dvs. ett behov av att genom reglering skydda funktionen kreditförsörjning. Det diskuteras också om det finns ett *kundskyddsbehov*, dvs. ett behov av att skydda enskilda aktörer genom särreglering av företag som deltar i kreditförsörjningen. Utöver detta behandlas om *riskan för ekonomisk brottslighet* eller *konkurrensskäl* motiverar reglering samt vilken påverkan den reglering som bedöms lämplig kan komma att få på marknaden.

Kreditförsörjningssystemet är betydligt mer mångfacetterat än betalningsväsendet. Det förekommer många olika typer av aktörer, finansiella instrument och tjänster. Även om den övervägande delen av kapitalallokeringen sker med hjälp av finansiella företag, sker en del direkt på marknader. Risken för att *hela* systemet skall slås ut samtidigt kan därför betraktas som obefintlig. Många aktörer har dock inte tillgång till alla delar av systemet, utan är beroende av vissa delar av det. Exempelvis är många småföretag beroende av att kunna få finansiering från finansiella

företag, t.ex. banker och finansbolag som tillhandahåller finansieringstjänster, dvs. bedriver *finansieringsverksamhet*. För dessa aktörer är värdepappersmarknaden inget alternativ.

De mest betydelsefulla bland finansieringstjänsterna är utan tvivel *kredit tjänsterna*. Kredit tjänster innebär inte bara finansiering av en kredit, utan omfattar allting som ett finansiellt företag gör i samband med en kredit; utvärdering av låntagaren, eventuell säkerhet och syftet med lånet; hantering av säkerheter; fortlöpande övervakning av låntagaren samt rådgivning till låntagaren och ibland även direkt ingripande i låntagarens verksamhet när denne har finansiella problem.

Finansieringsformen behöver inte alltid vara kreditgivning för att företaget skall kunna tillhandahålla kredit tjänster. Likartade tjänster kan tillhandahållas vid t.ex. leasing och factoring. *Leasing* innebär att finansieringsföretaget hyr ut produktionsfaktorer och varor till kunden. Exempelvis kan ett företag, i stället för att låna medel till köp av en maskin som skall användas i verksamheten, hyra denna maskin av ett finansieringsföretag som köper maskinen för egen räkning. Ett företag har i regel utestående fakturor, dvs. det väntar på att få betalt från kunder. Företaget kan antingen låna med kundfordringarna som säkerhet eller sälja dem till ett finansieringsföretag. Sådan finansieringsverksamhet brukar kallas *factoring*. Vid factoring behöver det finansiella företaget inte bara bedöma företagets betalningsförmåga utan även sannolikheten för att kunderna till företaget kan betala sina skulder. I Sverige är fakturabelåning den vanligaste formen av factoring, men den kombineras ofta med kreditriskhantering som innebär att factoringinstitutet övertar risken för försummad betalning.

5.3.1 Motiv till reglering från systemskyddssynpunkt

Som framgår av analysen i avsnitt 5.1 finns det risk för att flera finansiella företag fallerar samtidigt, eftersom fallissemang i ett institut kan dra med sig andra. Dessa spridningsrisker är särskilt stora i betalningssystemet, men även kreditgivningsinstitut som inte är betalningsförmedlare och därmed inte bank kan vara utsatta. I många fall kan emellertid en finansieringsrörelse vara motståndskraftig genom sin konstruktion. Omfattningen av spridningsriskerna, och därmed risken för att det finansiella systemets funktionsförmåga i stora delar allvarligt försämras, utgör grunden för om ett starkt skyddsbehov föreligger. De privata aktörerna har inte anledning att beakta vad som händer andra institut (inklusive deras kunder och finansiärer) om deras eget institut skulle gå omkull.

Att spridningseffekterna inte är lika stora och förloppet inte är lika snabbt i finansieringssektorn som i betalningssystemet innebär att skyddsbehovet principiellt är mindre i det förstnämnda fallet. Ett antal faktorer påverkar *skyddsvärdet* och *skyddsbehovet*, dvs. behovet av reglering, i en finansieringsrörelse.

Skyddsvärdet i enskilda finansieringsverksamheter

Skyddsvärdet i ett enskilt instituts verksamhet beror t.ex. på behovet för institutets kunder att skaffa annan finansiering, om institutet upphör med

verksamheten och hur lätt de har att vid behov finna annan finansiering. Hur lätt kunderna har att finna annan finansiering, om det institut som de har anlitat upphör med verksamheten, beror bl.a. på hur många kunderna är, dvs. hur omfattande institutets verksamhet var. Genom kapitaltäckningskraven begränsas den totala mängden utlåning av mängden eget kapital i den finansiella sektorn. Eftersom det tar tid för nya institut att etablera sig och för etablerade institut att öka mängden eget kapital, kan det vara svårt för många att samtidigt erhålla annan finansiering på kort sikt. Ju mindre finansieringsverksamhet ett institut har, desto mindre risk är det för att dess kunder inte skall få ny finansiering på grund av allmän kapitalbrist i den finansiella sektorn, om institutet skulle upphöra med verksamheten. Effekterna på samhällsekonomin av eventuella problem att snabbt få ny finansiering blir också mindre när verksamheten är mer begränsad.

Skyddsvärdet i en finansieringsverksamhet beror också på hur akuta finansieringsproblem kunderna skulle få om institutet upphör med verksamheten, t.ex. vid en konkurs. Om kunden har ett fast lån som löper på flera år, vilket gäller många hypotekslån, så dröjer det innan kunden behöver ordna ny finansiering, eftersom finansieringsföretagets konkurs normalt sett inte utgör grund för att säga upp redan lämnad kredit till betalning. Det ger kunden tid att etablera kontakt och bli analyserad av ett nytt finansieringsinstitut. Det ökar också sannolikheten för att andra institut har expanderat verksamheten och nya institut har etablerats när det är dags att förnya kontraktet. Därmed innebär en flerårig finansiering mindre risk för att kunden inte skall få ny finansiering på grund av kapitalbrist i den finansiella sektorn. En verksamhet där kontrakten i huvudsak har kort löptid kan således sägas vara mer skyddsvärd än en verksamhet där kontrakten är fleråriga. Om det råder brist på eget kapital i den finansiella sektorn, kan övriga finansieringsinstitut ha svårt att köpa upp tillgångarna i ett institut som skall avvecklas. Detta är speciellt aktuellt om det är fråga om att avveckla ett stort institut.

Skyddsvärdet i finansieringsverksamheten beror även på typen av kunder och vad dessa kunder använder finansieringen till, dvs. ändamålet med finansieringen. Exempelvis har ett stort företag, vars finansiella tillstånd analyseras av börsanalytiker och ratingföretag och därigenom blir allmänt känt, lättare att finna alternativ finansiering än ett småföretag, vars finansiella tillstånd endast är känt av företagets kreditgivare. Det är också lättare att finna alternativ finansiering till en investering i t.ex. en maskin med bra andrahandsvärde (under förutsättning att kreditgivaren kan tillgodogöra sig maskinen som säkerhet) än en ny rörelsekredit. Således kan den typ av finansieringsverksamhet som består i att förse företag med rörelsekrediter anses mer skyddsvärd än en verksamhet som är inriktad på långsiktig finansiering.

Ovanstående exempel visar att det är svårt att avgränsa skyddsvärdet i finansieringsverksamhet, eftersom detta i högre grad beror på kundens egenskaper och vad finansieringen skall användas till än på finansieringsverksamhetens art. Exempelvis kan leasingverksamhet rikta sig till samma kategori av kunder som kreditgivningsverksamhet och vara lika skyddsvärd.

Skyddsbehovet, dvs. behovet av reglering, ökar med störningskänsligheten i de skyddsvärda verksamheterna. Störningskänsligheten i ett institut beror bl.a. på hur rörelsen finansieras. Om finansiärerna blir tveksamma till ett instituts finansiella förmåga, blir de ovilliga att finansiera det. Kort finansiering, dvs. finansiering med kort löp- eller uppsägningstid såsom inlåning från allmänheten eller interbanklån, gör institutet mer känsligt för störningar som påverkar finansiärernas förtroende för institutet. Finansieringen kan snabbt dras tillbaka och institutet hamna i en likviditetskris.

Med längre löptid utan förtida uppsägningsmöjligheter av finansieringen, som t.ex. vid långa obligationslån, riskerar inte institutet att finansieringen snabbt dras tillbaka. Institut som finansierar rörelsen huvudsakligen med aktiekapital och förlagslån är allmänt motståndskraftiga mot störningar, eftersom denna finansiering inte kan dras tillbaka.

Även sammansättningen av institutets tjänster kan påverka störningskänsligheten. Den är större om finansieringstjänster kombineras med betalningstjänster. I betalningsväsendet uppstår finansiella kopplingar mellan betalningsförmedlarna som innebär att betalningssvårigheter i ett institut kan spridas till andra betalningsförmedlande institut. Institut som väljer denna kombination av tjänster (inklusive mottagande av medel) måste enligt vad som föreslås här ha tillstånd för att driva bankrörelse. Skyddsbehovet minskar emellertid om ett instituts tillgångar har samma egenskaper som dess finansiering, dvs. om tillgångar och skulder är matchade beträffande löp- och uppsägningstid. Om de är fullständigt matchade kan institutet inte hamna i en likviditetskris till följd av att dess finansiärer drar tillbaka finansieringen. Ett exempel på detta är ett företag som köper in en portfölj av tillgångar med en viss löptid och finansierar köpet genom att ge ut obligationer med samma löptid som tillgångarna (t.ex. ett specialföretag för värdepapperisering).

5.3.2 Avvägningar vid reglering

Regeringens bedömning: Vid bestämmande av vilken verksamhet som behöver regleras för att uppnå ett tillräckligt systemskydd är det lämpligt att som utgångspunkt ta EG-rättens definition av kreditinstitut, dvs. företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Varken kundskyddsskäl, risken för ekonomisk brottslighet eller konkurrensskäl motiverar någon annan utgångspunkt.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning, men kommittén föreslår dessutom att all annan kreditgivning skall regleras om volymen (förenklat uttryckt) överstiger 250 miljoner kronor.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs bedömning: *Riksbanken* delar kommitténs uppfattning att skyddsbehovet är betydligt svagare för de företag som regleras av kapitalförsörjningsmotiv än för ban-

ker. Riksbanken anser att de svaga motiven för reglering bör medföra att regleringen inte görs mer omfattande än nödvändigt. Enligt Riksbanken bör i större utsträckning kostnaderna för reglering beaktas vid avgränsning mellan reglerad och oreglerad marknad. Problem kan i första hand tänkas uppstå för sådana krediter där privat information verkligen har stor betydelse, dvs. krediter till små och medelstora företag. Det är främst den omständigheten att inlåning blir möjlig för kreditmarknadsföretag som medför att mer störningskänsliga kreditmarknadsföretag kan komma att uppstå. Avslutningsvis konstaterar Riksbanken att andra aspekter än de rent ekonomiska gör sig gällande, nämligen dels att avgränsningsproblemen är svåra, dels att EG-direktiven förhindrar en så begränsad reglering som skulle kunna övervägas utifrån rent ekonomiska motiv. Mot bakgrund av detta anser Riksbanken att en mindre långtgående reglering av finansieringsverksamhet generellt bör prövas. *Finansinspektionen* instämmer i att kapitalförsörjningen främst bör skyddas när den har betydelse för systemstabiliteten men anser att skyddet av systemstabiliteten kan uppnås på ett annat sätt än den av kommittén föreslagna. Enligt inspektionen är det först när en kreditgivare finansierar sig från allmänheten som rörelsen blir systempåverkande i sådan utsträckning att den är skyddsvärd och i behov av reglering. *Svenska Bankföreningen*, till vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, anser på principiella grunder att den svenska definitionen av kreditmarknadsföretag på sikt bör anpassas till EG:s definition av kreditinstitut, men tillstyrker förslaget eftersom det inte analyserats vilka effekter detta skulle få för den svenska finansieringsmarknaden. *Finansbolagens Förening* förespråkar en vidare analys både av behovet av att en svensk reglering av kreditinstitut görs mer omfattande än vad EG-rätten kräver och av effekterna av en sådan vidare reglering på samhällsekonomin och sysselsättningen. Föreningen ifrågasätter reglering i de fall EG-rätten inte kräver det. *Konkurrensverket* finner det positivt att kommittén föreslår att små finansieringsrörelser inte regleras men anser att en högre gräns än 250 miljoner kronor i tillgångar skulle kunna väljas. *Konsumentverket* anser att all kreditgivning riktad mot konsumenter även i fortsättningen skall stå under tillsyn.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians bedömning: *Finansinspektionen* anser att finansieringsverksamhet endast skall få drivas efter tillstånd och att verksamheten således skall stå under inspektionens tillsyn. Som skäl anför inspektionen att den av konsumentskyddsskäl bör bevaka att instituten kan följa gjorda åtaganden. Inspektionen menar vidare att det finns risk för att det uppstår en gråzon där mer eller mindre oseriösa personer tillåts verka, vilket med hänsyn till såväl konsumentskyddet som brottsförebyggandet framstår som mindre lämpligt. Det finns också en risk för att allmänheten kommer att uppfatta det registreringsförfarande som föreslås för de företag som inte blir tillståndspliktiga (avsnitt 5.4.5.1) som en garanti för att de är säkra. Förutsättningarna för tillstånd bör enligt inspektionen inte nödvändigtvis nå upp till den nivå som gäller för kreditinstitut men bör, förutom ägar- och ledningsprövning, innehålla vissa rörelseregler avseende bl.a. kapital och organisation. *Ekobrottsmyndigheten*, till vars yttrande *Riksåklagaren* ansluter sig, anser att all finansieringsverksamhet skall omfattas av reglering med hänvisning till att konsekvenserna för ekobrottsbekämpningen annars blir

allvarliga. Om avreglering genomförs krävs en betydligt mer aktiv och kraftfullare tillsyn från tillsynsmyndighetens sida. Det finns inte några bärande skäl mot att samma krav på tillsyn i princip upprätthålls inom dessa områden som i lagen om bank- och finansieringsrörelse. *Konkurrensverket* anser att man bör välja en regeringslinje som innebär att endast sådana företag som är kreditinstitut enligt EG-rätten regleras. *Konsumentsverket* anser att finansieringsverksamhet riktad mot konsumenter endast skall få drivas av auktoriserade företag. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* ifrågasätter ur ett systematiskt perspektiv förslaget till ny definition av finansieringsrörelse. *Svenska Bankföreningen* anser att konkurrens- och marknadsaspekterna inte analyserats inför utformningen av förslaget. Om företag tillåts att driva finansieringsverksamhet utan att vara tillståndspliktig, stå under tillsyn etc. skapas utrymme för uppkomsten av oseriösa företag som kommer att verka i en gråzon. Med utgångspunkten att uppnå harmonisering med EG-rätten, tillstyrker Bankföreningen att definitionen av finansieringsrörelse och därmed av kreditmarknadsföretag i princip införs i den nya lagen. Bankföreningen föreslår emellertid vidare att även finansiella institut skall omfattas av den nya lagen. Bankföreningens förslag innebär att skillnaden mellan kreditmarknadsföretag och finansiella institut blir att endast de förstnämnda får låna upp medel från allmänheten och är kreditinstitut enligt EG:s definition. Om man vill lägga kraven på de finansiella instituten på en något lägre nivå än vad som anges i lagstiftningen för kreditinstitut, skulle detta enligt Bankföreningen kunna uppnås genom att Finansinspektionen bemyndigas att utfärda föreskrifter i detta syfte. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anger att dess erfarenhet från de personer som omfattas av möjligheten att teckna medlemslån visar att ekonomiska problem, som uppstått för individerna och som hindrar dem från att få medlemslån, ofta härrör från krediter hos företag som inte står under Finansinspektionens tillsyn.

Skälen för regeringens bedömning: Den tidigare diskussionen visar att regleringsmotiven från systemskyddssynpunkt är svagare och otydligare för kreditförsörjningen än för betalningssystemet. Skyddsvärdet i de enskilda krediterna ser mycket olika ut beroende på en mängd faktorer. Utöver svårigheterna att närmare avgränsa den mest skyddsvärda verksamheten tillkommer att bedöma skyddsbehovet, dvs. behovet av särskild reglering på grund av riskerna för spridning av enskilda instituts problem till så stora delar av kreditmarknaden att allvarliga samhällsekonomiska kreditförsörjningsproblem riskerar att uppstå.

Kommitténs slutsats är att den enskilda kreditgivningen inklusive eventuella spridningsproblem mellan olika institut har ett sådant skyddsbehov att det bör föranleda en så gott som heltäckande reglering. Problemen med att definiera de olika slag av krediter, som trots allt kan bedömas ha ett otillräckligt skyddsvärde för att motivera reglering, leder enligt kommittén själv till en mer omfattande reglering än vad som i alla delar kan synas önskvärt. Kommittén föreslår sålunda att i princip all kreditgivning skall regleras. Vissa undantag bör dock göras när det är förenligt med EG-rätten, bl.a. för mycket små verksamheter (tillgångar under 250 miljoner kronor).

Det finns, som flera remissinstanser framhåller i sina yttranden över kommitténs förslag, skäl att ur ett kreditförsörjningsperspektiv sträva efter en begränsning av regleringens omfattning. Kreditförsörjningen utgör förvisso en central del av samhällsekonomin. Staten kan sägas ha ett starkt intresse av en väl utvecklad kreditfunktion. Detta kommer till uttryck bl.a. i ett ansvar för en grundläggande legal infrastruktur, som reglerar rättigheter och skyldigheter mellan långgivare och låntagare (civil- och näringsrättsligt), men också i ett ansvar för stabiliteten i den grupp kreditinstitut som utgör ryggraden på kreditmarknaden.

Minimivån för den nationella lagstiftningen sätts av EG-rättens kreditinstitutsdirektiv. I det direktivet definieras ett kreditinstitut som ett företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Den harmonisering som direktivet föreskriver är inte mer omfattande än vad som behövs för att medlemsstaterna skall vara beredda att ömsesidigt erkänna varandras auktorisationer och tillsyn. Det ömsesidiga erkännandet gör det i sin tur möjligt med en ordning som innebär att ett institut som auktoriserats i en medlemsstat kan driva verksamhet även i andra medlemsstater utan ytterligare krav på tillstånd (det s.k. europapasset). Den harmonisering som föreskrivs syftar till att ge spararna ett likvärdigt skydd och till att skapa lika konkurrensvillkor för instituten. Direktivet är i stora delar ett minimidirektiv.

Kreditinstitutsdefinitionen beskriver en verksamhet som är viktig för en fungerande kreditförsörjning; förmedlingen av medel från insättare och andra investerare, via en kreditgivare, till låntagare. Även om direktivet inte direkt har en fungerande kreditförsörjning som mål, täcker definitionen huvuddelen av de kreditgivande instituten och kreditvolymer. Regleringen kan således även sägas utgöra ett betydande skydd för ett stabilt kreditförsörjningssystem.

Avgränsning av systemstabilitetsskäl

Principiellt kan det synas svårt att hävda att skyddsvärdet i en kreditfunktion är beroende av finansieringskällan. Arten och omfattningen av den enskilde låntagarens problem vid avbrott i krediten kan vara desamma vare sig kreditgivaren finansierar sig från allmänheten eller inte. Utifrån ett sådant synsätt borde således omfattningen av en reglering, som enbart motiveras av kreditförsörjningsskäl, i första hand bestämmas med avseende på det skyddsbehov som anses finnas för olika slag av krediter. Vissa slag av krediter med ett otillräckligt skyddsvärde borde då inte utsättas för reglering vare sig finansieringen sker från allmänheten eller inte.

En sådan principiell renodling av regleringens omfattning är emellertid inte möjlig, eftersom verksamheten svårigen kan skiljas från företaget i samband med en reglering. Det är företag och inte verksamheten som regleras. Det bör inte heller vara tillåtet att kombinera kreditgivning eller liknande finansieringsverksamhet med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten utan tillstånd och tillsyn. För det första är risken för att en uttagsanstormning mot ett finansieringsföretag sprids

till andra finansieringsföretag och till bankerna stor. För det andra träffas dessa företag av EG-rättens definition av kreditinstitut och måste därmed stå under den reglering och tillsyn som följer av EG-reglerna för kreditinstitut.

Resonemanget ovan visar på svårigheterna med att inom funktionen kreditgivning avgränsa den verksamhet som har ett tillräckligt stort skyddsbehov för att motivera särskild reglering. Varje avgränsning med utgångspunkt i de potentiella samhällsekonomiska skadorna vid avbrott i kreditgivningen kan förutses innebära betydande problem vid tillämpningen av lagen.

Slutsatsen blir att skiljelinjen mellan vilka finansieringsföretag som skall regleras och vilka som kan lämnas utanför bör bestämmas utifrån tydligare och mer vedertagna kriterier. En naturlig utgångspunkt är den verksamhet som drivs av företag som omfattas av kreditinstitutsdefinitionen i EG-rätten. Den fråga som då inställer sig är om de gränsdragningsproblem som finns motiverar att all kreditgivning regleras och detta oavsett hur verksamheten finansieras.

Vid den avvägningen finns det skäl att inta en mer selektiv hållning. Ett grundläggande skäl är att, som ovan framhållits, skyddsbehovet för kreditförsörjningen bedöms som principiellt sett svagare och vara av en annan karaktär än för betalningssystemet. Marknaden för krediter är som framhållits mångfacetterad. Eventuella spridningseffekter och ekonomiska konsekvenser får bedömas vara väsentligt mindre genomgripande än motsvarande för de centrala betalningssystemen. Riskerna för omfattande avbrott i kreditgivningen bedöms sålunda vara relativt begränsade. I praktiken kan nog hävdas att först när större institut med betydelse för betalningssystemet eller med upplåning från allmänheten hamnar i en kris, torde mer omfattande samhällsekonomiska problem även inom kreditförsörjningen kunna aktualiseras. Här kan erinras om inledningsfasen till den svenska bankkrisen då många finansbolag drabbades av stora problem med konkurser och avvecklingar som följd. Myndigheterna bedömde inte att det av kreditförsörjningsskäl fanns anledning att ingripa med särskilda åtgärder för att hålla dessa bolag vid liv. Först i ett senare skede, när framför allt bankerna och andra större kreditmarknadsbolag fick problem, ingrep myndigheterna med motiven att skydda betalningssystemet men också kreditförsörjningen.

Det bör också beaktas att all reglering innebär kostnader. Finansiella företag bör i möjligaste mån regleras som andra företag. Det är angeläget att det reglerade området avgränsas så att det träffar de mest väsentliga verksamheterna. Denna väsentlighetsprincip är särskilt viktig för en effektiv tillsynsverksamhet, vars tyngdpunkt måste ligga i att kontrollera och upprätthålla systemstabilitet i meningens stabilitet i de tongivande instituten.

Mot bakgrund av vad som nu sagts görs bedömningen att den reglering som bör ske av systemstabilitetsskäl bör utgå från EG-rättens kreditinstitutsdefinition, dvs. omfatta sådana företag som kombinerar mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten med kreditgivning.

Behovet av reglering kan emellertid inte bedömas enbart med hänsyn till systemstabilitetsskäl. Hänsyn måste även tas till behovet av kundskydd, risken för ekonomisk brottslighet och regleringens effekt på kon-

kurrensen. Behovet av reglering av dessa skäl behandlas i följande avsnitt.

Prop. 2002/03:139

Motiv till reglering från kundskyddssynpunkt

I detta avsnitt behandlas frågan om det av kundskyddsskäl, dvs. för att skydda kredittagaren, finns anledning att reglera institut som inte föreslås bli reglerade av systemstabilitetsskäl.

Ett centralt intresse för kunderna till företag på det finansiella området måste anses vara intresset av att instituten skall kunna *fullfölja gjorda åtaganden*. I de fall ett instituts finansieringstjänster är baserade på särskild information om kunden, som institutet har skaffat som underlag för sin finansiering, är institutets soliditet och stabilitet väsentlig för kunden. Det är i första hand för mindre och medelstora företag som relationen till finansieringsföretaget i regel är av långsiktig karaktär och bygger på särskild information. Om institutet läggs ned bryts relationen och institutets information om företaget riskerar att försvinna. Företaget kan då få svårt att snabbt få fram nya krediter och kan tvingas inskränka eller, i värsta fall, lägga ned sin verksamhet. Liknande svårigheter skulle – utan särskild reglering – kunna drabba konsumenter, dvs. en privatperson som tar en kredit som är avsedd i huvudsak för enskilt bruk, även om motsvarande relation allmänt sett torde vara mindre ingående eller långsiktig och eventuella problem därför oftare enklare att hantera.

Även ett instituts finansiärer är angelägna om att kunna bedöma institutets stabilitet. Eftersom EG-rättens definition av kreditinstitut förutsätter att alla som mottar återbetalningspliktiga medel från allmänheten och lämnar kredit regleras, bedöms inte skyddet av övriga finansiärer motivera en utökad reglering. I det följande fokuseras därför på kredittagarens situation.

Den som får en kredit eller på annat sätt finansierar sig hos ett företag har ett intresse av att kunna bedöma motpartens förmåga att fullfölja gjorda åtaganden. Samtidigt kan det vara svårt för utomstående att bedöma finansiella företags stabilitet. Det gäller särskilt hushåll och mindre företag. Det kan således sägas vara av särskilt intresse att institut, som tillhandahåller finansiella tjänster av stor betydelse för hushåll och företag, är stabila. För de institut som regleras av systemstabilitetsskäl kommer institutets stabilitet att stå i fokus för regleringen. En reglering som syftar till solida institut tillgodoser således både systemskyddsintresset och detta konsumentskyddsintresse.

För oreglerade företag kommer det – utöver de regler som finns i associationsrätten – inte att finnas några regler som syftar till solida institut. På en endast delvis reglerad marknad är det inte möjligt att styra ”skyddsvärda” krediter till de reglerade företagen. Med en reglering som utgår från systemstabilitetsskäl måste man alltså vara beredd att låta kredittagaren välja mellan reglerade och oreglerade institut. Denna valfrihet, som i sig är ett kundintresse, bör enligt regeringens mening finnas. Frågan är då vilka risker kredittagaren löper om han vänder sig till ett oreglerat institut.

Vad avser konsumenter som tar en kredit följer av konsumentkreditlagen (1992:830) att finansiärens konkurs inte utgör skäl att säga upp en kredit till betalning i förtid. Konsumenten är alltså skyddad mot att ett

befintligt kreditavtal bryts. Det är därför inte nödvändigt att regleringen omfattar kreditgivning till konsumenter för att se till att ingångna avtal fullföljs. Däremot kan konsumenten tvingas vända sig till en ny kreditgivare när avtalet löper ut.

Det är emellertid främst mindre och medelstora företag som har långsiktiga relationer till kreditgivaren. I fråga om näringsidkare styrs möjligheten att säga upp en kredit till betalning i förtid av avtalets innehåll. Inte heller i denna situation behöver emellertid obestånd eller nedläggning av ett företag innebära att låntagaren inte längre har tillgång till krediten, eftersom de befintliga lånestockarna som regel torde kunna överlåtas till andra företag på kreditmarknaden. Något starkt skäl att reglera kreditgivning till näringsidkare bedöms därför inte finnas i detta avseende.

För att kunna göra ett medvetet val är det naturligtvis viktigt att kunden kan informera sig om ifall en kreditgivare eller annan finansiär är ett reglerat eller oreglerat institut. *Finansinspektionen* och *Bankföreningen* anför att den omständigheten att företag som anmält sin verksamhet till inspektionen kommer att registreras i inspektionens register över finansiella institut kan ge intrycket av att verksamheten är godkänd och står under myndighets kontroll.

Regeringen konstaterar att motsvarande anmälningsskyldighet med åtföljande registrering i dag sker av företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring. Det får förutsättas att Finansinspektionen vid sin kontakt med allmänheten och massmedia kan klargöra att registreringen hos Finansinspektionen inte innefattar någon prövning av företagets kvalitet samt att den begränsade kontroll som sker inte avser annat än företagets efterlevnad av penningtvättslagstiftningen och att ägare och ledning inte har gjort sig skyldiga till viss misskötsamhet eller brottslighet (se avsnitt 5.4.5.1 och 5.4.5.2).

Resonemanget hittills gäller institutets förmåga att fullfölja gjorda åtaganden. Kundskyddsintresset innefattar även vad som kan betecknas *skälighet* i behandlingen av kunder och då framför allt av konsumenter. I det sammanhanget brukar nämnas bl.a. risken för att konsumenten utsätts för otillbörlig marknadsföring, att konsumenten tar en kredit som inte kan återbetalas och överskuldsetter sig eller att näringsidkaren tar ut ockerränta eller på annat sätt tillämpar oskäligen avtalsvillkor. Civilrättsliga och marknadsrättsliga regler finns bl.a. i konsumentkreditlagen, marknadsföringslagen (1995:450), olika lagar om avtalsvillkor och kreditupplysningslagen (1973:1173).

Konsumentkreditlagen reglerar kreditgivning till konsumenter. Lagen innehåller – förutom bestämmelser om god kreditgivningssed – bestämmelser om marknadsföring och information, kreditavtalets utformning, ränta och avgifter, kontantinsatser, betalning av skuld i förtid samt bestämmelser om upphörande i förtid av ett kreditavtal.

Kreditgivning till företag omfattas inte av konsumentkreditlagen. För dessa kunder finns bl.a. lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare, som innehåller vissa tvingande skyddsregler på området.

I lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden finns såväl marknadsrättsliga bestämmelser om oskäligen avtalsvillkor som civilrättsliga bestämmelser om jämkning av avtalsvillkor etc.

Lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare innebär att en sammanslutning av näringsidkare eller en enskild näringsidkare ges rätt att få avtalsvilkors skälighet prövade av Marknadsdomstolen.

Marknadsföringslagen är tillämplig då en näringsidkare marknadsför eller efterfrågar produkter i sin näringsverksamhet. Lagens syfte är att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenterna och näringsidkare. Lagen är tillämplig inom alla branscher oavsett om det gäller t.ex. bilförsäljning eller kreditgivning eller andra finansiella tjänster.

Huvudsyftet med kreditupplysningslagen är att förhindra att kreditupplysning leder till otillbörligt intrång i den personliga integriteten genom innehållet i de upplysningar som förmedlas eller genom att oriktiga eller missvisande uppgifter lagras eller lämnas ut.

Av den redogörelse som lämnats framgår att det finns ett relativt omfattande regelverk som syftar till att stärka konsumenterna och andra kunders ställning och att dessa regler är tillämpliga på hela det finansiella området. Av redogörelsen framgår vidare att regleringen av kreditgivning till konsumenterna är betydligt mer heltäckande än motsvarande reglering för näringsidkare. Detta skall ses mot bakgrund av att konsumenterna är den kategori som i allmänhet bedöms ha det största skyddsbehovet. Att förhållandena mellan näringsidkare är mer sparsamt reglerade kan också ses mot bakgrund av en restriktiv syn på att reglera dessa förhållanden.

Regeringen anser dock att det inte, med anledning av de ändringar som diskuteras i detta lagstiftningsärende, har kommit fram något som motiverar förstärkt reglering till skydd för av kredittagande näringsidkare. I det följande fokuseras därför på konsumenternas ställning.

Det råder inget tvivel om att ett gott konsumentskydd – liksom på andra områden – är viktigt när det gäller finansiella tjänster såsom krediter och liknande. Konsumentskyddet bör dock i första hand tas om hand av den civil- och marknadsrättsliga regleringen.

Det skulle i och för sig kunna hävdas att den civil- och marknadsrättsliga regleringen visserligen håller en tillräckligt hög nivå, men att den särskilda regleringen av de finansiella företagen med krav på tillstånd och tillsyn skulle vara ett nödvändigt komplement till den konsumenträttsliga regleringen. Som *Konsumentverket* uttrycker det skulle då den finansiella regleringen ha en preventiv effekt genom att en prövning görs av ett företags förutsättningar och lämplighet att lämna kredit.

Regeringen menar dock att en reglering bör utformas med större precision än så. Regler som behövs av systemstabilitetsskäl är av delvis annan natur än de som behövs för att skydda konsumenterna. Att låta de regler som ställs upp av systemstabilitetsskäl träffa de företag som behöver regleras av konsumentskyddsskäl kan därför slå fel och bli onödigt betungande.

Till vad som nu sagts kommer att erfarenheterna visar att t.ex. problem med aggressiv marknadsföring och överskuldsättning är mer eller mindre frekventa och återkommande beroende på bl.a. det allmänekonomiska läget och hushållens villighet att ta lån. Mycket lite talar för att det relativt heltäckande tillståndskrav inklusive rörelse regler m.m., som i dag gäller för kreditgivande institut, på något avgörande sätt skulle bidra till

skäligheten vid behandling av kunder vid sidan av den civil- och marknadsrättsliga regleringen.

Synsättet att motiven bakom den näringsrättsliga regleringen av de finansiella företagen bör renodlas till att avse ett gott systemskydd skiljer sig något mot det som gällt tidigare. I förarbetena till 1988 års finansbolagslag (prop. 1987/88:149) framhöll föredragande statsrådet att konsumentskyddsintressena bör ha en framskjuten plats vid all verksamhet på kreditmarknaden. Med anledning härav ansågs auktorisation och tillsyn vara ett betydelsefullt och nödvändigt inslag för alla företag som bedrev finansieringsverksamhet riktad mot konsumenter. Finansieringsverksamhet riktad mot konsumenter fordrade därför alltid tillstånd.

Regeringen menar att den omständigheten att det tidigare ansetts att viss verksamhet bör regleras av konsumentskyddsskäl inte hindrar att detta ställningstagande omprövas. En sådan omprövning innebär ingalunda att konsumentskyddet nedprioriteras. Det finns andra sätt att angripa problemen på.

1988 års finansbolagslag innehöll betydligt färre och dessutom mindre långtgående rörelseregler än gällande rätt. Några nya överväganden gjordes inte i samband med införandet av den nuvarande lagen om finansieringsverksamhet. I samband med EU-medlemskapet har emellertid de regler som företagen har att hålla sig till blivit allt fler. Till detta kommer att personer och finansiella tjänster blivit allt rörligare. Att en svensk medborgare erbjuds en kredit av ett utländskt företag är inte unikt och kommer sannolikt att öka i omfattning. Här kan nämnas att i Danmark och Finland utgår regleringen av banker och liknande företag från EG-rättens kreditinstitutsdefinition. Ökande konkurrens kan vara bra för konsumenten om det ger lägre priser eller bättre övriga villkor. En mindre reglerad marknad ökar förutsättningarna för en sådan konkurrens. Som framgår av vad som sagts i det föregående skyddas konsumenten oaktat den finansiella regleringens omfattning av en stark konsumentskyddslagstiftning.

Slutsatsen är att de regler som behövs av systemstabilitetsskäl är delvis andra än de som behövs för att skydda konsumenten. Kundskyddet i betydelsen ”skälig behandling av konsumenter” bör därför i första hand tas om hand av den civil- och marknadsrättsliga regleringen. Detta konsumentskydd kan emellertid behöva förstärkas. En närmare analys av den civil- och marknadsrättsliga lagstiftningen görs inte här utan i avsnitt 5.4.5.3.

Motiv till reglering på grund av risken för ekonomisk brottslighet

Finansinspektionen, Ekobrottsmyndigheten, Riksåklagaren och Svenska Bankföreningen befarar att en näringsrättslig reglering enbart av sådana företag som omfattas av EG-rättens definition av kreditinstitut kommer att ge upphov till ekonomisk brottslighet hos oreglerade företag.

Den verksamhet som behandlas här avser kreditgivning etc. Den som lämnat krediten vill som regel att kredittagaren betalar tillbaka lånebeloppet. Det finns därför inte några hos kreditgivaren deponerade pengar som låntagare kan förlora. Visserligen kan en kreditgivare ta ut en oskälig ränta eller en ränta som inte avtalats. Dessa problem bör dock lösas på det sätt som beskrivs i det föregående avsnittet om kundskyddet.

Ett annat önskat beteende är om kreditgivaren använder sig av otil-låtna indrivningsmetoder för det fall att låntagaren inte betalar. Detta är dock en fråga som regleras i inkassolagen (1974:182).

Bland de företag som inte omfattas av regleringen kan det inte uteslutas att det skulle förekomma t.ex. försök att undandra staten skatt. I detta avseende skiljer sig emellertid inte de kreditgivande företagen från andra företag.

I detta sammanhang kan också nämnas risken för att ett kreditgivande företag används i penningtvättssyfte. Denna fråga behandlas i avsnitt 5.4.5.1, där det föreslås att den som lämnar kredit etc. utan att stå under tillsyn skall omfattas av penningtvättslagstiftningen.

Sammanfattningsvis anser regeringen att risken för ekonomisk brottslighet inte motiverar en vidare reglering av kreditgivande företag än den som följer av tillämpningsområdet för EG:s kreditinstitutsdirektiv.

Motiv till reglering av konkurrensskäl

I fråga om reglering med utgångspunkt från en fungerande kreditförsörjning menar *Bankföreningen* att det finns skäl att gå ifrån kreditinstitutsdefinitionen och reglera alla företag som lämnar kredit. Enligt föreningen kommer konkurrensförmågan hos de företag som finansierar sig genom upplåning från allmänheten att försämrats då de omfattas av regler som medför högre kostnader för verksamheten.

Den kritik som *Bankföreningen* riktar mot den föreslagna definitionen kan riktas även mot kreditinstitutsdefinitionen i EG-rätten. Vidare regleras i våra grannländer Danmark och Finland endast de företag som kombinerar kreditgivning etc. med mottagande av medel från allmänheten. I dessa sammanhang har alltså konkurrensskäl inte ansetts utgöra något hinder mot den föreslagna definitionen.

Skillnaden från konkurrenssynpunkt mellan reglerade och oreglerade företag behöver inte heller bli så stor. Även oreglerade företag kommer att sträva efter att bygga upp ett förtroende för verksamheten och hålla nere sina kreditförluster. Kreditgivarens egenskaper torde värderas inte minst av dess finansiärer som därtill måste bedömas vara generellt mer professionella än allmänheten. Marknadens krav kommer sannolikt att innebära att de oreglerade företagen inte helt kan avstå från att hålla sig med riskhanteringssystem och andra rutiner samt en viss kapitalbas. Större verksamheter når sannolikt också den punkten då det är mer lönsamt att finansiera sig genom upplåning från allmänheten än genom lån i banker eller andra kreditinstitut.

Konkurrensverket noterar att det kan hävdas att oreglerade företag får vissa konkurrensfördelar jämfört med sådana som omfattas av reglering, men att detta inte bör få motivera en sakligt sett onödigt vittomfattande reglering. Det är enligt verket inte orimligt att företagen ges en valmöjlighet vad avser verksamhetsinriktning och finansieringsform och därmed om de skall omfattas av reglering eller inte.

Regeringen delar *Konkurrensverkets* synsätt. Företag som mottar medel från allmänheten har tagit ett aktivt beslut att göra detta. Genom detta beslut kommer de också att få en mer central position för en fungerande kreditförsörjning. Den bygger ytterst på att insättare och andra investerare har förtroende för instituten och vågar låna ut sina pengar till dem.

Regleringen slår alltså inte blint och kan inte heller bedömas vara omotiverad.

Regeringens slutsats är alltså att det inte heller av konkurrensskäl är nödvändigt att frångå de utgångspunkter som redovisas i promemorian, nämligen att kreditinstitutsdefinitionen bör tas som utgångspunkt för regleringen.

Marknadsaspekter

Förslaget skapar utrymme för att företag som i dag inte är verksamma på kreditmarknaden, t.ex. för att de inte kan ordna ett startkapital motsvarande en miljon euro, att bli aktiva där. Det kan konstateras att samtliga de aktiviteter som i dag är tillståndspliktiga – kreditgivning, garantigivning, förvärv av fordringar och finansiell leasing – kan komma att tillhandahållas av oreglerade företag. Det bör dock noteras att redan i dag kan ett företag utan krav på tillstånd lämna kredit eller leasa ut egendom i samband med försäljning av varor och tjänster som säljs av företaget självt eller av ett annat företag i samma koncern som finansiären. Förslaget skapar alltså inte någon ny marknad för sådan säljstödande finansiering. Som exempel på verksamhet – bedriven av oreglerade företag – som skulle kunna öka kan emellertid nämnas lämnande av blacolån, krediter vid köp av varor och tjänster om krediten tillhandahålls av någon som inte har tillräckligt samband med säljaren, lämnande av kreditgarantier liksom förvärv av fordringar. Förvärv av fordringar liksom finansiell leasing är tjänster som i dag i princip endast tillhandahålls näringsidkare, varför det finns mindre anledning att tro att det kommer att ske någon förändring av detta.

Vilka eventuella effekter på marknads utveckling som på sikt kan följa i spåren av en mindre långtgående inhemsk reglering är alltid svårt att förutse. Utifrån nuvarande struktur på den svenska kreditmarknaden utgör finansbolagens utlåning och finansiella leasing omkring fem procent av den totala utlåningen. Av finansbolagsutlåningen utgör sådan som inte är finansierad från allmänheten och inte heller härrör från bolag inom bankkoncerner omkring tio procent. Räknat i antal bolag torde ungefär hälften finansiera sig på annat sätt än från allmänheten, dvs. åtskilliga mindre bolag.

Det är således en totalt sett mycket begränsad del av den nuvarande kreditmarknaden som inte skulle falla under reglering och tillsyn av Finansinspektionen. Den gränsdragning som här föreslås mellan reglerade och oreglerade företag kan sedan ge upphov till olika anpassningar på marknaden. Omfattningen och inriktningen av sådana förändringar är naturligtvis osäker. Som framhållits ovan leder emellertid vikten av stabilitet i tongivande institut och att kringgående av EG-lagstiftningen förhindras till att kreditgivande företag inom finansiella företagsgrupper i tillämpliga delar också omfattas av reglering och tillsyn. Det är mot denna bakgrund svårt att förutse några mer substantiella förändringar av förutsättningarna för kreditgivning på den svenska marknaden. Andra förändringar, pågående och framtida, av olika strukturell karaktär torde ha betydligt större inverkan på den svenska kreditmarknadens utveckling. Från strikt kreditförsörjningssynpunkt kan det dock vara av intresse att följa utvecklingen av kreditvolymerna. En långsiktig om än osannolik

utveckling mot att en betydande del av kreditgivningen skulle komma att förmedlas av oreglerade företag kan givetvis i framtiden komma att ändra förutsättningarna för bedömningen av systemriskerna i kreditförsörjningen på den svenska marknaden.

5.4 Tillståndspliktig finansieringsverksamhet

5.4.1 Gällande rätt

Enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet får finansieringsverksamhet som huvudregel drivas bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Med finansieringsverksamhet avses näringsverksamhet som har till ändamål att lämna kredit, ställa garanti för kredit, förmedla kredit till konsumenter eller medverka till finansiering genom att förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (1 kap. 1 och 2 §§). Från kravet på tillstånd görs vissa undantag (1 kap. 3 §). Bland undantagen kan nämnas följande.

– Finansieringsverksamhet som drivs av *statlig* eller *kommunal myndighet*.

– Finansieringsverksamhet som avser finansiering endast i samband med *avsättning av tjänster som erbjuds eller varor* som framställs eller säljs av företaget. Detsamma gäller om varorna eller tjänsterna framställs eller säljs av annat företag i samma koncern eller med annat nära samband och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

– Finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov endast inom en *grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap* och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

– Finansieringsverksamhet som utgör *pantbanksverksamhet* enligt pantbankslagen (1995:1000).

– Finansieringsverksamhet som *redan står under tillsyn av Finansinspektionen* enligt annan lag.

– Finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag om bolaget med stöd av 1 § lagen (1994:77) om beslutanderätt för *regionala utvecklingsbolag* har fått rätt att pröva frågor om stöd till näringsidkare eller bolaget är moderbolag till ett sådant bolag under vissa förutsättningar av vilken den ena är att medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

– Viss finansieringsverksamhet som drivs av s.k. *riskkapitalbolag*. Som förutsättning gäller att företaget har ägarkapital eller fordringar med efterställd rätt till betalning till ett belopp som i varje låntagande företag (intresseföretag) är större än företagets övriga utlåning till intresseföretaget, att det lånar ut medel till företag vars aktier eller andelar inte är noterade på börs eller liknande och att företaget inte anskaffar medel för verksamheten från allmänheten.

– Finansieringsverksamhet som drivs av en *stiftelse* vars kapital till övervägande del tillskjutits av staten eller av flera kommuner eller av ett *aktiebolag* som är helägt av staten eller en eller flera kommuner direkt genom andra företag om verksamhetens syfte är att finansiellt *stödja tekniskt eller annat utvecklingsarbete* och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

– Finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag eller av en ekonomisk förening om verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten (*värdepapperisering*).

Utöver vad som nu sagts gäller särskilda regler för vissa utländska kreditinstitut och finansiella institut. Dessa behandlas dock inte närmare i detta sammanhang.

5.4.2 Finansiella tjänster

Regeringens förslag: Regleringen av finansieringsrörelse skall omfatta följande slag av verksamheter: kreditgivning, ställande av garanti för kredit, förvärv av fordringar i finansieringssyfte och upplåtande av lös egendom till nyttjande i finansieringssyfte.

Till skillnad från i dag skall regleringen inte omfatta förmedling av krediter till konsumenter.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* anser att det bör övervägas att lämna factoring och leasing utanför det reglerade området. *Konkurrensverket* finner det anmärkningsvärt att kommittén frångår sin uttryckligen angivna principiella utgångspunkt, att finansiell verksamhet inte skall särregleras om det inte finns starka skäl för det och menar att det är angeläget att definitionen utformas med betydligt större precision än den av kommittén föreslagna. Som exempel på verksamhet som kommer att omfattas utan att skyddsvärde eller skyddsbehov kan anses finnas nämns förvärv av fakturafordringar vid factoring. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* anser att de skäl som anförs för att låta factoring i form av förvärv av fordringar omfattas av regleringen – främst gränsdragningsproblem i förhållande till factoring i form av fakturabelåning – inte är övertygande. Motsvarande anförs beträffande förvärv av avbetalningsfordringar.

Skälen för regeringens förslag

EG-rätten

Som framgår av föregående avsnitt bör regleringen av kreditförsörjningen utgå från den EG-rättsliga definitionen av kreditinstitut. Regleringen bör således träffa företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. I detta avsnitt behandlas det senare ledet, dvs. vilka finansieringsformer som bör omfattas av regleringen.

Utöver vad som rent språkligt faller under uttrycket ”lämna krediter för egen räkning” bör den svenska regleringen vara funktionell och omfatta sådana aktiviteter som är att jämställa med kreditgivning. Därmed ges ett effektivt skydd för kreditförsörjningen samtidigt som alla företag kom-

mer att verka under samma förutsättningar när deras verksamheter är jämförbara och detta oavsett hur aktiviteterna rubriceras. Med detta synsätt kommer den svenska regleringen att bli åtminstone lika långtgående som EG-rätten föreskriver. I detta sammanhang kan konstateras att bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet (2000/12/EG) räknar upp vissa verksamheter som medlemsstaterna emellan är föremål för ömsesidigt erkännande. Det betyder att Sverige har åtagit sig att utan någon särskild prövning – visserligen efter en anmälningsförfarande – erkänna tillstånd beviljade i en annan medlemsstat och gå med på att de i bilagan angivna verksamheterna tillhandahålls här av kreditinstitut eller vissa finansiella institut. De verksamheter som räknas upp är bl.a.:

1. Mottagande av insättningar och andra återbetalningspliktiga medel.
2. Utlåning, omfattande bland annat
 - konsumentkrediter,
 - hypotekskrediter,
 - factoring, med eller utan regress, och
 - finansiering av handelskrediter (inklusive forfaiting).
3. Finansiell leasing.
4. Betalningsförmedling.
5. Utställande och administration av betalningsmedel (t.ex. kreditkort, resecheckar och bankväxlar).
6. Garantiförbindelser och ställande av säkerhet.

I det följande görs det för var och en av de verksamhetsformer som i dag ingår i definitionen av finansieringsverksamhet en bedömning av om den även fortsättningsvis bör vara föremål för reglering (i kombination med upplåning från allmänheten). Det bedöms emellertid inte vara nödvändigt att låta regleringen omfatta fler verksamhetsformer än gällande rätt.

Kreditgivning

Som har nämnts i det föregående ingår begreppet kredit i den EG-rättsliga definitionen av kreditinstitut. Kreditgivning utgör därför en av de verksamheter som bör regleras.

Begreppet kredit är mycket brett och täcker en rad olika finansieringsformer. Den indelning av kreditgivning som normalt görs är efter typ av säkerhet, ändamål med krediten och liknande. Exempel är bostadslån, kontokortskrediter, reverslån, belåning av avbetalningskontrakt, osv.

Vad som skall anses utgöra en kredit är dock inte självklart i alla delar. Köp av obligationer utgör inte kreditgivning om obligationerna är avsedda för handel på värdepappersmarknaden och obligationerna därmed kan betraktas som finansiella instrument. Det som formellt betecknas som köp av obligationer kan dock under vissa omständigheter i realiteten vara att betrakta som kreditgivning. Var gränsen går måste i praktiken bestämmas vid rättstillämpningen. Det skall emellertid inte vara möjligt att kringgå regleringen genom att ge krediter i form av obligationslån. Ett exempel på verksamhet som kan betraktas som kreditgivning är om ett företag enligt en på förhand gjord överenskommelse förvärvar obligationer som uppenbart inte är avsedda för omsättning på marknaden.

Ställande av garanti för kredit

Det finns institut som garanterar att ett visst företag fullgör sina åtaganden mot ett annat företag. Om garantin gäller fullgörandet av ett kreditåtagande brukar det kallas kreditgaranti. Kreditgarantier kan funktionellt sägas innebära en uppdelning av en kredittjänst i en finansieringsdel, som kreditgivaren åtar sig, och en del som gäller utvärdering av låntagarens betalningsförmåga som garantigivaren måste göra för att kunna bedöma risken med garantin. Hur långt renodlingen av de två funktionerna drivs i olika fall varierar. En bank eller ett kreditmarknadsföretag får enligt gällande lagstiftning inte förlita sig på en garanti, dvs. en säkerhet, utan måste göra en egen kreditprovning. Garantigivaren tar på sig både kreditrisk (risken för att låntagaren fallerar) och likviditetsrisk (risken för att kreditgivaren får försämrade likviditet till följd av uteblivna betalningar). Hur stor del av likviditetsrisken som garantigivaren tar över beror på hur garantin är utformad.

En kreditgaranti kan vara en nödvändig förutsättning för att en kredit skall beviljas. De risker som garantigivaren löper är i princip desamma som de som kreditgivaren tar och verksamheten torde även för en utomstående bedömare betraktas som likvärdig. Således kan en verksamhet som innebär tillhandahållande av kreditgarantier ha samma funktion som kreditgivningsverksamhet. Därför bör ställande av garanti för kredit regleras.

Förvärv av fordringar

I den gällande definitionen av finansieringsverksamhet ingår förvärv av fordringar. Den form av factoring som består i belåning av fakturor faller under begreppet kreditgivning, eftersom det rör sig om kreditgivning mot säkerhet i kredittagarens fordringsrätter. Den form av factoring som innebär finansiering genom förvärv av ett företags fakturafordringar kan däremot inte anses falla under termen kreditgivning.

Riksbanken, i sitt yttrande över kommitténs förslag, och *Konkurrensverket*, i sina yttranden över kommitténs och promemorians förslag, anser att förvärv av fordringar bör kunna hållas utanför regleringen. Riksbanken anser att factoring som består av förvärv av fakturor sällan bygger på privat information. Det är enligt Riksbanken svårt att se att företag som säljer eller belånar sina fakturafordringar inte skulle hitta en ny finansiär för detta om långgivaren går i konkurs, så länge fakturafordringarna är av rimlig kvalitet. Den typ av factoring som består av förvärv av fakturor (oavsett om det finns en återköpsrätt eller inte) är dock funktionellt så pass lik vanlig fakturabelåning att även denna typ av factoring bör regleras. Denna ansats väljs inte i första hand för att undvika gränsdragningsproblem utan för att jämförbara aktiviteter i möjligaste mån bör behandlas på samma sätt.

En finansieringsform som har många likheter med factoring är kontrakts- och reversfinansiering. Det kan t.ex. ske genom att ett kredit-

marknadsföretag finansierar en säljare av bilar genom att belåna de avbetalnings- och leasingkontrakt som dessa tecknat med sina kunder. Detta sker genom lån mot säkerhet i säljarens fordran och är således att betrakta som kreditgivning. Lån kan antingen ges mot varje enskilt kontrakt, eller baseras på summan av en säljares utestående fordringar. I det senare fallet har säljaren en rätt till kredit hos finansiären med ett i förväg bestämt tak för krediten. Finansiären kan emellertid alternativt köpa säljarens avbetalningsfordringar. Även om denna verksamhet inte är speciellt vanligt förekommande i Sverige, bör den i likhet med factoring omfattas av reglering.

Leasingverksamhet

Även viss leasingverksamhet är funktionellt likartad med kreditgivning, nämligen det som brukar kallas finansiell leasing. När det gäller leasingverksamhet är det brukligt att skilja på operationell leasing och finansiell leasing. Med såväl operationell som finansiell leasing brukar avses uthyrning av egendom för viss bestämd tid. Vid finansiell leasing är finansieringsmomentet det centrala. Finansiell leasing innebär att leasingkunden avtalar med leasingföretaget att detta skall förvärva viss bestämd egendom. Nyttjanderätten upplåts vanligen för längre tid, ofta för större delen av egendomens ekonomiska livslängd. Vid operationell leasing upplåts egendomen i regel för en kortare tid och en nyttjanderättshavare avlöser en annan. Operationell leasing består huvudsakligen av ett åtagande om service och underhåll från en branschkundig upplåtare.

Operationell leasing har traditionellt varit undantagen från den finansiella lagstiftningens tillämpningsområde. Detta har skett genom att lagstiftningen endast varit avsedd att träffa verksamhet med ett betydande finansieringsmoment, dvs. finansieringsverksamhet. Denna utgångspunkt bör fortfarande gälla.

Liksom beträffande factoring menar *Riksbanken*, i sitt yttrande över kommitténs förslag, att det bör övervägas att lämna leasing utanför det reglerade området eftersom leasing är en standardiserad produkt som sällan bygger på privat information. Finansiell leasing är emellertid så funktionellt likartad med kreditgivning att den bör omfattas av reglering. Frågan är hur detta skall komma till uttryck i lagen.

Enligt lagen om finansieringsverksamhet är den tillståndspliktig som ”medverkar till finansiering genom att upplåta lös egendom till nyttjande”. Liksom i dag bör den verksamhet som är tillståndspliktig beskrivas i generella termer, lämpligen ”i finansieringssyfte upplåta lös egendom till nyttjande”. Det blir vid denna tillämpning fråga om att tolka orden "i finansieringssyfte" i lagtexten. Kan det finansierande momentet i transaktionerna sägas vara av underordnad betydelse bör verksamheten falla utanför regleringen. Detta överensstämmer med vad som gäller i dag. Den sammanfattande bedömningen är alltså att upplåtande av lös egendom till nyttjande i finansieringssyfte tillhör de verksamheter som bör regleras.

Enligt gällande rätt fordras också tillstånd för förmedling av kredit till konsumenter. Med detta avses att en mäklare aktivt medverkar vid kreditgivningen eller på annat sätt uppträder så att kredittagaren har anledning att uppfatta mäklaren som handlande enligt en ställningsfullmakt. Inget av de institut som i dag står under Finansinspektionens tillsyn ägnar sig åt kreditförmedling till konsumenter i någon väsentlig omfattning.

Det motiv som anfördes för att reglera kreditförmedling var skyddet för den enskilde konsumenten. Om kreditförmedling inte skulle omfattas av det tillståndspliktiga området ansågs det finnas en risk för kringgående av tillståndskravet avseende kreditgivning till konsumenter. Denna typ av konsumentskydd bör dock inte regleras genom här aktuell lagstiftning. I första hand bör konsumentkreditlagen tillämpas för att komma till rätta med eventuella missförhållanden på området. Det kan anmärkas att det inom EU pågår ett arbete med ett nytt direktiv om konsumentkrediter (KOM[2002] 443 slutlig). Det direktivförslag som lagts fram innehåller även regler för kreditförmedlare. Det är även av detta skäl lämpligt att inte behandla kreditförmedlarna i detta lagstiftningsärende.

Till skillnad från hittills gällande rätt bör därför den reglering som nu föreslås inte omfatta förmedling av kredit till konsumenter.

5.4.3 Finansieringsrörelse

Regeringens förslag: Finansieringsrörelse får som huvudregel drivas bara efter tillstånd av Finansinspektionen och rörelsen står då under inspektionens tillsyn. Med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing).

Nära samband skall anses finnas mellan företag som ingår i samma koncern eller på annat sätt har – genom gemensamt ägande, avtal eller liknande – sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att *till allmänheten* lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Sådan verksamhet blir tillståndspliktig bl.a. om den kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten. Det sägs dock inte uttryckligen att detta gäller även när de medel som tagits emot kommer via ett annat företag med vilket det finns ett nära samband.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksskatteverket* pekar på att det i redovisnings- och skattelagstiftningen finns begrepp som kreditmarknadsföretag och finansieringsrörelse och menar att om innebörden av dessa begrepp ändras bör behovet av följdändringar övervägas. I övrigt har remissinstanserna inte några andra invändningar än de som framgår av avsnitt 5.3.2 om avvägningar vid regleringen och avsnitt 5.4.2 om finansiella tjänster.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* påpekar att begreppet "näringsverksamhet" används i en annan betydelse än i bokföringslagen (1999:1078). Inspektionen anser vidare att det finns ett behov av att klargöra hur begreppet "nära samband" förhåller sig till koncernbegreppet och vissa andra begrepp för att tydliggöra och motivera skillnaden. *Svenska Bankföreningen* anser att begreppet allmänheten är oklart och måste klargöras. Föreningen anser att det i princip är omöjligt att göra auktoritativa uttalanden om innebörden av EG:s rättsregler och att det inte är acceptabelt att basera gränsdragningen mellan reglerade och oreglerade företag på en tveksam tolkning av en EG-regel. Mot denna bakgrund bör alla företag som i någon form lånar upp medel från allmänheten betraktas som kreditinstitut och vara reglerade. Strävan efter att skapa konkurrens på lika villkor gör det angeläget att alla företag som direkt eller indirekt lånar upp från allmänheten, oavsett omfattningen av denna upplåning, skall omfattas av samma regelverk. En annan omständighet som enligt föreningen talar för en klar gränsdragning är behovet av tydliga och rättssäkra regler för tillstånds- och tillsynsverksamhet. Ett förslag som innebär att Finansinspektionen löpande måste hålla sig underrättad om hur upplåningen bedrivs av företag som formellt sett inte står under inspektionens tillsyn, för att inspektionen skall kunna bedöma om företaget skall omfattas av lagstiftningen eller inte, kan inte godtas. *Finansbolagens Förening* anser att promemorian inte på ett tillfredsställande sätt visar att det finns behov av att motverka kringgående av tillståndsplikten och avstyrker bestämmelsen om att även indirekt upplåning i kombination med kreditgivning skall omfattas av tillståndsplikt. Föreningen kan inte se varför det i Sverige skulle finnas ett starkare behov av att förhindra kringgående av tillståndsplikt än i andra medlemsstater. Regeln strider mot den i promemorian redovisade slutsatsen att regleringen av kapitalförsörjningen bör utgå från EG:s definition av kreditinstitut. Den föreslagna regeln leder enligt föreningen också till svåra gränsdragningsproblem, bl.a. för den verksamhet som drivs av s.k. internbanker inom en koncern. Eftersom regeln avser avtal mellan enskilda kan det vara tveksamt enligt 8 kap. 2 § 3 regeringsformen om dessa gränsdragningsproblem kan delegeras till regeringen eller Finansinspektionen. Föreningen ifrågasätter vidare om inte begreppet "finansbolag" bör ersätta "kreditmarknadsföretag".

Skälen för regeringens förslag: Den rörelse som regleras bör betecknas "finansieringsrörelse". Detta begrepp bör inkludera de verksamheter som har angetts i avsnitt 5.4.2. Som har nämnts behöver regleringen omfatta enbart sådan kreditgivning m.m. som kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten. Båda dessa led bör därför ingå i definitionen av finansieringsrörelse.

Det i gällande rätt förekommande begreppet "kreditmarknadsföretag" bör användas för att beteckna de företag som driver finansieringsrörelse.

Liksom enligt gällande rätt bör finansieringsrörelse som huvudregel få drivas enbart efter tillstånd av Finansinspektionen och stå under inspektionens tillsyn. I detta avsnitt behandlas definitionen närmare. Behovet av undantag behandlas i avsnitt 5.4.4 och vissa följdändringar som bedöms nödvändiga i avsnitt 5.4.5.

Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att *till allmänheten* lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Av detta följer att finansieringsrörelsebegreppet inte inbegriper kreditgivning m.m. till finansiella företag, stat och kommun liksom till en begränsad krets bestående av omkring 1 000 fysiska eller juridiska personer. Kommittén motiverar detta med att skyddsvärdet för verksamhet som inte riktar sig till allmänheten är lågt eftersom kunderna till sådan verksamhet kan finna ny finansiering. Kommitténs val att begränsa tillståndsplikten till företag som ger krediter m.m. till allmänheten innebär emellertid att tillämpningsområdet görs snävare än vad EG:s kreditinstitutsdirektiv tillåter. Direktivets definition av kreditinstitut innehåller nämligen ingen begränsning till att institutet ger kredit till allmänheten. Det betyder att en annan avgränsning än den som föreslås av kommittén bör väljas. Detta medför i sin tur att listan över vilka verksamheter som bör undantas från tillståndsplikt måste ses över för att definitionen av finansieringsrörelse inte skall omfatta verksamhet som det faktiskt finns anledning att undanta. Vilka undantag som anses nödvändiga behandlas närmare i avsnitt 5.4.4.

All rörelse i vilken ingår mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten i kombination med kreditgivning etc. bör dock inte omfattas av definitionen av finansieringsrörelse. Exempelvis bör verksamhet som inte bedrivs regelmässigt eller endast utgör en obetydlig del av företagets rörelse inte omfattas. Ett företag som tillfälligt eller i liten omfattning i anslutning till annan verksamhet ägnar sig åt aktiviteter som i och för sig faller under definitionen av finansieringsrörelse skall alltså inte anses driva finansieringsrörelse.

I gällande rätt finns i definitionen av finansieringsverksamhet rekvisitet "näringsverksamhet som har till ändamål att" följt av en uppräkningslista av de verksamheter som ingår i definitionen. Detta har i tidigare lagstiftningsärenden getts innebörden att det skall vara fråga om en yrkesmässigt bedriven finansieringsverksamhet som utmärks av självständighet, viss regelbundenhet och varaktighet samt i regel av vinstsyfte (prop. 1992/93:89 s. 207 och prop. 1987/88:149 s. 26.)

Enligt promemorian skall det vara fråga om "näringsverksamhet" som har de finansiella aktiviteterna som ändamål. Med näringsverksamhet avses enligt promemorian att det skall vara fråga om en kommersiell verksamhet.

Som *Finansinspektionen* påpekar förekommer begreppet näringsverksamhet i bokföringslagen (1999:1078). Enligt bokföringslagen skall begreppet tolkas i vidsträckt mening såsom är fallet i t.ex. konsumentköplagen (1990:932). Det innebär att näringsverksamhet skall anses omfatta all verksamhet som är av ekonomisk natur och av sådan karaktär att den kan betraktas som yrkesmässig (prop. 1998/99:130 s. 381). Det krävs inte att verksamheten drivs i vinstsyfte. Regeringen anser att det är rim-

ligt att en av de förutsättningar som skall gälla är att verksamheten utgör näringsverksamhet i den mening begreppet har i konsumentköplagen och annan civilrättslig lagstiftning.

Det ställs alltså förhållandevis låga krav för att någon skall anses driva näringsverksamhet. Sådan finansiell verksamhet som inte bedrivs regelmässigt eller endast utgör en obetydlig del av företagets rörelse bör emellertid inte omfattas av definitionen. Det kan komma till uttryck genom att det anges att verksamheten skall ha till ”ändamål” någon av de tidigare nämnda verksamheterna som ingår i definitionen av finansieringsverksamhet. Det innebär att det skall vara fråga om verksamhet med såväl varaktighet och omfattning som regelbundenhet. För att rörelsen skall anses ha viss verksamhet till ändamål görs bedömningen att det bör krävas att verksamheten har ett självständigt syfte vid sidan av den huvudsakliga verksamheten.

I promemorian sägs att verksamhet som inte drivs i vinstsyfte inte utgör näringsverksamhet. Som exempel på finansieringsverksamhet som inte utgör näringsverksamhet, eftersom den inte bedrivs i vinstsyfte, nämns i promemorian dels en frivillig hjälporganisations kreditgivning till behövande personer, dels ett företags krediter till sina anställda med syfte att ge dessa en personalförmån. Regeringen delar bedömningen att de nu nämnda verksamheterna inte alltid tillhör de primärt skyddsvärda och därför inte behöver regleras. Det kan emellertid rymmas vitt skilda verksamheter inom dessa övergripande beskrivningar. Huruvida verksamheten är tillståndspliktig får bedömas från fall till fall med utgångspunkt från rekvisiten ”näringsverksamhet med ändamål”. Personallån torde som regel kunna ses som en förmån bland andra löneförmåner och därmed kunna undantas från tillståndsplikt på grund av att verksamheten saknar självständigt syfte vid sidan av den övriga verksamheten.

Den föreslagna utformningen av lagstiftningen kan inte anses strida mot syftena med EG:s kreditinstitutsdirektiv. Som *Svenska Bankföreningen* pekar på är det inte möjligt att göra auktoritativa uttalanden om innebörden av EG-rätten. Det faller ytterst på EG-domstolen att göra detta. Det är emellertid nödvändigt och ofrånkomligt att den nationella lagstiftaren – som i detta fall – tar ställning till om den reglering som övervägs är förenlig med EG-rätten.

Ett industriföretag som ger ut obligationer och även ger vissa krediter i verksamheten uppfyller i rent formell mening EG:s kriterier för kreditinstitut. Att sådan verksamhet alltid skall omfattas av den EG-rättsliga regleringen för kreditinstitut har dock knappast varit meningen. Ett företag som inte tar emot medel från allmänheten löpande i anslutning till sin normala icke-finansiella verksamhet och dessutom beviljar krediter åt kunder i den icke finansiella verksamheten bör därför inte bedömas som ett kreditinstitut. Av det nu sagda följer att regeringen inte delar *Svenska Bankföreningens* uppfattning att varje företag som direkt eller indirekt lånar upp medel från allmänheten (och lämnar kredit) bör falla under definitionen av finansieringsrörelse.

Som konstaterats är det kombinationen av kreditgivning och upplåning från allmänheten som fordrar tillstånd. I en företagsgrupp kan det förekomma att dessa verksamheter delas upp mellan olika företag, exempelvis genom att ett företag lånar upp medel och ett annat lämnar kredit. Det är mycket vanligt inom såväl finansiella som icke-finansiella koncerner att upplåningen är centraliserad till ett företag som fördelar medlen till övriga företag i gruppen. Den nu beskrivna situationen behöver inte regleras i gällande rätt, eftersom förekomsten av kreditgivning är tillräcklig för att verksamheten skall bli tillståndspliktig.

Regeringen delar, till skillnad från *Finansbolagens Förening*, promemorians uppfattning att det finns anledning att reglera de situationer som nyss beskrivits. Det bedöms ligga i linje med EG-rätten att försöka förhindra att de regler som föreslås kringgås. Kreditinstitutsdirektivets grundkaraktär av minimidirektiv talar i sig också för att detta är möjligt. Om det, som har gjorts i det föregående, bedöms att den reglering som föreslås är tillräcklig för att ge en fungerande kreditförsörjning, kan denna bedömning visa sig felaktigt på grund av åtgärder för att försöka undgå reglering. Försök att kringgå lagstiftningen kan dessutom snedvrída konkurrensen.

Kommittén förslår inte någon regel som direkt tar sikte på den föreslagna situationen. Kommittén förslår dock, mot bakgrund av resonemang om skyddsbehov och om konstruktioner för att kringgå tillståndsplikt, en bestämmelse som säger att om det finns ett nära samband mellan två eller flera företag skall företagets samlade ställning beaktas vid tillämpning av:

- huvudregeln för tillståndspliktig finansieringsrörelse (rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att till allmänheten lämna kredit osv.), och
- vissa här inte föreslagna storleksberoende undantag från huvudregeln, som inte är tillämpliga om det i rörelsen ingår mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten.

I promemorian konstateras att remissinstanserna inte har några invändningar mot den av kommittén föreslagna sambandsregeln. Mot denna bakgrund bedöms det lämpligt att, trots att den delvis tar sikte på en annan situation, använda den som utgångspunkt vid reglering av den situationen att upplåning och utlåning m.m. äger rum i olika företag i samma företagsgrupp.

Detta bör enligt promemorian ske genom att det i definitionen av finansieringsrörelse anges att den omfattar inte bara den situationen att upplåningen sker direkt i det kreditgivande företaget utan även när det kreditgivande företags upplåning sker indirekt via ett annat företag med vilket det finns ett nära samband. Nära samband skall, liksom enligt kommitténs förslag, anses finnas om företagen ingår i samma koncern eller på annat sätt har, genom gemensamt ägande, avtal eller liknande, sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Finansinspektionen påtalar i sitt remissyttrande över promemorians förslag behovet av att klargöra hur begreppet nära samband förhåller sig till koncernbegreppet och vissa andra begrepp för att tydliggöra och motivera skillnaderna.

Regeringen delar i och för sig inspektionens uppfattning att det finns ett egenvärde i att inte använda fler uttryck än nödvändigt. Varken koncernbegreppet eller begreppet ”nära förbindelser” tar emellertid med säkerhet hand om de beskrivna situationerna. Som exempel kan nämnas att koncernbegreppet som regel förutsätter att det ena företaget äger aktier i det andra. ”Nära förbindelser” är avsett för en annan situation. Det i promemorian använda begreppet ”nära samband” är därför att föredra framför koncernbegreppet eller andra begrepp som redan i dag förekommer i rörelselagstiftningen.

Som exempel på situationer då den aktuella bestämmelsen blir tillräcklig kan nämnas det fallet att bolagen ingår i samma koncern. Regeringen bedömer vidare att en kapitalandel om 20 procent torde vara tillräcklig för att den ekonomiska utvecklingen för ägaren skall vara väsentligen beroende av utvecklingen i ett annat företag. Det räcker emellertid att det finns ett avtal mellan företagen som innebär ett sådant beroende.

Slutsatsen av detta blir att ett företag som lämnar kredit och som indirekt lånar upp medel från allmänheten bör anses driva finansieringsrörelse. Ett sådant företag bör således behandlas på samma sätt som ett företag som direkt lånar upp medel från allmänheten och lämnar kredit till ett annat företag. I avsnitt 5.4.4.4 behandlas dock ett begränsat undantag för företag som enbart lämnar kredit till vissa koncernföretag.

5.4.4 Undantag från tillståndsplikten

I det föregående avsnittet har de yttre gränserna för vad som är finansieringsrörelse angetts. Den valda definitionen har med nödvändighet blivit ganska generell och träffar därför även verksamhet som varken med hänsyn till skyddsvärde eller skyddsbehov behöver omfattas av tillståndsplikt. Som framgått har kommitténs förslag att begränsa tillståndsplikten till företag som ger krediter m.m. till allmänheten inte följts. Detta innebär i sin tur att det är nödvändigt att bedöma i vilken utsträckning det finns behov av att göra fler undantag från tillståndsplikten än de som kommittén har föreslår.

I det följande behandlas först några undantag som finns i gällande rätt men som bedöms kunna utgå. Därefter behandlas de olika undantag som bedöms nödvändiga och deras närmare utformning. Vid denna bedömning hamnar naturligtvis verksamhetens skyddsvärde i förgrunden. Samtidigt måste givetvis hänsyn tas till EG-rätten och dess syfte. Om inte någonting annat sägs anses emellertid dessa intressen samverka.

Utländska företags möjlighet att driva verksamhet i Sverige behandlas i särskild ordning.

Regeringens förslag: De uttryckliga undantag som i lagen om finansieringsverksamhet görs för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet, finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov inom en grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap, normal likviditetsförvaltning samt vissa specifika företag och stiftelser tas bort. Verksamhet som drivs av Riksbanken och Riksgäldskontoret skall dock inte omfattas av lagregleringen.

Kommitténs förslag : Kommitténs förslag skiljer sig från promemorians i två avseenden. Dess förslag innehåller ett undantag för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet. Dessutom är endast finansieringsverksamhet som vänder sig till allmänheten tillståndspliktig. Eftersom kommittén anser att en begränsad krets med någon form av intressegemenskap inte skall betraktas som utgörande allmänheten träffas inte finansieringsverksamhet endast riktad till en sådan krets av kommitténs definition av finansieringsrörelse. Det förutsätter dock att gruppen inte består av mer än 1 000 företag.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *ICA Handlarnas AB* noterar beträffande det av kommittén föreslagna allmänhetsbegreppet att det i ICA-rörelsen finns cirka 2 100 butiker och att antalet finansiella mellanhavanden mellan ICA-koncernen och butiksföretagen (utanför den egentliga ICA-koncernen) i nuvarande näringsverksamhet regelmässigt överstiger 1 000. Bolaget delar inte kommitténs uppfattning att finansiering till en större krets än 1 000 personer är skyddsvärd och därför behöver regleras. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot kommitténs förslag.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansbolagens Förening* ifrågasätter promemorians bedömning i fråga om normal likviditetsförvaltning. Föreningen menar att i större företag torde den normala likviditetsförvaltningen kunna drivas med betydande varaktighet och regelbundenhet samt vara av stor omfattning. Föreningen menar att inte ens en omfattande likviditetsförvaltning bör anses kunna utgöra finansieringsrörelse beroende på att den ändå inte kan sägas utgöra självständig näringsverksamhet. Avgörande är enligt föreningen syftet med verksamheten. Om detta är att förvalta ett företags likviditetsöverskott föreligger inte finansieringsrörelse. Om syftet i stället är att som en särskild verksamhet tillhandahålla finansiering föreligger finansieringsrörelse, om det dessutom ingår i verksamheten att låna upp medel från allmänheten på angivet sätt.

Skälen för regeringens förslag: Om det görs en jämförelse mellan den föreslagna definitionen av finansieringsrörelse och gällande rätt framgår att vissa av de i dag gällande undantagen över huvud taget inte omfattas av den föreslagna definitionen av finansieringsrörelse. I dessa fall kan undantagen alltså utgå.

Ett av de undantag som avses är undantaget för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet. Kommittén konstaterar endast helt kort att statliga och kommunala myndigheter är undantagna från till-

ståndsplikt enligt gällande rätt och att de så bör förbli. Det kan emellertid noteras att kreditinstitutsdefinitionen i EG-rätten tar sikte på verksamheten som sådan och inte gör något generellt undantag för verksamheter som bedrivs av nämnda myndigheter. Finansiell verksamhet som drivs av statliga eller kommunala myndigheter torde emellertid som regel vara att betrakta som ett led i statens eller kommunens verksamhet. När stat eller kommun lånar upp till sig själv eller slussar krediter till olika delar av verksamheten omfattas rörelsen inte av definitionen av finansieringsrörelse. Om myndigheterna driver annan finansiell verksamhet bör den emellertid behandlas på samma sätt som när verksamheten drivs i annan associationsform. I stället för att göra ett generellt undantag för statlig eller kommunal verksamhet bör därför varje verksamhetsgren prövas för sig och undantag göras i den omfattning som anses nödvändigt. Det generella undantaget för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet bör därför utgå. I överensstämmelse med vad som gäller enligt bankrörelselagen bör dock lagen inte tillämpas på verksamhet som drivs av Riksbanken eller Riksgäldskontoret.

Lagen om finansieringsverksamhet undantar vidare från tillståndsplikt finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov endast inom en grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten (1 kap. 3 § första stycket 4). Som tidigare nämnts föreslår emellertid kommittén att enbart finansiering till allmänheten skall vara tillståndspliktig. Med den av kommittén föreslagna tolkningen av allmänhetsbegreppet omfattas inte en grupp näringsidkare bestående av omkring 1 000 företag av kravet på tillstånd. Även om detta förslag inte följs blir dock slutsatsen densamma, dvs. att det inte är nödvändigt med ett uttryckligt undantag. Den bedömningen grundar sig på att verksamheten över huvud taget inte är tillståndspliktig om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten. Beträffande den närmare innebörden av allmänhetsbegreppet hänvisas till författningsskomentaren till definitionen av finansieringsrörelse.

Till de undantag som nu avses hör också undantaget för normal likviditetsförvaltning (1 kap. 3 § första stycket 5). I likviditetsförvaltning ingår som regel köp av värdepapper. Enligt den bedömning som görs i promemorian är köp av värdepapper inte att betrakta som finansieringsrörelse. Den delen av likviditetsförvaltningen är därför normalt inte något problem. Likviditetsförvaltning i vilken ingår kreditgivning (och mottagande av medel från allmänheten) torde enligt promemorian som regel inte förekomma med sådan varaktighet, omfattning och regelbundenhet att verksamheten blir att bedöma som finansieringsrörelse. *Finansbolagens Förening* menar att i större bolag kan den normala likviditetsförvaltningen drivas med betydande varaktighet och regelbundenhet samt vara av stor omfattning. Föreningen ifrågasätter därför promemorians bedömning och menar att inte ens omfattande likviditetsförvaltning bör kunna utgöra finansieringsrörelse beroende på att den ändå inte kan sägas utgöra självständig näringsverksamhet. Regeringen, som delar promemorians uppfattning, anser emellertid att detta skulle föra för långt. Även verksamhet som är underordnad annan verksamhet, men som sker med tillräcklig regelbundenhet, varaktighet och omfattning, bör som regel omfattas av definitionen och också fordra tillstånd. Det är alltså inte syftet (normal likviditetsförvaltning) utan verksamhetens omfattning, som är

avgörande för om verksamheten fordrar tillstånd eller inte. Det krävs därför inte något undantag för normal likviditetsförvaltning (jfr 1 kap. 3 § första stycket 5). Denna bedömning överensstämmer med kommitténs och promemorians förslag.

Dessutom undantas i lagen om finansieringsverksamhet vissa specifika företag och stiftelser från tillståndsplikt om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten (1 kap. 3 § första stycket 8–10). Genom förslaget kommer bara verksamhet som finansieras med återbetalningspliktiga medel från allmänheten att fordra tillstånd. Nämnade undantagsbestämmelser har därmed blivit överflödiga och bör avskaffas. Även detta stämmer i sak överens med vad kommittén föreslår.

5.4.4.2 Vissa verksamheter som är reglerade i annan lagstiftning

Regeringens förslag: Tillstånd att driva finansieringsrörelse behövs inte för svenska banker eller för utländska bankföretag som har tillstånd att driva bankrörelse här. Tillstånd behövs inte heller för försäkringsföretag, värdepappersbolag eller ett utländskt företag som driver värdepappersrörelse i Sverige, Svenska skeppshypotekskassan eller pantbanker i den utsträckning det är tillåtet enligt den för dem tillämpliga särskilda lagstiftningen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, men avser endast svenska företag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansbolagens Förening* anser att även banker, värdepappersbolag och försäkringsföretag skall behöva tillstånd för att driva finansieringsrörelse. Föreningen anser att eftersom en bank enligt bankdefinitionen i promemorians förslag inte behöver lämna kredit, kan det framstå som systematiskt oegentligt att ett sådant företag skall få driva finansieringsrörelse utan tillstånd. Föreningen ifrågasätter om det inte är att föredra att kräva tillstånd för finansieringsrörelse som drivs av svenska försäkringsbolag och svenska värdepappersbolag. Beträffande utländska försäkringsföretag och värdepappersföretag noterar föreningen att förslaget inte innehåller några regler om dessa utländska företagstypers möjlighet att driva finansieringsrörelse i Sverige. Därmed framstår regleringen som ofullständig och – såvitt avser utländska bankföretag – som motstridig. Därutöver anser föreningen att samma tillståndskrav bör gälla för utländska företag som svenska. Undantag bör endast gälla i den mån Sverige genom avtal med främmande stat förbundit sig att ge utländska företag tillträde till den svenska marknaden.

Skälen för regeringens förslag: Det måste betraktas som en naturlig utgångspunkt att *bankernas* rörelse regleras i särskild ordning i den föreslagna lagen. Med ett tillstånd att driva bankrörelse följer en möjlighet att ägna sig åt viss närmare angiven verksamhet, däribland kreditgivning (se avsnitt 8.6.2). Om banken får driva finansieringsrörelse prövas inom ramen för det tillståndet. Regleringen av banker är åtminstone lika långtgående

ende som för kreditmarknadsföretag. Regeringen delar därför inte *Finansbolagens Förenings* uppfattning att det dessutom finns anledning att kräva ett särskilt tillstånd att driva finansieringsrörelse.

Likaså är det naturligt att *försäkringsföretagens* kreditgivning behandlas i försäkringsrörelselagen (1982:713). Det är den lagen som anger ramarna för försäkringsföretagens kreditgivning. Till skillnad från *Finansbolagens Förening* anser regeringen därför att även försäkringsföretagens kreditgivning bör undantas från tillståndsplikten för att driva finansieringsrörelse.

Värdepappersbolag får med Finansinspektionens tillstånd som ett led i rörelsen "lämna kunder kredit mot säkerhet för placeringar i finansiella instrument för att underlätta värdepappersrörelsen" (3 kap. 4 § första stycket 5 lagen [1991:981] om värdepappersrörelse). Regeringen menar att värdepappersbolagen inte skall behöva tillstånd också enligt reglerna för finansieringsrörelse. Värdepappersbolag får också ställa garantier vid emissioner av värdepapper men denna verksamhet faller inte under definitionen av finansieringsrörelse.

Även *Svenska skeppshypotekskassans* finansieringsverksamhet enligt lagen (1980:1097) om Svenska Skeppshypotekskassan bör undantas. Kassans verksamhet har uttryckligen undantagits från tillämpningen av kreditinstitutsdirektivet (se artikel 2).

Inte heller *pantbanker* bör omfattas av reglerna för finansieringsrörelse. Pantbankernas kreditgivning är reglerad i pantbankslagen (1995:1000). Lagstiftningen behandlar inte pantbankernas finansiering eller soliditet utan tar närmast sikte på olika ordningsfrågor. I lagen definieras pantbanksverksamhet som näringsverksamhet med ändamål att lämna krediter åt konsumenter mot panträtt huvudsakligen i lösöre (1 §). Panten skall vara den enda säkerheten för lånet och låntagaren blir inte personligen betalningsansvarig för lånet (8 §). Lånetiden får inte överstiga ett år (12 §). En pantbank får inte driva någon annan verksamhet vid sidan av pantbanksverksamhet än att själv vid försäljning på offentlig auktion köpa panten (6 och 20 §§). Pantbankernas verksamhet är inte skyddsvärd från aspekten att skydda kapitalförsörjningen och det behövs därför inte en reglering av deras soliditet. Detta innebär inte någon förändring, eftersom pantbanksverksamhet är undantagen från tillståndsplikt enligt gällande rätt.

De nu nämnda och av kommittén föreslagna undantagen omfattar emellertid endast svenska banker, försäkringsföretag och värdepappersbolag. Utländska bankföretag som har fått tillstånd att inrätta en filial för att driva bankrörelse, kan emellertid också driva verksamhet i Sverige som faller under definitionen av finansieringsrörelse. Som ytterligare exempel kan nämnas att ett utländskt företag hemmahörande utanför EES som har fått tillstånd att driva värdepappersrörelse här, kan ägna sig åt inlåning och kreditgivning i kombination (3 kap. 4 § lagen om värdepappersrörelse). Det framstår därför som rimligt att utforma bestämmelsen så att den i tillämpliga delar gäller även för de ovan nämnda svenska företagens utländska motsvarigheter. Det vore diskriminerande att behandla de utländska företagen sämre än de svenska. Regeringen delar alltså inte *Finansbolagens Förenings* uppfattning att utländska bankföretag, värdepappersföretag och försäkringsföretag som regel skall ha tillstånd för att driva finansieringsrörelse. Detta bör gälla för såväl företag

hemmahörande inom EES som utanför. Det bör i detta sammanhang noteras att detta ingalunda innebär att företagen får driva verksamheten helt okontrollerat i Sverige. De får nämligen endast driva verksamhet i Sverige enligt de regler som gäller för respektive företagstyp, t.ex. såvitt avser filialetableringar. För en filial till en bank hemmahörande utanför EES skall det alltså ha meddelats ett tillstånd att i Sverige etablera en bankfilial för att undantaget skall gälla.

En undantagsregel utformas lämpligen genom att det i lag anges att tillstånd att driva finansieringsrörelse inte behövs för svenska banker eller för utländska bankföretag som har tillstånd att driva bankrörelse här. Tillstånd behövs inte heller för försäkringsföretag, värdepappersbolag eller ett utländskt företag som driver värdepappersrörelse i Sverige, Svenska skeppshypotekskassan eller pantbanker i den utsträckning det är tillåtet enligt den för dem tillämpliga särskilda lagstiftningen.

5.4.4.3 Finansiering av varor och tjänster

Regeringens förslag: Tillstånd att driva finansieringsrörelse behövs inte för ett företag som tillhandahåller finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget.

Det nuvarande undantaget i bankrörelselagen för mottagande av kundmedel skall avskaffas.

Kommitténs förslag: Kommitténs undantag omfattar finansiering av varor och tjänster ”i något led”, dvs. det är inte någon skillnad om finansieringen sker vid försäljning direkt från det tillverkande företaget till köparen eller om finansiering sker från tillverkaren till ett senare led i distributionskedjan. Kommitténs undantag omfattar även finansiering av varor och tjänster som tillhandahålls av ett företag som ingår i samma koncern eller i samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap som det finansierande företaget. Dessutom gör kommittén undantag för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillingen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Beträffande kommitténs tolkning av begreppet betalningsanstånd i fråga om kontokortskrediter anser *Finansinspektionen* att frågan om det är selektivt eller generellt betalssystem kan medföra avsevärda gränsdragningsproblem när det skall bedömas om kontokortskrediter är undantagna från tillståndsplikt enligt undantaget för handelskrediter. *Konkurrensverket* riktar kritik mot att finansiering i syfte att främja försäljningen av egentillverkade produkter på grund av gränsdragningsproblem omfattas av regleringen när fristående finansiärer anordnar finansieringen. *Konsumentverket* har inget att erinra mot kommitténs förslag och instämmer i kommitténs bedömning att kontokortskreditverksamhet i selektiva system kan undantas från tillståndsplikt och att kortkrediter knutna till generella system bör utgöra tillståndspliktig verksamhet. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* pekar på att kommittén genom att göra undantag för ”finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillning” etc. gör undantag för en viss finansieringsmetod

och menar att detta ger ett förvirrat intryck, eftersom detta inte i tidigare paragrafer angetts som tillståndspliktigt. *Finansbolagens Förening* biträder kommitténs förslag men ser dock inte någon egentlig skillnad mellan finansiering av självständiga återförsäljare och finansiering av främmande varor i samband med avsättning av egna produkter. Därför anser föreningen att det inte heller behöver upprätthållas något tillståndskrav vid finansiering av självständiga återförsäljare. Föreningen efterlyser vidare att undantagets räckvidd tydligare regleras i lag, t.ex. så att det klargörs att undantaget är tillämpligt även i de fall främmande varor inkluderas i finansieringen, oavsett värdet av dessa och oavsett vem som säljer dem, att undantaget är tillämpligt vid finansiering av återförsäljare, självständiga eller inte, och i vilken utsträckning undantaget är tillämpligt i exklusiva kontokortssystem. *ICA Handlarnas AB* menar att ICA-koncernens kontokortsverksamhet inte är att anse som skyddsvärd och därmed bör stå utanför lagreglering.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* anser att den nuvarande bestämmelsen i 1 kap. 2 a § bankrörelselagen om mottagande av kundmedel skall behållas. Det samma vill *Konkurrensverket*, som anför att möjligheten för detaljhandelsföretag att ta emot kundmedel på konto har varit positiv för konkurrensen. Möjligheten har inte, såvitt är känt för verket, varit förknippad med några problem. *Finansbolagens Förening* anser att det bör klarläggas att den tillståndsfria finansieringen får – utan beloppsgräns – omfatta varor och tjänster som säljs av annat företag men som har ett naturligt samband med en ”huvudvara” som säljs/finansieras av det finansierande företaget. Föreningen anser också att det är nödvändigt att införa ett undantag från tillståndsplikt för de fall i vilka en koncern fungerar som en enhet men delar upp skilda verksamheter i olika juridiska personer och där finansieringen tillhandahålls av ett koncernföretag samtidigt som tjänsterna erbjuds eller varorna säljs av andra företag inom koncernen.

Skälen för regeringens förslag

Gällande rätt

Det är vanligt förekommande att en säljare, i stället för att ta kontant betalt för en vara eller en tjänst, t.ex. ger kunden kredit eller leasar ut egendomen.

Enligt gällande rätt (1 kap. 3 § första stycket 2 och 3 LFV) krävs inte tillstånd för finansieringsverksamhet som

- avser finansiering endast i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget, eller
- avser finansiering endast i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av annat företag i samma koncern eller med annat nära samband och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

Nära samband anses finnas om företagen leds av samma eller i huvudsak samma personer eller om vinsten av företagets verksamhet helt eller till betydande del skall, direkt eller indirekt, tillfalla samma eller i huvudsak samma personer.

Försäljning av egendom eller tjänster där köparen medges anstånd med att betala är en form av finansiering, som ibland betecknas handelskrediter. Anstånd med betalning förekommer i många former. Det är t.ex. vanligt att en säljare tillhandahåller varor eller tjänster på villkor som innebär att köparen skall betala inom en viss kortare tid mot faktura. Som *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* påpekar anses detta dock inte utgöra kreditgivning enligt den nu föreslagna definitionen av finansieringsrörelse (se författningskommentaren till definitionen).

Det kan dock tänkas att även köpare av mycket stora anläggningar, t.ex. vattenkraftverk eller pappersmaskiner, medges anstånd med betalningen under lång tid, kanske tiotals år. Funktionellt innebär detta en form av finansiering av köparen. Enligt kommittén är denna typ av verksamhet i regel inte skyddsvärd, eftersom köparen vanligtvis inte påverkas av säljarens fallissemang; avbetalningskontraktet fortsätter att gälla som förut och köpet är i regel en engångsföreteelse. Detta gäller oavsett om det rör sig om varor som säljaren själv producerat eller sådana som denne köpt in för vidareförsäljning. Det är därför inte motiverat med reglering från systemskyddssynpunkt. Däremot kan det från konsumentskyddssynpunkt vara motiverat att denna verksamhet, om den riktas mot konsumenter, omfattas av konsumentkreditlagen, såsom också är fallet. Mot denna bakgrund föreslår kommittén att tillstånd inte skall krävas för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillingen. Här bedöms dock att dessa anstånd skall behandlas på samma sätt som finansiering av varor och tjänster i övrigt, vilket framgår av vad som sägs nedan. Något särskilt undantag skall alltså inte göras för denna typ av betalningsanstånd.

Finansiering av varor och tjänster

För producerande företag finns ibland ett behov av, utöver möjligheten att sälja med betalningsanstånd, att finansiera avsättningen av egentillverkade produkter. Vanligast torde detta vara när det gäller större maskiner och liknande, t.ex. lastbilar och traktorer, men även för andra produkter och tjänster finns ett behov. Försäljningen sker ofta via ett återförsäljarnät. Finansieringsbehovet finns både gentemot de återförsäljare som har behov av att ha ett lager av kapitalkrävande visningsobjekt hemma och gentemot slutkunderna. En varierande uppsättning finansieringslösningar kan användas för att främja avsättningen av de egna produkterna.

Kommittén konstaterar att gemensamt för finansieringsformer som har till syfte att underlätta försäljningen av egentillverkade produkter är att de har så lågt skyddsvärde att de inte föranleder reglering. Det är inte någon skillnad mellan om finansieringen sker vid en försäljning direkt från det tillverkande företaget till köparen eller om finansieringen sker från tillverkaren till senare led i distributionskedjan. Inte heller spelar det någon roll för bedömningen av skyddsvärdet om finansieringen sker från det tillverkande företaget eller från ett annat företag som ingår i samma koncern eller grupp som det tillverkande företaget. Enligt kommittén kan det till och med sägas att det egentligen inte har någon avgörande betydelse för skyddsvärdet om det är ett företag som inte tillhör det tillver-

kande företagets koncern eller grupp som anordnar finansieringen, men om även sådana finansiärer undantogs från reglering skulle gräns-dragningsproblemen till andra typer av finansieringsföretag bli alltför stora.

Mot denna bakgrund föreslår kommittén att tillstånd inte skall krävas för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskilling eller finansiering i samband med avsättning i något led av varor som framställs eller säljs av ett företag eller i samband med tjänster som säljs av företaget. Detsamma gäller om ett annat företag står för finansieringen och detta företag ingår i samma koncern eller samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap som det i första meningen nämnda företaget. Undantaget gäller också i de fall då verksamheten kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten.

Här noteras inledningsvis att kommitténs resonemang enbart kretsar kring den del av begreppet finansieringsrörelse som avser kreditgivning och liknande finansiering. Med den definition av finansieringsrörelse som här föreslås kommer kreditgivningen över huvud taget inte att omfattas av tillståndsplikt om den inte kombineras med mottagande av medel från allmänheten. Kommitténs förslag innebär emellertid att verksamheten inte fordrar tillstånd ens om den finansieras genom upplåning från allmänheten.

I gällande rätt undantas från tillståndsplikt finansieringsverksamhet som består av finansiering av produkter som tillverkas eller säljs av företaget i fråga. Undantaget gäller även för det fall att det i företaget förekommer upplåning från allmänheten. Som också föreslås av kommittén bör denna ordning behållas. Kommittén menar emellertid att undantaget skall gälla för avsättning i något led. Kommittén gör alltså inte någon skillnad mellan det fall att finansieringen sker vid en försäljning från det tillverkande företaget till köparen eller om finansieringen sker från tillverkaren vid försäljning i ett senare led i distributionskedjan. Detta förslags förenlighet med EG-rätten kommenteras inte närmare av kommittén. I promemorian bedöms det dock inte vara möjligt att medge ett företag som någon gång avhänt sig en produkt obegränsade möjligheter att finansiera slutkunder i olika led med medel som tagits emot från allmänheten. Regeringen delar denna bedömning. Som nyss nämnts är dock företaget oförhindrat att tillhandahålla finansieringen med medel som anskaffats på annat sätt.

I gällande rätt görs också undantag för finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av ett annat företag i samma koncern eller med annat nära samband. Detta undantag gäller dock enbart om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten. Även kommitténs förslag undantar finansiering som tillhandahålls av ett annat koncernföretag eller av ett företag som ingår i samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap, men kommittén medger att denna verksamhet finansieras genom upplåning från allmänheten. I promemorian görs bedömningen att detta innebär en förändring av gällande rätt som inte är förenlig med EG-rättens definition av kreditinstitut och att kommitténs förslag i den delen därför inte bör genomföras. Mot detta har *Finansbolagens Förening* invänt att det är nödvändigt att införa ett undantag från tillståndskrav för de fall i vilka en koncern fungerar som en enhet men delar upp verksamheten i skilda juridiska personer och där finansieringen tillhandahålls av ett av koncernfö-

retagen samtidigt som tjänsterna erbjuds eller varorna säljs av annat eller andra företag inom koncernen. Regeringen har i och för sig viss förståelse för föreningens synpunkt att koncernen ur den ifrågavarande aspekten bör behandlas som en enhet, men anser att övervägande skäl talar för den bedömning som görs i promemorian.

Som kommittén pekar på förekommer det att det tillverkande företags produkt behöver specialdesignas för slutkundens behov genom att kompletteras med olika tillbehör. Det kan t.ex. gälla lastbilsschassin som är avsedda att byggas på med flak, kranar eller tankar av olika utföranden och även olika hyttlösningar. Det kan till och med förekomma att specialutrustningen eller tillbehören betingar ett högre pris än basprodukten. Även om det i viss mån blir fråga om finansiering av produkter tillverkade av andra förändrar detta inte innebörden av verksamheten. Det finns därför inte anledning att upprätthålla något strikt krav på att huvuddelen av produkten skall vara tillverkad av finansiären. Även om en större del av värdet hänförs till externt levererad utrustning finns inte skäl mot att tillämpa samma principer. Det avgörande bör vara om det fortfarande kan betraktas som en av leverantören tillhandahållen vara eller tjänst. Det bedöms dock inte lämpligt att – som *Finansbolagens Förening* föreslår – ta in ett sådant förtydligande i lagtexten. Att det skall vara fråga om en vara eller tjänst som tillhandahålls av leverantören framgår redan av lagtexten. De olika variabler som kan spela in bör däremot inte preciseras ytterligare. I stället bör bedömningen överlämnas till rättstillämpningen.

Mot bakgrund av vad Finansbolagens Förening anför i remissvaret över promemorian, vill regeringen tillägga att avsikten inte är att finansiären löpande skall finansiera andra leverantörers kompletterade varor eller tjänster, även om de har ett naturligt samband med av finansiären levererade ursprungsvaor eller ursprungstjänster.

Särskilt om anstånd via kontokortskrediter

Kontokortskrediter kännetecknas av att kontoinnehavaren har rätt till att intill ett visst i förväg bestämt belopp få kredit vid köp av varor hos säljare som har anslutit sig till det kontokortssystem till vilket köparens kort är knutet. En del kontokortssystem administreras av säljarna själva medan andra finansieras och administreras av ett företag som är fristående i förhållande till de företag som är knutna till systemet. En del system är endast knutna till vissa försäljningsföretag medan andra står öppna för olika branscher och företag. Enligt kommittén är kontokortskrediter som kan användas hos en viss säljare närmast att betrakta som anstånd med betalningen och skall därför inte vara tillståndspliktiga. En kontokortskredit som är knuten till ett generellt system är emellertid enligt kommittén närmast att betrakta som en kredit och skall utgöra tillståndspliktig verksamhet. Genom detta förslag kommer exempelvis utfärdande av vissa kort som används enbart inom en livsmedelskedja inte att fordra tillstånd, medan motsvarande inte gäller för de generella korten som utfärdas av banker.

Som *Finansinspektionen* påpekar kan den föreslagna regleringen ge upphov till gränsdragningsproblem. Dessutom skulle det föra alltför långt att medge att upplåning från allmänheten kombineras med kreditgivning i nu beskrivna fall utan att det kräver tillstånd. Följden av detta resone-

mang blir att dessa företagsgrupper inte längre kommer att omfattas av någon uttrycklig undantagsbestämmelse. Detta förhindrar dock inte att de lämnar kredit så länge verksamheten inte kombineras med upplåning från allmänheten.

Detta ställningstagande får också betydelse för möjligheten att fortsättningsvis ta emot s.k. kundmedel och kombinera detta med kreditgivning. Enligt 1 kap. 2 a § BRL anses mottagande av kundmedel på konto inte utgöra inlåning om behållningen uppgår till högst 15 000 kronor och behållningen är tillgänglig för kunden endast för betalning av varor och tjänster som framställs eller säljs av företaget eller av ett annat företag som ingår i samma koncern eller i samma företagsgrupp med nära ekonomisk samhörighet eller i samband med att kontoförhållandet upphör. Som framgår av avsnitt 12.2.3 om informationsplikt enligt den föreslagna lagen om inlåningsverksamhet anses s.k. kundmedel vara återbetalningspliktiga medel som tagits emot från allmänheten enligt den lagens mening. Detta motiveras i avsnitt 12.2.3 med att det inte finns någon skyldighet för insättaren att använda kundmedlen för att betala framtida inköp, men att det finns en skyldighet för berörda företag att återbetala insatta medel på kundens begäran. Denna bedömning skiljer sig alltså från den som görs i gällande rätt. Av detta följer också att företag som tar emot sådana medel på konto och samtidigt lämnar kredit anses driva finansieringsrörelse. Mot bakgrund av att något särskilt undantag inte föreslås för den rörelsen kommer den alltså att fordra tillstånd. Till skillnad från *Finansinspektionen* och *Konkurrensverket* anser regeringen alltså att undantaget för kundmedel inte skall behållas.

Finansinspektionen har i en skrivelse den 1 oktober 1999 (dnr Fi 1999/3831) anfört att den innebörd som i 1 kap. 2 a § BRL getts uttrycket ”företagsgrupp med nära ekonomisk samhörighet” är omotiverat snäv och att det är angeläget att frågan om förutsättningarna att ta emot kundmedel ges prioritet i behandlingen av kommitténs betänkande. Den fråga som inspektionen tar upp faller emellertid genom att bestämmelsen i 1 kap. 2 a § BRL utmönstras.

5.4.4.4 Koncernfinansiering

Regeringens förslag: Tillstånd att driva finansieringsrörelse behövs inte för ett företag som med medel som mottagits från allmänheten finansierar andra företag som ingår i samma koncern eller motsvarande utländska företagsgrupp, om inte finansieringen avser ett företag som ägnar sig åt kreditgivning eller annan kreditliknande verksamhet.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag innehåller inte någon motsvarande bestämmelse. Av kommitténs förslag att enbart kreditgivning till allmänheten anses vara finansieringsrörelse följer dock att finansiering av en grupp koncernföretag, maximalt omkring 1 000, inte omfattas av regleringen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansbolagens Förening* anser att finansiering inom koncerner inte skall fordra

tillstånd. *ICA Handlarnas AB* delar inte kommitténs uppfattning att finansiering till en större krets än 1 000 personer är skyddsvärd och behöver regleras.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: Enligt *Finansinspektionens* mening är det angeläget att det av lagtexten klart framgår att koncernbegreppet inte skall begränsas till sådana koncerner där moderbolaget är svenskt. *Finansbolagens Förening* välkomnar att koncernintern finansiering inte skall kräva tillstånd även om medlen anskaffas från allmänheten. Föreningen ifrågasätter dock om det är behövt att uppställa tillståndskrav både för det koncernföretag som lånar upp och det som lånar ut och menar att inget av företagen skall behöva tillstånd (se även avsnitt 5.4.3). *Svenskt Näringsliv* kan acceptera att ett bolag som indirekt lånar upp medel från allmänheten (genom internbanken) och som ger externa kunder kredit behöver tillstånd för sin verksamhet (se avsnitt 5.4.3), men anser att det är svårt att förstå varför en internbank som lånar ut medel till andra koncernbolag, vilka i sin tur ägnar sig åt kreditgivning skall behöva tillstånd. Det är inte ovanligt att större företag har s.k. internbanker. En sådan bank kan ha till uppgift bl.a. att låna upp medel från externa långivare för vidareutlåning inom koncernen. En sådan internbank behöver med nuvarande lagstiftning inget tillstånd för sin verksamhet.

Skälen för regeringens förslag: Det är vanligt förekommande att industriföretag ingår i en större koncern och att man inom koncernen valt att koncentrera den finansiella verksamheten till ett enda företag (s.k. internbank). I internbankens uppgifter kan ingå kreditgivning till övriga koncernföretag som finansieras bl.a. genom utgivande av obligationer.

Internbanken ägnar sig rent faktiskt åt kreditgivning och skulle om resonemanget stannade där kunna anses driva finansieringsrörelse. Den kreditgivning som internbanken ägnar sig åt är emellertid enbart en följd av att övriga koncernföretag inte sköter sin egen upplåning utan har överlåtit denna uppgift till internbanken. Internbankens verksamhet har alltså inte någon självständig betydelse vid sidan av koncernens samlade verksamhet utan är enbart ett resultat av den valda organisatoriska strukturen.

Kommittén gör bedömningen att erbjudanden som riktar sig till en begränsad krets av personer inte kan anses rikta sig till allmänheten. Med begränsad krets avses främst en till antalet begränsad krets, alltså inte begränsad till medlemskap i en organisation eller dylikt. Finansieringsverksamhet som endast riktar sig till en krets av företag som själva bildat finansieringsföretaget i syfte att underlätta sin egen finansiering är inte skyddsvärd om kretsen inte är för vid. Kommitténs bedömning grundas på att de andra företagen snabbt kan starta ett nytt finansieringsföretag om det gamla fallerar. Oavsett organisationsform bör det finnas en absolut storleksgräns för vad som kan betraktas som en verksamhet som inte vänder sig till allmänheten. Kommittén sätter härvid gränsen vid omkring 1 000 personer (fysiska eller juridiska). Har kunderna eller finansiärerna av en verksamhet inget organisatoriskt samband bör den antalsmässiga gränsen sättas betydligt lägre.

Vi anser att utgångspunkten bör vara att bortse från den organisatoriska strukturen och i stället se till det yttersta syftet (funktionen) med verksamheten. Om hela koncernens verksamhet samlats i ett enda företag

hade verksamheten inte fordrat tillstånd. Bedömningen bör inte bli en annan enbart för att verksamheten delas upp mellan flera olika företag. Internbankens verksamhet bör alltså kunna undantas från tillståndsplikt och detta oavsett koncernens storlek. Detta bör inte vara begränsat till sådana koncerner i vilka moderföretaget är svenskt. Detta skall ses mot bakgrund av att det knappast är rimligt att ett företag som lämnar krediter till andra koncernföretag med säte i Sverige inte skall fordra tillstånd, men att tillstånd skall krävas om företaget lämnar kredit till ett företag som har sitt säte utomlands. För att undanröja eventuella tveksamheter om detta bör, som *Finansinspektionen* förespråkar, lagtexten förtydligas på denna punkt genom en uttrycklig hänvisning till att bestämmelsen är tillämplig inte enbart på företag inom en koncern utan även på motsvarande utländska företagsgrupp.

I promemorian väljs en lösning som innebär att det inte görs undantag från tillståndsplikten för ett företag som tar emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten och som lämnar kredit till ett annat koncernföretag som i sin tur ägnar sig åt kreditgivning, leasing eller liknande. Regeringen delar inte *Finansbolagens Förenings* och *Svenskt Näringslivs* uppfattningar att detta är att gå för långt. Ur ett kreditförsörjningsperspektiv kan det visserligen uppfattas som tillräckligt att reglera det kreditgivande företaget. Genom att det kreditgivande företaget står under tillsyn skyddas också investerarna i det upplånande bolaget. Det är emellertid inte rimligt att en central del av verksamheten undandras tillsynen genom att verksamheten delas upp i två bolag. Det är inte tillräckligt att det upplånande bolagets verksamhet faller under prospektreglerna eller den föreslagna lagen om inlåningsverksamhet.

Ett annat alternativ skulle vara att göra skillnad mellan finansiella och icke-finansiella koncerner och föreskriva att tillstånd för det upplånande bolaget aldrig behövs om det utgör en del av en icke-finansiell koncern. Finansiell verksamhet som endast utgör en mindre del av en icke-finansiell koncern kan dock enskilt sett vara förhållandevis stor i jämförelse med motsvarande verksamhet i enskilda företag på samma marknad. Hade den verksamheten legat i ett och samma bolag hade den dessutom i sin helhet varit tillståndspliktig. Att göra skillnad mellan finansiella och icke-finansiella koncerner framstår därför inte som en lämplig lösning.

Regeringen, som är medveten om att kapitalflödena i en koncern kan vara svåra att följa, anser dock att det bör vara möjligt att organisera verksamheten i en koncern så att det kreditgivande bolaget sköter sin egen upplåning, eventuellt med stöd av internbanken. En annan lösning är att ett annat bolag än internbanken sköter upplåningen. Det bör framhållas att det företag som lånar upp medel från allmänheten inte undgår tillståndsplikten genom att dela upp sin verksamhet i två portföljer; en med medel som mottagits från allmänheten och en innehållande andra medel. Det torde i stället krävas att verksamheten delas upp mellan olika företag.

Regeringen, som inte ser något skäl att gå ifrån promemorians bedömning, anser därför att tillstånd att driva finansieringsrörelse inte skall behövas för ett företag som med medel som mottagits från allmänheten finansierar andra företag som ingår i samma koncern eller motsvarande utländska företagsgrupp, om inte finansieringen avser ett företag som har

5.4.4.5 Vissa spar- och låneföreningar

Regeringens förslag: Tillstånd behövs inte för finansieringsrörelse som drivs av en ekonomisk förening eller motsvarande utländskt företag, om föreningen eller företaget

1. som medlemmar vid varje tillfälle har högst 1 000 fysiska personer,

2. som medlemmar antar bara personer som ingår i en i förväg identifierbar begränsad krets och denna krets anges i stadgarna,

3. tar emot återbetalningspliktiga medel bara från medlemmarna eller från finansiella företag,

4. har till ändamål att bara med sådana medel som avses i 3 tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna.

Ett företag som driver verksamhet som fordrar tillstånd utan att ha ett sådant tillstånd skall kunna tvångslikvideras om företaget inte följer ett föreläggande att upphöra med verksamheten.

Kommitténs förslag: Kommittén saknar en motsvarande bestämmelse. Kommittén föreslår dock att enbart finansiering till allmänheten skall anses utgöra finansieringsrörelse. Eftersom en begränsad krets med någon form av intressegemenskap inte skall betraktas som utgörande allmänheten träffas inte finansiering till en sådan krets av definitionen av finansieringsrörelse.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Remissinstanserna har inte några invändningar mot kommitténs förslag såvitt avser effekten för spar- och låneföreningar.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansbolagens Förening* tillstyrker förslaget. Föreningen menar att föreningarna kan fylla ett berättigat behov och att eventuellt missbruk av undantaget bör hanteras som andra överträdelse mot lagen. *JAK Riksförening Södra (JAK)* anser att undantaget bör vara tillämpligt inte enbart på ekonomiska föreningar utan även på ideella föreningar. *JAK* och *Nordiska Sparlån* menar vidare att antalet medlemmar inte bör begränsas till 1 000 fysiska personer. *JAK* anser att den bör kunna uppgå till 10 000 personer eller 3 000 hushåll, varav antalet juridiska personer inte får överstiga hälften av det förstnämnda. *Nordiska Sparlån* anser att om det över huvud taget skall finnas någon gräns skall den uppgå till 5 000 personer. *JAK* och *Nordiska Sparlån* anser vidare att rekvisitet ”en i förväg identifierbar begränsad krets” bör utgå. De menar att bestämmelsen står i strid med förbudet i 3 kap. 1 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar att vägra någon inträde som medlem. *JAK* anser vidare att bestämmelsen strider mot den grundläggande föreningsfriheten i 2 kap. 1 § regeringsformen. *JAK* ifrågasätter vidare om inte orden medlemmar och personer bör bytas ut mot kontohavare. För att komma till rätta med missbruk av undantagsbestämmelsen föreslår *Nordiska Sparlån* att det av spar- och låneföreningarnas namn klart skall framgå att de inte är någon EU-bank.

Nordiska Sparlån anser också att de föreningar vars verksamhet varit undantagna från tillståndsplikt sedan den 1 januari 1994 inte skall behöva tillstånd enligt den nya lagen.

Skälen för regeringens förslag: I bankrörelselagen definierades tidigare bankrörelse som verksamhet i vilken ingår inlåning från allmänheten på sådan räkning som bank allmänt använder. Genom en ändring i bankrörelselagen utmönstrades år 1996 allmänhetsbegreppet i bankrörelsedefinitionen. Samtidigt infördes en ändring i bankrörelselagen (1 kap. 2 b §) som innebär att bankrörelse inte skall anses förekomma när en ekonomisk förening (spar- och låneförening) bedriver inlåningsverksamhet, om föreningen

- tar emot insättningar endast från de egna medlemmarna,
- har till ändamål endast att med användande av medlemsinsättningar tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna,
- antar endast fysiska personer till medlemmar, samt
- har högst 1 000 medlemmar.

Samma slags verksamhet undantogs också från tillståndsplikt enligt lagen om finansieringsverksamhet (1 kap. 3 § första stycket 9).

Undantaget bedömdes möjligt eftersom en förening av den nämnda slaget inte ansågs vända sig till allmänheten i den mening som avses i kreditinstitutsdirektivet (prop. 1995/96:74 s. 107).

Nyss nämnda bestämmelser i bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet upphävdes emellertid den 1 juli 2000. Bakgrunden till denna åtgärd var att undantagsbestämmelserna missbrukats och att föreningar registrerats för att därefter användas för olika former av olaglig och brottslig verksamhet, framför allt utomlands. Av regeringens överväganden framgår bl.a. följande (prop. 1999/2000:101 s. 11).

”Av allt att döma förekommer sedan en tid tillbaka ett missbruk av undantagsbestämmelserna i 1 kap. 2 b § bankrörelselagen och 1 kap. 3 § första stycket 9 lagen om finansieringsverksamhet för små spar- och låneföreningar. Spar- och låneföreningar registreras hos PRV som ekonomiska föreningar och uppfyller därvid de formella krav som gäller för sådan registrering enligt lagen om ekonomiska föreningar. Missbruket består i att föreningarna i praktiken inte håller sig till den verksamhet som anges i stadgarna, dvs. att endast ta emot insättningar från medlemmar och tillgodose deras finansieringsbehov. I stället bedrivs verksamhet som går utöver de ramar som anges i de nämnda bestämmelserna i bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet och som därmed kräver auktorisation. Det finns starka indikationer på att vissa föreningar bedriver olika former av brottslig verksamhet utomlands, bl.a. investeringsbedrägerier. Dessutom finns tecken på att den otillåtna verksamheten tilltar i omfattning. För detta talar det faktum att sparkassor marknadsförs på Internet som en ”fantastisk” möjlighet att köpa sin egen ”EU-bank” i kombination med att antalet ansökningar om registrering av nya spar- och låneföreningar hos PRV har ökat påtagligt särskilt under de senaste månaderna. Tydligt finns det ett intresse för att gentemot personer utomlands bedriva otillåten, bankliknande verksamhet med stöd av den officiella status som en registrering hos PRV innebär.”

I samband med att undantaget för spar- och låneföreningar upphävdes ansåg Finansutskottet (bet. 1999/2000:FiU28) att det bör finnas möjlighet för seriösa spar- och låneföreningar att i kontrollerade former driva verksamhet även i fortsättningen. Även nytillkommande seriösa spar- och låneföreningar bör kunna få möjlighet att verka i lämpliga former.

Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att till all-

mänheten lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansierings- syfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Vidare görs bedömningen att erbjudanden som riktar sig till en begränsad krets av personer inte kan anses rikta sig till allmänheten. Med begränsad krets avses främst en till numerären begränsad krets, alltså inte begränsad till medlemskap i en organisation eller dylikt. Kommittén sätter härvid grän- sen vid omkring 1 000 personer (fysiska eller juridiska). Har kunderna eller finansiärerna av en verksamhet inget organisatoriskt samband bör den antalsmässiga gränsen sättas betydligt lägre.

Av författningskommentaren till definitionen av begreppet ”finansie- ringsrörelse” framgår att mottagande av medel från andra företag som ingår i samma koncern eller koncernliknande företagsgrupp inte anses mottagna från allmänheten. I det följande behandlas frågan om hur mot- svarande sammanslutningar av fysiska personer bör behandlas.

Den numerära avgränsningen

Kommitténs förslag innebär att det är möjligt för en förening att utan tillstånd kombinera mottagande av återbetalningspliktiga medel från all- mänheten med finansiering av en krets bestående av omkring 1 000 per- soner. Som nämns i avsnitt 5.4.3 följer promemorian inte detta kommit- téns förslag. Kommitténs tolkning av allmänhetsbegreppet innebär emellertid också att mottagande av återbetalningspliktiga medel från en krets av den angivna storleksordningen inte anses utgöra medel mottagna från allmänheten. Det motsvarar vad som tidigare gällde enligt undanta- get för spar- och låneföreningar. Mot bakgrund av de erfarenheter som redovisas i prop. 1999/2000:101 är det emellertid inte möjligt att utan ytterligare restriktioner undanta spar- och låneföreningar som vänder sig till 1 000 fysiska personer från tillståndsplikt. Ett möjligt angreppssätt skulle kunna vara att begränsa den krets som anses utgöra icke-allmän- heten till ett färre antal personer, t.ex. till 200. Detta torde dock inte vara tillräckligt för att begränsa risken för missbruk.

För att göra det möjligt för seriösa spar- och låneföreningar att driva finansieringsrörelse föreslås i promemorian en numerär begränsning till 1 000 fysiska personer. *JAK* och *Nordiska Sparlån* menar att medlems- antalet, om det över huvud taget skall finnas någon numerär begränsning, skall sättas betydligt högre och inte enbart avse fysiska personer. Reger- ingen anser dock att den begränsning till 1 000 personer som görs såväl i promemorian som i tidigare lagstiftningsärenden är en rimlig avgräns- ning (prop. 1995/96:74 s 108 f). Regeringen finner inte heller anledning att utvidga undantagsbestämmelsen till att omfatta juridiska personer. Den nuvarande begränsningen till fysiska personer skall bl.a. ses mot bakgrund av att man velat undvika att flera små spar- och låneföreningar slår sig samman i större federationer (prop. 1995/96:74 s. 109).

Promemorian utgår ifrån att enbart associationsformen ekonomisk fö- rening skall omfattas av undantaget från tillståndsplikt. *JAK* menar emellertid att även ideella föreningar bör kunna utnyttja det aktuella un- dantaget. Regeringen anser dock att en förening, som har till ändamål att tillgodose ett finansieringsbehov hos medlemmarna på det sätt som avses i undantaget, bör drivas i väl reglerad associationsform. Med andra ord bör undantaget förbehållas ekonomiska föreningar.

Den numerära begränsningen till 1 000 fysiska personer måste emellertid kombineras med ytterligare åtgärder. Prop. 2002/03:139

En i förväg identifierbar begränsad krets

Förutom en numerär begränsning bör det krävas att den krets som är aktuell utgör en begränsad personkrets, t.ex. anställda på en arbetsplats, personer i ett byalag etc. Förutom att det inte skall vara möjligt för vem som helst att delta bör gruppen vara homogen. En ekonomisk förening som står öppen för envar skulle med denna begränsning omfattas av tillståndsplikt. Att medlemmarna är bosatta inom ett bestämt geografiskt område kan inte anses vara tillräckligt. För att minska risken för missbruk bör det vara möjligt för svenska myndigheter att konstatera att en arbetsplats eller liknande som uppges verkligen existerar. Det skall alltså vara fråga om en i förväg identifierbar begränsad krets. Detta utesluter dock inte att en person kvarstår som medlem en viss tid efter det att anknytningen, t.ex. anställningen, har upphört, om stadgarna medger det.

JAK och *Nordiska Sparlån* anser att rekvisitet "en i förväg identifierbar begränsad krets" bör utgå eftersom bestämmelsen står i strid med förbudet i 3 kap.1 § lagen om ekonomiska föreningar att vägra någon inträde som medlem. Enligt nämnda bestämmelse får en ekonomisk förening inte vägra någon inträde som medlem om det inte finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet eller föreningens syfte eller annan orsak. Bestämmelsen utesluter emellertid inte bildandet av ekonomiska föreningar för en bestämd krets av personer, t.ex. personer bosatta inom ett visst område, personer som tillhör en viss yrkesgrupp eller personer som äger fastigheter i ett gruppområde. Om en person faller inom den krets av personer som föreningen enligt stadgarna kan omfatta, får han emellertid inte vägras inträde såvida man inte kan förvänta sig att han skall motverka föreningens intresse (Göran Grosskopf, *Ekonomiska föreningar, femte upplagan*, 1988 s. 13). Rekvisitet "en i förväg identifierbar begränsad krets" syftar enbart på ekonomiska föreningar som på nyss beskrivet sätt begränsar sin medlemskrets. Regeringen delar därför promemorians bedömning att rekvisitet bör ingå för att minska risken för missbruk av föreningsformen.

JAK ifrågasätter också om inte ordet kontohavare bör ersätta orden personer eller medlemmar. Det skulle betyda att föreningen får ha ett obegränsat antal medlemmar, så länge antalet kontohavare är begränsat. Regeringen delar inte denna uppfattning. Begränsningen av antalet medlemmar till 1 000 anger också indirekt hur vid den begränsade kretsen som behandlas i föregående stycke får vara. Om antalet medlemmar är lika många som antalet kontohavare blir det också lättare att kontrollera att regeln efterlevs.

Föreningens ändamål bör vara att endast med återbetalningspliktiga medel som tas emot av medlemmarna eller från finansiella företag – t.ex. banklån – tillgodose medlemmarnas finansieringsbehov.

Möjligheten att driva spar- och låneverksamhet bör inte enbart stå öppen för svenska föreningar utan även för motsvarande utländska företag.

Av kontrollskäl finns det anledning att kräva att den krets till vilken föreningen vänder sig framgår av stadgarna. Härigenom ökar möjligheten för utomstående att bedöma föremålet för föreningens verksamhet samtidigt som kretsen inte utan vidare kan förändras. Dessutom kan Patent- och registreringsverket (PRV) vägra registrering om anmälan strider mot lag. Till detta kommer att PRV har rätt att initiera en tvångslikvidation av en förening om föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett.

Föreningen bör som medlemmar få anta enbart personer i den angivna kretsen. Av 6 kap. 4 § lagen om ekonomiska föreningar framgår att styrelseledamöterna skall vara medlemmar i föreningen, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat.

För att komma till rätta med missbruk av undantagsbestämmelsen föreslår *Nordiska Sparlån* att det av spar- och låneföreningarnas namn klart skall framgå att de inte är några EU-banker. Ordet "bank" är förbehållet banker, Sveriges riksbank, Sveriges allmänna hypoteksbank och vissa utländska företag. Det torde inte vara möjligt att använda i en spar- och låneförenings firma. Utöver de regler som finns i firmalagen bedömer regeringen det inte nödvändigt att ställa upp några särskilda bestämmelser om föreningarnas firma i detta sammanhang.

När föreningen tar emot medel från medlemmarna anses den ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten. Den kommer därför att omfattas av den föreslagna lagen om inlåningsverksamhet (se avsnitt 12). Bestämmelserna i den lagen innehåller de ytterligare begränsningar som bedöms nödvändiga för att ta hand om de problem som medförde att de tidigare undantagsbestämmelserna upphävdes. Avsikten är dock inte att, i de fall det bedöms finnas behov av reglering, låta övergångsbestämmelser från 1994 fortsätta att gälla efter denna lags ikraftträdande.

Tvångslikvidation

På de företag som bedriver finansiell verksamhet som fordrar tillstånd ställs det förhållandevis höga krav. I dag finns det i lagen om finansieringsverksamhet och i bankrörelselagen en möjlighet att förelägga den som bedriver verksamhet i strid med lagen att upphöra med verksamheten. Ett sådant föreläggande kan förenas med vite. Om verksamheten drivs i en ekonomisk förening kan enligt lagen om ekonomiska föreningar rätten förordna att föreningen skall gå i likvidation om föreningens verksamhet bedrivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvaras av de förutsättningar under vilka registrering har skett. PRV har rätt att initiera ett sådant tvångslikvidationsärende. Finansinspektionen har däremot inte den behörigheten.

Det har övervägts om Finansinspektionen skall ges behörighet att göra en anmälan om tvångslikvidation enligt lagen om ekonomiska föreningar, men det har bedömts mindre lämpligt. Dessutom kan otillåten verksamhet komma att drivas av aktiebolag och för dessa finns det inte någon likvidationsgrund motsvarande den som gäller för ekonomiska föreningar. Mot den bakgrunden görs bedömningen att det bör införas en tvångslikvidationsgrund enligt vilken rätten, efter anmälan från Finansin-

spektionen, skall förordna att ett aktiebolag eller en ekonomisk förening skall gå i likvidation om företaget inte följer ett föreläggande att upphöra med finansiell verksamhet som företaget inte är berättigat att driva. Detta gäller generellt och inte bara för de nu beskrivna spar- och låneföreningarna.

5.4.4.6 Värdepapperisering

Regeringens bedömning: Det nuvarande undantaget för värdepapperisering behålls. Det betyder att det inte behövs tillstånd för finansieringsrörelse som drivs av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, eller motsvarande utländskt företag, om verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten.

Kommitténs bedömning: Kommitténs förslag att enbart finansiering till allmänheten utgör finansieringsrörelse innebär att värdepapperisering, som består i att ett specialföretag köper fordringar från finansiella företag, inte träffas av regleringen medan motsvarande köp från icke-finansiella företag träffas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget är alla remissinstanser utom *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* positiva till värdepapperisering eller har ingen erinran emot företeelsen. *Riksbanken*, *Riksgäldskontoret* och *Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB)* vill att kommitténs förslag skall införas. *Finansinspektionen*, *Konkurrensverket*, *Sveriges Industriförbund* och *Finansbolagens Förening* anser att även icke-finansiella företag skall kunna sälja fordringar för värdepapperisering. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Riksbanken* anser att det kan finnas anledning att ta ställning till hur kommitténs förslag förhåller sig till EG-rätten. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* menar att frågan om tillstånd bör krävas för specialföretaget beror på vem som detta företag tänker sig som finansiär. Förväntas de i stor utsträckning vända sig till den småsparande allmänheten ökar enligt TCO tyngden i kravet på att denna verksamhet bör vara förknippad med tillstånd.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* anser att värdepapperisering bör kunna lämnas oreglerad, eftersom argumenten för reglering är mycket svaga. Verket hänvisar vidare till sitt tidigare remissyttrande över kommitténs förslag. *Finansbolagens Förening* välkomnar undantaget och noterar att undantaget är tillämpligt oavsett om det överlåtande företaget är ett kreditinstitut eller ett annat företag, t.ex. ett industriföretag.

Skälen för regeringens förslag: Värdepapperisering är en teknik för att finansiera en portfölj av finansiella fordringar på värdepappersmarknaden. Rent praktiskt går värdepapperiseringen till så att fordringarna säljs (överlåts mot betalning) till ett för ändamålet skapat rättssubjekt, som kan betecknas specialföretag. Försäljningen innebär således att specialföretaget övertar fordringsrätten. Specialföretaget finansierar sitt köp av fordringar genom att ge ut värdepapper, exempelvis obligationer.

Kommitténs förslag innebär att begreppet finansieringsrörelse skall omfatta näringsverksamhet som har till ändamål att från allmänheten förvärva fordringar. Definitionen omfattar inte förvärv av fordringar från finansiella företag. Den träffar däremot verksamhet som består i att köpa fordringar från icke-finansiella företag. När det gäller icke-finansiella företag som vänder sig till ett fristående specialföretag skulle dessa enligt kommittén kunna bli beroende av specialföretaget för sin finansiering. Enligt kommittén finns det därför skäl, även om de inte är så starka, för att värdepapperisering av icke-finansiella företags fordringar skall vara tillståndspliktigt. Ett annat skäl för att värdepapperisering av icke-finansiella företags fordringar skall vara tillståndspliktigt är att gränsen mellan factoring och värdepapperisering av kundfordringar är i det närmaste hårfin. Skyddsbehovet är visserligen i regel mindre vid värdepapperisering, eftersom specialföretagets skuld- och tillgångsida vanligtvis är löptidsmatchade. I sådana fall skulle emellertid alla företag som har matchad tillgångs- och skuldsida undantas från tillståndsplikt. Kommittén anser dock att en sådan bestämmelse blir för svår att tillämpa.

För värdepapperisering gäller sedan den 1 juni 2001 ett särskilt undantag (prop. 2000/01:19 Bättre förutsättningar för värdepapperisering). Undantaget från tillståndsplikt, som finns i lagen om finansieringsverksamhet, gäller för finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag eller av en ekonomisk förening om

- verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och
- medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten.

I nämnda proposition konstaterades att värdepapperisering torde utgöra finansieringsverksamhet och kräva tillstånd enligt gällande rätt. Regeringen bedömde dock att de grundläggande skyddsintressena på det finansiella området inte hindrar att i vart fall enstaka förvärv av fordringar undantas från tillståndsplikt enligt lagen om finansieringsverksamhet. Enligt regeringen måste dock vid införande av ett undantag av detta slag beaktas dels EG-rättens utformning, dels de genomgripande överväganden rörande lagens tillämpningsområde som Banklagskommittén redovisat.

Vid en jämförelse med den av kommittén föreslagna legaldefinitionen av finansieringsrörelse konstaterade regeringen att enligt kommitténs förslag behövs det inte någon reglering av specialföretag som köper fordringar endast från finansiella företag men att förslaget på definition av tillståndspliktig finansieringsrörelse däremot träffar verksamhet som består i att köpa fordringar från icke-finansiella företag. Vidare konstaterades att utanför definitionen av finansieringsrörelse bör falla bl.a. finansieringsverksamhet utan vinstsyfte eller av tillfällig natur eller i begränsad omfattning i samband med annan verksamhet.

Regeringen konstaterade att kommittén anser att någon reglering av specialföretag som köper fordringar endast av finansiella företag inte behöver göras. Med hänsyn härtill och att förvärv vid enstaka tillfällen kan anses vara av tillfällig natur bedömdes att ett undantag från tillståndsplikten av det slag som nämnts nyss faller utanför kommitténs förslag på tillståndspliktig finansieringsrörelse.

Beträffande bestämmelsens överensstämmelse med EG-rätten hänvisades till att kreditinstitutsdirektivet definierar kreditinstitut som ett företag

vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Det noterades vidare att enligt kreditinstitutsdirektivet avses med "återbetalbara medel" fortlöpande utgivning av obligationer och andra jämförbara värdepapper. Vidare hänvisades till att artikel 3 i direktivet föreskriver ett förbud för företag som inte är kreditinstitut att driva rörelse som omfattar att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel. Detta förbud gäller dock inte fall som är särskilt omfattade av nationell lagstiftning under förutsättning att verksamheten är underkastad regler och övervakning till skydd för insättare och investerare. Det ansågs därför nödvändigt att utforma undantaget så att specialföretaget inte blir ett kreditinstitut enligt EG-rätten och att specialföretagets verksamhet inte heller strider mot artikel 3 i direktivet. I propositionen konstaterades här efter att undantaget måste begränsas så att specialföretag inte kan anses driva rörelse som omfattar inlåning eller upplåning från allmänheten. Det kunde enligt propositionen lämpligen göras genom att det föreskrevs att medel för verksamheten inte löpande får anskaffas från allmänheten. Definitionen av kreditinstitut förutsätter nämligen i båda leden att det skall vara fråga om fortlöpande verksamhet. Om specialföretaget inte tillåts löpande finansiera verksamheten från allmänheten kan det definitionsmässigt inte heller utgöra ett kreditinstitut. Regeringen föreslog därför ett undantag från tillståndsplikt för verksamhet som består i förvärv av fordringar vid enstaka tillfällen om medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten. Det konstaterades vidare (s. 41) att enstaka tillfällen bör innefatta i vart fall förvärv av fordringar vid tre tillfällen men att den närmare begränsningen till förvärv av fordringar överlämnas till rättstillämpningen. Det anfördes också att begränsningen till att medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten inte hindrar ett företag, t.ex. genom utgivning av obligationer, från att vända sig till allmänheten för sin finansiering i vart fall i samma omfattning som det är möjligt att förvärva fordringar vid enstaka tillfällen.

Undantaget för värdepapperisering har varit i kraft under kort tid. Några erfarenheter av undantaget har ännu inte vunnits. Det saknas skäl att göra någon ändring av undantaget innan det är möjligt att utvärdera effekterna av det. *Konkurrensverkets* uppfattning, att värdepapperisering bör lämnas oreglerad på grund av att motiven för en reglering är svaga, föranleder inte någon annan bedömning.

Som nämnts frångår promemorian kommitténs förslag att begränsa definitionen av finansieringsrörelse till att omfatta enbart sådana förvärv av fordringar som sker från allmänheten. Härigenom blir köpet av fordringar tillståndspliktig verksamhet, oavsett om förvärvet sker från finansiella eller icke-finansiella företag. Däremot görs samma bedömning som kommittén i fråga om att begreppet finansieringsrörelse inte bör inbegripa verksamhet utan vinstsyfte eller av tillfällig natur eller i begränsad omfattning i samband med annan verksamhet, se avsnitt 5.4.3. Det undantag för värdepapperisering som finns i gällande rätt bör därför tas in även i den nya lagen. Ur ett EG-perspektiv framstår det som rimligt att möjligheten att driva värdepapperiseringsverksamhet i Sverige utan tillstånd inte enbart står öppen för svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar utan även för motsvarande utländska företag.

5.4.5 Vissa legala konsekvenser med anledning av att kreditmarknaden avregleras

Prop. 2002/03:139

Regeringen föreslår att med tillståndspliktig finansieringsrörelse skall avses rörelse i vilken det ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing).

Den föreslagna definitionen skiljer sig från den gällande, som innebär att kreditgivning och motsvarande funktioner i sig är tillståndspliktiga även om de inte kombineras med upplåning från allmänheten.

En konsekvens av förslaget till ny definition av finansieringsrörelse blir att vissa finansiella institut, exempelvis företag som ägnar sig åt kreditgivning men inte finansierar sig genom upplåning från allmänheten, inte längre kommer att behöva tillstånd för att driva sin verksamhet och därför inte heller kommer att stå under tillsyn av Finansinspektionen. Sådana finansiella institut skall, enligt Sveriges internationella åtaganden, omfattas av penningtvättslagstiftningen och vara föremål för viss kontroll av ägare och ledning.

Vidare bedöms det vara lämpligt att göra vissa ändringar i konsumentkreditlagen (1992:830). Däremot bör lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag inte göras tillämplig på finansiella institut.

5.4.5.1 Åtgärder mot penningtvätt och anmälningsplikt

Regeringens förslag: Fysiska eller juridiska personer som yrkesmässigt ägnar sig åt viss finansiell verksamhet skall omfattas av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Bryter ett sådant finansiellt institut mot en bestämmelse i den lagen eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, skall Finansinspektionen kunna förelägga institutet att göra rättelse. Om rättelse inte görs, skall inspektionen kunna förelägga institutet att upphöra med verksamheten. Detsamma skall gälla om institutet inte lämnar inspektionen begärda upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att penningtvättslagen följs.

Finansiella institut skall anmäla sin verksamhet till Finansinspektionen för registrering.

Finansinspektionen skall ges möjligheter att ingripa när det gäller kontrollen av att anmälningsplikten följs.

Bestämmelserna om åtgärder mot penningtvätt, anmälningsplikt, ingripanden m.m. i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring skall gälla även för dessa finansiella institut. Lagens rubrik skall ändras till lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet. Vidare skall definitionerna i lagen förenklas på det sättet att även fysiska och juridiska personer som ägnar sig åt valutaväxling eller betalningsöverföring benämns finansiella institut.

Kommitténs förslag: Kommittén lämnar inte något förslag i denna del.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs betänkande: *Kammarrätten i Göteborg* påpekar att definitionerna i 2 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt av de företag som omfattas av lagen måste ses över.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* menar att det finns en risk för att allmänheten uppfattar det föreslagna registreringsförfarandet som en garanti för att företagen uppfyller åtminstone vissa minimikrav och att registreringen borgar för viss stabilitet och säkerhet. Även *Svenska Bankföreningen* framför motsvarande synpunkt. *Patent- och registreringsverket (PRV)* anser att Finansinspektionen bör vara skyldig att i särskild ordning meddela PRV, när institut eller företag anmält att de bedriver anmälningsskyldig verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Åtgärder mot penningtvätt

Enligt det s.k. penningtvättsdirektivet (91/308/EEG) skall finansiella institut omfattas av penningtvättslagstiftningen. Med ett finansiellt institut avses, såvitt här är av intresse, ett företag som inte är ett kreditinstitut, men vars huvudsakliga verksamhet består i att utföra en eller flera av vissa särskilt uppräknade verksamheter. Dessa verksamheter framgår också av 7 kap. 1 § andra stycket 2–12 i den föreslagna lagen om bank- och finansieringsrörelse. Det är exempelvis fråga om kreditgivning, betalningsförmedling och ekonomisk rådgivning. Definitionen omfattar även inom gemenskapen belägna filialer till finansiella institut med huvudkontor utanför gemenskapen. I kreditinstitutsdirektivet finns också en definition av finansiellt institut. Den skiljer sig något från den som finns i penningtvättsdirektivet. Definitionen av finansiellt institut i kreditinstitutsdirektivet ligger till grund för definitionen av sådant i den föreslagna lagen om bank- och finansieringsrörelse (se 1 kap. 5 § 7).

Penningtvättsdirektivet från år 1991 har i vissa avseenden ändrats genom ett nytt direktiv om penningtvätt (2001/97/EG). Bland annat har definitionen av finansiellt institut ändrats, dock endast i mindre omfattning såvitt här är av intresse. Det nya penningtvättsdirektivet skall genomföras av medlemsstaterna senast den 15 juni 2003.

Penningtvättsdirektivet från år 1991 har genomförts genom lagen om åtgärder mot penningtvätt, vilken mot bakgrund av ovanstående således även bör omfatta företag som ägnar sig åt aktuell verksamhet. Sådana företag kan vara såväl fysiska som juridiska personer så länge verksamheten bedrivs yrkesmässigt. I penningtvättslagen saknas bestämmelser om möjlighet för Finansinspektionen att ingripa mot de företag som omfattas av lagen men underlåter att följa bestämmelserna i den. I stället ankommer det på inspektionen att vid brott mot lagen vidta erforderliga åtgärder enligt bestämmelserna i den rörelselagstiftning som reglerar respektive instituts verksamhet.

Finansiella institut enligt penningtvättsdirektivets definition, såvitt här är av intresse, kommer inte att stå under direkt tillsyn av Finansinspektionen. Det är därför inte meningen att inspektionen skall vidta några typiska tillsynsåtgärder, till skillnad mot vad som är möjligt beträffande banker och andra institut som också omfattas av penningtvättslagens bestämmelser. Inspektionen får t.ex. inte utföra platsundersökning hos ett finansiellt institut i syfte att utreda om institutet tillämpar penningtvättslagens bestämmelser på ett tillfredsställande sätt eller för den delen självt ägnar sig åt penningtvätt.

Om Finansinspektionen på annat sätt, t.ex. genom tips från allmänheten eller från andra företag, får kännedom om att ett finansiellt institut utför transaktioner avseende medel som kan antas härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag, skall dock inspektionen naturligtvis i enlighet med 12 § penningtvättslagen underrätta finanspolisen om transaktionerna.

Genom att göra penningtvättslagen tillämplig på finansiella institut blir dessa skyldiga att driva verksamheten i enlighet med bestämmelserna i den lagen. Institutet skall således ha rutiner till förhindrande av att de utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv och exempelvis ha rutiner som säkerställer att anställda får den information och utbildning om penningtvättsfrågor som är behövlig.

Om det finns anledning att anta att ett finansiellt institut inte följer de rutiner som framgår av penningtvättslagen eller inspektionens föreskrifter, bör inspektionen ha möjlighet att begära upplysningar från institutet så att förhållandena kan klarläggas. Om institutet underlåter att lämna sådana, bör inspektionen kunna förelägga företaget att göra rättelse och i sista hand att upphöra med verksamheten.

Om inspektionen skulle finna att ett finansiellt institut bryter mot en bestämmelse i penningtvättslagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den lagen, bör Finansinspektionen också kunna förelägga institutet att göra rättelse och, om rättelse inte görs, att upphöra med verksamheten.

Anmälningsplikt och registrering

För att Finansinspektionen skall få kännedom om vilka företag som penningtvättslagen faktiskt är tillämplig på, och för att se till att dessa företag följer densamma, är någon form av kontroll nödvändig. De finansiella instituten bör därför vara skyldiga att anmäla sin verksamhet till inspektionen.

I syfte att garantera allmänhetens rätt till information om vilka finansiella institut som är anmälda, bör Finansinspektionen vara skyldig att föra ett register över dessa. Av samma anledning bör ett finansiellt institut avföras ur registret när ett beslut om föreläggande att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft. Detsamma gäller om ett finansiellt institut anmäler att det inte längre ägnar sig åt verksamheten eller om det på annat sätt framgår att verksamheten har upphört.

Finansinspektionen och Svenska Bankföreningen befarar att registreringen av finansiella institut kan ge intryck av att verksamheten är godkänd och står under myndighetens kontroll. Det kan konstateras att även företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller äg-

nar sig åt betalningsöverföring registreras på motsvarande sätt. Det måste enligt regeringen ankomma på Finansinspektionen att vid kontakter med allmänheten vara så tydlig, att det inte uppstår någon tvekan om att det i samband med anmälan och registrering inte görs någon prövning utöver en kontroll av ägare och ledning och därefter endast en viss fortlöpande kontroll av desamma (se avsnitt 5.4.5.2).

Regeringen delar *PRV:s* uppfattning att information om vilka företag som driver anmälningspliktig verksamhet är information av väsentlig betydelse för de intressenter som använder *PRV:s* register. Det bör därför införas en skyldighet för Finansinspektionen att underrätta *PRV*, när ett finansiellt institut anmält sin verksamhet till inspektionen. Detta är emellertid en fråga som lämpligast regleras i förordning.

Ett institut som omfattas av anmälningsplikt men inte gör någon anmälan, bör av Finansinspektionen föreläggas att komma in med en sådan. Om anmälan inte görs, bör inspektionen vara skyldig att förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

För det fall inspektionen misstänker att ett institut, som inte har anmält sin verksamhet till registret, driver anmälningspliktig verksamhet, bör inspektionen ges möjlighet att inhämta upplysning i syfte att ta reda på om institutet är skyldigt att göra sådan anmälan.

För att föreläggandena skall bli effektiva bör inspektionen ha möjlighet att förena dem med vite.

Lagteknisk lösning

Lagen om valutaväxling och betalningsöverföring infördes huvudsakligen för att förhindra att företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning utnyttjas för penningtvätt. Lagens tillämpningsområde utvidgades sedermera till att även omfatta företag som yrkesmässigt ägnar sig åt betalningsöverföring (se prop. 1995/96:216 och prop. 1999/2000:145).

Då inte heller företag som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring står under tillsyn av Finansinspektionen, är situationen densamma som för nu aktuella finansiella institut. Lagstiftningen för de förstnämnda företagen innebär också till stor del detsamma som nu föreslås för finansiella institut som ägnar sig åt viss finansiell verksamhet. Mot denna bakgrund, och då inte fler lagar än nödvändigt bör införas, är det lämpligt att låta flertalet av bestämmelserna i lagen om valutaväxling och betalningsöverföring även omfatta dessa finansiella institut. För att lagens rubrik inte skall bli missvisande bör denna ändras. Vidare bör definitionerna i lagen förenklas på det sättet att även fysiska och juridiska personer som ägnar sig åt valutaväxling eller betalningsöverföring benämns finansiella institut. Detta ligger för övrigt i linje med det nya direktivet om penningtvätt (2001/97/EG), som i sin definition av finansiellt institut även inkluderar verksamhet vid valutaväxlingskontor och kontor för överföring/översändande av pengar.

Regeringens förslag: Den som i väsentlig utsträckning har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ägna sig åt verksamhet som är anmälningspliktig. För juridiska personer gäller detta krav den som har ett kvalificerat innehav i det finansiella institutet eller ingår i dess ledning.

Med kvalificerat innehav avses ett direkt eller indirekt ägande i det finansiella institutet, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av institutet.

Finansinspektionen skall i samband med anmälan av verksamheten eller anmälan om förändring i ägar- eller ledningskretsen, och därutöver minst en gång per år, kontrollera att villkoret ovan är uppfyllt.

Kommitténs förslag: Kommittén lämnar inte något förslag i denna del.

Promemorians förslag: Promemorians förslag innebär att ägarprövning omfattar den som har ägarintresse i ett finansiellt institut. Ägarintresse definieras som ett direkt eller indirekt innehav av 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i det finansiella institutet. Förslaget i promemorian innebär vidare att kontroll av ägare och ledning träffar alla personer som ägnar sig åt valutaväxling och inte bara de som gör detta i väsentlig omfattning.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs betänkande: Remissinstanserna berör inte frågan.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* anser att ägarprövningen bör omfatta samtliga ägare som direkt eller indirekt äger tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster i företaget eller vars innehav på annat sätt möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget. Inspektionen påpekar att promemorians förslag innebär att tre mindre lämpliga personer tillsammans kan kontrollera företaget utan att möjlighet ges för Finansinspektionen att ingripa. Enligt *Brottsförebyggande rådet (BRÅ)* bör inte för stor tilltro fästas vid vandelsprövningen. En svag punkt är att någon fortlöpande kontroll inte görs av personer som kvarstår i ägar- eller ledningskretsen. BRÅ påpekar att brott således kan begås efter det att vandelsprövningen har ägt rum. En fråga är också, enligt BRÅ, hur utländska medborgare kontrolleras, eftersom det knappast är möjligt att ta del av uppgifter från utländska register.

Skälen för regeringens förslag: Financial Action Task Force on money laundering (FATF), som bildades 1989, är det världsledande organet för internationell samverkan mot penningtvätt. Totalt är 29 stater, en organisation samt EU-kommissionen anslutna till FATF. Sverige har sedan starten deltagit i FATF:s arbete.

FATF har utfärdat 40 rekommendationer om penningtvätt som syftar till att förbättra de nationella rättssystemen samt förstärka det finansiella systemets roll och det internationella samarbetet. Medlemmarna i FATF har åtagit sig att genomföra dessa rekommendationer.

En av FATF:s rekommendationer (nr 29) innebär att behöriga myndigheter skall vidta åtgärder för att förhindra att kriminella personer eller deras medbrottslingar kontrollerar eller i betydande del deltar i finansiella instituts verksamhet. FATF har inte uttryckligen definierat begreppet finansiellt institut. Det framgår emellertid att rekommendationen inte bara är tillämplig på banker utan också på finansiella institut som inte är banker, även sådana som inte står under formell tillsyn.

Finansiella institut enligt definitionen i den föreslagna lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet (den nuvarande lagen om valutaväxling och betalningsöverföring), dvs. fysiska eller juridiska personer som ägnar sig åt valutaväxling, betalningsöverföring eller annan finansiell verksamhet, torde omfattas av FATF:s rekommendation. Ägare och ledning i dessa institut bör således kontrolleras med avseende på eventuell tidigare brottslighet och misskötsamhet av visst slag. Detta bör dock för personer som ägnar sig åt valutaväxling endast gälla för de som är anmälningspliktiga, dvs. avser att ägna sig åt verksamheten i väsentlig omfattning. Endast sådana personer har bedömts vara skyldiga att följa penningtvättslagen (prop. 1995/96:216 s. 40 f).

Mot denna bakgrund bör den som i väsentlig utsträckning har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet inte få ägna sig åt verksamhet som är anmälningspliktig. När det gäller juridiska personer är det emellertid inte rimligt att alla ägare, oberoende av hur stort ägandet är, skall vara skyldiga att uppfylla detta krav. I promemorian bedöms det vara tillräckligt att kravet gäller för den som direkt eller indirekt innehar 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i institutet. *Finansinspektionen* påpekar att den bedömningen innebär att tre mindre lämpliga personer kan kontrollera företaget utan att inspektionen ges möjlighet att ingripa. Inspektionen förespråkar därför en definition av ägare som motsvarar den som gäller för kvalificerat innehav i bl.a. banker. Regeringen delar Finansinspektionens synpunkter och anser det därför vara lämpligt att den som har ett kvalificerat innehav i en juridisk person, som är skyldig att anmäla sin verksamhet, inte får ha gjort sig skyldig till ovan nämnd misskötsamhet eller brottslighet.

Diskvalifikationsbestämmelsen bör även gälla för en juridisk persons ledning, dvs. för styrelseledamöter, verkställande direktör samt deras ersättare respektive ställföreträdare.

Själva kontrollen av att den aktuella personkretsen inte är diskvalificerad på grund av tidigare brottslighet eller misskötsamhet bör utföras av Finansinspektionen i samband med att verksamheten anmäls dit (se avsnitt 5.4.5.1).

Om denna kontroll av ägare och ledning skall kunna fylla en reell funktion, bör en ny kontroll göras när någon i ägar- eller ledningskretsen byts ut. I annat fall skulle diskvalifikationsbestämmelsen bli allt för lätt att kringgå. För att Finansinspektionen skall kunna genomföra en sådan efterföljande kontroll, måste inspektionen få information om förändringar i ägar- eller ledningskretsen. Därför bör ett finansiellt institut, som anmält sin verksamhet och som får kännedom om att förändringar har skett i institutets ledning eller i den krets som har ett kvalificerat innehav i institutet, vara skyldigt att snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav i det finan-

siella institutet, bör den juridiska personen i sin tur vara skyldig att snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

BRÅ påtalar att en svag punkt i kontrollen är att någon fortlöpande kontroll inte görs av personer som kvarstår i ägar- eller ledningskretsen och att detta innebär att brott således kan begås efter det att kontrollen har ägt rum. För att motverka att en sådan situation uppkommer anser regeringen att Finansinspektionen, utöver de kontroller som eventuellt föranleds av anmälningar om förändring i ägar- eller ledningskretsen, minst en gång per år bör vara skyldig att utföra en ny kontroll av ägar- eller ledningskretsen.

BRÅ ställer även frågan hur utländska medborgare kontrolleras, eftersom det knappast är möjligt att ta del av uppgifter från utländska register. Regeringen menar att den frågan inte är specifik för finansiella institut. Finansinspektionen utför ägarprövning även i banker och andra finansiella företag. De rutiner som Finansinspektionen tillämpar vid prövning av utländska ägare i sådana företag måste anses vara godtagbara även vid kontrollen av utländska ägare i finansiella institut (se även avsnitt 9.2).

Om Finansinspektionen skulle finna att en fysisk person är diskvalificerad på grund av tidigare brottslighet eller misskötsamhet, bör inspektionen ha möjlighet att förelägga personen att upphöra med verksamheten.

Om någon ur ägar- eller ledningskretsen i en juridisk person inte skulle uppfylla villkoret, föreslog regeringen i lagrådsremissen att inspektionen borde vara skyldig att förelägga institutet respektive den som har ett kvalificerat innehav i detta att göra rättelse. Vad som i praktiken skulle avses med att ”göra rättelse” framgick av författningskommentaren. Om institutet eller ägaren inte skulle rätta sig efter förelägget, uttalade regeringen att Finansinspektionen borde vara skyldig att förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

I sitt yttrande över den föreslagna lagen om inlåningsverksamhet (se avsnitt 12.2.7) anför *Lagrådet* bl.a. att begreppet ”göra rättelse” är alltför oprecist för att kunna utgöra grund för föreläggande att sälja viss del av ett aktieinnehav. Vidare anför *Lagrådet* att olämplig ägare, i motsats till olämplig ledning, inte är någon uttryckligen angiven grund för återkallelse av tillstånd när det gäller banker m.fl. institut men att i fråga om inlåningsföretag förslaget synes ge denna möjlighet, något som också enligt *Lagrådet* måste ifrågasättas.

Som framgår av avsnitt 12.2.7 har regeringen inget att erinra mot de synpunkter som *Lagrådet* framför. Det kan dock noteras att motsvarande synpunkter inte framförs när det gäller ägar- och ledningsprövning i finansiella institut. Det saknas enligt regeringen anledning att i det här avseendet göra åtskillnad mellan inlåningsverksamhet och olika former av verksamhet som drivs i finansiella institut. På de skäl som anförs med avseende på företag som driver inlåningsverksamhet bör därför begreppet ”göra rättelse” inte användas och en ägares vägran att minska sitt innehav i sig inte utgöra grund för att förelägga ett finansiellt institut att upphöra med verksamheten. I ett sådant fall blir i stället vitet den enda sanktionsmöjligheten som står till buds.

Om en kvalificerad innehavare i ett finansiellt institut, som är en juridisk person, är diskvalificerad bör därför Finansinspektionen sammantaget ha möjlighet att förelägga innehavaren att avyttra så stor del av akti-

erna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat. Om den kvalificerade innehavaren är en juridisk person kan denne endast vara olämplig som ägare genom att någon i dess ledning är diskvalificerad. I stället för att tvingas avyttra sitt innehav bör därför en sådan innehavare alternativt kunna byta ut den diskvalificerade personen i dess ledning. Denna möjlighet bör också framgå av lagen.

Om någon som ingår i ledningen för ett finansiellt institut, som är en juridisk person, skulle befinnas vara diskvalificerad, bör Finansinspektionen däremot ha möjlighet att förelägga institutet att göra rättelse och, om institutet inte gör rättelse, att upphöra med verksamheten.

Lagtekniskt löses frågan om krav på och kontroll av ägare och ledning lämpligast genom att det i lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet förs in bestämmelser om detta tillsammans med sanktionsregler för Finansinspektionen.

5.4.5.3 Ändringar i konsumentkreditlagen

Regeringens förslag: En näringsidkare skall, innan kredit beviljas, pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig enligt kreditavtalet (kreditprovning).

Kreditprovning behöver inte göras om näringsidkaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig.

Kravet på kreditprovning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.

Konsumentverket får möjlighet att vid vite förelägga en näringsidkare att upphöra med att lämna krediter till konsumenter för det fall näringsidkaren inte uppfyller det krav på kreditprovning som nu införs. Om Konsumentverket bedömer det tillräckligt, får verket i stället meddela varning.

Kommitténs förslag: Omfattar inte ändringar i konsumentkreditlagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Konsumentverket* uttrycker oro för att den avreglering i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse som föreslås av kommittén kan leda till att antalet oseriösa kreditgivare ökar. *Riksgäldskontoret* betonar vikten av ett starkt och fungerande konsumentskydd och förordar en översyn av skyddet för konsumenter.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konsumentverket* är positivt inställt till bestämmelsen om kreditprovning. Verket anser dock att – om en avreglering i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse genomförs – myndigheten bör få möjlighet att utfärda bindande föreskrifter. Därutöver anser verket att det bör övervägas om de föreslagna sanktionsmöjligheterna för verket bör utvidgas till att omfatta även andra överträdelse av konsumentkreditlagen. *Allmänna Reklamationsnämnden* anser att regeln om kreditprovning torde få betydelse som en ordningsregel i samband med den föreslagna avregleringen i fråga om

tillståndspliktig finansieringsrörelse. *Företagarnas Riksorganisation* anser att förslaget inte innebär sådana förbättringar av konsumentskyddet så att de ytterligare kostnader och administration för småföretagare som regeln medför kan motiveras. Riksorganisationen har även vissa synpunkter på utformningen av undantagen från kravet på kreditprovning. *Finansbolagens Förening* anser att förslaget är överflödigt då kreditgivare regelmässigt söker skydda sig själva och därför utför kreditprovningar. Föreningen anser vidare att enbart farhågor om att en avreglering av kreditmarknaden kan medföra problem för konsumenter inte är tillräckligt för att motivera en reglering som dels innebär ökade kostnader för kreditgivare, dels kan vara konkurrensbegränsande då sättet att utföra kreditprovningar på kan vara ett kraftfullt konkurrensmedel. *Svenska Bankföreningen* ifrågasätter värdet av en särskild kreditprovningsregel mot bakgrund av kravet på att iaktta god kreditgivningssed och vad som framgår av Konsumentverkets och Finansinspektionens riktlinjer och allmänna råd.

Skälen för regeringens förslag

Inledning

Det är av stor vikt att det finns ett gott konsumentskydd när det gäller kreditgivning. Den avreglering i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse som nu föreslås ger därför anledning att överväga behovet av ändringar i konsumentkreditlagen.

Ny bestämmelse om kreditprovning

Konsumentkreditlagen gäller kredit som är avsedd huvudsakligen för eget bruk och som lämnas eller erbjuds en konsument av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet (1 § första stycket). Lagen är även tillämplig på näringsidkare som inte lämnar krediter i sin yrkesmässiga verksamhet, men som i denna verksamhet förmedlar krediter som ombud för kreditgivare som inte är näringsidkare (1 § andra stycket). Att krediten skall ha förmedlats av näringsidkaren som ombud för kreditgivaren innebär inte att kreditavtalet måste ha slutits av näringsidkaren. Regeln omfattar även fall då kreditgivaren själv har undertecknat avtalet med konsumenten men en förmedlande näringsidkare aktivt medverkat vid slutandet av avtalet. Däremot medför regeln inte att lagen blir tillämplig på näringsidkare som enbart anvisar en kredittagare för kreditgivaren eller vice versa (se prop. 1976/77:123 s. 152 f).

Enligt 5 § konsumentkreditlagen skall en näringsidkare i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed och därvid ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg. Därutöver finns i lagen vissa specificerade bestämmelser om vad näringsidkaren skall iaktta vad gäller marknadsföring och information samt bestämmelser om utformningen av kreditavtalet och avtalsvillkorens innehåll.

Enligt motiven ligger i begreppet god kreditgivningssed att kreditgivaren både inför ett kreditavtal och medan avtalet gäller skall handla omdömesgillt och ansvarsfullt mot konsumenten (prop. 1991/92:83 s. 106

f). Detta innebär bl.a. att näringsidkaren normalt skall göra en seriös kreditprövning innan kredit lämnas. I begreppet god kreditgivningssed ligger även att näringsidkaren följer de bestämmelser om marknadsföring m.m. som finns i lagen.

I den promemoria som föregick propositionen och i lagrådsremissen fanns en särskild bestämmelse om vilken kreditprövning näringsidkaren var skyldig att göra innan kredit beviljades. Bestämmelsen motiverades i huvudsak av de problem med överskultsättning som befanns föreligga och som delvis ansågs bero på att somliga kreditgivare beviljade krediter utan att först undersöka ordentligt om den som fick krediten hade ekonomiska förutsättningar att klara av åtagandet (Ds 1990:84 s. 45 ff). I propositionen hade emellertid bestämmelsen tagits bort. Som skäl anförde regeringen bl.a. att situationen på kreditmarknaden förändrats genom att kreditgivarna lärt av sina misstag och på egen hand förbättrat kreditprövningen (prop. 1991/92:83 s. 25).

Mot bakgrund av den avreglering som nu föreslås görs emellertid bedömningen att det bör införas en bestämmelse i konsumentkreditlagen om att en näringsidkare, innan kredit beviljas, skall pröva om kredittagaren har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig enligt kreditavtalet. Såsom flera remissinstanser påpekar, ligger det i och för sig i begreppet god kreditgivningssed att näringsidkaren normalt skall göra en sådan prövning. Det bedöms emellertid finnas ett värde i att förtydliga och precisera denna skyldighet i lagen. Avsikten är att betona näringsidkarens ansvar för att medverka till att privatpersoner inte skuldsätter sig på ett sätt som är alltför långtgående i förhållande till sina inkomster och övriga ekonomiska förhållanden.

Finansbolagens Förening och *Företagarnas Riksorganisation* anför att förslaget kommer att innebära negativa konsekvenser för näringsidkare, t.ex. ytterligare administration och kostnader, utan att konsumentskyddet förbättras i någon högre grad. Man pekar härvid bl.a. på att bestämmelsen synes föranledd endast av farhågor om att konsumenter kan hamna i en utsatt position vid en avreglering av kreditmarknaden.

Införandet av en mer preciserad kreditprövningsbestämmelse kan naturligtvis medföra vissa konsekvenser för näringsidkare, såsom ökad administration och kostnader. Detta förhållande måste dock vägas mot intresset av att se till att konsumentskyddet vid kreditgivning är tillfredsställande. Det kan härvid nämnas att Konsumentverket i sitt remissyttrande över kommitténs förslag framhåller att verket med den nuvarande konsumenträttsliga regleringen skulle ha små möjligheter att komma till rätta med eventuella missförhållanden som kan uppstå på marknaden vid en avreglering. Verket pekar särskilt på att även om konsumentkreditlagens regel om god kreditgivningssed innebär att det ställs höga krav på näringsidkarens förhållningssätt gentemot konsumenter, så är regeln osanktionerad och har inte heller fått någon vidsträckt tillämpning i rättspraxis. Mot denna bakgrund är regeringens bedömning att det är motiverat att göra de nu föreslagna ändringarna.

Kravet på kreditprövning bör emellertid inte vara ovillkorligt. Näringsidkaren kan i vissa fall, på grund av personlig kännedom om konsumenten eller andra omständigheter, dra tillräckliga slutsatser om konsumentens förutsättningar att klara av krediten utan att en formell kreditprövning behöver göras. Det finns vidare vissa typer av krediter för vilka

behovet av ett krav på kreditprövning inte är framträdande och för vilka det ter sig opraktiskt att kräva att en sådan prövning görs. I bestämmelsen bör därför göras vissa undantag från kravet på kreditprövning. Dessa kommenteras närmare i författningskommentaren. Bestämmelsen om kreditprövning utformas således i stort sett i enlighet med det förslag som fanns i den ovan omnämnda lagrådsremissen.

Vad som mer i detalj skall krävas för att kravet på kreditprövning skall vara uppfyllt och under vilka omständigheter som kreditprövning kan underlåtas, bör närmare kunna preciseras av de myndigheter som har tillsyn över lagen, dvs. Konsumentverket och Finansinspektionen. Konsumentverket utfärdar i dag riktlinjer för tillämpning av konsumentkreditlagen vilka gäller bl.a. för tillämpningen av begreppet god kreditgivningssed. Finansinspektionen utfärdar allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden. *Konsumentverket* anför att verket bör ges möjlighet att utfärda bindande föreskrifter. Verket bygger i huvudsak denna uppfattning på att verket vid en avreglering av kreditmarknaden kommer få tillsyn över ett större antal aktörer som kan sakna kännedom om verkets arbetssätt med riktlinjer.

Det är riktigt att avregleringen medför att Konsumentverkets tillsyn kommer att omfatta fler aktörer än i dag. Regeringen gör emellertid bedömningen att detta i sig inte innebär att verket bör få möjlighet att utfärda föreskrifter utan att det i nuläget får anses tillräckligt med myndighetens möjlighet att utfärda riktlinjer.

Utökade befogenheter för Konsumentverket

Enligt 35 § konsumentkreditlagen är det Konsumentverket som har tillsyn över att lagen följs. Verkets tillsyn omfattar emellertid inte verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen.

För att bestämmelserna i konsumentkreditlagen skall tillgodose kravet på ett gott konsumentskydd krävs att tillsynsmyndigheterna har tillräckliga befogenheter att ingripa om lagens bestämmelser inte följs.

Finansinspektionen har som ett led i tillsynen över de institut som driver bank- eller finansieringsrörelse bl.a. rätt att få upplysningar om institutets verksamhet och göra undersökning hos ett institut när inspektionen finner det nödvändigt. Inspektionen, eller i vissa närmare angivna fall regeringen, har vidare möjlighet att ingripa mot ett institut, om institutet bryter mot rörelselagstiftningen eller annan författning som reglerar institutets verksamhet, t.ex. konsumentkreditlagen. Enligt det förslag som nu läggs fram kan ingripande ske genom föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, genom förbud att verkställa beslut eller genom meddelande av anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig skall institutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas. Förelägganden och förbud får förenas med vite.

Konsumentverkets befogenheter är mer begränsade. Enligt dagens bestämmelser har verket rätt att dels företa inspektion hos näringsidkare, dels ta del av de handlingar som behövs för tillsynen och i övrigt få de upplysningar om verksamheten som behövs. För det fall en näringsidkare inte tillhandahåller handlingar eller lämnar upplysningar som efterfrågas, får verket förelägga näringsidkaren att vid vite fullgöra denna skyldighet. Vidare kan Konsumentverket i vissa fall använda sig av de kontroll- och

sanktionsbestämmelser som finns i marknadsföringslagen och i lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

För att införandet av bestämmelsen om kreditprovning skall få avsedd effekt bör verket samtidigt få utökade möjligheter att ingripa mot oseriösa kreditgivare. Det föreslås därför här att verket får möjlighet att förelägga en näringsidkare att upphöra med att lämna krediter om näringsidkaren inte uppfyller vad som föreskrivs i detta avseende. *Konsumentverket* anför att det bör övervägas att utvidga den föreslagna sanktionsmöjligheten till att omfatta även andra överträdelser av konsumentkreditlagen. Regeringen gör emellertid bedömningen att det för närvarande är framför allt i förhållande till kreditprovningen som den nu föreslagna sanktionen är nödvändig. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att Konsumentverket även har andra möjligheter, t.ex. med stöd av marknadsföringslagen, att ingripa om inte näringsidkaren i övrigt iakttar vad som ligger i begreppet god kreditgivningssed. Det kan även anmärkas att det på EU-nivå pågår arbete med ett nytt konsumentkreditdirektiv, KOM (2002) 443 slutlig, där bl.a. tillsynsfrågor behandlas. Anledning kan således finnas att i ett annat sammanhang återkomma till frågan om Konsumentverkets ingripandemöjligheter.

Att förelägga ett företag att upphöra med att lämna krediter är en ingripande åtgärd. Vid bedömningen av om ett sådant föreläggande skall komma i fråga får hänsyn tas till förhållandena i det enskilda fallet. Flagranta eller upprepade överträdelser talar exempelvis för ett föreläggande. Om Konsumentverket bedömer det tillräckligt bör verket i stället kunna meddela varning.

Ett föreläggande att upphöra med att lämna krediter bör kunna förenas med vite.

Det kan slutligen anmärkas att det i det lagförslag som lagts fram i propositionen Lag om finansiell rådgivning till konsumenter (2002/03:133) föreslås att Konsumentverket skall ha möjlighet att vid vite förelägga en näringsidkare som tillhandahåller finansiell rådgivning till konsumenter att upphöra med detta om verksamheten inte uppfyller de krav som ställs i lagen. Om det är tillräckligt får Konsumentverket i stället meddela varning.

5.4.5.4 Redovisning i finansiella institut

Regeringens bedömning: Lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag bör inte göras tillämplig på finansiella institut.

Remissinstansernas synpunkter på promemorian: Mot bakgrund av att den nya definitionen av finansieringsrörelse kommer att träffa färre företag än i gällande rätt, anser *Finansinspektionen* att det bör analyseras enligt vilka regler de finansiella företag som inte längre blir tillståndspliktiga skall redovisa.

Skälen för regeringens förslag: Rådets direktiv av den 8 december 1986 om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut (86/635/EEG), det s.k. bankredovisningsdirektivet, innehåller redovisningsregler för vissa finansiella företag.

Av artikel 2 i bankredovisningsdirektivet framgår närmare vilka företag som direktivet skall tillämpas på. Det skall för det första tillämpas på sådana företag som enligt definitionen i kreditinstitutsdirektivet är kreditinstitut. Bankredovisningsdirektivet skall emellertid också gälla för finansiella institut som verkar i särskilt angivna bolagsformer, dvs. aktiebolag och vissa handelsbolag. Det saknas dock i bankredovisningsdirektivet en definition av begreppet finansiellt institut. En definition av finansiellt institut fanns i det numera upphävda direktivet om gruppbaserad tillsyn över kreditinstitut (83/350/EEG). Där definierades ett finansiellt institut som ett företag som inte är kreditinstitut men vars huvudsakliga verksamhet består i att lämna kreditjänster (däribland ställande av garantier), att förvärva ägarintressen eller att göra investeringar. Bankredovisningsdirektivet hänvisade dock inte dit.

I kreditinstitutsdirektivet definieras ett finansiellt institut som ett företag som inte är kreditinstitut men vars huvudsakliga verksamhet består i att förvärva aktier eller andelar eller att utföra vissa närmare angivna verksamheter i den verksamhetslista som finns som bilaga till direktivet. Den definition av finansiellt institut som föreslås i 1 kap. 5 § lagen om bank- och finansieringsrörelse överensstämmer med definitionen i kreditinstitutsdirektivet. Bestämmelser om redovisning finns bl.a. i årsredovisningslagen (1995:1554) och i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Årsredovisningslagen är tillämplig på allmänna aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar. Lagen om årsredovisning för kreditinstitut och värdepappersbolag är bl.a. tillämplig på banker och kreditmarknadsföretag samt vissa andra finansiella företag och innehåller bestämmelser som är särskilt anpassade till den verksamhet som drivs av dessa institut. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter enligt den lagen.

Med den nya definition av finansieringsrörelse som föreslås, kommer sannolikt antalet kreditmarknadsföretag att bli färre. Flera av de företag som i dag redovisar enligt lagen om årsredovisning för kreditinstitut och värdepappersbolag kommer, om det inte föreslås en ändring av den lagen, att i stället redovisa enligt årsredovisningslagen eftersom de inte längre är kreditmarknadsföretag. Den först nämnda lagen innehåller dock regler som är särskilt anpassade till den typ av verksamhet som de aktuella företagen driver.

Ju bättre anpassade redovisningsreglerna är till den verksamhet som drivs av företaget, desto lättare blir det att överblicka företagets tillgångar och analysera deras värde, dvs. genomlysningen blir bättre. Den uppställningsform för resultaträkningar som finns i lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag är, jämfört med den som finns i årsredovisningslagen, bättre anpassad för företag som ägnar sig åt finansiell verksamhet, bl.a. genom att finansiella intäkter och kostnader får en mer framträdande position. Verksamhetsnära information i årsredovisningen ger ett bättre beslutsunderlag för företagets intressenter och har också betydelse på andra områden, t.ex. för statistikbearbetning, för skattekontroll och i brottsbekämpning.

Regeringen anser dock att frågan om vilken redovisningslag icke-tillståndspliktiga företag skall redovisa enligt, måste bli föremål för mer ingående överväganden innan ett eventuellt förslag kan läggas fram. Re-

geringen föreslår därför inte någon ändring i lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Regeringen anser emellertid att de företag som i dag är kreditmarknadsföretag och redovisar enligt nämnda årsredovisningslag bör fortsätta att göra det för hela det räkenskapsår som inleds under 2004.

5.5 Insättningsgarantifrågor

5.5.1 Ett säkert placeringsalternativ

Det har av tradition ansetts utgöra ett viktigt konsumentskyddsintresse att det för medborgarna finns en i praktiken riskfri och likvid placeringsform tillgänglig. Bankernas inlåning har ansetts tillgodose detta behov. Benämningen konsumentskydd är i och för sig korrekt, men det yttersta motivet för staten att se till att det finns en likvid och säker placeringsform att tillgå är att detta medför samhällsekonomiska vinster, bl.a. i form av minskade informationskostnader.

Som påpekats tidigare, fungerar systemskyddet även som ett konsumentskydd, eftersom solida institut kan fullgöra sina åtaganden gentemot såväl insättare som andra placerare. Frågan är om det krävs särskild reglering för att tillgodose intresset av att ett säkert placeringsalternativ finns tillgängligt och hur denna reglering i så fall bör utformas.

I detta sammanhang kan frågan ställas om lagen (1995:1571) om insättningsgaranti uppfyller behovet av ett säkert alternativ. Den främsta avsikten med det svenska insättningsgarantisystemet är just att skapa ett konsumentskydd som garanterar allmänhetens spar- och transaktionsmedel. Den samhällsekonomiska vinsten av minskade informationskostnader framhålls som det främsta skälet till att allmänheten erbjuds "en säker form för placering av likvida medel".

Insättningsgarantin ger ett kapitalvärdesskydd för insättningar upp till ett belopp om 250 000 kronor hos banker och värdepappersbolag. Med insättning avses enligt 2 § 3 lagen om insättningsgaranti nominellt bestämda tillgodohavanden som är tillgängliga för insättaren med kort varsel. Definitionen överensstämmer alltså väsentligen med den av bankrörelse som återfinns i 1 kap. 2 § första stycket BRL och som lyder: Med bankrörelse avses i denna lag verksamhet i vilken ingår inlåning på konto, om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. Detta är inte en slump, utan i förarbetena till lagen om insättningsgaranti sägs att definitionen av bankrörelse bör läggas till grund för avgränsningen av insättningsgarantin. En insättning omfattas obligatoriskt av garantin, om insättningen finns hos en svensk bank (eller ett svenskt värdepappersbolag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto) här i landet eller hos en filial till en svensk bank i ett annat EES-land. Efter beslut av Insättningsgarantinämnden kan garantin utsträckas till att omfatta även filialer utanför EES och även utländska bankers filialer här i landet.

Det kan alltså konstateras att det finns ett garantisystem som i huvudsak uppfyller de krav som kan ställas på ett väl fungerande säkert alternativ.

Regeringens förslag: En insättning enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti som görs hos ett svenskt kreditmarknadsföretag här i landet eller hos en filial till ett svenskt kreditmarknadsföretag i ett annat EES-land skall omfattas av garantin.

Genom beslut av Insättningsgarantinämnden kan garantin utsträckas till att omfatta även insättningar som finns hos en filial till ett svenskt kreditmarknadsföretag utanför EES och även ett utländskt kreditföretags filial här i landet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* anser att en mindre omfattande insättningsgaranti bör övervägas för kreditmarknadsföretagen. Den lämpligaste begränsningen vore att en självrisk skulle gälla för ersättning från insättningsgarantin i händelse av ett kreditmarknadsföretags konkurs samt att företagen skulle informera sina kunder om denna begränsning. *Riksgäldskontoret* förordar en självrisk för alla institut som omfattas av garantin. *Insättningsgarantinämnden* tillstyrker förslaget för det fall inlåningsmonopolet avskaffas. Nämnden diskuterar dock hur skyddet för de insättningar som görs hos kreditmarknadsföretag skall finansieras och lämnar förslag till alternativa sätt att ta ut avgifter. *Konkurrensverket* tillstyrker förslaget och anser att det medför konkurrensneutralitet mellan instituten. Även *Konsumentverket* och *Kooperativa Förbundet (KF)* tillstyrker förslaget. *Svensk Handel* anser att företag som tar emot inlåning men som inte berörs av kravet på insättningsgaranti bör ha möjlighet att frivilligt träda in i ett sådant garantisystem.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Insättningsgarantinämnden* har inte någon invändning mot förslaget och ser inte heller något behov av en särlösning för finansieringen av den delen av garantin. *Konkurrensverket* är fortfarande positivt till förslaget att inlåning hos kreditmarknadsföretag skall omfattas av garantin. Om även andra företag får ta emot inlåning, bör dock frågan om att låta dessa företag frivilligt träda in i systemet övervägas grundligare. *Konsumentverket* tillstyrker förslaget. *Svensk Handel* vidhåller att icke-finansiella företag bör ha möjlighet att frivilligt träda in i systemet. *Finansbolagens Förening* stödjer förslaget, liksom även *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*.

Skälen för regeringens förslag: Av tidigare resonemang framgår att det inte finns några särskilda skäl för att förbehålla bankerna rätten att ta emot inlåning. Tanken är att såväl andra finansiella företag som icke-finansiella företag skall kunna erbjuda inlåning. Av resonemanget ovan följer dock att garantin inte bör utsträckas till alla former av inlåning i alla slag av företag. I princip är det tillräckligt att vissa insättningar i bank är garanterade för att tillgodose behovet av ett säkert placeringsalternativ. Emellertid bör samma typ av insättningar som omfattas av insättningsgarantin i bank också vara garanterade i kreditmarknadsföretag. Det finns flera skäl för detta.

Garantin kan för det första verka systemstabiliserande, även om den först och främst är att betrakta som ett konsumentskydd. Eftersom kreditmarknadsföretagen är av betydelse för kreditförsörjningen, inte minst på bolåneområdet, är det en fördel om risken för uttagsanstormning minskas.

För det andra kan det förhållandet att andra finansiella företag än banker tillåts ta emot garanterade insättningar stimulera konkurrensen på inlåningsmarknaden. Det kan även möjliggöra en framtida separation av likviditets- och betalningstjänster, som annars kan förhindras av bankernas monopol på statligt garanterade insättningar.

Institut som tar emot medel från allmänheten och bedriver kreditgivning träffas för det tredje av EG-rättens definition av kreditinstitut. Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (94/19/EG) om system för garanti av insättningar skall insättningar i kreditinstitut omfattas av ett garantisystem.

Några remissinstanser tar upp frågan om självrisk. Den frågan övervägdes i samband med att lagen om insättningsgaranti infördes. Regeringen föreslog då att någon självrisk inte skulle tas ut. Regeringens bedömning var att de negativa konsekvenserna av en självrisk övervägde fördelarna, särskilt eftersom en självrisk kan bidra till att insättarna tar ut sina pengar på fel grunder och i ett tidigt skede för att inte ett belopp motsvarande självrisken skall gå förlorat (prop. 1995/96:60 s. 64). Denna mer principiella bedömning får alltså sägas vara gällande.

För den nya kategori kreditinstitut, som nu bereds möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten, kommer den föreslagna regleringen att vara i det närmaste helt likartad med den för bankerna. En gemensam lag föreslås också för de två institutsgrupperna. För kapitaltäckningen, som speglar risken i instituten, är reglerna identiska. Detta talar för att en likartad insättningsgaranti skall gälla. Lika konkurrensvillkor är ett annat viktigt skäl.

Vad gäller avgifterna grundas det rådande systemet på en uppskattning av förväntade kostnader för systemet, dvs. sannolikheten för fallissemang i kombination med dess förväntade belastning på systemet. Målet för behållningen i det fonderade systemet, motsvarande 2,5 procent av den totalt garanterade inlåningen, har numera uppnåtts. Den årliga avgiften har därmed kunnat sänkas från ursprungligen 0,25 procent till 0,1 procent. För att upprätthålla fonderingsmålet får Insättningsgarantinämnden bestämma avgiften till mellan 0,1 och 0,3 procent.

Vilken ökning av den totalt garanterade inlåningen som kan förväntas i och med att även kreditmarknadsföretag får ta emot garanterad inlåning är svårt att uppskatta. Det gäller dels hur många och vilka nya institut som kan tänkas införa en möjlighet för insättarna som omfattas av insättningsgarantin, dels vad nettotillskottet kan bli till systemet. Med ökad konkurrens får förutses en viss överströmning från befintlig bankinlåning. Någon kraftigare ökning på kort sikt av den totalt garanterade inlåningen är knappast att vänta. Det avgiftsintervall som nämnden kan tillämpa bör vara tillfyllest för att säkra målet för systemets behållning.

Angående den mer principiella frågan om kreditmarknadsföretagen skall åläggas att betala en högre avgift talar skäl som ovan angetts för att lika avgifter bör gälla, inte minst av konkurrensskäl. Noteras kan också att samma beräkningsgrunder för den individuella avgiften tillämpats för

nyttillkommande banker samt för banker och värdepappersbolag med kontoinlåning i nuvarande system. Slutsatsen är att insättningsgarantisystemet bör gälla lika för banker och kreditmarknadsföretag. Det är svårt att peka på sådana försvagningar i systemet att ett mer differentierat regelverk skulle vara motiverat. På samma sätt som bankerna uppvisar sinsemellan mycket olika struktur och riskbild, t.ex. stora banker och nischbanker, gäller detta naturligtvis även för kreditmarknadsföretagen, t.ex. mellan bostadsinstitut och mindre finansbolag. Även i fortsättningen kommer avgiften att differentieras beroende på institutets kapitaltäckning.

Svensk Handel och *Konkurrensverket* anser att det bör finnas en möjlighet för företag som tar emot inlåning att frivilligt få träda in i insättningsgarantisystemet. Även denna fråga behandlades i samband med tillkomsten av lagen om insättningsgaranti (prop. 1995/96:60 s. 36 ff). Regeringen anförde då att insättningsgarantisystemet är solidariskt och att de institut som skall omfattas av lagen skall verka under identiska förutsättningar. De omfattas dessutom av ett gemensamt regelverk och de skall gemensamt bidra till finansieringen av garantin. Avgiftssättningen i garantin grundas på en bedömning av varje enskilt instituts risknivå, varvid institutens kapitaltäckningsgrad används som ett mått på risknivån. I ett sådant system är det därför svårt att inordna företag som inte lyder under kapitaltäckningskrav.

I avsnitt 12.2 föreslås att företag som tar emot inlåning, men som inte är bank eller kreditmarknadsföretag, skall omfattas av vissa regler till skydd för insättare. Emellertid är detta regelverk inte av sådan omfattning att det kan jämföras med de krav som ställs på banker och kreditmarknadsföretag till skydd för betalningssystemet och konsumenterna. Med beaktande av detta och de skäl som anförts i frågan vidhåller regeringen den tidigare gjorda bedömningen. Insättningsgarantin skall därför endast utvidgas till att omfatta även kreditmarknadsföretag.

5.5.3 Skyldighet att ta emot garanterade insättningar om sådana tillhandahålls

Regeringens förslag: Institut som tillhandahåller kontoformer som omfattas av insättningsgarantin skall vara skyldiga att ta emot insättningar på sådana konton från var och en. Skyldigheten skall dock inte gälla i fall där det finns sakliga skäl att neka någon tillgång till konto, t.ex. om sökanden tidigare varit ohederlig mot institutet, om misstanke om penningtvätt finns eller om det finns risk för att en företrädare för institutet genom att tillhandahålla kontot på något sätt främjar brott. Skyldigheten omfattar inte andra tjänster såsom t.ex. checkar och kort kopplade till kontot.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Konkurrensverket* och *Konsumentverket* tillstyrker förslaget. Konsumentverket anser dessutom att det bör övervägas att införa ett krav att banker skall

vara skyldiga att tillhandahålla betaltjänster. Övriga remissinstanser berör inte förslaget närmare.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* anser fortfarande att det inte finns skäl att invända mot att de institut som tillhandahåller konton som omfattas av insättningsgarantin åläggs en skyldighet att ta emot insättningar på sådana konton. *Konsumentverket* förutsätter att det sker en uppföljning av utvecklingen på området och att det finns en beredskap om tillgången till garanterade insättningar för konsumenterna skulle visa sig minska. Dessutom borde det klargöras att enstaka betalningsanmärkningar eller det faktum att någon är underkastad skuldsanering inte utgör något särskilt skäl för att neka någon att öppna konto med insättningsgaranti. Detta bör även gälla för transaktionskonton. *Sveriges Konsumentråd* anser att förslaget inte tillgodoser allas rätt till inlåningskonto och inte alls rätten till rationella betalningstjänster. Även personer vars privatekonomi har råkat i olag bör ges tillgång till kostnadsbesparande betalningstjänster.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare framgått har det bedömts lämpligt att låta medel som skyddas av den existerande insättningsgarantin fylla behovet av en säker placeringsform. Möjligen kan någon ställa sig tveksam till att definitionen av det ur betalningsväsendets perspektiv skyddsvärda området avviker från den som gäller för insättningsgarantin. Eller med andra ord: Är det möjligt att i rörelselagstiftningen ha en definition av det skyddsvärda området, vilken innehåller ett rekvisit som pekar ut medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar, medan lagen om insättningsgaranti innehåller ett krav på att medlen skall vara nominellt bestämda och tillgängliga med kort varsel? Eftersom det inte är samma motiv bakom statens intresse av att tillhandahålla ett säkert alternativ för placeringar som för att söka upprätthålla det finansiella systemets funktionsförmåga, är det inte märkligt att inte samma definition av de skyddsvärda verksamheterna används trots att de bedrivs inom samma institutstyp. Det kan dock vara så att olikheten innebär tekniska problem eller risk för kringgående.

Även om det i gällande rätt är inlåningsbegreppet i bankrörelsedefinitionen som är styrande för insättningsgarantins tillämpningsområde så finns det inget hinder för bankerna att tillhandahålla även konton som inte faller under garantin, t.ex. på grund av att de har längre uppsägningstid än en månad eller att de inte är nominellt bestämda. En bank måste dock tillhandahålla någon kontoform som faller under garantin, annars är den definitionsmässigt inte någon bank. Med den föreslagna definitionen av mottagande av medel – som föreslås ingå i den nya bankrörelsedefinitionen – kommer det att vara möjligt för banker att endast ta emot sådana medel som inte faller under garantin och ändå fortsätta att vara banker.

Eftersom huvudmotivet för garantin är att ett säkert placeringsalternativ skall tillhandahållas, är frågan om risken för att bankerna väljer att inte tillhandahålla inlåning som omfattas av insättningsgarantin är så stor att det finns skäl att lagstifta om en sådan skyldighet. Bankrörelselagen innehåller i dag en skyldighet för banker ”att ta emot inlåning på räkning från allmänheten” (2 kap. 1 §). Denna bestämmelse innebär att bankerna är skyldiga, om det inte finns särskilda skäl, att ta emot inlåning från alla

som vill sätta in pengar på ett konto i banken. Det föreslås i avsnitt 5.2.3 att denna bestämmelse slopas. Skälet är att det är svårt att se nyttan med en sådan bestämmelse. Med fri prissättning kan en bank alltid prissätta sig ur en marknad. Emellertid finns det inte några tecken på att banker skulle vilja dra sig undan från det garanterade området; tvärtom används det som ett argument i marknadsföringen att vissa kontoformer är garanterade.

Det kan möjligen ifrågasättas om inte EG-direktivet om system för garanti av insättningar medför en skyldighet för lagstiftaren att se till att det tillhandahålls konton som omfattas av landets garantisystem. Detta kan dock knappast vara en rimlig tolkning av direktivet.

Det finns dock skäl att hindra banker eller kreditmarknadsföretag (eller värdepappersbolag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto), som väljer att tillhandahålla kontoformer omfattade av insättningsgarantin, från att utestänga vissa individer från möjligheten att öppna sådana konton. Möjligheten att få tillgång till en säker sparform bör i princip stå öppen för alla. Det bör därför inte accepteras att ett institut vägrar vissa personer tillgång till konton som omfattas av insättningsgarantin. Skyldigheten att bereda var och en tillgång till konton som är skyddade av insättningsgarantin kan dock inte göras absolut. Om det finns sakliga skäl, såsom t.ex. att en kund tidigare varit ohederlig mot institutet, att misstanke om penningtvätt finns eller att det finns risk för att en företrädare för banken genom att tillhandahålla kontot på något sätt främjar brott, bör banken kunna neka tillgång till sådana konton. När det gäller medlemsbanker tillkommer att dessa kan begränsa sin medlemskrets till vissa grupper, t.ex. medlemmar i ett visst trossamfund.

Skyldigheten att ta emot garanterade insättningar, såvida inte särskilda skäl talar däremot, bör således gälla för alla institut som kommer att omfattas av insättningsgarantin, dvs. banker, kreditmarknadsföretag och värdepappersbolag.

Konsumentverket och *Sveriges Konsumentråd* anser att det bör övervägas att införa en skyldighet för banker att tillhandahålla betaltjänster. Kommitténs och promemorians bedömning är att det inte finns skäl att införa skyldighet för en bank att tillhandahålla kunden andra tjänster, såsom t.ex. checkar och kort kopplade till kontot.

Frågan om s.k. tilläggstjänster behandlas av Finansinspektionen i ett allmänt råd om inlåningskonton och tillhörande banktjänster (FFFS 2001:8). I 3 § anges att kontohavaren, för att på ett effektivt sätt kunna sköta uttag av kontanter, överföringar och betalningar, bör ges möjlighet att koppla tilläggstjänster till ett inlåningskonto, om det inte finns skäl mot detta. Finansinspektionen har under år 2002 gjort en uppföljning av detta allmänna råd. Av uppföljningen framgår att det finns problem men att de inte är av sådan omfattning att det finns anledning att agera från lagstiftarens sida. Emellertid kommer Finansinspektionen att bevaka frågan kontinuerligt. Regeringen gör därför bedömningen att det för närvarande inte finns behov av att ålägga instituten en skyldighet att tillhandahålla tilläggstjänster.

Regeringens förslag: Institut som omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti skall tydligare informera om huruvida en fordran omfattas av insättningsgarantin eller inte.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs och promemorians förslag: Remissinstanserna kommenterar inte förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Svenska banker, utländska bankföretag samt svenska värdepappersbolag eller utländska värdepappersföretag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto är enligt lagen om insättningsgaranti skyldiga att informera dem som har gjort eller avser att göra en insättning om bl.a. "den garantin som gäller för insättningar hos institutet" (11 §). Av förarbetena framgår att avsikten är att information även måste lämnas om att en fordran inte omfattas av det svenska garantisystemet när så är fallet (prop. 1995/96:60 s. 72 f och 125). Eftersom hänvisning i förarbetena (se s. 125) görs till artikel 6.2–3 i det s.k. insättningsgarantidirektivet (94/19/EG), torde bestämmelsen innebära att information även skall lämnas om att en fordran omfattas av en motsvarande utländsk garanti. Det gäller för i Sverige belägna filialer till utländska kreditinstitut som har sitt huvudkontor utanför EES.

Enligt promemorians förslag skall tillämpningsområdet för lagen om insättningsgaranti utvidgas till insättningar hos kreditmarknadsföretag (se avsnitt 5.5.2). Då kommer även kreditmarknadsföretag att omfattas av informationskravet i den lagen. Om ett institut åsidosätter informationsplikten gentemot konsumenter kommer marknadsföringslagen (1995:450) att vara tillämplig.

Reglerna om informationsplikt i lagen om insättningsgaranti uppfyller delvis behovet av information från företag som omfattas av den lagen. Att information skall lämnas oavsett om en fordran omfattas av det svenska garantisystemet, inbegripet att information skall lämnas om att en fordran omfattas av en motsvarande utländsk garanti, bör dock tydligare framgå av lagtexten. Reglerna bör också kompletteras så att det framgår att information skall lämnas såväl vid marknadsföring av ett erbjudande som innan ett avtalsförhållande inleds samt under avtalstiden framgå av kontoutdrag och liknande material som rör fordringsförhållandet. Reglerna bör slutligen kompletteras så att åtgärder kan vidtas om ett företag underlåter att lämna information vid erbjudanden som riktas enbart till andra än konsumenter.

6 Rörelseregler för banker och kreditmarknadsföretag – utgångspunkter

6.1 Inledning

Slutsatsen i kapitel 5 är att stabilitet i betalningssystemet och kreditförsörjningen endast kan uppnås genom att lagstiftningsvägen försäkra sig om att enskilda institut är motståndskraftiga mot olika former av störningar, det vill säga solida.

Trots att det i grunden är fråga om ett intresse av att skydda systemets funktioner inriktas med nödvändighet regleringsåtgärderna mot de enskilda instituten. Det är deras motståndskraft mot störningar som avgör systemets stabilitet. Det primära målet vid utformningen av rörelsereglererna bör således vara solida institut. Försöken att uppfylla detta mål får emellertid inte medföra att lagstiftningen får en sådan utformning att den förhindrar en effektivt fungerande finansiell marknad. Övervägda lagstiftningsåtgärder måste hela tiden vägas mot risken för effektivitetsförsämringar.

6.2 Solida institut

Regeringens utgångspunkter: Solida institut kräver regler om buffertkapital, riskbegränsning och genomlysning.

Kommitténs och promemorians utgångspunkter: Överensstämmer med regeringens.

Skälen för regeringens utgångspunkter: Solida institut kräver åtgärder som både minskar risken för förluster och ökar motståndskraften för det fall förluster uppkommer. Soliditeten är således inte enbart beroende av att ett institut har vissa ekonomiska reserver utan också att den genom olika åtgärder begränsar sitt risktagande.

Banker och kreditmarknadsföretag har normalt låg soliditet (låg kvot av eget kapital i förhållande till tillgångar), vilket medger relativt litet utrymme för förluster. För att t.ex. en bank skall kunna motstå störningar måste den ha ett visst buffertkapital. Bankens ägare har motiv att förse banken med buffertkapital för att övertyga bankens finansiärer om att banken kommer att kunna fullgöra sina förpliktelser. Trots detta finns det motiv för lagstiftaren att kräva visst buffertkapital eftersom banken i sitt val av buffertkapital inte har anledning att beakta systemriskerna. Även om samhällets och bankens intressen normalt sammanfaller, motiveras ett krav på buffertkapital av att skillnaden mellan statens och bankens val av buffertkapital kan bli stor för en bank som har relativt lite att förlora på att gå i konkurs på grund av dålig lönsamhet och lågt förtroendekapital.

Av samma anledning är det nödvändigt att begränsa institutens möjlighet till risktagande. Eftersom risken för att problem i t.ex. en bank sprider sig till andra institut är stor, kan enskilda instituts handlande riskera att äventyra hela betalningssystemets funktion. Det är därför, ur statens per-

spektiv, nödvändigt med åtgärder som begränsar både institutens möjlighet och motiv att ta risker som hotar deras soliditet.

Som redogörs för i avsnitt 5, hänger risken för att problem i en bank sprider sig till en annan, förutom de nära kopplingar som normalt finns mellan banker i form av stora transaktioner till följd av betalningsförmedling, handel med olika typer av finansiella instrument och krediter på interbankmarknaden, till stor del samman med svårigheten att bedöma en banks ställning

När det gäller den traditionella banken som placerar inlånade medel i kreditgivning finns det en inneboende svårighet att värdera krediterna. Det kan i princip också sägas gälla för olika slag av kreditmarknadsföretag. Detta leder till att det är motiverat med åtgärder i syfte att öka möjligheterna att överblicka ett instituts tillgångar och analysera deras värde. Med en från engelskan översatt term brukar detta kallas genomlysning (transparency). Kravet på genomlysning kan tänkas medföra restriktioner i möjligheterna att driva vissa typer av verksamhet, att förvärva vissa typer av egendom och att fritt organisera sin rörelse, både faktiskt och juridiskt.

Genomlysning är viktigt också för att staten skall kunna fullgöra sin funktion som "lender of last resort", som innebär att centralbanken kan ge tillfälliga krediter till institut som har likviditetsproblem på grund av misstro hos insättare, aktörer på interbankmarknaden och andra finansiärer. På så sätt undviks rent förväntningsstyrda konkurser. Centralbanken skall dock inte ge krediter till institut som har soliditetsproblem, dvs. där misstron är välgrundad. Det skulle nämligen innebära att ineffektiva och illa skötta institut kan leva vidare. För att centralbanken ska kunna skilja de olika kategorierna åt är det viktigt med god genomlysning.

6.2.1 Buffertkapital

I princip bestämmer ett instituts egna kapital dess motståndskraft mot förluster. Ju mindre eget kapital i förhållande till rörelsens omfattning och risk, desto sämre motståndskraft.

Som ovan nämns har ägare incitament att förse institutet med ett visst buffertkapital. Motivet för lagregler som syftar till att garantera ett minsta buffertkapital är något tillspetsat att det inte i alla lägen går att lita på att institutens val av buffertkapital är samhällsekonomiskt optimalt.

I situationer där ett institut är på fallrepet kan intressenterna i institutet ha mycket lite att förlora på ett ökat risktagande, medan vinsterna kan bli stora. Detta brukar betecknas som att det finns risk för s.k. moral hazard-beteende. Ökat risktagande leder till högre risk för att staten måste vidta kostsamma åtgärder för att bevara stabiliteten i särskilt betalningssystemet. Regler om buffertkapital kan användas till att avväga ägarnas kapitalinsats mot risken i ett institut och därmed minska risken för moral hazard-beteende. De kan också påverka viljan till risktagande hos institutets ägare eftersom det egna kapitalet kan ses som en form av självrisk för ägarna i händelse av konkurs. Sammanfattningsvis kan regler om buffertkapital sägas ha två funktioner, nämligen dels att öka motståndskraften när förluster inträffar, dels att minska viljan till risktagande hos institutens ägare.

Termen buffertkapital förekommer inte i lagstiftningen (och föreslås inte heller göra det) utan är här en samlingsbeteckning, för olika typer av eget kapital.

Startkapital är det kapital som krävs för att få starta rörelsen.

Det finns *associationsrättsliga regler* som syftar till att trygga buffertkapitalet. Reglerna som bestämmer i vilken utsträckning ett institut får disponera fritt och bundet eget kapital varierar med vilken associationsform som valts. De associationsrättsliga reglerna som syftar till att trygga ett buffertkapital går igenom i avsnitt 13.

Termerna *kapitalbas*, *primärt* och *supplementärt kapital* används främst i kapitaltäckningssammanhang. Med kapitalbas avses summan av primärt och supplementärt kapital efter vissa avräkningar. Med primärt kapital avses i bankaktiebolag i huvudsak eget kapital (se nedan). Även fritt eget kapital inkluderas, med undantag för kumulativa preferensaktier och uppskrivningsfonder. I medlemsbanker består det primära kapitalet i huvudsak av eget kapital med undantag för förlagsinsatser och uppskrivningsfonder samt i sparbanker i huvudsak av reservfonder. Med supplementärt kapital avses kapital som influiter på grund av utgivning av förlagslån och liknande med efterställd rätt till betalning.

Det *egna kapitalet* delas upp i bundet och fritt eget kapital i bankaktiebolag och medlemsbanker. I bankaktiebolag utgörs det bundna egna kapitalet av aktiekapital, överkursfond, uppskrivningsfond, reservfond och fond för orealiserade vinster. I medlemsbanker utgörs det av insatskapital samt nyss nämnda fonder förutom överkursfond. I sparbanker delas det egna kapitalet upp i fonder och vinst eller förlust för året. Med fonder avses grundfond, uppskrivningsfond, reservfond, fond för orealiserade vinster och garantifond.

Startkapital

Enligt gällande rätt skall vid prövning av en *oktrojansökan för banker* bedömas bl.a. behovet av kapital. Bedömningskriterierna är något anorlunda jämfört med dem som gäller enligt kapitaltäckningsreglerna. Som exempel kan nämnas att kapitalbehovet bedöms även med hänsyn till rörelserisken. Kapitalet skall i bankaktiebolag och sparbanker bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Det skall i bankaktiebolag utgöras av aktiekapital, i medlemsbank av insatskapital och i sparbank av grundfond. Vidare finns en nominellt angiven gräns för det minsta bundna egna kapital (startkapital) en bank skall ha vid starten. För bankaktiebolag är detta belopp fem miljoner euro samt för sparbanker en miljon euro. Medlemsbanker får ha ett lägre bundet eget kapital än fem miljoner euro om den beräknade balansomslutningen är högst etthundra miljoner kronor.

När en bank väl har startat sin rörelse finns det begränsade möjligheter för Finansinspektionen att göra någonting åt att banken har otillräcklig kapitalbuffert, om kapitalkravet enligt kapitaltäckningsreglerna är uppfyllt. Ett undantag är det fall att en banks kapitalbas underskrider det nominella belopp som krävdes i form av bundet eget kapital vid starten. I sådana fall skall Finansinspektionen återkalla bankens oktroj. Det är en

rimlig ordning att lagstiftaren även efter det att oktroj beviljats upprätthåller det krav på buffertkapital som gäller vid starten även om kravet går utöver det som följer av kapitaltäckningsreglerna. Den "tröskel" som reglerna om startkapital utgör enligt gällande rätt bör kompletteras med en regel som höjer nivån på "golvet" bakom "tröskeln". En sådan regel skulle kunna utformas som ett allmänt krav på att buffertkapitalet skall vara tillräckligt med hänsyn till den rörelse som en bank bedriver. Alternativt kan användas en regel som ställer krav på att rörelsen inte får drivas på ett sådant sätt att buffertkapitalet äventyras.

För *kreditmarknadsföretag* finns ingen bestämmelse som anger att kapitalet skall fastställas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten hos den planerade rörelsen. Däremot finns det en nominell gräns för det startkapital som skall finnas när verksamheten påbörjas. Huvudregeln för kreditmarknadsbolag är ett bundet eget kapital motsvarande minst fem miljoner euro. I likhet med vad som gäller för medlemsbanker kan ett kreditmarknadsföretag medges ha ett kapital motsvarande minst en miljon euro om nettovärdet av tillgångarna i den planerade verksamheten uppgår till högst etthundra miljoner kronor.

Kapitaltäckningsreglerna

Viktigast av de regler som har till syfte att trygga ett buffertkapital är det regelkomplex som brukar kallas kapitaltäckningsregler. Dessa, som till största delen bygger på EG-direktiv och internationella överenskommelser, är omfattande och tekniskt komplicerade.

De gällande kapitaltäckningsreglerna fokuserar på kreditrisker och marknadsrisker. När det gäller kapitaltäckning av kreditrisker är principen att en banks engagemang klassificeras utifrån emittent- och säkerhetstyp. I princip all företagsutlåning placeras i samma klass. Därmed blir det ingen skillnad i kapitalkravet till följd av skillnader i kreditrisken mellan olika företagskrediter. Reglerna fångar inte heller upp olika grader av portföljdiversifiering.

Sedan början av 1996 omfattas även marknadsrisker av kapitaltäckningsreglerna. När det gäller ränterisker och aktiekursrisker skall positioner i bankernas handelslager kapitaltäckas. Dessutom ger växelkursrisker i hela verksamheten upphov till kapitalkrav. Kapitaltäckning för marknadsrisker berör därutöver motpartsrisker och avvecklingsrisker inom värdepappershandel samt risker på grund av garantier vid en emission. Även när det gäller marknadsrisker skall dessa kapitaltäckas enligt vissa procentsatser utefter klassificering av de olika typerna av exponering. Dessa regler – schablonmetod eller standardiserad metod – som baseras på ett EG-direktiv från 1993 (rådets direktiv 93/6/EEG om kapitalkrav för värdepappersföretag och kreditinstitut), tar inte hänsyn till alla de möjligheter som finns för att utjämna och hantera risker genom rationell riskhantering.

En del kreditinstitut använder i dag avancerade datamodeller för att beräkna risk. Sådana riskberäkningsmodeller, eller Value at Risk-modells, kan också användas för beräkning av kapitalkrav. Modellerna anses ge ett mer rättvisande kapitalkrav bl.a. på grund av att hänsyn kan tas till portföljsammansättningen. Genom direktivet (98/31/EG) har regler för användningen av sådana s.k. egna modeller i kapitaltäckningssamman-

hang införts i 1993 års direktiv. En sådan möjlighet finns också för de svenska instituten sedan den 1 januari 1996.

Med nödvändighet är reglerna rörande kapitaltäckning av kreditrisker trubbiga och det bör även observeras att kapitaltäckningsreglerna inte beaktar alla risker som ett kreditinstitut är exponerat för. Exempelvis beaktas inte s.k. operativa risker eller rörelserisker. Det betyder t.ex. att en ren inlåningsbank, dvs. en bank som placerar mottagen inlåning i statspapper, inte skulle behöva något eget kapital enligt kapitaltäckningsreglerna.

Kapitaltäckningsreglerna i sin nuvarande utformning är inte i sig tillräckliga för att uppfylla de inledningsvis i avsnittet skisserade kraven på regler om buffertkapital. De är starkt bundna av EG-rätten och internationella överenskommelser. En omfattande översyn och reformering av nuvarande internationella regler pågår emellertid. Det arbetet förutses ta ett antal år i anspråk. I detta ärende föreslås med anledning härav inga materiella förändringar i gällande kapitaltäckningsregler.

Sambandet mellan likviditet och buffertkapital

En banks likviditetsrisk har nära samband med storleken på dess buffertkapital. Anledningen är att likviditetsrisken ytterst handlar om möjligheten att refinansiera sig på interbankmarknaden eller hos Riksbanken, vilken i sin tur sammanhänger med förmågan att ställa säkerhet för dessa lån. Regler med syfte att trygga buffertkapitalet minskar därmed likviditetsrisken. Således bidrar både en allmän soliditetsregel och kapitaltäckningsregler till att begränsa risken för en likviditetskris.

En banks temporära likviditetsbehov löses rutinmässigt genom refinansiering via interbankmarknaden eller i sista hand via mindre lån över natten från Riksbanken. En allvarigare likviditetsbrist, normalt förorsakad av misstro mot bankens betalningsförmåga och därmed förknippad ransonering på dagslånemarknaden, kan avhjälpas av Riksbanken, dock under förutsättning att banken bedöms som i grunden solid.

Risken för att en bank skall hamna i en likviditetskris är alltså ytterst beroende av bankens möjlighet att låna på interbankmarknaden eller från Riksbanken. Denna möjlighet är i sin tur beroende av att banken har tillgångar att lämna som säkerhet. En första förutsättning för detta är att banken har nettotillgångar att belåna. Ytterligare en förutsättning är att tillgångarna är sådana att ett någorlunda rättvisande värde går att fastställa. En banks likviditetsrisk är således beroende av storleken på bankens buffertkapital, men även av rörelsens och tillgångarnas egenskaper och genomlysning.

Givet att Riksbanken fyller sin funktion att bistå solida banker som har likviditetsproblem kan hävdas att det i princip inte behöver befaras att en allmän likviditetskris uppkommer i ett i grunden solitt banksystem. Samtidigt är den likviditetsstödande rollen inte helt okomplicerad. Som framgått av avsnitt 5.1.5 finns informationsproblem för Riksbanken att skilja ut solida banker. Även s.k. moral hazard föreligger, dvs. en banks vilja att upprätthålla god likviditet kan försvagas av Riksbankens möjligheter att ge likviditetsstöd. I grunden kan sägas att det är kapitalstyrkan som bevarar förtroendet för företaget och förmågan att upprätthålla likviditeten.

Rörelsereglerna bör ta sikte på att begränsa ett kreditinstituts totala risktagande. Reglerna bör vara utformade på ett sådant sätt att enskilda placeringar inte riskerar institutets överlevnad. Detta innebär att rörelsereglerna bör präglas av ett diversifieringstänkande, där nettoexponeringar gentemot olika risker står i centrum.

Allmänt sett bör huvudambitionen med reglerna för riskbegränsning vara att se till att instituten bygger upp fungerande system för att hantera riskerna i sina respektive verksamheter. Det är nödvändigt att styrelse och ledning med hjälp av systemen kan få grepp om riskerna i den verksamhet som bedrivs. Det är således viktigt att reglerna lämnar viss frihet för instituten att utforma systemen för riskbegränsning efter den egna rörelsens art och omfattning. Flexibla regler i detta avseende kan också förväntas leda till att det utvecklas allt bättre system.

Ett kreditinstituts analys av *kreditrisk*er handlar i princip om att bestämma sannolikheten för att låntagare kommer att uppfylla sina förpliktelser. Det finns en mängd faktorer som är av betydelse för sådana analyser. Detta kan sägas göra det extra svårt att värdera krediter. Därtill är det svårt att hantera kreditrisker med hjälp av finansiella instrument jämfört med hanteringen av marknadsrisker. Diversifiering av kreditportföljen är därför en viktig del av hanteringen av den samlade kreditrisken. Det är omöjligt för lagstiftaren att i förhand ange vilka variabler som är relevanta för ett visst institut i en viss situation. Lagstiftaren bör i första hand söka åstadkomma att institutens rutiner och interna regler för kreditgivning är tillfredsställande. Här är det förmågan att bedöma och värdera kreditrisker som skall komma i förgrunden.

Till kategorin riskbegränsning hör regler om stora exponeringar. I stort sett alla placeringar som är beroende av den ekonomiska utvecklingen hos en motpart är begränsade till en maximal storlek. Bestämmelserna, som är gemensamma för banker, andra kreditinstitut och värdepappersbolag, bygger på reglerna om stora exponeringar i kreditinstitutsdirektivet. En stor exponering är en exponering som motsvarar minst 10 % av institutets kapitalbas och som institutet har mot en kund eller grupp av inbördes anknutna kunder. En sådan exponering får som huvudregel inte överstiga 25 % av kapitalbasen varvid samtliga exponeringar läggs samman. Summan av samtliga stora exponeringar får inte överstiga 800 % av kapitalbasen. Reglerna tillämpas även på en finansiell företagsgrupp, dvs. det är gruppens samlade exponering som begränsas.

6.2.3 Genomlysning

Staten kan med hjälp av regler av olika slag påverka risken i sitt implicita åtagande för stabiliteten i betalnings- och kreditväsendet. För att kontrollera reglernas efterlevnad behöver den insyn i instituten. Även Riksbanken har, för att kunna fullgöra sin uppgift som "lender of last resort", behov av att kunna överblicka institutens ställning. Emellertid är t.ex. en bankrörelse oftast komplex och svåröverskådlig. Därför kan det vara svårt att få erforderlig överblick över den. Regler som underlättar denna möjlighet är därför motiverade både av tillsynsskäl och för att Riksbanken skall kunna fullgöra sin uppgift. Reglerna bör i första hand syfta till

att underlätta för berörda myndigheter att överblicka ett instituts tillgångar och analysera deras värde, dvs. regler som förbättrar genomlysningen.

Det är viktigt att instituten är genomlysbara även för övriga externa intressenter. Därigenom ökar bland annat förutsättningarna för en marknadsmässig prissättning av institutets skuldinstrument. Detta leder i sin tur bland annat till att priset för finansiering relateras till risken i rörelsen, vilket ökar förutsättningarna för en effektiv kapitalallokering. Detta kommer att påverka institutets beteende. Dålig genomlysning kan hota systemstabiliteten. Ett institut med likviditetsproblem kan t.ex. få svårt att låna av aktörer som inte anser sig kunna genomlysa bankens rörelse.

Ett kreditinstituts rörelse kan tänkas vara så komplex och svårgripbar att även de som har ansvaret för den, ledningen och slutligen ägarna, har svårt att få en korrekt bild av rörelsen. Ett sådant förhållande minskar chansen för att regler och andra styrmedel skall vara effektiva.

Det finns alltså goda skäl att ha regler som syftar till genomlysning. Sådana regler kan inriktas mot att begränsa den möjliga omfattningen av rörelsen, t.ex. genom restriktioner i möjligheterna att driva vissa typer av verksamhet samt att inneha vissa typer av tillgångar. Vidare kan instituten förbjudas att faktiskt och juridiskt organisera rörelsen på ett sådant sätt att det medför svårigheter att överblicka den.

Regler som förbjuder svåröverskådliga strukturer är därför motiverade. Den omtalade härvan i Bank for Credit and Commerce International (BCCI-kraschen) ledde, tillsammans med vissa andra händelser på finansmarknaderna, till ett EG-direktiv (det s.k. BCCI-direktivet vars bestämmelser numera finns i kreditinstitutsdirektivet) med syfte att i vissa närmare angivna avseenden stärka tillsynsmyndigheternas befogenheter när det gäller att förhindra svåröverskådliga strukturer. Tillstånd skall inte beviljas i de fall som det finns "nära förbindelser" mellan ett kreditinstitut och andra fysiska och juridiska personer om förbindelserna hindrar myndigheterna från att utöva en effektiv tillsyn. Tillståndet skall också kunna återkallas om en effektiv tillsyn hindras.

Bestämmelser motsvarande direktivets har införts i svensk rätt (se t.ex. 9 kap. 3 § BRL angående prövningen vid auktorisation). Reglerna gäller även vid tillstånd till förvärv av ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i kreditinstitutet (7 kap. 11 § BRL och 5 kap. 12 § LFV). Om nära förbindelser som föreligger mellan ett institut och någon annan hindrar en effektiv tillsyn av institutet, får Finansinspektionen förelägga innehavare av aktier eller andelar som medför att förbindelserna är nära att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att så inte längre är fallet. Finansinspektionen får även besluta att ägaren inte får företräda aktierna eller andelarna vid stämma.

Regeringens förslag: Bankrörelselagen (1987:617) och lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet skall ersättas med en ny, gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår inte någon ny lag utan enbart ändringar av bankrörelselagen (1987:617) och lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Kammarrätten i Göteborg* anser att det bör övervägas att införa en särskild lag om kreditinstitut och en särskild lag om finansiella institut. *Finansinspektionen* menar att det bör övervägas att införa en enda näringsrättslig lagstiftning för kreditinstitut med utgångspunkt från definitionen i kreditinstitutsdirektivet. En sådan reglering skulle, enligt inspektionen, kunna innehålla de prioriteringar för tillsynen som är önskvärda med hänsyn till systemstabiliteten. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, förordar att lagstiftningen för kreditinstitut samordnas så att den blir mer överskådlig.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* och *Finansbolagens Förening* tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I dag regleras banker och kreditmarknadsföretag i olika lagar. De huvudsakliga rörelsereglerna finns i bankrörelselagen respektive lagen om finansieringsverksamhet. Därutöver finns det bl.a. i kapitaltäckningslagen och lagen om penningtvätt regler som gäller gemensamt för dessa institut.

Syftet med regleringen för banker och kreditmarknadsföretag skiljer sig åt redan i dagsläget. Trots detta är bestämmelserna i bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet i stora delar desamma. Både banker och kreditmarknadsföretag behandlas som kreditinstitut i EG-rättslig mening. Den övervägande delen av de EG-rättsliga reglerna har genomförts på samma sätt för banker och kreditmarknadsföretag.

Även med den i promemorian föreslagna regleringen kommer likheterna att bli stora. Det är dock inte nödvändigt att överensstämelsen är fullständig för att det skall finnas anledning att överväga en gemensam lag. En gemensam lag bör vara till fördel för användarna. Det ger en bättre överblick över de likheter och skillnader som finns mellan de olika instituten, även om tillämpningen av reglerna kan skilja sig åt beroende på institutstyp. Vidare beskrivs Finansinspektionens tillsyn och kontrollmöjligheter på ett enda ställe. Genom att ta in bestämmelserna i en gemensam lag undviks onödiga dubbleringar som också har en tendens att ge upphov till oavsiktliga skillnader. Samtidigt tvingas lagstiftaren att när ändringar genomförs att på ett tydligare sätt – i ett sammanhang – ta ställning till hur instituten skall behandlas.

Det föreslås därför att de centrala regler som gäller för banker och kreditmarknadsföretag sammanförs i en gemensam lag. Den valda strukturen skall ses mot bakgrund av det fåtal skillnader som ändå föreligger

mellan dem. Innehållet i de enskilda rörelsereglerna kommer att behand- Prop. 2002/03:139
las närmare i det följande.

8.1 Soliditet och likviditet

Regeringens förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall drivas på ett sådant sätt att dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

De särskilda kraven för banker om betalningsberedskap avskaffas.

Kommitténs förslag: Såvitt avser banker överensstämmer kommitténs förslag med regeringens, men utgör endast en soliditetsregel. För kreditmarknadsföretag föreslår kommittén en soliditetsregel som anger att sådana företag skall avpassa rörelsens inriktning och omfattning till företagets kapitalstyrka.

Promemorians förslag: Den föreslagna bestämmelsen överensstämmer med regeringens förslag, men betecknas bara som ett krav på soliditet.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* menar att det av den föreslagna soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag bör framgå att kapitalstyrkan skall anpassas till verksamheten i stället för tvärtom. *Riksbanken* anser att kommittén anger vissa svårförståeliga motiv för regeln och att motiveringen av bestämmelsen skulle kunna göras tydligare. Enligt *Riksbankens* mening är motiven desamma som för motsvarande regel för banker. Skillnaden i hur den tillämpas avgörs framförallt av hur tillsynsmyndigheten prioriterar sitt arbete. *Finansinspektionen* anser att samma soliditetsregel bör gälla för alla kreditinstitut. *Inspektionen* menar vidare att rörelseregeln skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att den kan utgöra självständig grund för ingripande. *Riksgäldskontoret* vill bl.a. med hänvisning till de nya kapitaltäckningsregler som föreslås av Baselkommittén framhålla vikten av att skärpa kraven på det kapital banker skall ha som säkerhet i sin verksamhet. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker den föreslagna soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag under förutsättning att även kreditmarknadsföretag, i likhet med andra företag – oavsett om de är finansiella eller inte – bör driva sin verksamhet så att de kan fullgöra sina förpliktelser. *Finansbolagens Förening* anser att de krav som uppställs för kreditmarknadsföretag är så självklara och allmänt hållna att det kan förmodas att alla företag med minsta grad av seriositet uppfyller dem. Föreningen anser dock att det är rimligt att i lag ställa upp grundläggande krav på rörelsen och att det förefaller lämpligt att låta de övergripande reglerna vara just så generella som kommittén föreslagit och låta rättstillämpningen fylla ut dem med detaljinnehåll från fall till fall. Enligt föreningen är det emellertid inte lämpligt att vare sig regeringen eller *Finansinspektionen* genom föreskrifter ger någon generell uttolkning av den närmare innebörden av dessa rörelseregler. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken* anser att likviditetsaspekten bör fångas upp av rörelsereglerna, för att inskräpa betydelsen av likviditetshanteringen i bankerna i allmänhet och för att minska riskerna för moral hazard-problem i

synnerhet. Det kan ske utan att den i promemorian föreslagna bestämmelsen ändras. I motivtexten bör likviditetsaspekten betonas starkare. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker bestämmelsen. *Finansbolagens Förening* noterar att varje kreditinstitut med framtidsperspektiv självfallet torde iaktta vad som föreslås om soliditet, riskhantering, genomlysning och sundhet, men finner ändå reglerna värdefulla som utgångspunkt för Finansinspektionens tillsyn.

Skälen för regeringens förslag

Soliditet

I avsnitt 6.2 beskrivs varför ett instituts soliditet behöver regleras. Av vad som sägs där framgår att institut som är motståndskraftiga mot störningar av olika slag, dvs. solida institut, är ett huvudmål för regleringen.

Det är därför lämpligt att ett sådant soliditetskrav kommer till uttryck i en inledande bestämmelse i rörelsereglerna. Bestämmelsen bör utformas som en anvisning om att soliditeten skall sättas i förgrunden vid bedrivande av rörelsen. Det bör således finnas en bestämmelse som anger att bankrörelse skall drivas på ett sådant sätt att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

En grundtanke hos kommittén är att verksamheter inte skall underkastas hårdare reglering än vad som är nödvändig med utgångspunkt i de skyddsintressen som har identifierats för verksamheten. Eftersom systemriskerna är mindre och av något annan karaktär på finansieringsområdet än på bankområdet bedömer kommittén det inte nödvändigt att för kreditmarknadsföretagen ställa upp ett likalydande krav. En bestämmelse av den typen bör, anser kommittén, reserveras för de institutstyper som är viktigast för stabiliteten. Därigenom kan också tillsynsinsatserna koncentreras till de områden som bedöms som viktigast från stabilitetssynpunkt. En följd av ovanstående resonemang är, enligt kommittén, att det bör ställas ett uttryckligt soliditetskrav på kreditmarknadsföretagen men att kravet inte bör vara lika långtgående som det som ställs på banker. För kreditmarknadsföretag föreslås i stället att dessa skall avpassa rörelsens art och omfattning till kapitalstyrkan.

Den soliditetsregel som kommittén föreslår för kreditmarknadsföretag innebär liksom motsvarande regel för banker i realiteten en skyldighet för institutet att avpassa storleken på och risknivån i rörelsen efter kapitalstyrkan. Om Finansinspektionen gör bedömningen att risknivån i rörelsen är för hög i förhållande till buffertkapitalets storlek så kan inspektionen inskrida med de sanktioner som den finner lämpliga i det enskilda fallet.

Som kommittén föreslår bör det gälla en övergripande soliditetsregel även för kreditmarknadsföretag. Vid utformningen av den bör beaktas att den reglering av finansieringsrörelse som föreslås av regeringen träffar en mer begränsad krets än kommitténs förslag, nämligen enbart företag som lånar upp medel för verksamheten från allmänheten (se avsnitt 5.3.2). Förutom att kreditmarknadsföretag inte kan ägna sig åt betalningsförmedling via generella system föreslås här flera ändringar som innebär att ett kreditmarknadsföretags verksamhetsfält breddas.

Även kreditmarknadsföretag föreslås kunna ta emot sådan kortfristig inlåning som omfattas av insättningsgarantin. Finansieringsmöjligheterna blir därmed mer likartade för banker och kreditmarknadsföretag. Vidare föreslås att kreditmarknadsföretag får driva värdepappersrörelse. Likheten mellan banker och kreditmarknadsföretag blir i fråga om verksamheten därmed också större än enligt kommitténs förslag.

Att samma krav ställs på företag för samma typ av verksamhet torde ge bästa möjliga konkurrensförutsättningar. Mot denna bakgrund delas *Finansinspektionens* uppfattning att soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag bör skärpas och ges samma utformning som motsvarande regel för banker. En annan sak att är att soliditetskraven på instituten kan komma att variera med de verksamheter som respektive institut ägnar sig åt. De särskilda risker som följer med deltagande i betalningssystemet torde som regel innebära att en bank måste vara mer motståndskraftig mot störningar än ett kreditmarknadsföretag. Soliditetsregeln kommer därför att medföra skarpare krav på banker än på kreditmarknadsföretag. Detta resonemang bygger på att inspektionen, trots att gällande kapitaltäckningsregler etc. inte fordrar det, beaktar de krav som denna bankspecifika verksamhet ställer på bankernas motståndskraft.

Likviditet

I promemorian bedöms att det inte är nödvändigt med regler som ställer krav på att instituten skall hålla en viss andel av sina tillgångar i likvida medel. Den föreslagna soliditetsbestämmelsen anses utformad så att den täcker även likviditetshanteringen. Kravet på att rörelsen skall drivas så att institutens förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras innefattar enligt promemorian ett krav på att möta likviditetsansträngningar av olika slag.

Riksbanken framhåller dock vikten av att kravet på god soliditet kompletteras med ett krav på god likviditetsplanering. Regeringen delar bedömningen att likviditetsaspekten är betydelsefull för att förhindra att instituten hamnar i en nödsituation som kan aktualisera eventuellt likviditetsstöd från Riksbanken. Att upprätthålla god likviditet är på så sätt centralt för institutens förmåga att alltid kunna fullgöra sina förpliktelser även på kort sikt. Det finns därtill ett moral hazard-problem i Riksbankens likviditetsstödjande roll. De finansiella företagens ofta komplexa och gränsöverskridande strukturer torde också öka behovet av en utvecklad likviditetsförvaltning. Mot denna bakgrund anser regeringen att kravet på en god likviditetsförvaltning bör framhållas tydligare i lag. Bestämmelsens lydelse behöver dock inte ändras. Av bestämmelsen, att ett instituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras, följer alltså en skyldighet dels att anpassa storleken och risknivån i rörelsen efter kapitalstyrkan (soliditet), dels upprätthålla en tillräcklig likviditet.

I 2 kap. 10 § BRL finns en bestämmelse som säger att en bank skall ha en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig betalningsberedskap. Den bestämmelsen blir överflödigt med soliditets- och likviditetsregeln och kan således avskaffas.

Enligt *Finansbolagens Förening* är det inte lämpligt att regeringen genom föreskrifter ger någon generell uttolkning av den närmare innebör-

den av regeln. Varken här eller i kommitténs betänkande föreslås någon föreskriftsrätt. Det är dock inte som föreningen önskar, möjligt att utesluta att det i annat sammanhang finns anledning att ta ställning till lämpligheten av sådana föreskrifter.

8.2 Genomlysning

Regeringens förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* anser att rörelsereglerna skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att de kan utgöra självständig grund för ingripande. *Konkurrensverket* konstaterar att en god marknadstransparens normalt också är positiv från konkurrenssynpunkt, genom att den underlättar för konsumenterna att träffa rationella val av varor och tjänster. *Konkurrensverket* påpekar dock att det finns en risk från konkurrenssynpunkt att sådan marknadstransparens leder till ett mer aktivt informationsutbyte mellan konkurrerande företag om individuella affärsangelägenheter. *Finansbolagens Förening* framför samma synpunkter som beträffande bestämmelserna om soliditet. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker bestämmelsen. Beträffande synpunkter som framförs av *Finansbolagens Förening*, se avsnitt 8.1.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 6.2.3 beskrivs varför det är viktigt att instituten är genomlysbara.

För att kunna vidta riskbegränsande åtgärder är det nödvändigt att ledningen kan överblicka rörelsens ställning. Även ägarna och andra externa intressenter har behov av att korrekt kunna värdera ett instituts ställning.

Det finns alltså goda skäl för att ställa krav på att instituten skall vara genomlysbara. Ett sådant krav bör avse både det sätt som rörelsen bedrivs på och hur den organiseras. När det gäller rörelsens bedrivande bör det innebära att institutets tillgångar skall vara överblickbara och institutets ekonomiska ställning möjlig att värdera med någorlunda säkerhet. Kravet på genomlysning kan inte mätas efter någon absolut måttstock utan beror på institutets omständigheter i övrigt. När det gäller organisationen av rörelsen innebär kravet att såväl den juridiska som den faktiska strukturen skall vara sådan att det utan svårighet går att överblicka ansvars- och ägarförhållanden.

Det är inte bara förhållandena i institutet som juridisk person som berörs utan även institutets åtaganden och kopplingar till andra, såväl inom den egna koncernen som fristående personer. Det finns mer specialiserade regler om genomlysning, t.ex. i de bestämmelser i den svenska lagstiftningen som infördes till följd av det s.k. BCCI-direktivet.

Det nu sagda bör komma till uttryck i en bestämmelse om att ett instituts rörelse skall drivas och organiseras på ett sådant sätt att dess ställning kan överblickas. Detta gäller i förhållande till såväl Finansinspektionen och Riksbanken som till externa intressenter och bolagets ägare och ledning.

Många kreditmarknadsföretag har och kan förmodas komma att ha en ganska okomplicerad inriktning på sin rörelse genom att syssla i huvudsak med endast en typ av verksamhet. En rörelse vars tillgångar till stor del består av fordringar som är beroende av privat information för att kunna värderas är emellertid närmast per definition svår att genomlysa. Kravet på genomlysning är dock inte avsett att förhindra en sådan inriktning på rörelsen. Detta skulle i så fall kunna innebära att många kreditmarknadsföretag hindras att driva sin rörelse. Verksamheten får dock inte drivas på ett sådant sätt att genomlysningen försvåras. Vidare är det viktigt att riskhanteringssystemen är sådana att förutsättningarna för en genomlysning är så goda som möjligt.

Genomlysningen får också betydelse vid bedömningen av vilken verksamhet ett institut får driva och vilken egendom ett institut får inneha. Dessa frågor behandlas i avsnitt 8.6 och 8.7.

8.3 Riskhantering

Regeringens förslag: En bank och ett kreditmarknadsföretag skall identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som deras rörelser är förknippad med. Ett sådant institut skall särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Förslagen saknar dock rekvisitet styra och säger inget om institutets skyldighet att se till att kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* är positiv till kommitténs förslag, men anser att det är onödigt snävt och att det därför bör övervägas att komplettera den föreslagna bestämmelsen med begreppet hantera, som kan ange ett mer aktivt perspektiv på riskhantering. *Riksbanken* föreslår lydelsen ”identifiera, mäta, hantera och kontrollera”, som också svarar bättre mot den i risksammanhang internationellt använda terminologin ”identify, monitor, manage and control”. *Finansinspektionen* och *Finansbolagens Förening* för fram samma synpunkter som beträffande bestämmelsen om genomlysning, se avsnitt 8.2. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken* föreslår följande tillägg till bestämmelsen: ”Kreditinstitutet skall särskilt se till att institutets kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte innebär ett sådant äventyrande som avses i 1 §” (dvs. bestämmelsen om soliditet och likviditet). I anslutning till detta föreslås att bestämmelsen om att ett kreditinstituts kreditportfölj

skall vara sammansatt så att inte institutets totala risk äventyrar institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser utgår. Riksbanken konstaterar att det är enbart kreditportföljen som omfattas av den sistnämnda bestämmelsen och menar att kravet på riskhantering rimligen bör omfatta även andra risker. Vidare innebär bestämmelsen att institutet vid hanteringen av sina risker måste ta hänsyn till koncentrationer i kreditportföljen. Diversifiering är dock inte den enda aspekten av kredithantering; även kreditkvalitet och användande av riskreducerande tekniker hör dit. Det kan därför vara missvisande att betona enbart diversifieringsaspekten. *Finansinspektionen* anser att bestämmelsen skall kompletteras med rekvisitet ”styra”. *Finansinspektionen* menar att förslaget inte är helt i linje med *Finansinspektionens* nuvarande allmänna råd och inte heller helt i harmoni med internationella rekommendationer. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker bestämmelsen. Beträffande *Finansbolagens Förenings* synpunkter, se avsnitt 8.1.

Skälen för regeringens förslag: Risk kan sägas vara sannolikheten för att en händelse som ogillas inträffar. För ett kreditinstitut kan risk på ett övergripande plan sägas vara faran för urholkning av dess balansräkning. Med en sådan riskdefinition finns det en mängd risker i de olika verksamheter som ett institut kan hålla på med. I avsnitt 4.4 beskrivs de risker som kan förekomma i institutens verksamhet – bl.a. marknadsrisker, kreditrisker och operativa risker. Där anges också vilka åtgärder som ett institut kan vidta för att hantera riskerna i verksamheten. Rörelsereglerna bör ta sikte på att begränsa det totala risktagandet. Huvudambitionen med reglerna bör vara att instituten bygger upp fungerande system för riskhantering.

En förutsättning för framgångsrika riskbegränsande åtgärder i ett kreditinstitut är riskuppfattning. Det första ledet i processen att bilda sig en uppfattning om riskerna i rörelsen är att identifiera vilka risker det rör sig om. Därefter är det nödvändigt att uppskatta riskens storlek. Detta gäller både enskilda risker och rörelsens samlade risk.

Det är emellertid inte tillräckligt att ett institut vet vilka risker den är exponerad för och kan uppskatta deras storlek. Kraven på sådan kunskap bör förenas med ett krav på att det skall ha kontroll över riskerna. Detta krav innebär att institutet måste kunna styra rörelsens utveckling och aktivt utnyttja riskreducerande möjligheter. Till grund för bedömningen av vilka riskbegränsande åtgärder som skall vidtas måste ligga en uppfattning om vilka risker som är acceptabla i rörelsen. Denna bedömning har i det enskilda fallet inga självklara utgångspunkter. Slutligen faller bedömningen tillbaka på det grundläggande kravet att soliditeten inte får äventyras.

En grundläggande beståndsdel i ett bra riskhanteringssystem är fungerande informationsvägar. Nära förbundet med det regelsystem som reglerar informationsflödet i ett institut är det regelsystem som reglerar var och hur beslut i olika frågor skall fattas. Fungerande styrning och styrsystem är även det förutsättningar för bra riskhantering. Likaså måste en kontrollfunktion finnas som granskar efterlevnaden av olika system och instruktioner.

Det finns ett legitimt intresse för staten att påverka hur beslutssystemen inom ett institut ser ut. Därmed är det inte sagt att det

bör finnas lagbestämmelser som styr det materiella innehållet i beslut som faller inom ramen för den inom institutet tillåtna verksamheten. Det är fullt tillräckligt att lagstiftningen kräver system som ser till att det finns tillräckligt beslutsunderlag, att besluten fattas på lämplig nivå och att någon, slutligen styrelsen, får en bild av den helhet som följer av de enskilda besluten.

En detaljreglering av alla de aspekter som ryms inom begreppet riskhantering skulle bli mycket omfattande. Speciellt tvivelaktigt är detta i ljuset av en tänkbar utveckling mot alltmer olika institut med mycket skilda inriktningar på rörelsen. Att under sådana förhållanden ställa upp enhetliga riskhanteringsregler ter sig i det närmaste ogörligt och i vart fall inte önskvärt. Strikta och enhetliga regler på det här området riskerar att bromsa utvecklingen av ändamålsenliga riskhanteringssystem avpassade för varje enskilt instituts rörelse.

Av angivna skäl är det mest ändamålsenligt att lägga fast vissa ramkrav i en övergripande bestämmelse om riskhantering. Kommittén föreslår därför att det av bestämmelsen skall framgå att en bank och ett kreditmarknadsföretag skall identifiera, mäta och ha kontroll över de risker som deras rörelser är förknippad med. De nämnda kraven är långtgående eftersom de kan ha vittgående konsekvenser för institutets hela rörelse och organisation. Detta är också naturligt eftersom all bank- och finansieringsrörelse i viss bemärkelse går ut på att hantera risker.

I sitt remissvar över kommitténs betänkande föreslog *Riksbanken* att ordet ”hantera” skulle tillföras riskhanteringsbestämmelsen. Detta bedömdes dock inte tillföra bestämmelsen något i sak. *Finansinspektionen* anser i sitt yttrande över promemorian att begreppet styra också skall ingå i bestämmelsen. Det förslaget får sägas ligga nära Riksbankens tidigare synpunkt att begreppet hantera bör ingå. Regeringen kan se ett värde i att det i lagen tydliggörs att instituten skall ha kunskap och förmåga att aktivt styra sina risker enligt vad som tidigare sagts. Det rekvisit som bäst beskriver detta är det av inspektionen föreslagna rekvisitet ”styra”. Det föreslås därför att det begreppet tas in i riskhanteringsbestämmelsen. Därigenom uppnås också en om inte fullständig så dock bättre överensstämmelse med den internationella terminologin ”identify, manage, monitor and control”.

Genom att begreppet styra tas in i bestämmelsen ges begreppet ”ha kontroll” en mer begränsad innebörd än i promemorians förslag. Härmed avses nu att det måste finnas en kontrollfunktion som granskar efterlevnaden av olika system och instruktioner.

Riksbanken föreslår att det till bestämmelsen i promemorian skall läggas bestämmelsen att ”kreditinstitutet skall särskilt se till att institutets kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte innebär ett sådant risktagande att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras”. Regeringen anser att Riksbankens förslag i huvudsak är en konkretisering av bestämmelsen samt en tydligare koppling till den övergripande soliditets- och likviditetsregeln. Det är en fördel med en mer konkret utformning av bestämmelsen och Riksbankens förslag bör därför antas. Vilken betydelse detta tillägg får för den särskilda bestämmelsen om sammansättningen av ett instituts kreditportfölj behandlas i avsnitt 8.9.1. Redan här bör dock framhållas att kreditriskernas allmänt sett stora betydelse för instituten innebär att

paragrafen om riskhantering ställer krav på en väl sammansatt och diversifierad kreditportfölj. Kreditportföljen är som regel av strategisk betydelse för institutens långsiktiga stabilitet och därmed förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

Även om den tänkta rambestämmelsen kan synas oprecis lägger den fast de oeftergivliga krav som måste ställas på institutens riskhanteringssystem oavsett hur de närmare utformas. Bestämmelsens karaktär av rambestämmelse kommer att innebära både större möjligheter för och ställa större krav på tillsynsmyndigheten, som skall avgöra om varje enskilt instituts riskhanteringssystem uppfyller bestämmelsens krav. En sådan förändring ligger emellertid i linje med den allmänna utvecklingen från kvantitets- till kvalitetsinriktad lagstiftning och tillsyn.

Tillsynsmyndighetens möjlighet att på olika sätt närmare utveckla vilka krav som bestämmelsen innebär bör inte drivas så långt att en utveckling från institutens sida av nya och ändamålsenliga riskhanteringssystem, i meningen informations-, besluts- och kontrollsystem, hindras. Det bör alltid finnas en möjlighet för ett enskilt institut att utveckla speciella system avpassade till dess speciella rörelse.

Kreditmarknadsföretagens verksamhet kan som tidigare nämnts vara mer ensidig än bankernas. För riskhanteringsdelen innebär det att möjligheten att utjämna riskerna mellan olika verksamheter minskar och att det kan sägas vara extra viktigt att i olika avseenden ha kontroll på den helt dominerande verksamheten. Å andra sidan är det förmodligen i någon mening mindre krävande att ha kontroll på en enhetlig rörelse än på en rörelse som innehåller flera vitt skilda verksamheter. Oavsett inriktningen på rörelsen bör dock ett krav på att identifiera, mäta, styra och ha kontroll över riskerna inte efterges. En något annan sak är att en rörelse som är starkt koncentrerad till någon viss sektor av ekonomin är utsatt för speciella risker vid nedgång i den sektorn. Möjligheten att klara sådana påfrestningar bestäms av kapitalstyrkan.

8.4 Sundhet

Regeringens förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall drivas på ett sätt som är sunt.

Kommitténs förslag: För banker föreslås att bankrörelse skall drivas i enlighet med god bankstandard. Någon motsvarande bestämmelse föreslås dock inte för kreditmarknadsföretag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen* avstyrker att byta benämning på den övergripande förhållningsregeln från sundhet till god bankstandard. De anser att ett nytt begrepp kan skapa osäkerhet och tolkningsproblem och pekar på att sundhetsbegreppet förekommer på andra ställen i den finansiella lagstiftningen. De pekar också på att sundhetsregeln just ställer ett sådant allmänt kvalitetskrav som den av kommittén föreslagna standardregeln är avsedd att göra. De förespråkar vidare en gemensam sundhetsregel för banker och kreditmarknadsföretag, men anser att den regeln skall utformas som en regel

om sundhet i rörelsen. *Finansinspektionen* anser vidare att rörelsereglerna skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att de kan utgöra självständighet för ingripande. *Inspektionen* ifrågasätter om det inte finns ett behov av en ny bestämmelse om föreskriftsrätt i fråga om information till kund. *Konkurrensverket* anser att kommittén inte har anfört bärande skäl att införa en regel om god bankstandard för banker. *Konkurrensverket* ifrågasätter om det utöver det gällande marknadsrättsliga regelverket bör åläggas bankerna att genom begreppet god bankstandard gå längre än vad det allmänna regelverket om informationsgivning och tvistlösning kräver. Att banker i likhet med andra företag skall följa olika slag av offentlig reglering är närmast självklart och behöver inte ytterligare regleras genom en regel om god bankstandard. *Konkurrensverket* menar att regeln kan förhindra utveckling och förnyelse genom att den inbjuder till överenskommelser i branschorganisationer och liknande. *Konkurrensverket* tillstyrker också förslaget att avskaffa sundhetskravet för kreditmarknadsföretag. *Konsumentverket* ifrågasätter om benämningen god bankstandard är rättvisande. Den ger inte en uppfattning om vilken kvalitetsnivå bankverksamhet skall innehålla. Eftersom bankerna bedriver en verksamhet som är av stor betydelse för samhällslivet, inte minst för konsumenterna, bör kraven snarare formuleras genom uttrycket hög kvalitetsnivå. Samma kvalitetskrav bör ställas på banker och kreditmarknadsföretag i detta avseende. Övriga remissinstanser har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* är fortfarande inte övertygat om att det utöver kraven på soliditet, riskhantering och genomlysning finns behov av en allmän kvalitetsregel som det åligger kreditinstituten att följa. De invändningar som verket anför är i huvudsak desamma som de som anfördes mot kommitténs förslag. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker bestämmelsen. Beträffande de synpunkter som förs fram av *Finansbolagens Förenings*, se avsnitt 8.1.

Skälen för regeringens förslag

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 4 § LfV skall ett kreditmarknadsföretags verksamhet drivas så att allmänhetens förtroende för kreditmarknaden upprätthålls och i övrigt så att verksamheten kan anses sund. I motiven (prop. 1992/93:89 s. 153 f.) sägs att ett krav på rörelsen bör vara att den skall drivas på ett sunt sätt med syfte att upprätthålla förtroendet för de finansiella marknaderna och därmed bidra till deras stabilitet. Där anförs vidare att kravet på en sund verksamhet innebär att kreditmarknadsföretagen skall se till att deras organisation, arbetsmetoder och beslut baseras på noggranna och tillräckligt långsiktiga bedömningar. De måste också se till att deras exponering gentemot olika typer av risker ligger inom rimliga gränser. Enligt motiven innebär det inte att kreditmarknadsföretagen inte kan engagera sig i olika typer av risker, utan snarare att de risker som företagen utsätter sig för skall kunna bäras utan att företagen äventyrar sitt kapital eller på annat sätt skadar de som är beroende av företagens verksamhet.

Slutligen sägs att i kravet på en sund verksamhet ligger ett krav på att ta skäligen hänsyn till kundernas, och då främst konsumenternas, intressen.

Bestämmelsen i 1 kap. 4 § LFV kompletteras med en bestämmelse om tillsyn i 5 kap. 4 § LFV. Enligt den sistnämnda bestämmelsen skall Finansinspektionen vid sin tillsyn över kreditmarknadsföretagen se till att en sund utveckling av verksamheten främjas.

För banker finns ingen rörelseregel motsvarande den i 1 kap. 4 § LFV. Däremot finns det en bestämmelse (7 kap. 3 § BRL) som ålägger Finansinspektionen att vid sin tillsyn av bankerna se till att en sund utveckling av verksamheten främjas. Beträffande innebörden av sundhetsbegreppet görs motsvarande uttalanden som redovisats för kreditmarknadsföretagen i det föregående (prop. 1992/93:89 s. 192). Även om det för banker inte finns någon uttrycklig rörelseregel om sundhet har tillsynsregeln i 7 kap. BRL getts motsvarande innebörd. (Beträffande en beskrivning av den historiska bakgrunden, se kommitténs betänkande, avsnitt 11.1.3).

God försäkringsstandard

Den särskilda regleringen av försäkringsbolag i bl.a. försäkringsrörelselagen (1982:713) syftar till att skydda direktförsäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal. En näringsrättslig särreglering anses befogad med hänsyn till de allvarliga konsekvenser som kan uppkomma för dessa som kollektiv om försäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden och de särskilda förhållanden som hör samman med försäkringar.

Sundhetsbegreppet har utmönstrats ur försäkringsrörelselagen och ersatts med begreppet god försäkringsstandard (prop. 1998/99:87). I försäkringsrörelselagen föreskrivs numera att ett försäkringsbolag skall driva verksamheten enligt god försäkringsstandard (1 kap. 1 a §). Bestämmelsen knyter an till det skydd för intresset för direktförsäkringstagarna m.fl. som rörelsereglerna skall tillgodose utöver stabilitet och genomlysning.

Avsikten är att bestämmelsen om god försäkringsstandard skall omfatta anskaffningen av försäkringar, förvaltningen och skaderegleringen. Därutöver bör bolagen handla så att inte särskilda skyddsbestämmelser kringgås, t.ex. överskottsreglerna i livförsäkringsbolag, och bolagen bör ha interna föreskrifter och rutiner för att främja en tillbörlig behandling av den skyddsvärda kretsen.

God försäkringsstandard tar däremot inte sikte på soliditets-, skälighets-, effektivitets- eller konkurrensaspekter. Produktutformningen som sådan skall vara fri med de begränsningar som kan följa av avtalsrättsliga eller andra särskilda bestämmelser utanför försäkringsrörelselagen. Normen tar inte heller särskilt sikte på ägar- och ledningsfrågor.

Bestämmelsen syftar till att skydda direktförsäkringstagare, de försäkrade och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelsen tar således främst sikte på skyddet för konsumenter och mindre företag. Ett krav på god försäkringsstandard är inte begränsat till själva försäkringsrörelsen utan gäller bolagets verksamhet i dess helhet. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten skall överensstämma med en kvalitativt tillfredsställande standard hos en representativ

krets försäkringsgivare. Innebörden av god försäkringsstandard får fyllas ut främst i tillsynspraxis. Finansinspektionens allmänna råd kan därmed ge vägledning för vad som är god försäkringsstandard. Förekommande praxis hos den aktuella kretsen kan också ge viss ledning för tillämpningen.

Behovet av en kvalitetsregel

Det är viktigt att bankernas kunder har förtroende för banksystemet för att detta skall fungera effektivt. En enskild bank har, som tidigare konstaterats, motiv att bygga upp ett förtroende hos sina kunder och för den delen hos potentiella kunder. Ett korrekt, kunnigt och effektivt uppträdande är ett verksamt konkurrensmedel. Det innebär t.ex. att en bank som står inför en lönsam affär som den bedömer kan skada dess förtroende måste väga vinsten av denna affär mot risken att förtroendet rubbas. Däremot går det inte alltid att räkna med att en enskild bank skall ta hänsyn till att dess beteende kan påverka förtroendet för bankmarknaden i stort, dvs. att misstron sprider sig. Eftersom det kan vara svårt för allmänheten att ha överblick över alla banker, finns det risk för att misstro mot en bank som uppför sig illa sprider sig till andra banker. Detta skulle i värsta fall kunna ge upphov till en allmän förtroendekris.

Som berörts tidigare kan förtroendet för en bank vika till följd av i stort sett vilka missförhållanden som helst. För att rimliga rättssäkerhetskrav skall tillgodoses behöver därför en eventuell regel, som ålägger banker att på något sätt se till förtroendet utöver vad som är företagsekonomiskt motiverat, preciseras till omfång och nivå. Att genom en lagregel generellt ålägga bankerna att se till att förtroendet upprätthålls – vare sig det gäller den enskilda banken eller bankmarknaden – torde föra för långt. På det område som träffas av de allmänt hållna bestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning finns inte behov av ytterligare en allmänt hållen regel om förtroende eller liknande. Vad som kan vara berättigat är att ålägga bankerna att hålla en viss minimistandard på sin verksamhet i syfte att hålla förtroendet för bankmarknaden uppe. Det är dock nödvändigt att relativt ingående precisera i vilka avseenden som det ställs krav på verksamheten.

Liksom varje annan juridisk person skall instituten följa lagar och andra författningar som gäller för dem. Institutet skall vidare hålla sig inom de ramar som dess bolagsordning eller stadgar föreskriver. När det närmare beskrivs vilka regler ett institut skall iaktta måste det emellertid också beaktas hur dessa regler samverkar med de regler som gäller för auktorisation av institutet, den löpande tillsynen och möjligheten att ingripa med sanktioner mot instituten.

Ett institut vars anställda överträder lagar och andra författningar kan ha bristande kontroll på sina operativa risker. I så fall kan Finansinspektionen ingripa med stöd av riskhanteringsbestämmelsen. Lagöverträdelser kan också vara ett tecken på olämplig ledning eller olämpliga ägare.

Liksom när det gäller soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning bör det emellertid också uttryckligen framgå att det i vissa

särskilda avseenden ställs särskilda kvalitetskrav på verksamheten. I det följande behandlas dels vilken räckvidd en sådan bestämmelse bör ha, dels bestämmelsens närmare utformning.

Det är framför allt privatpersoner och små och medelstora företag i egenskap av insättare och användare av andra finansiella tjänster som kommer i fokus när förtroendet för banker i den mening som nu avses diskuteras. En bestämmelse bör främst ta sikte på situationer av mer handfast karaktär och på sådana frågor som uppkommer i det dagliga bankarbetet eftersom det är inom det området som allmänhetens förtroende främst påverkas. Vidare bör bestämmelsen i första hand riktas mot förhållanden som helt klart är olämpliga och förtroendeskadliga. Med dessa förutsättningar kommer oundvikligen en bestämmelse av det här slaget i hög grad att gälla förhållandet mellan en bank och dess kunder.

Ett av de områden som bestämmelsen är avsedd att träffa är bankers eventuella missbruk av sin typiskt sett starkare ställning gentemot enskilda kunder som banken skulle kunna utnyttja otillbörligt. Som belysts tidigare innebär det svårigheter och kostnader att byta bank, ibland är det inte ens möjligt för en kredittagare att byta bank. Jämfört med många andra marknader har denna tröghet visat sig vara relativt stor på bankmarknaden. Trögheten medför att det finns ett visst utrymme för missbruk från bankens sida utan att kunden lämnar banken. En bank kan exempelvis använda oskäligt hårda villkor vid borgensförbindelser eller opåkallat infordra kompletterande säkerheter under löpande kreditavtal. Även gentemot kunder som beslutat sig för att lämna banken kan en bank uppträda felaktigt, t.ex. genom att fördröja överförandet av kundens värdepappersdepå till kundens nya fondkommissionär. Många av de beteenden som är aktuella här går att komma åt civilrättsligt. Detta hindrar dock inte att de faller under förevarande bestämmelse, tvärtom är det ett tecken på att bankens beteende är felaktigt.

Kunderna har ett informationsunderläge i förhållande till banken både när det gäller innehållet i enskilda produkter och när det gäller att välja mellan olika produkter. Villkoren för enskilda produkter kan vara utformade på ett sådant sätt att det är svårt för en kund att förstå vad de innebär. Vidare kan det i vissa lägen finnas intresse från bankens sida att inte presentera fullständig information om en produkt och de villkor som gäller för den eller att inte informera om villkorsändringar. Även vid val mellan olika produkter som en bank tillhandahåller är en kund beroende av korrekt information, till att börja med om vilka produkter som finns tillgängliga.

I många av de lagar (marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare, prisinformationslagen och konsumentkreditlagen) som reglerar förhållandet mellan avnämare och kund finns bestämmelser om informationsgivning. Det gäller såväl direkta bestämmelser om skyldighet att lämna viss information och att inte lämna felaktig information som bestämmelser som indirekt påverkar informationsgivningen. Ett exempel på det senare är att bestämmelser som förbjuder komplicerade avtalsvillkor minskar behovet av information. Det allmänna regelverket och de sanktioner det erbjuder får anses utgöra det primära skyddet även på bankområdet. Trots att regleringen av bankers skyldighet att informera om sina produkter inte är enhetlig så utgör den dock grunden för att

avgöra vad som är minimistandarden på detta område. I vissa fall kan utvecklingen bli sådan att det ställs upp ett krav att gå längre än vad den allmänna lagstiftningen kräver.

Det informationsunderläge som kunderna oundvikligen har, oavsett hur omfattande bankernas informationsplikt är, medför att det är viktigt att bankerna på ett ändamålsenligt sätt besvarar frågor och klagomål från kunderna. Har en bank ändamålsenliga rutiner för besvarande av frågor och klagomål finns det stor chans att banken därigenom får värdefulla synpunkter för framtida informationsgivning. När det gäller frågor, t.ex. om de närmare villkoren för vissa produkter, samverkar bankens intresse av att tillmötesgå kunderna med kundens möjlighet att byta från en bank som han inte får klara besked från till en annan bank. När det däremot gäller rena klagomål finns inte samma intresse från banken att tillmötesgå en missnöjd kund. Kunden befinner sig dessutom typiskt sett i en mer utsatt position genom att han normalt inte blir tillfredsställd genom att byta bank. Den transaktion eller det förhållande han är missnöjd med ställs inte till rätta genom ett byte. Till detta kommer den speciella relation som normalt föreligger mellan t.ex. en lånekund och banken. Det är inte tillfyllest om missnöjda kunder hänvisas till domstol eller Allmänna reklamationsnämnden om det förhållande som gett upphov till missnöjet relativt lätt kan förklaras eller rättas till av banken. Ytterst återstår självfallet endast tvistlösning i domstol om parterna inte kan enas.

Den särskilda kvalitetsbestämmelsen är avsedd att träffa överträdelser även av andra normer än de som hittills gått igenom. Det kan gälla normer givna i form av lagar eller andra författningar, icke bindande regler givna av offentliga myndigheter, regler från privata organ såsom branschorganisationer eller liknande, eller etablerade moraliska eller etiska normer.

Överträdelser av regler som getts av det offentliga i form av lagar och andra författningar träffas alltså av bestämmelsen. Visserligen kan invändas att för det fall det har ansetts motiverat med sanktioner för överträdelser av dessa regler så har det tagits om hand i den lagstiftningen. Sanktioner enligt annan lagstiftning är dock inte alltid tillräckligt för att tillgodose behovet på banksidan eftersom bankregleringen har det vidare syftet att upprätthålla förtroendet för hela banksystemet. Som exempel kan nämnas att det inte alltid är tillräckligt att ett beteende är straffbart enligt strafflagstiftningen. Det kan därutöver finnas behov av att ingripa mot banken enligt banklagstiftningen.

När en bank skall avgöra vad som är tillåtet på ett visst område skall den se till de mer specialiserade lagbestämmelserna på området och de förtydligande förordningar och allmänna råd som kan vara utfärdade i anslutning till bestämmelsen. Det är detta material som skall vara vägledande för tolkningen av den aktuella bestämmelsen.

Som exempel på sanktionerade lagbestämmelser där överträdelser kan ge anledning till ingripanden även med stöd av här behandlad bestämmelse kan nämnas straffrättsliga regler på mer centrala områden. Även överträdelser av vissa mycket etablerade normer av mer moralisk eller etisk karaktär bör kunna träffas av bestämmelsen. Exempelvis kan nämnas en banks diskriminering av kunder på grund av etniskt ursprung eller rastillhörighet eller religiös uppfattning.

Räckvidden hos bestämmelsen bör inte begränsas till områden där det faktiskt har etablerats ett accepterat handlingsmönster inom bankerna, utan skall prövas med ledning även av andra normer. Som utgångspunkt vid prövningen skall tjäna de skyddsintressen som finns på bankmarknaden. Bedömningen skall vidare så långt möjligt vara oberoende av vem som bedöms och ta sin utgångspunkt endast i normer som är allmänt accepterade och etablerade. Avsikten med bestämmelsen är inte att hindra utveckling och förnyelse. Nya företagsformer, produkter, distributionskanaler och former för samarbete skall inte förhindras annat än i de fall de strider mot banklagstiftningens normer eller mot sådana etablerade normer som har redogjorts för i det föregående. För det fall någon ny företeelse bedöms riskera soliditeten, likviditeten, riskhanteringen eller genomlysningen i en bank skall företeelsen angripas med bestämmelserna om detta och inte med den aktuella bestämmelsen. Det här är ett område där bestämmelsen skall tolkas med största försiktighet. Nya fenomen som först väcker motstånd eller branschoro har ofta visat sig bli värdefulla bidrag till näringslivets utveckling.

Även om syftet med bestämmelsen är att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden så bör tillämpligheten i det enskilda fallet inte vara beroende av att förtroende verkligen har riskerats. Inte heller bör bestämmelsen innehålla någon hänvisning till en bedömning av om förtroendet riskeras att skadas i det enskilda fallet. Bestämmelsen skall bankerna rätta sig efter oavsett vilka implikationer för förtroendet för bankmarknaden som helhet beteendet kan ha i det enskilda fallet. Det är den enda praktiskt framkomliga vägen och ligger dessutom i linje med förslagen på andra områden. Varje enskild bank åläggs ju att vara solid trots att det i en del fall knappast kan motiveras av omsorg om systemstabiliteten.

Kommittén föreslår att vad som nu sagts skall komma till uttryck i en bestämmelse om god bankstandard. Enligt kommittén skiljer sig bestämmelsen från den nuvarande sundhetsbestämmelsen på flera sätt. För det första är den lagtekniska utformningen annorlunda; den föreslagna bestämmelsen riktar sig till bankerna med en anvisning för bankrörelsen medan sundhetsregeln riktar sig till Finansinspektionen med en anvisning för tillsynen. Den nya bestämmelsen om god bankstandard tydliggör därigenom bestämmelsens funktion och möjligheten att ingripa med sanktioner mot den som bryter mot den. Även innehållsmässigt finns skillnader; sundhetsregeln tog ursprungligen främst sikte på den ekonomiska sundheten hos bankerna men utvecklades efter hand till ett allmänt kvalitetskrav på bankerna. Den nu föreslagna bestämmelsen tar i första hand sikte på ovan angivna allmänna krav på standarden på bankrörelse, medan det ekonomiska tillståndet hos bankerna i första hand regleras av de nyss behandlade inledande bestämmelserna i rörelsekapitlet.

I likhet med *Finansinspektionen*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* gör regeringen dock bedömningen att det är lämpligare att utforma bestämmelsen med det befintliga sundhetsbegreppet som förebild. Begreppet sundhet ger emellertid inte något exakt svar på räckvidden hos bestämmelsen. De kvalitetskrav som skall ställas på banker överensstämmer i allt väsentligt med den nuvarande sundhetsbestämmelsen, dock med den skillnaden att det ekonomiska tillståndet behandlas särskilt. Förutom vad som nyss sagts är sundhetsbegreppet väl inarbetat och förekommer flitigt internationellt. Av betydelse är också att

det av kommittén föreslagna begreppet bankstandard har en delvis annan innebörd än de i försäkringsrörelselagen använda uttrycket försäkringsstandard. God försäkringsstandard innebär en skyldighet för försäkringsbolagen att handla så att inte skyddsreglerna kringgås. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten skall överensstämma med en kvalitativ tillfredställande standard hos en representativ krets försäkringsgivare. God försäkringsstandard liknar kommitténs förslag om god bankstandard vad gäller kravet på interna rutiner för att skydda kunderna, t.ex. klagomålshantering. De frågor om en banks informationsövertag som nämns i det föregående, ingår inte i bestämmelsen om god försäkringsstandard utan under den genomlysningssprincip som gäller för försäkringsbolag. God försäkringsstandard är inte avsedd att omfatta alla normer. Exempelvis faller konkurrensreglerna utanför. Den bankstandard som avses i det föregående tar närmast sikte på att etablerade normer skall följas. Det är emellertid inte unikt för banker, varför standardbegreppet kan vara något missvisande.

Standard- och sundhetsbegreppen kan möjligen, som *Konkurrensverket* pekar på, förhindra utvecklingen genom att de inbjuder till överenskommelser i branschorganisationer etc. Det ligger också en risk i att ett sådant begrepp uppfattas som en faktiskt förekommande standard. Ett sådant synsätt riskerar att låsa utvecklingen men underlättar i praktiken eftersom det går att observera standarden. Som framgår av vad som anförts i det föregående är detta dock inte avsikten med den bestämmelse som nu föreslås.

Beträffande kreditmarknadsföretag konstaterar kommittén att det inte är vanligt att kunder är beroende av kreditmarknadsföretag för stora delar av den personliga ekonomin. Ett skäl till att förtroendekriser riskerar att sprida sig mellan olika banker är att de har mycket likartad verksamhet. Kreditmarknadsföretagen som grupp ompänner däremot vitt skilda typer av verksamhet, vilket gör att risken för att en förtroendekris för ett företag med viss verksamhet skall sprida sig till ett företag med helt annan verksamhet är mindre. Olikskheterna gör det också svårare att utveckla en enhetlig standard. Kommittén anser vidare att regleringen av kreditmarknadsföretag skall inriktas mot systemskydd och att konsument- och kundskyddsaspekter skall tillgodoses genom den speciella skyddslagstiftningen för dessa kategorier.

Som har framhållits i samband med behandlingen av soliditets- och likviditetsregeln, avsnitt 8.1, träffar den reglering av finansieringsrörelse som här föreslås en mer begränsad krets kreditmarknadsföretag än kommitténs förslag. Likheten med banker blir också större. De krav som sundhetsregeln ställer på banker bör inte kännas främmande för dessa företag. Av inte oväsentlig betydelse är att sundhetsregeln för banker gör det möjligt för inspektionen att ingripa om en bank inte uppfyller de krav som regeln ställer. Det framstår som rimligt att inspektionen har samma möjlighet att ingripa mot kreditmarknadsföretag. Här föreslås därför att sundhetsregeln skall gälla även för kreditmarknadsföretag

För att i detta sammanhang framhålla vikten av ett gott kundskydd bör det, som *Finansinspektionen* föreslår och i överensstämmelse med vad som gäller enligt 1 kap. 1 § fjärde stycket försäkringsrörelselagen, anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får med-

dela närmare föreskrifter om vilken information en bank eller ett kreditmarknadsföretag skall lämna till sina kunder eller potentiella kunder.

Prop. 2002/03:139

8.5 Förtroendet för marknaden

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon bestämmelse för banker om att syftet med lagen är att förtroendet för bankmarknaden skall upprätthållas.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att det i lagtexten skall införas en portalparagraf som för banker anger att syftet med lagen är att förtroendet för bankmarknaden skall upprätthållas. Någon motsvarande bestämmelse föreslås inte för kreditmarknadsföretag.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Kammarrätten i Göteborg* anser att om bestämmelsen över huvud taget skall finnas med, vilket kammarrätten ställer sig tveksam till, bör den utformas så att syftet med lagen skall vara att stärka förtroendet för bankmarknaden. *Finansinspektionen* konstaterar att bankrörelselagen har flera syften. Förutom att skapa förtroende för bankmarknaden har kommittén själv lyft fram stabiliteten på bank- och finansieringsområdet som det främsta målet med den finansiella lagstiftningen. Den inledande bestämmelsen är alltså inte uttömmande även om att syftet är ett av de viktigaste. Vidare utgör inte bestämmelsen någon riktlinje vare sig för hur bankverksamhet skall drivas eller för hur tillsynsverksamheten skall gå till. Om inte en mer heltäckande presentation av lagen står att finna bör portalparagrafen enligt *Finansinspektionens* uppfattning utgå. Enligt inspektionen kan det nämligen inte uteslutas att paragrafen kan orsaka missförstånd och tolkningsproblem. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, anser att bestämmelsen är överflödigt eftersom den saknar självständig betydelse både för instituten och för tillsynsmyndigheten. Ordalydelsen i bestämmelsen tar mer fasta på konsumentskyddsintresset än på intresset av systemstabilitet som kommittén i första hand avser att reglera med lagen. Det är i själva verket bankens eget agerande som är avgörande för om förtroendet för bankerna kan upprätthållas.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians bedömning: *Konkurrensverket* ställer sig bakom promemorians bedömning. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: I tidigare avsnitt har det redogjorts för motiven för en reglering av bankerna. En utgångspunkt är att det är nödvändigt med ett fungerande betalningssystem. Det allvarligaste hotet mot ett fungerande betalningssystem är att stabiliteten i banksystemet rubbas. Risken för att stabiliteten i banksystemet rubbas hänger i hög grad samman med bankrörelsens särskilda egenskaper samt de ekonomiska kopplingar mellan banker som uppstår i betalningssystemet och risken för att problem i en bank sprider sig till andra banker. Till detta kommer att det finns samhällsekonomiska skäl för en viss grad av kundskydd.

Det går att minska men inte att eliminera dessa risker. Enda sättet att skapa ett stabilt betalningssystem är därför att se till att de enskilda bankerna är *solida*, dvs. motståndskraftiga mot olika former av störningar.

Kommittén konstaterar att solida banker är viktigt dels för att minska riskerna för ekonomiska dominoeffekter, dels för att minska risken för att förtroendet för en eller flera banker viker på grund av att en annan bank råkat i ekonomiska svårigheter. Solida banker är emellertid enligt kommittén inte tillräckligt för att tillvarata hela det samhällsekonomiska intresset i banksystemet. En ytterligare aspekt är risken för att förtroendet för banksystemet viker av andra orsaker än rent ekonomiska. Detta skulle i värsta fall kunna ge upphov till en förtroendekris som försämrade betalningssystemets funktionssätt.

Även för att fullgöra uppgiften av vad som i tidigare avsnitt kallas att utgöra ett säkert alternativ är det enligt kommittén viktigt att banksystemet upprätthåller ett gott förtroende. Det kan tänkas situationer där mistro mot banksystemet gör att det fungerar mindre väl eftersom allmänheten drar sig för att utnyttja banktjänster. Ur denna aspekt är det oundvikligen så att vad som kan kallas vissa konsumentskyddssynpunkter gör sig gällande.

Mot denna bakgrund konstaterar kommittén att det övergripande målet för lagstiftaren kan sägas vara att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden. Kommittén anser att målet med lagen skall komma till uttryck i en målparagraf inledningsvis i lagen

För kreditmarknadsföretag anser kommittén det inte lämpligt att ställa krav på enskilda företag att i sin verksamhet beakta förtroendet för kreditmarknaden som helhet, eftersom det enskilda företaget inte har samma möjligheter att påverka hela marknaden.

Som flera remissinstanser framhållit finns argument som talar mot att införa en övergripande bestämmelse som anger att syftet med regleringen är att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden. Huvudsyftet med regleringen är att skapa stabilitet på marknaden. Detta uppnås bl.a. genom ett antal övergripande regler om soliditet m.m. Riskspridningen mellan banker torde främst vara att hänföra till risken för konkurs, inte till allmänt dåligt förtroende. Förtroendet kan vara mer eller mindre starkt men bankmarknaden ändå stabil och fungerande. Begreppet ger inte täckning för att utgöra en målparagraf. En sådan skulle närmast hänvisa till ett fungerande betalnings- och kreditsystem. Någon målparagraf bedöms därför inte behövlig.

8.6 Begränsningar för rörelsen

8.6.1 Tillåtna verksamheter

Den tysta huvudregeln på området är att en bank inte får driva annan verksamhet än sådan som är uttryckligen tillåten. I 2 kap. 2 § BRL finns en förteckning över tillåtna verksamhetsgrenar. Förteckningen omfattar följande verksamheter:

1. låna upp medel, bland annat genom att ge ut obligationer eller andra jämförbara fordringsrätter,

2. lämna och förmedla kredit, bland annat i form av konsumentkredit och kredit mot panträtt i fast egendom eller fordringar,

3. medverka vid finansiering, bland annat genom att förvärva fordringar och upplåta lös egendom till nyttjande (leasing),

4. förmedla betalningar,

5. tillhandahålla betalningsmedel,

6. ikläda sig garantiförbindelser och göra liknande åtaganden,

7. medverka vid värdepappersemissioner,

8. lämna ekonomisk rådgivning,

9. förvara värdepapper,

10. bedriva rembursverksamhet,

11. vara förvaringsinstitut för värdepappersfonder under de förutsättningar som föreskrivs i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

12. medverka vid försäljning av försäkringstjänster,

13. tillhandahålla inkassotjänster,

14. tillhandahålla bankfacktjänster,

15. driva valutahandel,

16. driva värdepappersrörelse under de förutsättningar som föreskrivs i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, samt

17. lämna kreditupplysning under de förutsättningar som föreskrivs i kreditupplysningslagen (1973:1173).

En bank får vidare driva verksamhet som har naturligt samband med inlåning eller med verksamhet som anges i punkterna 1–15.

Av samma paragraf följer vidare att en bank om det finns särskilda skäl får tillåtas att tillhandahålla posttjänster. Sådana tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Ett kreditmarknadsföretag får endast driva finansieringsverksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband därmed. Till denna huvudregel har fogats en bestämmelse som säger att kreditmarknadsföretag får, med iakttagande av vad som sägs i rörelsereglerna i övrigt, bl.a. ägna sig åt de verksamheter som räknas upp i den s.k. verksamhetslistan. Listan överensstämmer med den som finns för banker, förutom att punkterna om medverkan vid värdepappersemissioner (7), rembursverksamhet (10) och driva värdepappersrörelse (16) inte finns med.

Lagen om finansieringsverksamhet innehåller inte någon bestämmelse om posttjänster.

Utformningen av verksamhetsreglerna för banker och kreditmarknadsföretag skall ses mot bakgrund av EG-rätten. I kreditinstitutsdirektivet finns det en förteckning över vilka verksamhetsgrenar ett kreditinstitut auktoriserat i en medlemsstat och ett finansiellt institut får tillhandahålla inom unionen. Bestämmelsen infördes för att det för utländska aktörer skall stå klart att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt direktivet eller – med andra ord – för att klargöra vilket handlingsutrymme som ges kreditinstitut hemmahörande i ett annat EES-land (prop. 1992/93:89 s. 119).

När bestämmelsen infördes ansågs det olämpligt att välja en lagstiftningsteknik som innebär att den för svenskauktoriserade institut tillåtna verksamheten – så som då enligt gällande rätt var fallet – beskrevs enbart med hänvisning till allmänt hållna begrepp som bankrörelse resp. finansi-

eringsverksamhet, medan det tydligt preciseras vad utländska kreditinstitut får ägna sig åt. En sådan, åtminstone skenbart olikformig lösning kunde lätt kritiseras för att brista i konkurrensneutralitet. Med hänsyn till att de svenska kreditinstituten faktiskt hade möjlighet att driva de flesta verksamheter som räknats upp i direktivbilagan, om än i några fall först efter särskilt tillstånd, ansågs det naturligt att omforma reglerna så att det klart kommer till uttryck att det tillåtna verksamhetsområdet i grunden är detsamma för alla här verksamma kreditinstitut, vare sig de auktoriserats i Sverige eller uppträder med stöd av auktorisation från ett annat EES-land. En sådan utformning av lagen ansågs också göra det lättare för Finansinspektionen att i en underrättelse till en utlandsmyndighet klargöra vad auktorisationen omfattar för ett svenskt kreditinstitut som vill etablera filial eller verka direkt i ett annat EES-land.

Departementschefen ansåg emellertid att det skulle göras åtskillnad mellan banker och företag som driver finansieringsverksamhet. (När bestämmelsen infördes kunde aktiebolag men inte ekonomiska föreningar få tillstånd att driva finansieringsverksamhet. De förarbetsuttalanden som redovisas i det följande rör egentligen enbart kreditmarknadsbolag. Eftersom det i dag gäller samma regler för kreditmarknadsbolag och kreditmarknadsföreningar i fråga om vilken verksamhet de får driva, används för enkelhetens skull dock begreppet kreditmarknadsföretag). Kreditmarknadsföretagen ansågs inte omfattas av samma långtgående skyddsintressen som banker. Det var önskvärt att kreditmarknadsföretagen inte fick sitt handlingsutrymme alltför snävt avgränsat och att de gavs förutsättningar att utveckla nya finansiella produkter. Av detta skäl borde det tillåtna verksamhetsområdet inte strikt definieras i lag. Den lista över verksamhetsgrenar som föreslogs för kreditmarknadsföretagens del skulle således ses som exemplifierande och som en vägledning för svenska och utländska kreditinstitut om vad som typiskt sett ingår i begreppet finansieringsverksamhet.

Beträffande den närmare innebörden av bestämmelsen sägs vidare (prop. 1992/93:89 s. 219): Kreditmarknadsföretagen bör endast få driva finansiell verksamhet. De skall således inrikta verksamheten på finansieringsverksamhet och på att utveckla ändamålsenliga finansieringsformer. Till denna verksamhet bör emellertid kunna kopplas andra finansiella tjänster och andra aktiviteter, t.ex. vissa serviceverksamheter som är förenliga med finansiell verksamhet. Den angivna ramen för tillåtet verksamhetsområde innebär att kreditmarknadsföretagen kan driva samma verksamhet som kreditaktiebolagen och finansbolagen gör i dag. Någon begränsning i detta avseende är inte avsedd. Uppräkningen i paragrafens andra stycke är inte heller menad att vara ett hinder för eventuella framtida användbara och sunda innovationer på finansieringsområdet. Kreditmarknadsföretagen bör dock inte få blanda sin verksamhet med industriell verksamhet eller andra verksamheter som ligger utanför det finansiella området.

För banker var emellertid avsikten att försöka slå fast basverksamheten så fullständigt som möjligt (prop. 1992/93:89 s. 121). Vissa av punkterna i listan är emellertid exemplifierande vilket lämnar utrymme för att det till de verksamhetsgrenar som där anges går att hänföra ett vitt spektrum av tjänster. Dessutom finns en kompletterande bestämmelse av innebörd att olika slags inte närmare beskriven verksamhet får drivas i den mån

verksamheten har ett naturligt samband med vissa av de verksamhetsgrenar som anges i listan. En sådan kompletterande bestämmelse ger enligt förarbetena utrymme för kundservice i form av bl.a. revisionsverksamhet, redovisningsverksamhet, värdetransporter och boutredningsuppdrag. Även sådana tjänster som vanligtvis hänförs till notariatverksamhet kan hänföras till denna tilläggskategori. Uppsamlingsregeln skall dock enligt förarbetena inte ses som strikt begränsad till sådana renodlade sidoverksamheter. I den mån det framöver tillskapas nya finansiella tjänster som kan anses ha ett naturligt samband med traditionell verksamhet, sådan den räknats upp i baslistan, bör det vara möjligt att inordna dessa bestämmelser under vad som har ett naturligt samband med sådana verksamhetsgrenar som anges i listan.

8.6.2 Bara finansiell verksamhet

Regeringens förslag: En bank och ett kreditmarknadsföretag får bara driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den. I lagen skall finnas en exemplifierande uppräkningslista av tillåtna finansiella verksamheter som dessa institut får ägna sig åt.
Ett kreditmarknadsföretag skall kunna driva värdepappersrörelse.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att icke-finansiell verksamhet skall kunna drivas i begränsad omfattning. Vidare föreslås att de s.k. verksamhetslistor som i dag finns i 2 kap. 2 § BRL och 3 kap. 1 § LfV skall tas bort. Kommittén föreslår inte att ett kreditmarknadsföretag skall kunna driva värdepappersrörelse.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* anser att det är olämpligt att öppna möjligheten för banker att direktinvestera i icke-finansiella verksamheter. Konsekvenserna av reglerna bör utredas ytterligare innan de införs i den svenska lagstiftningen. *Inspektionen* pekar på dels att metoderna för riskhantering för icke-finansiella risker inte har utvecklats så att de utgör något möjligt alternativ för företag eller tillsyn, dels på att erfarenheterna från finanskrisen talar för att en stor försiktighet bör iaktas. Om det föreslås regler som medger att icke-finansiell verksamhet förekommer i ett institut bör de ges klarare utformning än i kommitténs förslag. *Finansinspektionen* ifrågasätter också om den verksamhetslista som kommittén föreslår i kapitaltäckningslagen med anledning av att verksamhetslistan i bank- och finansieringsrörelselagstiftningen föreslås utgå, har samma innebörd som bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet. *Inspektionen* anser att verksamhetslistan i lagen bör ges samma lydelse som i direktivbilagan. *Konkurrensverket* tillstyrker förslaget och anser att en mindre detaljstyrning är positiv från konkurrenssynpunkt. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker kommitténs förslag att banker och kreditmarknadsföretag skall få ägna sig åt icke-finansiell verksamhet. De anser dock att det finns praktiska skäl som talar för att behålla verksamhetslistan i lagen. Det underlättar väsentligt i relationerna med myndigheter i andra länder att kunna hänvisa till förteckningen över vilka olika verksamheter en bank får driva. Listan undanröjer oklarheter

om den tillåtna verksamhetens omfattning. Om listan behålls bör det dock anges att den är exemplifierande och inte uttömmande. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* motsätter sig den föreslagna bestämmelsen om icke-finansiell verksamhet. Fakultetsnämnden anser att bestämmelsen strider mot EG-rätten genom att svenska banker får större frihet än banker från andra medlemsstater i fråga om tillåtna verksamhetsgrenar, vilket kan ses som en diskriminerande åtgärd i strid med Romfördragets regler om etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster. Dessutom har de regler som anger vilka verksamheter en bank får driva till funktion att begränsa bankernas möjlighet att ta risker. En bank skall i princip endast få ta sådana risker som uttryckligen hanteras av det bankrättsliga systemet. Fakultetsnämnden pekar också på svårigheten att avgöra vad som är att betrakta som finansiell verksamhet. Det är olyckligt att det inte uttryckligen framgår att banker skall ägna sig åt finansiell verksamhet. Det bör framgå att banker skall ägna sig åt såväl inlånings- som finansieringsverksamhet. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* och *Fristående Sparbankers Riksförbund* tillstyrker förslaget och konstaterar att det innebär att banker fortsättningsvis kommer att kunna tillhandahålla sina kunder ett bredare kreditutbud, exempelvis avbetalningskrediter. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, anser att det vore positivt om det skapades ett utrymme att driva icke-finansiell verksamhet. Det kan dock vara befogat att endast kreditmarknadsföretag och de finansiella instituten får driva icke-finansiell verksamhet i begränsad omfattning. Den omständigheten att det för dessa företag – enligt föreningens förslag – inte skall vara möjligt att ta emot kortfristig inlåning, kan motivera att dessa får driva verksamhet som kan vara mer riskfylld än bankernas verksamhet. Föreningen noterar vidare att förslaget innebär att en bank får ägna sig åt avbetalningsfinansiering, en möjlighet som inte finns i dag. Bankföreningen är vidare av uppfattningen att bestämmelsen – till skillnad från gällande rätt – bör anses omfatta även operationell leasing och anser att detta bör klargöras. *Finansbolagens Förening* menar att kreditinstitut skall ha rätt att driva all verksamhet som är tillåten för dem enligt kreditinstitutsdirektivet. *Konkurrensverket* anser att ökade möjligheter för banker och kreditmarknadsföretag att välja inriktning på rörelsen bör övervägas, givetvis med beaktande av de begränsningar EG-rätten ställer upp. Verket anser att ett i lag definierat handlingsutrymme för finansiella företag riskerar att hämma dynamiken vid utvecklandet av nya produkter och intressanta lösningar och därmed konkurrensen på finansmarknaden. Att det blir möjligt för kreditmarknadsföretag att driva värdepappersrörelse är enligt verket positivt från konkurrenssynpunkt. *OM AB* och *Stockholmsbörsen AB* påpekar, i ett gemensamt yttrande, att en börs enligt lagen (1992:561) om börs- och clearingsverksamhet får driva verksamhet som har ett ”nära samband” med den verksamhet som auktorisationen avser. Om avsikten är att detta skall ha samma innebörd som ”naturligt samband” bör samma uttryckssätt väljas.

Skälen för regeringens förslag: I både risk- och genomlysningshänseende finns en skillnad mellan att driva en verksamhet direkt inom ban-

ken eller kreditmarknadsföretaget som juridisk person och genom ett hel- eller delägt bolag med begränsat ansvar för institutet som ägare. En verksamhet som bedrivs direkt inom institutet riskerar att orsaka förluster som institutet inte med säkerhet kan förutsäga den maximala storleken på. Drivs verksamheten i stället i ett dotterföretag vet institutet på förhand att den maximala förlusten begränsas till värdet av aktierna eller andelarna. Visserligen kan hävdas att institutet i vissa lägen mer eller mindre kan tvingas att skjuta till ytterligare kapital till ett intresseföretag på fallrepet för att rädda sitt rykte men detta är ändå i någon mening ett frivilligt beslut. Genom att den maximala förlusten för institutet är given när en viss verksamhet bedrivs i dotterföretag är också genomlysningen av institutet större jämfört med när samma verksamhet bedrivs direkt inom institutet.

Det nämnda förhållandet är ett argument för att driva riskfyllda verksamheter i ett dotterföretag. Det finns emellertid också skäl som talar för att driva vissa verksamheter direkt inom institutet. Det främsta av dessa skäl, som behandlas vidare nedan, är de samordningsfördelar av olika slag som kan uppkomma mellan olika verksamheter. Normalt är inga bättre skickade än institutets ledning och ägare att bedöma om en utvidgning av rörelsen till att omfatta nya verksamheter är bra, i den meningen att den höjer värdet på institutet, eller inte. Frivilliga restriktioner med hänvisning till genomlysningen är fullt möjliga. Lagstiftaren kan dock inte helt förlita sig på frivilliga restriktioner av denna typ utan måste överväga om lagliga begränsningar bör finnas för vissa verksamheter eller deras omfattning.

Även vid detta ställningstagande måste olika faktorer vägas mot varandra. En sådan faktor är att ökad diversifiering kan leda till högre effektivitet i det finansiella systemet, vilket kommer allmänheten till godo. Diversifiering av en banks eller ett kreditmarknadsföretags rörelse kan innebära effektivare resursutnyttjande genom kostnadsbesparande samordningseffekter mellan olika verksamheter. Vidare kan ökad diversifiering medföra en kompetensuppbyggnad inom institutet och en ökad grad av kundservice.

Det finns goda möjligheter att med hjälp av vissa finansiella verksamheter hantera riskerna i andra verksamheter t.ex. hantera riskerna i valutahandel med hjälp av olika typer av derivat. Även om vissa finansiella verksamheter kan vara förknippade med stora risker skulle det därför vara olyckligt att förbjuda dem. Det är då bättre att försöka bemästra riskerna.

Det kan synas svårt att hävda att det generellt sett skulle innebära större risktagande om instituten tilläts driva diversifierade rörelser med verksamheter utanför det som banker och kreditmarknadsföretag traditionellt sett sysslar med. Många verksamheter inom kärnområdet för bank- och finansieringsrörelse kan vara lika eller mer riskabla än många icke-finansiella verksamheter. Det kan också synas svårt att hävda att genomlysningen blir sämre eftersom det knappast finns mindre genomlysbara verksamheter än institutens kreditportföljhantering.

Effektiv riskhantering förutsätter fungerande rutiner och system för analys av riskerna i en verksamhet. Sådana rutiner och system leder också till förbättrad genomlysning; utan god överblick över en verksamhet är det nämligen omöjligt att vidta riskbegränsande åtgärder. Genom

att införa regler om god riskkontroll kan hävdas att även kravet på genomlysning tillfredsställs.

Det finns emellertid ett antal skäl som kan åberopas för starka begränsningar av bankers och kreditmarknadsföretags frihet att välja inriktning på rörelsen. Om ett instituts rörelse innehåller många skilda verksamheter kan det försvåra för såväl externa som interna intressenter att göra erforderliga bedömningar av dess riskprofil. Det beror på att intressenterna (inklusive tillsynsmyndigheten, styrelse och ledning) måste ha förmåga att bedöma utvecklingen inom fler typer av verksamhetsområden/branscher. Det är helt enkelt svårare att få överblick över en rörelse som innehåller ett mycket stort antal verksamheter än över en rörelse som koncentrerats till några få verksamheter. När det gäller olika former av finansiell verksamhet talar övervägande skäl för att sådana verksamheter också fortsättningsvis bör tillåtas i bank- och finansieringsrörelse utan andra begränsningar än att kraven i rörelsereglerna och annan tillämplig lagstiftning uppfylls. Genom detta ställningstagande ökar dock skälen att se restriktivt på en ytterligare utvidgning in på icke-finansiella och för instituten artfrämmande verksamheter.

Utöver vad som tidigare anförts om genomlysning och överblick över rörelsen finns skäl som talar för renodling och koncentration av företagsverksamhet. Företag med mångfacetterad verksamhet blir organisatoriskt och juridiskt mer komplexa med många nivåer och hierarkier. Det komplicerar och försvårar ledning, kontroll och information, i synnerhet om många artfrämmande verksamheter ingår. Särskilt brukar framhållas risken för den splittring och ibland brist på kompetens som sådana strukturer medför för styrelse och ledning. Härtill kan numera läggas en växande insikt om betydelsen av att verksamheten också är överblickbar och någorlunda begriplig för övriga medarbetare i företaget.

Utifrån ovanstående olika aspekter gör kommittén den sammanfattande bedömningen att icke-finansiell verksamhet bör tillåtas i begränsad omfattning. Vid tillämpningen av regeln kan någon exakt gräns inte anges utan en samlad bedömning måste enligt kommittén göras och gränsdragningen styras av de allmänna reglerna om främst genomlysning men också soliditet och riskkontroll. En riktpunkt för bedömningen sägs vara de främmande verksamheternas möjlighet att påverka rörelsen.

Finansinspektionen och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet anser i sina yttranden över kommitténs förslag att det finns betydande invändningar mot att öppna upp för icke-finansiell verksamhet. I sak framhåller inspektionen i första hand institutens otillräckliga möjligheter och kunskaper att hantera olika risker i icke-finansiell verksamhet och motsvarande tillgångar. Olika rikshanteringsmetoder är ofta mindre utvecklade utanför det finansiella området. Utöver att nya och oprövade verksamheter kan infogas i den egna rörelsen tillkommer enligt inspektionen att t.ex. engagemang inom det kommersiella fastighetsområdet kan utvidgas vid sidan av den kreditgivning som sker till denna sektor där svårigheterna att rätt bedöma olika risker redan väl dokumenterats.

Finansinspektionen och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet pekar också på att kommitténs förslag utgår från att det är effekterna på genomlysningen av kreditinstitutets totala rörelse som skall

vara utgångspunkten för en bedömning av den främmande verksamhetens omfattning. Beroende på institutets olika åtgärder för att öka genomlysningen kan en sådan gränsdragning bli svårhanterlig. Till det kan läggas möjligheterna för inspektionen att ha tillräcklig kapacitet att bedöma främmande verksamheter.

I avsnitt 8.7.4 föreslås att banker och kreditmarknadsföretag i enlighet med kreditinstitutsdirektivet, skall få utökade möjligheter att äga aktier i icke-finansiella företag. Om ett institut nu får möjlighet att driva icke-finansiell verksamhet i institutet som juridisk person, kan den totala omfattningen av ett instituts icke-finansiella verksamhet komma att överskrida de gränser som – visserligen för verksamhet genom andra företag – anges i kreditinstitutsdirektivet. Med hänsyn till de olika risker och problem som framhållits såväl i kommitténs betänkande som i remissvaren görs i promemorian den samlade bedömningen att det inte finns tillräckliga skäl att tillåta att icke-finansiell verksamhet bedrivs inom en bank eller ett kreditmarknadsföretag. Det noteras samtidigt att det inte framkommit något uttalat behov från institutens sida att engagera sig i icke-finansiell verksamhet.

Finansbolagens Förening och *Konkurrensverket* förespråkar att instituten skall få ökade möjligheter att välja inriktning på sin rörelse och menar att svensk rätt inte bör vara strängare än EG-rätten. Konkurrensverket pekar också på risken för att ett i lag definierat handlingsutrymme för finansiella företag riskerar att hämma dynamiken vid utvecklandet av nya produkter och tjänster.

Remissinstanserna har alltså inte ifrågasatt de argument som i promemorian anförs mot att tillåta icke-finansiell verksamhet i instituten – bl.a. avsaknaden av riskhanteringsmetoder och inspektionens kapacitet att bedöma främmande verksamheter. Även med beaktande av vad *Finansbolagens Förening* och *Konkurrensverket* nu har anfört anser emellertid regeringen att de risker som kan vara förknippade med icke finansiell verksamhet med tillräcklig styrka talar emot att tillåta sådan verksamhet direkt i instituten.

Svenska Bankföreningen, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, förslår att kreditmarknadsföretag och finansiella institut skall få ägna sig åt icke-finansiell verksamhet i begränsad omfattning eftersom de inte enligt föreningens förslag inte skall få ägna sig åt inlåning. Föreningarnas förslag i denna del har dock inte följts (se avsnitt 5.3.2 och 5.4.7). Enligt regeringens mening finns det inte heller av andra skäl anledning att göra skillnad mellan banker och kreditmarknadsföretag. Utöver vad som kan följa av reglerna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning saknas anledning att begränsa en banks eller ett kreditmarknadsföretags möjlighet att driva finansiell verksamhet. Att enbart föreskriva att ett institut inte får driva icke-finansiell verksamhet bedöms dock för intetsägande. I stället bör ramarna för den finansiella verksamheten uttryckligen framgå. Vid valet mellan den modell som i dag gäller för banker, dvs. att så fullständigt som möjligt slå fast basverksamheterna och den exemplifierande modell som gäller för kreditmarknadsföretag, är det endast den senare som ger den frihet som eftersträvas. Det talar för att det av lag bör framgå att ett institut får driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den. Som *OM AB* och *Stockholmsbörsen AB* påpekar

föreskriver emellertid lagen om börs- och clearingverksamhet att en börs, utöver själva börsverksamheten får ägna sig åt verksamhet som har nära samband med denna. Förarbetena till den bestämmelsen (prop. 1991/92:113 s. 76 f) ger inget entydigt besked om rekvisiten ”naturligt samband” och ”nära samband” ställer samma krav på det samband som skall finnas för att verksamheten skall vara tillåten. Att göra gällande att begreppen har samma innebörd och att använda begreppet ”nära samband” i bank- och finansieringsrörelselagstiftningen, fordrar enligt regeringens mening en mer ingående utredning än vad som kan göras här. Begreppet ”naturligt samband” bedöms också vara väl inarbetat och genom att behålla det markerar att någon förändring av den praxis som gäller för kreditmarknadsföretag inte är avsedd. Det bör därför även fortsättningsvis föreskrivas att ett institut får ägna sig åt finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den. Detta bör följas av en exemplifierande uppräkningslista enligt den s.k. verksamhetslistan.

Den närmare utformningen av verksamhetslistan

Mot bakgrund av att *Finansinspektionen* har ifrågasatt en av kommittén i kapitaltäckningslagen föreslagen verksamhetslista finns det anledning att närmare överväga vilka tjänster som skall finnas med i verksamhetslistan i den nya rörelselagen. Utgångspunkten är dock att det finns ett värde i att den uppräkningslista av olika tjänster som finns i lagen ges en lydelse som är anpassad efter svenska förhållanden. Att ordagrant överföra direktivets tjänstebeskrivningar är således mindre lämpligt.

De verksamheter som räknas upp i den svenska verksamhetslistan bör motsvara de som finns i bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet. Den nuvarande verksamhetslistan innehåller tjänsterna vara förvaringsinstitut för värdepappersfonder, medverka till försäljning av försäkringstjänster och tillhandahålla inkassotjänster. Dessa bör utgå eftersom de, som *Finansinspektionen* påpekar, inte har någon motsvarighet i kreditinstitutsdirektivet. Detta är dock inte avsett att begränsa institutens möjlighet att ägna sig åt verksamheterna i fråga.

Direktivbilagans punkter 10, penningmarknadsmäkling, samt 11, portföljförvaltning och rådgivning, bedöms ingå i begreppet värdepappersrörelse i verksamhetslistan och behöver därför inte tas upp som särskilda punkter. Även punkterna 7, 8, och 12 i direktivbilagan bedöms beskriva värdepappersrörelse. Med nämnda undantag och förtydliganden bör dock den nu i bankrörelselagen intagna verksamhetslistan överföras till den nya lagen.

Som flera remissinstanser påpekar följer av den utformning som reglerna får att banker nu får samma möjlighet som kreditmarknadsföretag har i dag att ägna sig åt avbetalningsfinansiering. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* gör tolkningen att bankerna och kreditmarknadsföretagen också kommer att kunna ägna sig åt operationell leasing. Regeringen, delade i lagrådsremissen inte denna bedömning, och uttalade att operationell leasing är en typ av uthyrning av lös egendom som lika lite som uthyrning av fast egendom utgör finansiell verksamhet. *Svenska Bankföreningen* har i en skrivelse kritiserat detta uttalande. Bankföreningen menar att det av lagen bör framgå att ett kre-

ditinstitut i begränsad omfattning får ägna sig åt icke-finansiell verksamhet. I andra hand föreslår Bankföreningen att det i motiven görs uttalanden av innebörd att lagtextens utformning inte hindrar att kreditinstitut i begränsa utsträckning ägnar sig åt sådan icke-finansiell verksamhet som har samband med finansiell verksamhet.

Bankföreningens skrivelse ändrar inte regeringens bedömning att banker och andra kreditinstitut bara får ägna sig åt finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med denna. Det är alltså inte aktuellt att införa en generell bestämmelse som tillåter icke-finansiell verksamhet i begränsad omfattning. Mot bakgrund av Bankföreningens kritik vill regeringen särskilt framhålla att verksamhet som har ett naturligt samband med finansiell verksamhet naturligtvis kan vara icke-finansiell. Vad som är tillåtet får dock överlämnas till rättstillämpningen. I det föregående har framhållits att den föreslagna verksamhetsbestämmelsen har samma innebörd som den motsvarande bestämmelse som nu finns i lagen om finansieringsverksamhet. Avsikten har således inte varit att ändra den ordning som gäller i dag för kreditmarknadsföretag. För banker innebär förslaget inte någon begränsning av vad som i dag är tillåtet för dem, utan en utvidgning till samma exemplifierande modell för tillåten verksamhet som i dag gäller för kreditmarknadsföretag.

Den bestämmelse i 1 kap. 2 § fjärde stycket BRL om att en bank får ges tillstånd att tillhandahålla posttjänster bedöms ha spelat ut sin roll och bör utgå.

Enligt gällande rätt har regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen getts rätt att meddela närmare föreskrifter om vilken verksamhet en bank får driva (2 kap. 2 § BRL). En motsvarande bestämmelse för kreditmarknadsföretag finns i 3 kap. 4 § LFV. Dessa bemyndiganden har hittills inte utnyttjats. De bör därför tas bort.

Särskilt om värdepappersrörelse i kreditmarknadsföretag

Med värdepappersrörelse avses verksamhet som består i att yrkesmässigt tillhandahålla en eller flera av följande tjänster

- handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
- förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan till transaktioner avseende sådana instrument,
- handel med finansiella instrument för egen räkning,
- förvaltning av någon annans finansiella instrument, och
- garantigivning eller annan medverkan vid emissionen av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Värdepappersrörelse får som huvudregel drivas bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Tillstånd får meddelas svenska banker och utländska bankföretag som driver bankrörelse från filial i Sverige samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är bankinstitut.

Värdepappersrörelse nämns bland de aktiviteter en bank får ägna sig åt. Den anges emellertid inte som en aktivitet som är tillåten för kreditmarknadsföretag. Det bedöms dock omotiverat att upprätthålla denna skillnad mellan banker å ena sidan och kreditmarknadsföretag å

den andra. Kreditmarknadsföretag bör alltså ges samma möjlighet som banker att driva värdepappersrörelse. Prop. 2002/03:139

Ändringen föranleder vissa ändringar i lagen om värdepappersrörelse. Dessa behandlas närmare i författningskommentaren.

8.7 Innehav av egendom

8.7.1 Gällande rätt

Banker

Även när det gäller innehav av egendom är den tysta huvudregeln att en bank inte får förvärva annan egendom än sådan som är uttryckligen medgiven.

En bank får enligt 2 kap. 4 § BRL förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att erhålla lokaler för verksamheten eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie eller andel i företag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt, som är avsedd för det under 1 angivna ändamålet,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet som banken äger eller till lokaler som banken i övrigt innehar,
4. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i banken, samt
5. lös egendom som skall upplåtas till nyttjande.

Tillstånd för förvärv enligt 2 kap. 4 § BRL krävs inte.

Som ett komplement till nämnda bestämmelse finns en bestämmelse om banks direktförvärv av annan banks rörelse (2 kap. 5 § BRL). Ett sådant förvärv får endast ske om "övertagandet inte kan anses vara till skada för det allmänna". Om förvärvet avser hela eller en inte obetydlig andel av rörelsen krävs tillstånd för förvärvet. Frågor om tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Förutom de nu nämnda bestämmelserna finns det flera specialbestämmelser om bankers förvärv av aktier och andelar.

Efter tillstånd av Finansinspektionen, eller av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller i övrigt av särskild vikt, får en bank förvärva aktie i bankaktiebolag samt aktie eller andel i utländskt bankföretag och i svenskt eller utländskt företag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna (2 kap. 6 § BRL). Förvärv enligt bestämmelsen brukar benämnas *organisationsförvärv*. I praxis har krävts att banken kan redovisa ett rationellt skäl för att förlägga viss verksamhet i dotterföretag eller delägt företag. Av praxis framgår också att verksamhet som inte får drivas inom banken normalt inte heller får drivas genom annat företag.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får lämna ett bankaktiebolag tillstånd att förvärva aktier eller andelar i ett svenskt eller utländskt försäkringsföretag och en sparbank eller en medlemsbank tillstånd att förvärva aktier i ett svenskt försäkringsaktiebolag, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten (2 kap. 6 a § BRL). Bestämmelsen tillkom år 1991 i syfte att underlätta ökad

integration mellan olika typer av finansiella företag. För att tillstånd skall kunna meddelas krävs att det är fråga om förvärv av organisationsaktier. Det anses vara fallet om det ligger organisatoriska motiv och en långsiktig affärsstrategi bakom förvärvet. Förvärvets storlek är i sig inte avgörande för om det skall betraktas som ett tillståndspliktigt organisationsaktieförvärv men det faller sig naturligt att ju större andel av ett företag som förvärvas desto starkare är presumtionen för att det rör sig om ett organisationsförvärv. Ju mindre andel som förvärvas desto mer anses krävas i fråga om redovisning av omständigheter som innebär att förvärvet kan anses betingat av organisatoriska skäl. I tillståndsprövningen bör normalt inte ingå en bedömning av förvärvets lämplighet från företags-ekonomisk synpunkt.

Utöver förvärv av aktier för de ändamål som nu nämnts får en bank göra s.k. placeringsförvärv. Det kan vara fråga om placeringar i såväl börsnoterade som onoterade aktier. Innehavens storlek begränsas emellertid såväl i förhållande till bankens kapitalstyrka som till röststyrkan i målbolaget. Enligt 2 kap. 15 a § BRL får en banks innehav av placeringsaktier (och krediter med efterställningsklausul eller med förbehåll om vinstandel) motsvara högst 1,5 procent av bankens kapitalbas i ett enskilt företag och högst 30 procent av bankens kapitalbas totalt. Om banken ingår i en koncern, gäller dessa begränsningar för varje företag i koncernen utom försäkringsföretag och sådana dotterföretag till försäkringsföretag som inte driver någon form av finansiell verksamhet. Därutöver gäller att en banks innehav av placeringsaktier inte utan Finansinspektionens medgivande får motsvara mer än fem procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Detta är den s.k. femprocentsregeln för banker. Om en bank ingår i en koncern, gäller denna begränsning koncernens sammanlagda innehav. Vid beräkningen av koncernens innehav skall det dock bortses från aktier som innehas av försäkringsföretag i koncernen eller av dotterföretag till försäkringsföretagen. Enligt 6 kap. 4 § första stycket kapitaltäckningslagen skall vad som föreskrivs om en banks innehav och åtaganden i 2 kap. 15 a § BRL tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav om en bank ingår i gruppen.

Bestämmelsen i 2 kap. 15 a § BRL skall ses mot bakgrund att Sverige traditionellt har haft en restriktiv syn på bankers aktieäggande. När bestämmelsen infördes refererades till en grundläggande princip som varit vägledande för banklagstiftningen, nämligen att kreditgivning och äggande skall hållas isär. Principen att banker skall ägna sig åt kreditgivning och vara oberoende i denna roll ansågs alltjämt gälla även om således en mindre öppning för aktieplaceringar genomfördes (prop. 1990/91:154 s. 56 ff).

En femprocentsregel gällde tidigare för försäkringsbolag men upphävdes den 1 januari 2000 (prop. 1998/99:142). Samtidigt justerades femprocentsregeln för banker genom att det vid beräkningen av röstetalet helt skall bortses från aktier som innehas av försäkringsföretag i koncernen eller dotterföretag till försäkringsföretagen. Ställningstagande till frågan om storleken av bankers innehav av placeringsaktier ansågs bära anstån i avvaktan på behandlingen av Banklagskommitténs förslag i dess helhet (samma prop. s. 33).

Utöver vad som nu har sagts får en bank förvärva egendom för att *skydda sin fordran*. Enligt 2 kap. 8 § BRL får en bank för att skydda en fordran:

1. på offentlig auktion, en svensk eller utländsk börs eller en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordringen, och

2. om det finns anledning att anta att banken annars skulle lida avsevärd förlust, som betalning för fordran överta egendom som utgör säkerhet för fordringen eller annan egendom.

Bestämmelsen gäller förvärv av all slags egendom utom egen aktie, aktie i moderbolag, bevis om andel i eller tillskott till den egna medlemsbanken och, under vissa förutsättningar, bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i den egna sparbanken. En bank får vidare, i utbyte mot egendom som köpts eller övertagits på detta sätt, förvärva aktier i ett bolag, som bildats för förvaltning av egendomen eller för fortsättande av en med denna driven verksamhet. Om en bank har aktier i ett sådant bolag eller aktier som förvärvats med stöd av huvudreglerna får banken förvärva ytterligare aktier i samma bolag, om det finns uppenbar risk för att banken annars lider förlust. För det fall banken har förvärvat aktier enligt de ovan nämnda bestämmelserna får banken, om aktiebolaget överlåter sina tillgångar på ett annat aktiebolag, byta ut dessa aktier mot aktier i det andra bolaget. En bank som har egendom förvärvad enligt dessa bestämmelser skall årligen avge en särskild redovisning av egendomen till Finansinspektionen.

Egendom som en bank förvärvat enligt de nu nämnda bestämmelserna skall avyttras när det med hänsyn till marknadsförhållandena lämpligen kan ske. Det skall dock ske senast när det kan göras utan förlust för banken.

Förvärv för skyddande av fordran skall anmälas till Finansinspektionen enligt närmare föreskrifter (2 kap. 22 § 3 stycket BRL).

Kreditmarknadsföretag

I fråga om kreditmarknadsföretags *organisationsförvärv* framgår att ett kreditmarknadsföretag endast efter tillstånd av Finansinspektionen får förvärva aktier eller andelar i ett företag om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten (3 kap. 5 § LFV).

Ett kreditmarknadsföretags innehav av *placeringsaktier* regleras i 2 kap. 6 § LFV. Där föreskrivs att ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag som inte driver finansiell verksamhet eller försäkringsverksamhet får sammanlagt uppgå till högst 60 procent av kreditmarknadsföretagets kapitalbas. Ett sådant innehav i ett enskilt företag får uppgå till högst 15 procent av kapitalbasen i kreditmarknadsföretaget. Ett kvalificerat innehav är ett innehav som representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

Trots bestämmelserna om placeringsinnehav får ett kreditmarknadsföretag för att skydda en fordran dels på offentlig auktion eller på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa aktier eller

andelar som är utmätta eller utgör säkerhet för fordran, dels överta aktier eller andelar som betalning för fordran, om det finns anledning att anta att bolaget annars skulle göra en avsevärd förlust. Om ett sådant förvärv medför att någon av de gränser som gäller för placeringsaktier har överskridits skall överskjutande aktier eller andelar avyttras när det med hänsyn till marknadsförhållandena lämpligen kan ske. Egendomen skall dock avyttras senast när det kan äga rum utan förlust för företaget. Kreditmarknadsföretaget skall årligen till Finansinspektionen avge en särskild redovisning av egendomen (3 kap. 7 § LFV).

8.7.2 Innehav av annan egendom än aktier och andelar

Regeringens förslag: En bank eller ett kreditmarknadsföretag får inneha bara sådan egendom som behövs för att driva tillåten verksamhet. Denna begränsning gäller inte aktier och andelar.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs och promemorians förslag: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare framgått föreslås att banker och kreditmarknadsföretag enbart får driva finansiell verksamhet och sådan verksamhet som har ett naturligt samband med den. I enlighet härmed bör dessa institut få inneha de tillgångar som behövs för den finansiella verksamheten. Det kan i en rent finansiell verksamhet behöva sådant som kan kallas icke-finansiella tillgångar, exempelvis stora data-system och lokaler för att inrymma verksamheten. Behövs egendomen i den finansiella verksamheten saknas anledning att sätta någon gräns för hur stora de icke-finansiella tillgångarna får vara.

Det är dock inte meningen att friheten att inneha egendom skall kunna utnyttjas för att kringgå de verksamhetsbegränsningar som annars gäller för instituten. Ytterst begränsas institutens egendomsinnehav av de allmänna reglerna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning samt vissa speciella regler, t.ex. regler om stora exponeringar och kreditportföljens sammansättning.

Vad som nu sagts gäller inte för innehav av aktier och andelar. Innehav av sådan egendom behandlas i det följande.

8.7.3 Innehav av egendom till skyddande av fordran

Regeringens förslag: En bank eller ett kreditmarknadsföretag får under i huvudsak samma förutsättningar som i dag gäller för banker köpa eller överta egendom till skyddande av fordran.

Kommitténs förslag: Innehav av annan egendom än aktier och andelar till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion skall inte specialregleras. Panthanteringen antas kunna äga rum inom de ramar som normalt gäller för innehav av egendom samt de möjligheter som finns att

skapa speciella bolag för ändamålet. Någon bestämmelse som behandlar förvärv till skyddande av skyddande av fordran föreslås därför inte.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Ingen av remissinstanserna yttrar sig särskilt över förslaget. *Svenska Bankföreningen*, till vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, framhåller dock att de befintliga reglerna om innehav av egendom till skyddande av fordran medfört tolknings- och tillämpningsproblem och ser med tillfredsställelse på att bestämmelsen upphävs. Se även avsnitt 8.7.5.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Som har nämnts i det föregående föreslås att ett institut enbart skall kunna driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den och att ett institut enbart skall få förvärva sådan egendom som behövs för att driva rörelsen. Förslagen skiljer sig från kommitténs dels genom att kommittén har föreslagit att ett institut i begränsad omfattning skall få driva icke-finansiell verksamhet, dels genom sin utformning. Detta för med sig att synen på egendom som förvärvats till skyddande av fordran skiljer sig från kommitténs.

Kommittén anser att det inte är en möjlig tolkning att hävda att all egendom som övertas till följd av kreditgivning behövs för att den finansiella verksamheten skall kunna drivas. Enligt kommittén är det t.ex. inte möjligt att förvärva en pantsatt fastighet och hävda att innehavet behövs för att driva den finansiella verksamheten utan förlust.

Här görs emellertid bedömningen att det måste betraktas som ett icke oviktigt inslag i ett instituts rörelse att kunna förvärva egendom till skyddande av fordran i syfte att undvika onödiga förluster. Ett institut bör också kunna förvalta den egendom som på så sätt förvärvats.

Genom sådana förvärv och den förvaltning som följer därmed kan institutet visserligen komma att driva icke-finansiell verksamhet. Detta bör dock inte medföra andra ingrepp i ett instituts panthantering än att det i lag regleras under vilka förutsättningar egendomen får förvärvas eller övertas och när den skall avyttras. Bestämmelsen i 2 kap. 8 § BRL bör då tas som förebild. Liksom enligt gällande rätt (2 kap. 22 § 3 stycket) skall institutet vara skyldigt att anmäla förvärv för skyddande av fordran till Finansinspektionen. För kreditmarknadsföretagen innebär en sådan bestämmelse en skärpning. Den närmare utformningen av bestämmelsen behandlas i författningskommentaren.

Om ett institut har stora innehav av egendom som har förvärvats till skyddande av dess fordran, kan det vara ett tecken på att det finns problem och brister i organisationen av verksamheten. Det är därför viktigt att Finansinspektionen håller sig underrättad om storleken på innehaven. Ytterst begränsas innehavens storlek av reglerna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning.

Frågan om innehav av aktier och andelar i företag som har till ändamål att förvalta egendom som förvärvats till skyddande av fordran behandlas i avsnitt 8.7.5.

Regeringens förslag: En banks eller ett kreditmarknadsföretags *kvalificerade* innehav av aktier eller andelar i företag som inte är kreditinstitut, utländska kreditinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersföretag, finansiella institut eller anknutna företag får uppgå till högst 60 procent av institutets kapitalbas. Det kvalificerade innehavet i ett enskilt företag får uppgå till högst 15 procent av institutets kapitalbas.

Ett innehav är kvalificerat om det representerar tio procent eller mer av kapitalet eller rösterna eller möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

De gränser som gäller för de kvalificerade innehavens storlek – dvs. 15 och 60 procent av institutets kapitalbas – får överskridas om hela det belopp varmed det kvalificerade innehavet överskrider gränstalen täcks av institutets egen kapitalbas och avdrag för motsvarande del av kapitalbasen sker vid beräkningen av kapitaltäckningsgraden. Om båda gränserna överskrids skall det största av de båda beloppen täckas.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag men anger inte att innehav av aktier och andelar i institut för elektroniska pengar och värdepappersföretag inte behöver tas med när storleken på det kvalificerade innehavet bestäms.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* instämmer i att det inte finns anledning att begränsa aktieinnehavaren hårdare än vad som följer av kreditinstitutsdirektivet. Finansinspektionen konstaterar att det inte finns några andra begränsningar för icke-kvalificerade innehav av aktier och andelar i icke-finansiella företag än de som följer av reglerna om stora exponeringar. Detta skulle enligt inspektionen i vissa fall kunna medföra att en bank har sammanlagt stora icke-kvalificerade innehav av aktier och andelar i olika icke-finansiella företag och att det sammanlagda värdet av sådana innehav tillsammans med det sammanlagda värdet av kvalificerade innehav av aktier och andelar i andra icke-finansiella företag innebär en betydande riskexponering i detta slag av tillgångar. Finansinspektionen understryker vikten av att den i sin tillsynsverksamhet har möjlighet att fortlöpande kunna följa bankernas investeringar i detta slag av tillgångar. Inspektionen bedömer att den kan meddela föreskrifter om vilka upplysningar bankerna skall lämna inspektionen. Inspektionen frågar sig också vilket bemyndigande inspektionen har för ett ingripande i de fall inspektionen bedömer att en banks exponering i detta slag av tillgångar är för stor. Inspektionen har inte något att invända mot att femprocentsregeln avskaffas. I fråga om bestämmelsens närmare utformning anser inspektionen att lydelsen ”företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet” skall ersättas med ”anknutet företag”. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* in-

stämmer, tillstyrker förslaget. Fondhandlareföreningen förordar för egen del en systematisk genomgång av motsvarande bestämmelse i lagen om värdepappersrörelse för klargörande av rättsläget enligt den lagen, varvid det bör ske en samordning med det som nu föreslås gälla för banker.

Skälen för regeringens förslag

EG-rättens reglering av aktieinnehav

Artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet innehåller regler som begränsar ett kreditinstituts kvalificerade innehav i vissa icke-finansiella företag. Ett kvalificerat innehav är ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, där innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller som möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget (artikel 1.10).

Enligt en kommentar på området (Banking and EC Law Commentary, se avsnitt 5.1.2) är syftet med bestämmelsen att kreditinstitut inte skall bli alltför djupt involverade i sektorer som de inte är experter på. Detta skulle för det första kunna leda till förluster i företag som de har andelar i och tvinga institutet att skriva ned anskaffningsvärdet på egendomen, vilket skulle ha negativ effekt på institutets solvens. För det andra skulle institutet, för att undvika en nedskrivning av värdet på andelarna kunna frestas att fortsätta tillhandahålla krediter bortom de gränser då det kan bedömas vara sunt. En intressekonflikt skulle kunna uppkomma mellan institutet och företaget och institutet skulle kunna känna sig tvingat att tillhandahålla krediter. Detta skulle kunna äventyra institutets finansiella position, skapa ett minskat förtroende för institutet hos dess finansiärer eller på annat sätt utsätta institutet för risker.

Artikel 51.1 begränsar ett kreditinstituts kvalificerade innehav av aktier eller andelar i icke-finansiella företag. Med icke-finansiella företag avses andra företag än

- a) kreditinstitut,
- b) finansiella institut, dvs. ett företag som inte är kreditinstitut men vars huvudsakliga verksamhet består i att förvärva aktier eller andelar eller att utföra en eller flera av de verksamheter som tas upp i punkterna 2–12 i bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet (artikel 1.5 i nämnda direktiv),
- c) företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet såsom leasing, factoring, förvaltning av värdepappersfonder, datatjänster eller liknande (artikel 43.2 f andra stycket i direktiv 86/635/EEG), eller
- d) försäkringsföretag (definierade i direktiv 73/239/EEG och 79/267/EEG).

I artikeln föreskrivs att ett kreditinstitut som huvudregel inte får ha ett kvalificerat innehav i ett enskilt icke-finansiellt företag som motsvarar mer än 15 procent av bankens kapitalbas. Vidare får ett instituts sammanlagda kvalificerade innehav inte uppgå till mer än 60 procent av institutets kapitalbas.

Undantaget för företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet föranleds av en önskan att ge banker frihet att organisera den traditionella bankverksamheten i olika juridiska personer utan att träffas av begränsningarna i

huvudregeln. Uppenbarligen finns det utrymme för flexibilitet även i tolkningen av vad som utgör traditionell bankverksamhet. Inte minst förändras detta över tiden. I praktiken torde skiljelinjen komma att dras mellan finansiell och icke-finansiell verksamhet. All finansiell verksamhet torde kunna hänföras till "bankverksamhet" och därmed också undantas från de aktuella begränsningarna. Även verksamhet som direkt har som syfte att stödja sådan verksamhet, t.ex. genom databearbetning eller liknande, torde kunna undantas från begränsningarna. Däremot skall rent icke-finansiell verksamhet inte undantas från 15 och 60 procentgränserna.

Enligt *artikel 51.6* får medlemsstaterna föreskriva att de ovan nämnda gränstalen får överskridas under förutsättning att hela det belopp varmed det kvalificerade innehavet överskrider gränstalen täcks av egen kapitalbas och att avdrag för motsvarande del av kapitalbasen skall ske vid beräkning av kapitaltäckningsgraden. Om båda de angivna gränstalen, 15 procent för enstaka innehav och 60 procent för de samlade innehaven, överskrids skall det största av det överskridna beloppet täckas av egen kapitalbas.

För innehav av aktier och andelar som inte är kvalificerade gäller inte bestämmelserna i artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet. I stället gäller bestämmelserna om stora exponeringar i samma direktiv. Exponeringsbestämmelserna finns i svensk rätt i kapitaltäckningslagen. Enligt exponeringsbestämmelserna är huvudregeln att ett instituts exponering mot en kund eller grupp av kunder, t.ex. innehav av aktier i ett annat företag, får uppgå till högst 25 procent av institutets kapitalbas. Det totala innehavet av institutets stora exponeringar (när värdet av en exponering är 10 procent eller mer av institutets kapitalbas) får inte överstiga 800 procent av institutets kapitalbas.

Innehav av aktier och andelar i allmänhet

I det föregående har framhållits vikten av att instituten är solida, likvida, genomlysbara och har system för riskhantering. Dessa komponenter, som ingår i de föreslagna övergripande rörelsereglerna, bör beaktas även vid utformningen av mer specifika rörelseregler såsom de bestämmelser som reglerar ett instituts innehav av aktier och andelar i andra företag.

Beträffande innehav av aktier och andelar som inte är kvalificerade görs här bedömningen att de exponeringsgränser som anges i kreditinstitutsdirektivet får anses ställa tillräckliga krav ur soliditets- och riskhanteringshänsyn vad avser även aktieinnehav. Det kan förvisso läggas delvis andra riskaspekter på aktier än på t.ex. lånefordringar. Aktier har andra riskegenskaper men också andra diversifierings- och likviditetsmöjligheter. Med en alltmer utvecklad riskhantering i instituten och en ökad fokus på riskhantering i tillsynen finns det inte skäl till en särskilt restriktiv reglering. Det kan också sägas att bankerna sedan länge har att hantera olika intressekonflikter bl.a. i sin fond och emissionsverksamhet samt i den placeringsverksamhet som inom dagens ramar varit tillåten. Mot denna bakgrund bedöms det inte finnas några avgörande skäl för att reglera innehav av aktier och andelar strängare än andra placeringar.

Vad beträffar genomlysningen såvida det är fråga om *marknadsnoterade aktier* är det inte heller någon tvekan om att de nyss nämnda reg-

lerna med syfte att garantera soliditet och riskbegränsning är tillfyllest för att tillgodose detta intresse. Dessutom innebär bestämmelserna om stora exponeringar sådana begränsningar av innehaven att kravet på genomlysning får anses tillgodosett. När det gäller *icke marknadsnoterade aktier* kan det knappast generellt hävdas att innehav av sådana aktier försämrar genomlysningen på ett sådant sätt att det motiverar speciella begränsningar. Om det i ett enskilt fall skulle uppstå en situation som äventyrar genomlysningen finns, liksom generellt annars, möjlighet att hantera situationen med den föreslagna allmänna bestämmelsen om genomlysning. Det innebär också en betydande vinst både lagtekniskt och inte minst resursmässigt för dem som skall tillämpa bestämmelserna om enhetliga regler gäller oavsett vilken typ av aktieinnehav det är fråga om.

Sammanfattningsvis bedöms det även från genomlysningssynpunkt vara tillfyllest med de begränsningsregler som motiveras med soliditets- och riskbegränsningshänsyn. Det innebär således att det i första hand är exponeringsreglerna som bör vara avgörande för hur stora aktieinnehav ett institut får ha. De procentsatser som dessa bestämmelser anger innebär emellertid inte någon absolut rätt för banker eller kreditmarknadsföretag att ha så stora innehav. Reglerna om t.ex. soliditet och likviditet, riskhantering och även genomlysning kan medföra hårdare begränsningar i vissa fall. Det bör vidare påpekas att exponeringsreglerna endast tillåter de nämnda aktieinnehaven om institutet inte har några andra exponeringar mot företaget i fråga. Samma regler gäller för alla typer av placeringar.

Särskilt om kvalificerade innehav av aktier och andelar

Ett kreditmarknadsföretag får enligt gällande rätt ha ett kvalificerat innehav av aktier och andelar i icke-finansiella företag i samma omfattning som artikel 51.1 kreditinstitutsdirektivet tillåter. Även om den verksamhet som dessa företag driver här definieras på ett annat sätt än i gällande rätt, saknas det anledning att ändra nuvarande bestämmelser. De begränsningsregler som kreditinstitutsdirektivet innehåller i detta avseende skall alltså fortsätta att gälla för kreditmarknadsföretag.

För banker gäller emellertid som tidigare nämnts att innehav av aktier i ett enskilt företag begränsas till fem procent av rösterna i målbolaget. Detta innebär som regel att aktieinnehavet aldrig kommer att bli så stort att det blir kvalificerat. Den restriktiva synen på bankers aktieäggande skall ses dels mot bakgrund av det hittills allmänt begränsade utrymmet för aktier, dels det traditionella synsättet att banker inte bör engagera sig som aktiva ägare med ökad risk för intressekonflikter. En motsvarande regel fanns också för försäkringsbolag fram till och med år 1999.

Som nämnts i det föregående är syftet med den regel i artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet, som begränsar ett kreditinstituts kvalificerade aktieinnehav, att instituten inte skall bli alltför involverade i företag de har aktier i med risk att krediter inte tillhandahålls med det oberoende som annars förutses gälla och äventyra den finansiella positionen.

Principiellt kan sägas att om ägande och inflytande begränsas, minskar också riskerna för olika intressekonflikter mellan en banks roll som ägare och som tillhandahållare av olika banktjänster. Utgångspunkten i EG-

rätten är att dessa risker inte behöver elimineras utan kan hanteras genom att de kvalificerade innehavens storlek begränsas.

Frågan är om de latent konflik- och förlustriskerna kan motivera att bankernas innehav av aktier och andelar begränsas hårdare än vad EG-rätten anger. Det är emellertid svårt att peka på några särskilda förhållanden som kan innebära särskilda risker för stabiliteten och därför kan motivera en mer restriktiv svensk linje. I den frågan bedöms inte heller svensk bank- och näringslivsstruktur på något avgörande sätt skilja sig från den i många andra mindre länder. Det bör också framhållas att storleken på en banks innehav ytterst avgörs av portalbestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning.

En annan aspekt i samband med bankers aktieinnehav berör frågor om ägarroll och ägaransvar. Banker ingår i kategorin institutionella ägare. Under 1990-talet har den svenska ägarstrukturen förändrats framför allt genom att det utländska ägandet ökat vid sidan av ett relativt stabilt institutionellt inhemskt ägande totalt sett. Det är i stället företag och hushåll som minskat sina ägarandelar. Ett ökat utländskt ägande är en internationell trend men den utvecklingen har varit påtaglig på den svenska börsen, låt vara att utlandsägandet under de senaste åren minskat något. För bankerna ökade möjligheter att placera i aktier innebär det ett potentiellt större inhemskt ägande. För de olika institutionella ägargrupperna varierar sedan möjligheterna och förutsättningarna att utöva en aktiv ägarroll. För bankernas del är det viktigt att förekommande ägarfrågor kan skötas med bevarat förtroende hos allmänheten och med en oberoende ställning för den övriga bank- och finansieringsverksamheten.

Till bilden hör också vissa neutralitetsaspekter i samband med femprocentsregeln. Frånvaron av motsvarande regel för försäkringsbolag innebär som nämnts att i vissa koncerner med både bank- och försäkringsföretag kan koncernens samlade innehav i ett enskilt icke-finansiellt företag vara större än i rena bankkoncerner. En sådan ordning kan ses som diskriminerande och ologisk från såväl konkurrens- som ägarsynpunkt. I detta sammanhang bör det också beaktas att utländska banker, i den utsträckning som deras hemlands regler medger det, kan äga aktier och andelar i svenska företag.

Sammanfattningsvis görs här bedömningen att det av stabilitetsskäl inte finns anledning att behålla någon femprocentsregel i svensk rätt. I stället bör för en banks kvalificerade innehav av aktier och andelar gälla samma gränser i förhållande till bankens kapitalbas som EG-rätten tillåter, dvs. 15 procent i ett enskilt institut och 60 procent totalt.

Som *Finansinspektionen* anför är det viktigt att löpande kunna följa institutens investeringar i aktier av det slag som nu behandlas. Detta bör kunna tillförsäkras inspektionen genom en möjlighet att meddela föreskrifter om vilka upplysningar instituten skall lämna i detta avseende.

Den närmare utformningen av bestämmelsen

Av det nu sagda följer att det i svensk rätt bör införas bestämmelser motsvarande de i artikel 51.1 och 51.6 i kreditinstitutsdirektivet. För banker kommer dessa bestämmelser att ersätta bestämmelserna i 2 kap. 15 a §

BRL. För kreditmarknadsföretag innebär det mindre förändringar eftersom motsvarande regler gäller redan i dag enligt 3 kap. 6 § LFV.

Begränsningarna av aktieinnehavens storlek omfattar enligt direktivet inte innehav i kreditinstitut. Till dessa hör enligt EG-rättens definition även institut för elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning elektroniska pengar.

Enligt direktivet behöver inte heller kvalificerade innehav av aktier eller andelar i finansiella institut begränsas. Ett finansiellt institut är ett företag som inte är kreditinstitut men vars huvudsakliga verksamhet består i att förvärva aktier eller andelar eller att utföra en eller flera av de verksamheter som tas upp i punkterna 2–12 i bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet (se avsnitt 8.6). Direktivets definition av finansiella institut träffar såväl värdepappersföretag som företag som driver de uppräknade verksamheterna utan att vara tillståndspliktiga. Definitionen av finansiellt i svensk rätt träffar emellertid endast den sist nämnda gruppen, dvs. inte tillståndspliktiga finansiella företag (1 kap. 1 § första stycket 5 kapitaltäckningslagen). Varken värdepappersföretag eller andra finansiella institut bör dock enligt regeringens bedömning omfattas av begränsningsregeln för kvalificerade innehav av aktier och andelar.

Enligt kommitténs och promemorians förslag skall det bortses bl.a. från innehav i banker, kreditmarknadsföretag, finansiella institut och försäkringsföretag när storleken på ett instituts kvalificerade innehav av aktier och andelar bestäms. Vi anser emellertid att inte heller innehav av aktier i institut för elektroniska pengar eller värdepappersföretag skall behöva ingå bland de företag som omfattas av begränsningsregeln för kvalificerade innehav.

Direktivet omfattar emellertid inte heller ”företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet”. Kommittén har föreslagit att den beskrivningen används i lagstiftningen.

Som framgår av avsnitt 8.6 föreslås att ett institut bara skall kunna driva finansiell verksamhet och sådan verksamhet som har ett naturligt samband därmed. Mot den bakgrunden förefaller det rimligt att dra slutsatsen att ”företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet” syftar på företag som – utan att vara kreditinstitut eller finansiella institut – driver verksamhet som hade kunnat drivas direkt i institutet. Innehav i ett företag som driver finansiell verksamhet utan att för den skull vara ett finansiellt institut kommer därmed inte att omfattas av begränsningar av banker och kreditmarknadsföretag. Detsamma gäller företag som tillhandahåller tjänster som behövs för driften av verksamheten. Hit hör exempelvis dotterföretag som förvaltar de fastigheter i vilka institutets verksamhet drivs eller som tillhandahåller datatjänster. Även innehav i företag som förvaltar egendom till skyddande av fordran kan komma att undantas från begränsningar se närmare avsnitt 8.7.5.

I kapitaltäckningslagen definieras ett anknutet företag som ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom (”managing property” i den engelska versionen), tillhandahålla datatjänster eller driva annan liknande verksamhet som har samband med ett eller flera kreditinstitut, värdepappersbolags eller motsvarande utländska företags huvudsakliga verksamhet. Även denna defi-

nition bör rimligen omfatta sådan verksamhet som hade kunnat drivas direkt i institutet. Då det är samma grupp företag som avses i den nu föreslagna bestämmelsen om aktieförvärv som i kapitaltäckningslagen bör det redan befintliga begreppet "anknutet företag" användas för att beskriva vilka finansiella företag som inte omfattas av den här avsedda begränsningsregeln.

Svenska Fondhandlareföreningen förordar en systematisk genomgång av motsvarande bestämmelse i lagen om värdepappersrörelse, varvid en samordning med det som nu föreslås gälla för banker bör vara eftersträvan svärd. Det är dock inte möjligt att inom ramen för detta lagstiftningsärende göra en sådan översyn..

8.7.5 Innehav av aktier till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion

Regeringens förslag: Aktier och andelar som innehas tillfälligt vid en finansiell rekonstruktion eller till skydd för verksamheten skall inte tas med vid beräkningen av en banks eller ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* menar att innehav av aktier i företag som bildats i syfte att ta hand om panter eller företag som banken köpt i syfte att rekonstruera bör kunna undantas från vad som räknas som kvalificerade innehav. *Svenska Bankföreningen*, till vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker förslaget. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser yttrar sig inte i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 51.5 i kreditinstitutsdirektivet ger möjlighet att i nationell lagstiftning göra undantag för situationer i vilka ett kreditinstitut har behov av att vidta åtgärder för att skydda fordringar och liknande. Artikeln anger att aktier eller andelar som tillfälligt innehas under tiden för finansiell rekonstruktion eller till skydd för verksamhet inte skall räknas som kvalificerade innehav vid beräkningen av om de angivna gränstalen för innehavens storlek överskridits.

När det gäller innehav av aktier eller andelar kan skillnad göras på situationer då en bank eller ett kreditmarknadsföretag innehar aktier eller andelar i ett företag bildat för att ta hand om panter som institutet tagit in och innehav av andra aktier eller andelar (i företag som ursprungligen varit fristående från institutet) som institutet tagit in som pant.

Innehav av aktier eller andelar som institutet tagit in som pant faller direkt under direktivets undantagsregel för innehav av aktier under tiden för "finansiell rekonstruktion eller till skydd för verksamhet". En bestämmelse som motsvarar direktivets bestämmelse i detta avseende bör därför införas i svensk rätt. En sådan bestämmelse undantar sådana inne-

hav från att räknas som kvalificerade. Därmed gäller inte gränsen att innehaven får utgöra maximalt 15 respektive 60 procent av bankens kapitalbas. Begränsningen för enskilda innehav kommer i stället från reglerna om stora exponeringar, där gränsen är maximalt 25 procent av bankens kapitalbas.

Behandlingen av aktier i ett bolag bildat enkom för att ta hand om in- språktagna panter ger utrymme för olika bedömningar. Kommittén menar att bolag som har till syfte att ta hand om bankers panthantering kan hänföras till antingen bestämmelsen om finansiell rekonstruktion eller bestämmelsen om finansiella institut och att rättsverkningarna av de olika lösningarna är delvis olika. Det står en bank fritt att välja konstruktion så länge lösningen inte kommer i konflikt med övriga rörelse regler. Enligt kommittén kan dock inte ett företag som bildats i syfte att ta hand om panter eller företag som banken köpt i syfte att rekonstruera anses vara ett "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet".

Som framgått görs här bedömningen att förvaltning av egendom till skyddande av fordran utgör ett naturligt inslag i ett instituts verksamhet men att förutsättningarna för sådana förvärv bör regleras i lag. Av detta följer vidare att ett företag som har till syfte att ta hand om panter är ett anknutet företag, dvs. ett "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet". Det förutsätter emellertid att det för verksamheten i dotterföretaget gäller samma begränsningar i fråga om rätten att förvärva egendomen och skyldigheten att avyttra den som när verksamheten drivs direkt i institutet.

Som kommittén anför är emellertid ett institut vars huvudsakliga verksamhet består i att förvärva aktier och andelar ett finansiellt institut. Klassificeringen av institutet är emellertid av mindre betydelse vid bedömningen av om dotterföretags innehav av egendom till skyddande av fordran skall särregleras. Med hänsyn till att företaget i fråga kan driva artfrämmande verksamhet bör dock förutsättningarna för innehavet framgå av lag, se avsnitt 8.6.3 om innehav av egendom till skyddande av fordran.

8.7.6 Innehav som ett normalt led i emissionsverksamhet m.m.

Regeringens förslag: Aktier och andelar som ett institut innehas tillfälligt som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i eget namn för någons annans räkning skall inte tas med vid beräkningen av en banks eller ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att innehav av aktier och andelar som ingår i en banks värdepappersrörelse inte skall räknas som kvalificerat och därmed undantas från de begränsningar som gäller för sådana innehav.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* anser att lydelsen i direktivet – "ett normalt led i emissionsverksamhet" och "i ett instituts namn för annans räkning" samt "aktier och andelar som inte utgör finansiella anläggningstillgångar" – bör an-

vändas i stället för begreppet värdepappersrörelse. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 51.4 i kreditinstitutsdirektivet anger, förutom det nyss behandlade undantag för finansiell rekonstruktion etc., att aktier eller andelar som innehas tillfälligt "som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i ett instituts namn för annans räkning" inte behöver räknas som kvalificerade innehav enligt nationell rätt. Vidare sägs att innehav av "aktier och andelar som inte utgör finansiella anläggningstillgångar enligt definitionen i artikel 35.2 i direktiv 86/635/EEG" inte skall räknas med. Artikel 35.2 i direktiv 86/635/EEG om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut anger att begreppet finansiella anläggningstillgångar, då det gäller kreditinstitut, skall "anses omfatta ägarintressen, aktier och andelar i anknutna företag samt värdepapper avsedda att varaktigt ingå i företagets normala verksamhet."

Rekvisitet "*i ett instituts namn för annans räkning*" synes inte vålla tolkningssvårigheter. Det tar sikte på sådana situationer då en bank av någon anledning har aktier registrerade i sitt namn men äganderätten tillkommer någon annan. Om banken inte har någon annan skyldighet mot den rätta ägaren av aktierna än att leverera dessa, utgör registreringen i bankens namn ingen risk för banken.

Enligt 4 kap. 3 § ÅRKL förstås med *finansiella anläggningstillgångar* andelar i intresseföretag och koncernföretag, värdepapper och annan tillgång än tillgång som skall tas upp i posterna immateriella anläggningstillgångar och materiella anläggningstillgångar, allt under förutsättning att tillgångarna är avsedda att stadigvarande innehas i den ordinarie verksamheten. Av förarbetena till bestämmelsen framgår följande (prop. 1995/96:10 del 3 s. 189 f.)

"En grundläggande förutsättning för att en viss tillgång skall klassificeras som finansiell anläggningstillgång bör vara att det är fråga om ett innehav för definierade avsikter som har dokumenterats, och att förmågan att genomföra avsikten kan påvisas. Vidare måste det förutsättas att tillgången är klart identifierbar. Såsom framhålls i allmänmotiveringen är det t.ex. inte tillräckligt att värdepapper samlas i en "portfölj" som organisatoriskt eller på annat sätt hålls åtskild från företagets övriga värdepapper.

Innehavstidens längd är enligt den föreslagna bestämmelsen inte av en avgörande betydelse för klassificeringen. Bestämmelsen betonar i stället huruvida tillgången skall stadigvarande (kontinuerligt) ingå i verksamheten. Ett innehav av en tillgång kan därför bli kortvarigt och tillgången ändå vara att hänföra till anläggningstillgång om den avses att innehas till förfall. Å andra sidan kan ett innehav förutses bli flerårigt utan att tillgången skall hänföras till anläggningstillgång.

Kravet på anknytning till ordinarie verksamhet innebär en begränsning i fråga om vad som hänförs till finansiell anläggningstillgång. Ett kreditinstitut och värdepappersbolag kan sålunda för skyddande av fordran överta t.ex. aktier och andelar i sådan omfattning att, definitionsenligt, ett dotterföretagsförvärv uppkommer. Tillgångar som övertagits för skyddande av fordran skall emellertid enligt 2 kap.8 § sjätte stycket BRL avyttras så snart det kan ske utan förlust för banken. Nämnda tillgångar hänförs i dag till omsättningstillgångar. Lagrummets krav på anknytning till ordinarie rörelse innebär att sådana tillgångar inte heller i framtiden

blir att hänföra till anläggningstillgångar, även om innehavet kan förutses bli flerårigt och sådana innehav i och för sig inte så sällan förekommer i rörelsen.

Även värdepapper skall, för att klassificeras som anläggningstillgång, avses att "stadigvarande innehas i den ordinarie verksamheten". Därigenom utesluts sådana värdepapper som innehas för likviditetsförvaltning eller för handel. Som kommittén framhållit i betänkandet (se SOU 1994:17 s. 179 f.) bör det för räntebärande värdepapper ha betydelse huruvida värdepapper skall innehas till förfall eller inte. Om värdepapper inte skall avyttras för rån vid förfallotidpunkten eller vid en tid nära denna, bör de kunna betraktas som finansiella anläggningstillgångar. Redovisning som finansiell anläggningstillgång bör inte påverkas av eventuell belåning, som t.ex. återköpsavtal. Under begreppet värdepapper torde i och för sig undantagsvis även kunna inordnas aktier och andelar i företag som inte är, definitionsenligt, ett dotterföretag och intresseföretag. Sådana innehav skall klassificeras som finansiell anläggningstillgång, om dokumenterade avsikter föreligger att innehavet stadigvarande kommer att ingå i den ordinarie verksamheten.

Till finansiella anläggningstillgångar kan inte bara hänföras aktier och andelar i dotterföretag och intresseföretag och sådana värdepapper som skall omfattas av begreppet. Även vissa andra tillgångar än de som räknats upp, och som inte är materiella och immateriella tillgångar, kan enligt *tredje punkten* klassificeras på detta sätt. Gränsdragningen för sådana andra tillgångar skall enligt artikel 35.1 i bankredovisningsdirektivet ske enligt samma kriterier som för aktier och andelar i dotter- och intresseföretag och värdepapper. Bestämmelsen torde kunna få betydelse för lånefordringar som uppfyller de förutsättningar som anges i bestämmelsen.

Kommittén föreslår att innehav av aktier och andelar som ingår i en banks värdepappersrörelse inte skall räknas som kvalificerat.

Med värdepappersrörelse avses enligt 1 kap. 2 och 3 §§ VPL

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
2. förmedling av kontakter mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
3. handel med finansiella instrument för egen räkning,
4. förvaltning av någon annans finansiella instrument,
5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets

Kommitténs ställningstagande bygger på förutsättningen att de aktier som hänförs till värdepappersrörelsen verkligen utgör ett handelslager eller annars omsätts relativt snabbt. Innehav som är långsiktiga får inte hänföras till värdepappersrörelsen. Enligt kommittén är det avgörande för bedömningen om innehavet kan motiveras med att det främjar värdepappersrörelsen.

Enligt kommittén är det en mer teknisk fråga om undantaget i lagtext skall beskrivas med EG-direktivets terminologi eller med en hänvisning till definition av värdepappersrörelse i lagen om värdepappersrörelse. Kommittén anser att det finns ett värde i att anknyta till det redan etablerade begreppet värdepappersrörelse som dessutom är klart definierat i lagtext, men konstaterar att det möjligen kan invändas att en sådan hänvisning riskerar att inte omfatta alla de situationer som direktivet omfattar. Kommittén bedömer dock att det inte finns behov av någon total överensstämmelse med direktivet och att det är en mer praktisk lösning att använda en hänvisning till lagen om värdepappersrörelse.

Direktivet medger att ett kreditinstitut från kapitalbasen räknar av aktier eller andelar som innehas som ”ett normalt led i emissionsverksamhet” eller i ”ett instituts namn för egen räkning”. Vad som avses med detta torde inte vålla någon tveksamhet och det föreslås därför att samma lydelse används i svensk rätt. Detta överensstämmer också med *Finansinspektionens* önskemål.

Enligt EG-rätten skall emellertid inte heller aktier och andelar som i redovisningssammanhang behandlas som finansiella omsättningstillgångar räknas med vid bedömningen av om ett innehav är kvalificerat. Om ett innehav är så stort så att det är kvalificerat – och inga av de nyss nämnda situationerna föreligger – bör dock risken för intressekonflikter medföra att innehaven räknas med och detta oavsett hur det redovisas av institutet. Något undantag för aktier och andelar som utgör finansiella omsättningstillgångar föreslås därför inte.

Innehavens storlek skall bedömas med utgångspunkt i aktiernas marknadsvärde vid varje tidpunkt. Ett institut måste ha sådana styrsystem att det kan försäkra sig om att angivna gränser inte överskrids. Det gäller såväl innehav i värdepappersrörelsen som institutets samlade innehav.

8.8 Tillstånd för större förvärv

Regeringens förslag: En banks eller kreditmarknadsföretags förvärv kräver Finansinspektionens tillstånd, om institutets motprestation motsvarar mer än 25 procent av institutets kapitalbas. Tillstånd till förvärv skall ges om det inte kan antas att förvärvet leder till att reglerna i lagen om bank- och finansieringsrörelse eller andra författningar överträds. Tillståndet skall meddelas före förvärvet. Ansökan skall prövas av Finansinspektionen.

Kommitténs förslag: En banks förvärv skall kräva Finansinspektionens tillstånd, om motprestationen motsvarar mer än 25 procent av institutets kapitalbas och mer än 100 miljoner kronor. Kommittén föreslår vidare en uttrycklig regel om att beslut i tillståndsärenden skall meddelas skyndsamt. Några motsvarande regler föreslås inte för kreditmarknadsföretag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* är positiv till att banker ges friare utrymme vid förvärv av egendom av olika slag. Inspektionen instämmer i att gränsen för vilka förvärv som skall tillståndsprövas bör relateras till den förvärvande bankens kapitalbas. Inspektionen anser dock att beloppsgräns på 100 miljoner kronor är för hög med tanke på att många banker har en liten kapitalbas. Hänsyn måste tas till insättarnas skydd även i de små bankerna. Någon beloppsgräns bör därför inte införas. Inspektionen bedömer att detta inte bör leda till att den i onödan belastas av tillståndsärenden av detta slag. Den föreslagna gränsen, 25 procent av kapitalbasen, anser inspektionen kan behållas men inspektionen kan även tänka sig att gränsen går vid 15 eller 20 procent av kapitalbasen. För att inspektionen skall få kännedom om förvärvet för att kunna göra ett snabbt ingripande ifrågasätter inspektionen också om det inte bör införas en anmälningsplikt till in-

spektionen när vederlaget överstiger förslagsvis 10 procent av kapitalbasen. Finansinspektionen menar att liknande bestämmelser skall gälla för kreditmarknadsföretag. *Konkurrensverket* ifrågasätter behovet av förvärvsprövningen med motiveringen att förvärv som kommer i konflikt med de grundläggande reglerna om soliditet, riskkontroll och genomlysning inte får genomföras. Om avsikten är att ge tillsynsmyndigheten information och möjlighet till kontroll anser verket att en mindre genomgripande anmälningsskyldighet av större förvärv bör vara tillfyllest. Även *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, föreslår att bestämmelsen ändras så att tillstånd krävs för förvärv om vederlaget motsvarar 25 procent av bankens kapitalbas. Föreningarna anser att den föreslagna beloppsgränsen om 100 miljoner kronor är alltför hög för de små bankerna och samtidigt för låg för de stora bankerna. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, tillstyrker förslaget. *Konkurrensverket* anser att bestämmelsen är överflödig. Om den skall finnas bör den enligt verket ges samma utformning som kommitténs förslag. Med utgångspunkt från att kreditmarknadsföretag inte bör belastas med onödigt betungande reglering om inte påvisbara systemskyddsskäl kan anföras, ifrågasätter *Konkurrensverket* dessutom förslaget att låta kreditmarknadsföretag omfattas av tillståndsplikten. *OM AB* och *Stockholmsbörsen AB* anser att motsvarande bestämmelse bör införas i börs- och clearinglagen och i lagen om värdepappersrörelse så att mindre organisationsförvärv kan göras utan tillstånd.

Skälen för regeringens förslag

Snabba förändringar i rörelsen

Av de föreslagna övergripande rörelsereglerna följer att en bank inte får vidta åtgärder som äventyrar soliditeten och likviditeten eller genomlysningen. Inte heller får institutet företa åtgärder som gör att kontrollen över dess risker blir bristfällig. Av särskilt intresse är åtgärder som medför stora och snabba förändringar av rörelsen såsom förvärv av egendom. Långsamma förändringar, t.ex. till följd av beslut angående rörelsens inriktning är av mindre intresse. Sådana förändringar kan visserligen på lång sikt leda till att en bank får finansiella problem men ger regelmässigt tid för berörda myndigheter att reagera. Nedläggningar och försäljningar kan visserligen tänkas förändra rörelsen snabbt och i hög grad men sådana åtgärder torde sällan försämra soliditeten och likviditeten, riskkontrollen eller genomlysningen.

Som *Konkurrensverket* påpekar är det i och för sig klart att en bank inte får genomföra förvärv som äventyrar soliditeten, likviditeten riskkontrollen eller genomlysningen. Dessa övergripande krav kan dock inte förväntas ge tillräcklig vägledning i varje enskilt fall. För vissa förvärv som, i en del fall kanske lång tid efter det förvärvet genomförts, bedöms som stridande mot de nämnda reglerna kan det vara svårt att i efterhand

nedbringa de skadliga konsekvenserna av förvärvet till acceptabla nivåer. Det finns också en risk för att Finansinspektionen inte får reda på förvärv som kan tänkas strida mot rörelsereglerna. Det behövs därför införas en anmälningsskyldighet och/eller tillståndsplikt för vissa större förvärv.

Anmälan eller tillstånd?

En ordning enligt vilken det endast krävs anmälan har den fördelen att det tilltänkta förvärvet inte behöver skjutas upp eller villkoras av ett tillstånd. Genom anmälan får tillsynsmyndigheten reda på förvärvsplanerna och kan skrida in om förvärvet befins strida mot rörelsereglerna. En bedömning av om ett förvärv strider mot rörelsereglerna blir troligen inte lättare om beslutet sker i ett ärende rörande ingripande än om det görs i ett tillståndsärende. Även ett beslut om ingripande av något slag kan därför dra ut på tiden. Risken finns därmed att ett eventuellt ingripande, t.ex. i form av ett åläggande att sälja viss del av rörelsen, som sker lång tid efter förvärvet får betydande negativa konsekvenser. Det kan t.ex. bli mycket dyrbart att åter sära på två organisationer som börjat integreras.

Anmälningsskyldighet kan kombineras med en möjlighet för banken att begära bindande förhandsbesked, vilket undanröjer risken för att det uppstår ett läge där det råder osäkerhet om huruvida en affär skall godkännas eller inte. Fördelen med en sådan ordning är att Finansinspektionen avlastas ärenden där köparen anser det klart att tillstånd skall meddelas och även är beredd att stå risken för att någon form av ingripande sker i efterhand. En bank kan i vissa lägen ha starka drivkrafter att ge sig in i en affär som med stor sannolikhet inte uppfyller lagens krav. I sådana situationer finns en risk att bankens ledning medvetet låter bli att begära förhandsbesked i förhoppningen att kostnaderna för att få affären att gå tillbaka blir så stora att det avskräcker inspektionen från att kräva det. Det kan med fog hävdas att det är just i dessa lägen som det är viktigt med en prövning. En ordning med obligatoriskt tillstånd för betydande förvärv undanröjer risken i dessa extremfall. Nackdelen är att tilltänkta förvärv inte kan slutföras innan tillståndsprövningen är avslutad. Nackdelarna är emellertid inte så stora att de överväger fördelarna om gränsen för tillståndsprövning sätts så att endast stora och viktiga förvärv prövas. Därigenom blir belastningen på Finansinspektionen inte heller så betydande.

Det bedöms inte nödvändigt att införa specifika kriterier för tillståndsprövningen. Det är tillräckligt att det görs en bedömning av om banken efter förvärvet genomförts kan antas komma att uppfylla de krav som ställs i bestämmelser som gäller för banken och dess verksamhet. Bestämmelser som det blir aktuellt att pröva förvärvet mot finns i den nya lag om bank- och finansieringsrörelse som här föreslås och i andra författningar inklusive Finansinspektionens föreskrifter, som reglerar bankers verksamhet. Dessutom bör förvärvet bedömas med hänsyn till bankens bolagsordning, reglemente eller stadgar och interna instruktioner. Visserligen kan sägas att bolagsordning, reglemente eller stadgar och instruktioner inte är av primär betydelse i det här sammanhanget men de utgör viktiga inslag i kontrollen av en banks risker och genomlysning. En ändamålsenlig utformning av dem utgör en förutsättning för att banken skall få driva sin verksamhet. Det är därför lämpligt att prövningen även

innefattar förvärvets förenlighet med dessa båda dokument. Tillståndsprovningen skall naturligtvis i första hand inriktas på att se till att de grundläggande kraven på soliditet och likviditet, riskkontroll samt genomlysning inte riskerar att trädas för när genom förvärvet.

Genom provningens omfattning ges möjlighet att pröva alla ur banklagstiftningen relevanta aspekter. Finansinspektionen bör stå relativt fri i sin bedömning av tillståndsärenden. För att markera vilken nivå provningen skall ha bör föreskrivas att tillstånd skall vägras om det är antagligt att förvärvet leder till att bestämmelserna överträds. Om det kommer fram nya omständigheter eller om förhållandena ändras utgör ett tillstånd inte hinder för ett ingripande mot banken på grund av delvis samma omständigheter som var uppe vid tillståndsprovningen.

Vilka förvärv skall tillståndsprövas

Gränsen för vilka förvärv som skall tillståndsprövas bör relateras till den förvärvande bankens kapitalstyrka. I praktiken kan det endast komma i fråga att koppla förvärvets storlek till bankens kapitalbas. Den absoluta gränsen för stora exponeringar har satts vid 25 procent av kapitalbasen och huvudregeln för maximalt kvalificerat innehav av aktier och andelar i enskilda företag som inte är finansiella föreslås motsvara 15 procent av kapitalbasen. Det är inte givet att en bank får utnyttja hela utrymmet enligt nyss angivna regler; soliditeten, likviditeten riskhanteringen eller genomlysningen kan sättas i fara dessförinnan. Det finns dock knappast skäl att kräva tillstånd för en banks förvärv av aktier i icke-finansiella företag upp till gränsen 15 procent av kapitalbasen. Skulle sådana förvärv undantagsvis strida mot nämnda rörelse regler torde det vara relativt enkelt och inte förenat med stora kostnader att förelägga banken att sälja hela eller delar av detta innehav. Inte heller för förvärv som är större än motsvarande 15 procent av kapitalbasen men mindre än motsvarande 25 procent finns det tillräckliga skäl att tillståndspröva. Banker tillåts utan tillståndsprovning ikläda sig olika typer av förpliktelser upp till 25 procent av kapitalbasen. Denna ordning har inte ifrågasatts. Förvärv som är större än motsvarande 25 procent av kapitalbasen, och alltså större än gränsen för stora exponeringar, är dock så stora att de kan få betydande påverkan på banken. De förvärv som blir aktuella är vissa förvärv av aktier, förvärv av annan egendom och förvärv av andra företags rörelser.

De största bankerna har kapitalbaser som överstiger 50 miljarder kronor, medan den minsta sparbanken har en kapitalbas på 800 000 kronor. Med en obegränsad 25 procentsregel betyder detta att gränsen för tillstånd komma att hamna vid omkring 12 miljarder kronor för de största och 200 000 kronor för de minsta bankerna. De små bankernas ringa påverkan på systemstabiliteten i kombination med ambitionen att inte i onödan belasta Finansinspektionen leder enligt kommittén till att förvärv under 100 miljoner kronor inte bör vara underkastade tillståndsplikt.

I sitt remissvar över promemorians betänkande delar *Konkurrensverket* kommitténs bedömning. I likhet med vad som förs fram av *Finansinspektionen*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* gör dock regeringen bedömningen att den av kommittén valda beloppsgränsen är för hög för de små bankerna. Någon beloppsgräns föreslås därför inte. Det betyder att det ensamt avgörande för om tillstånd

behövs är relationen mellan förvärvets storlek och bankens kapitalbas. Om bankens motprestation överstiger 25 procent av kapitalbasen är förvärvet tillståndspliktigt, annars inte.

Finansinspektionen ifrågasätter, i sitt yttrande över kommitténs förslag, om det inte bör införas en anmälningsskyldighet när vederlaget överstiger 10 procent av kapitalbasen. För denna situation torde det emellertid vara tillräckligt med den möjlighet som inspektionen har att föreskriva vilka uppgifter en bank skall lämna till inspektionen.

OM AB och *Stockholmsbörsen AB* anser att motsvarande bestämmelse bör införas i börs- och clearinglagen och i lagen om värdepappersrörelse så att mindre organisationsförvärv kan göras utan tillstånd. Den frågan får dock tas upp i samband med att det görs ändringar i de lagarna.

Något om ärendets behandling

Ärenden av den storlek och karaktär som det är fråga om är regelmässigt av stor vikt för den sökande och det är därför enligt kommittén angeläget att de behandlas med största skyndsamhet. Kommittén föreslår en uttrycklig bestämmelse om att beslut i dessa tillståndsärenden skall meddelas skyndsamt. Emellertid finns i 7 § förvaltningslagen (1986:223) en bestämmelse som säger att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så snabbt enkelt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Denna bestämmelse bedöms vara tillräcklig även i nu aktuella tillståndsärenden. Den omständigheten att dessa ärenden ofta är av förturskaraktär behöver inte framhållas i lagtext.

Som kommittén framhållit bör som här förespråkas förvärv inte kunna slutföras innan förvärvsprövningen skett. Detta bör framgå av lagtexten.

Kreditmarknadsföretag

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen gäller utan någon särskild motivering enbart för banker. Utgångspunkten för regleringen av kreditmarknadsföretag är systemstabilitetsskäl. Även om skyddsbehovet som regel inte är lika starkt för kreditförsörjningen som för betalningsförmedlingen, kan ett enskilt kreditmarknadsföretags förvärv av egendom innebära snabba förändringar i rörelsen som påverkar det krav på soliditet etc. som ställs på företaget. Till detta kommer att kreditmarknadsföretag, i likhet med banker, kommer att kunna ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten. En regel av det slag som beskrivits i det föregående bör därför införas även för dessa företag.

8.9 Kredithantering

Hantering av krediter är traditionellt en så central uppgift för kreditinstituten och är erfarenhetsmässigt av sådan betydelse för en stabil utveckling att särskilda bestämmelser härom i lag är väl motiverade. Det bör samtidigt eftersträvas att de särskilda bestämmelserna på ett ändamålsenligt sätt kompletterar redan givna rambestämmelser om hanteringen av risker inklusive kreditrisker.

De bestämmelser som behandlas i detta avsnitt preciserar i vissa avseenden regleringen om riskhantering och genomlysning.

Prop. 2002/03:139

8.9.1 Kreditportföljen

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon bestämmelse som anger att en banks eller ett kreditmarknadsföretags kreditportfölj skall vara sammansatt så att institutets totala risk inte äventyrar dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag innehåller en bestämmelse av det slag som regeringen anser obehövlig, men endast för banker.

Promemorians förslag: Innehåller en bestämmelse av det slag som regeringen bedömer obehövlig.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Riksbanken* konstaterar att regeln tar sikte på att lyfta fram behovet av diversifiering i kreditportföljen. *Riksbanken* ser positivt på att en sådan bestämmelse införs eftersom diversifiering har betydande effekter på kreditriskerna i en bank. Samtidigt efterlyses en tydligare motivering av bestämmelsens innebörd. *Finansinspektionen* menar att bestämmelsen kan sägas ge ett konkret innehåll åt den allmänna soliditetsregeln och främst får ses som ett understrykande av vikten av sammansättningen av kreditportföljen för bankens soliditet. *Inspektionen* har inte något emot en sådan regel, men ifrågasätter om inte samma regel som föreslås för banker bör gälla för kreditmarknadsföretag. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, avstyrker förslaget med motiveringen att syftet med den uppnås redan med de inledande bestämmelserna om soliditet och riskhantering. De anser att någon speciell föreskrift om kreditportföljens sammansättning inte bör ingå, främst därför att det är bankernas samlade riskexponering som är avgörande och inte sammansättningen av bankens kreditportfölj. Mot bakgrund att avsikten inte är att hindra en sådan utveckling, kan det ifrågasättas vilken praktisk funktion bestämmelsen är avsedd att ha. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken* anser att bestämmelsen bör utgå, se även avsnitt 8.3. *Ekobrottsmyndigheten*, till vars yttrande *Riksåklagaren* ansluter sig, anser att denna bestämmelse och de bestämmelser som behandlas i avsnitt 8.9.2–8.9.4 kan bidra till att skapa en ny finanskris eftersom en ramlagstiftning utan enhetliga normer minskar förutsättningarna för en effektiv tillsyn. Tillsyn som har sin utgångspunkt i ett teoretiskt systemrisktänkande kan inte blir tillräckligt effektiv. Åtal mot en enskild handläggare för trolöshet mot huvudman kan också bli omöjligt att driva i framtiden. Om det saknas enhetliga normer beror det på det enskilda bolaget om det kommer att finnas så välutvecklade rutiner att dessa kan läggas till grund för en straffrättslig bedömning. Förslaget bör inriktas mer på hanteringen av enskilda krediter.

Skälen för regeringens bedömning: Ett instituts innehav av kreditfordringar faller under samma allmänna regler som innehav av annan egendom. Således kan ett krav på styrning av risknivån i kreditportföljen

härledas från den föreslagna soliditets- och likviditetsregeln. Ett krav på adekvat riskhantering av kreditportföljen följer vidare av den föreslagna allmänna regeln om riskhantering. Kravet på genomlysning förutsätter vidare att även kreditportföljen kan överblickas och värderas. Dessutom är kreditfordringar underkastade kapitaltäckningskrav och begränsningar av stora exponeringar.

I kommitténs betänkande och i promemorian anförs att det finns vissa skäl att särbehandla innehav av kreditfordringar i förhållande till andra verksamheter som ett institut kan driva. Ett av dessa skäl är att kreditrisker inte är lika lätta att hantera med hjälp av finansiella instrument av olika slag som marknadsrisker. Ett annat är att det är svårare för lagstiftaren att skapa kapitaltäckningsregler som på ett rättvisande sätt avspeglar kreditrisker. En felaktig portföljsammansättning har också visat sig kunna ge kraftig resultatpåverkan i institut av traditionellt snitt.

Trots de övergripande bestämmelserna om soliditet och riskhantering finns det således enligt kommitténs och promemorians förslag, mot bakgrund av kreditriskernas normalt stora betydelse för institutens soliditet skäl att införa en särskild regel om kreditportföljens sammansättning. De föreslår att en banks kreditportfölj skall vara sammansatt så att institutets totala risk inte äventyrar dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Som framgår av avsnitt 8.3 om riskhantering är emellertid kreditrisk, även om det är en central risk, inte den enda risk som instituten måste ta hänsyn till. Även om kreditrisker historiskt visat sig vara en viktig förluskälla har även andra risker varit avgörande för uppkommande bankproblem. Utvecklingen av sofistikerade finansiella produkter och bankernas stora tradingverksamhet pekar på att riskområdet breddats för i synnerhet internationellt verksamma banker. Behovet av en särskild riskregel för kreditportföljen måste också bedömas mot bakgrund av regleringens nu föreslagna övergripande riskhanteringsregel (se avsnitt 8.3). Där framgår sålunda att ett institut särskilt skall se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte innebär att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras. Tillsammans med kraven på att identifiera, mäta, styra och ha kontroll över bl.a. kreditriskerna bedömer regeringen att tillräckligt starka krav ställs även på kreditriskhanteringen. Riskhanteringsregeln ställer bl.a. krav på en väl sammansatt och diversifierad kreditportfölj. Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte är nödvändigt att införa en särskild bestämmelse om diversifiering av kreditportföljen av det slag som föreslås av kommittén och i promemorian.

8.9.2 Kreditprövning

Regeringens förslag: Till grund för en banks eller ett kreditmarknadsföretags beslut att bevilja en kredit skall ligga en prövning av risken för att de förpliktelser som följer av kreditavtalet inte kan fullgöras. En kredit får beviljas bara om förpliktelseerna på goda grunder kan förväntas bli fullgjorda.

Någon kreditprövning behöver inte göras i de situationer som anges i 5 a § andra och tredje styckena konsumentkreditlagen (1992:830).

Kommitténs och promemorians bedömning: Det behövs inte i rörelselagstiftningen någon bestämmelse som knyter beviljande av krediter till låntagarens återbetalningsförmåga och möjlighet att ställa säkerhet.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs bedömning: *Finansinspektionen* anser i fråga om banker att innehållet i kreditprövningen bör anges i lag och föreslår en regel om att låntagarens återbetalningsförmåga skall bedömas vid kreditprövningen. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* motsätter sig avskaffandet av bestämmelsen som anger grunderna för kreditprövningen. De menar att bestämmelsen ger uttryck för viktiga grundläggande principer för kreditgivning. Principerna utgör rättesnöre för den praktiska kreditprövningen och har även stor betydelse för bl.a. insättarna. På detta sätt bidrar bestämmelsen till att upprätthålla förtroendet för instituten. Den regel som gäller för banker bör dock justeras och kravet på ställande av säkerhet tonas ned. Svenska Fondhandlareförening anför för egen del att 2 kap. 13 § BRL med dess koppling mellan gäldenärens återbetalningsförmåga och den säkerhet som lämnas för krediten har skapat handläggningssvårigheter i det slag av standardiserad kreditgivning mot säkerhet i finansiella instrument som är vanliga i samband med depåförvaltning utan att någon fördel vunnits från risksynpunkt. Föreningen anser därför att förenklingar bör göras som medför att kreditprövningen i vart fall vid detta slag av kreditgivning tillåts göras med det avgörande syftet för ögonen att kreditrisken hos det berörda institutet så långt möjligt skall begränsas. Även *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* är av uppfattningen att kreditprövningsbestämmelsen skall behållas och motiverar det med att det att inlåningskunder och placerare, vars pengar bankerna lånar ut, direkt i lagen skall kunna utläsa bankernas ansvar i samband med sin kreditgivning. *Företagarnas Riksorganisation* välkomnar att bestämmelsen i 2 kap. 13 § BRL som ställer krav på låntagarnas återbetalningsförmåga och möjlighet att ställa säkerhet avskaffas. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, har inte någon erinran mot att den bestämmelse i 2 kap. 19 § BRL som anger att utlåning som huvudregel skall vara kortfristig, avskaffas. De anser dock att om det sker är det nödvändigt att 23 § konsumentkreditlagen, som anger att en kreditgivare kan göra förbehåll om betalning i förtid om de har en skyldighet att göra det enligt en annan författning, ändras så att någon oavsiktlig förändring av uppsägningsmöjligheterna för lån inte åstadkoms. Även *Sveriges advokatsamfund* påpekar att en ändring av just angett slag måste göras. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians bedömning: *Finansinspektionens Förening* delar promemorians bedömning. *Finansinspektionen* anför i samband med bestämmelsen om krav på beslutsunderlag (se avsnitt 8.9.3) att det finns skäl att i lag precisera de grundläggande kraven på kreditprövning. *Ekobrottsmyndigheten*, till vars yttrande *Riksåklagaren* ansluter sig samt *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Fristående Sparbankers Riksförbund* motsätter sig bedömningen. *Ekobrottsmyndigheten* och *Riksåklagaren* anser att förslaget kan bidra till att skapa en ny finanskris och att åtal mot en enskild handläggare för trolöshet mot huvudman kan bli omöjligt att driva i framtiden, se avsnitt

8.9.1. De nämnda remissinstanserna vill att en bestämmelse motsvarande trygghets- och säkerhetsregeln i någon mån behålls, eftersom de ger uttryck för grundläggande principer för kreditgivningen.

Skälen för regeringens förslag

Trygghetsregeln och säkerhetsregeln

Prövningen av en sökt kredit innefattar vanligtvis bedömningar av sökandens intjäningsförmåga, förmögenhetsställning, betalningsvilja, erbjuden säkerhet, kopplingen till andra låntagare i banken, känslighet för externa faktorer och liknande förhållanden. Vilken vikt olika förhållanden tillmäts i beslutsprocessen beror dels på vilken form av kredit det är frågan om, dels hur bankens befintliga portfölj ser ut. Ett steg i beslutsprocessen är en bedömning av dels risken för att låntagaren inte kommer att betala, dels den påverkan på portföljrisken som lånet innebär. Dessa faktorer avgör i sin tur vilka villkor (inklusive ränta) som banken skall ställa för att bevilja det sökta lånet.

I gällande rätt finns en bestämmelse (2 kap. 13 § BRL) som anger att banker får bevilja kredit endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen (trygghetsregeln). Dessutom krävs enligt huvudregeln att betryggande säkerhet ställs för lånet (säkerhetsregeln). För kreditmarknadsföretag gäller också en trygghetsregel men ingen säkerhetsregel (3 kap. 8 § LFV). Bestämmelsen tar sikte på risken i den enskilda krediten och beaktar inte frågor om övriga villkor eller riskbildningen i ett bredare perspektiv.

Kravet på betryggande säkerhet riskerar att medföra nackdelar, bl.a. genom att det kan dra uppmärksamheten från prövningen av kredittagaren. Vidare kan säkerhetskravet medföra svårigheter att ge krediter till vissa företag som genom arten av sin rörelse, t.ex. handels-, service och konsultföretag, har svårt att ställa säkerhet för sina åtaganden. Säkerhetskravet kan också medföra onödiga kostnader och innebära konkurrensnackdelar jämfört med utländska banker. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt för lagstiftaren att ange en viss risknivå för vissa av de faktorer som spelar in vid kreditbedömning och lämna andra oreglerade. Eftersom olika faktorer kan "viktas" på ett närmast oändligt antal sätt beroende på bankens situation är det knappast möjligt för lagstiftaren att söka ange en minsta acceptabel risknivå för vissa utpekade faktorer som spelar in vid kreditbedömningen.

De föreslagna reglerna om soliditet och likviditet, riskbegränsning samt genomlysning är styrande för det enskilda institutets agerande även vad gäller kredithantering. Institutet skall vara solitt; tar institutet ökade risker i sin kredithantering kan det innebära att ägarna måste öka sin kapitalinsats. För att kunna avgöra risknivån och för att kunna begränsa riskerna fordras att riskerna i kredithantering är möjliga att överblicka, dvs. ett krav på genomlysning. Dessa övergripande krav styr instituten i deras val av strategi för och kontroll av kredithantering.

Av de generella reglerna följer även att ett institut måste ha system för att på ett korrekt sätt prissätta risken i kredithantering. En av de stora bristerna i bankernas kreditprövning under tiden som ledde fram till bankkrisen var just oförmågan att korrekt prissätta kreditrisk. Det kan

inte uteslutas att detta i viss mån berodde på bankrörelselagens grundläggande uppdelning av krediter endast i kategorierna säkra respektive osäkra.

Ett institut som inte har adekvata styr- och kontrollsystem för sin kredithantering löper såväl en affärsrisk som en risk för ingripanden från Finansinspektionen. De övergripande bestämmelserna kommer i praktiken att innebära att alla banker som i någon nämnvärd omfattning sysslar med kredithantering måste utarbeta system för denna hantering som är avpassad för verksamheten. Dessa system måste omfatta alla aspekter av kredithantering. Det kan röra sig om allt från detaljerade instruktioner för kreditbeslut till avancerade datorprogram för övervakning av risken i den samlade portföljen.

Det generella regelverket tvingar alltså bankerna att utarbeta eller skaffa system avpassade till den egna rörelsens art och omfattning. Att härutöver behålla trygghets- respektive säkerhetsregeln oförändrad framstår enligt kommittén och promemorian som ett avsteg från systematiken i förslagen i övrigt.

Några remissinstanser anser att en trygghetsregel och en säkerhetsregel bör finnas kvar. De skäl som har förts fram är att det är värdefullt att kunder kan läsa ut vilket ansvar en bank har i samband med sin kreditgivning. *Finansinspektionen* anser i sitt yttrande över kommitténs förslag att kreditprövningen har en så central betydelse för de kreditrisker instituten bygger upp att bestämmelser härom bör finnas i lag.

Regeringen ser vissa fördelar med promemorians förslag. Den reglering som föreslås fokuserar inte enbart till återbetalningsförmågan och ställda säkerheter. Regler om soliditet och likviditet, rikshantering samt genomlysning är styrande även vad gäller kredithantering. De omfattar adekvata styr- och kontrollsystem inklusive system för att prissätta risker. Att därutöver behålla den aktuella trygghetsregeln kan framstå som en omotiverad detaljreglering. Det synsätt som promemorian redovisar har med den utgångspunkten fog för sig. Det är emellertid uppenbart att flera remissinstanser, bl.a. *Svenska Bankföreningen* och *Fristående Sparbankers Riksförbund* ser ett värde i att det av lag framgår att varje enskild kredit skall kunna återbetalas och att det inte är tillräckligt att det överlämnas till instituten att ta in principen i sin bolagsordning etc. eller att reglera förutsättningarna för beviljande av krediter i sina instruktioner. Det är naturligtvis viktigt att anpassa regleringen efter de förutsättningar under vilka instituten verkar. Regeringen anser därför att det finns skäl att ha en bestämmelse som anger vissa grundförutsättningar för att en enskild kredit skall få beviljas. En sådan bestämmelse bör – liksom bestämmelserna i gällande rätt – ställa krav på att institutet på goda grunder bedömer att kreditavtalet kommer att fullgöras. Bestämmelsen bör dock ges en mer flexibel utformning såvitt avser de faktorer som kan beaktas vid bedömningen och inte, som i bankrörelselagen, ange vad som skall gälla i fråga om återbetalningsförmåga och säkerhet. En reglering liknande den som nu finns i bankrörelselagen riskera att låsa instituten vid beteenden som inom en relativt snar framtid kommer att framstå som mindre ändamålsenliga. Låsta beteenden kan ge upphov till mindre effektiva banker. Till detta kommer att kravet på ställande av säkerhet riskerar att minska incitamentet hos instituten att utarbeta modeller för att bedöma

kreditrisker eller system för att följa upp krediter, eftersom detta inte ersätter säkerhetskravet. En mer flexibel regel kan alltså bidra till att instituten blir bättre på att hantera kreditrisker. Mot denna bakgrund bedömer regeringen det mindre lämpligt att behålla säkerhetskravet. I stället bör det överlämnas till det enskilda institutet att skapa tillförlitliga rutiner för kreditprövningen.

Trygghets- och säkerhetsregeln i gällande rätt bör således ersättas med en bestämmelse som anger att ett institut inför ett kreditbeslut skall pröva risken för att de förpliktelser som följer av kreditavtalet inte kan fullgöras. Av detta följer att institutet bör ta ställning till bl.a. låntagarens ekonomiska situation och säkerheter som ställs av låntagaren eller tredje man. Även villkoren för krediten – t.ex. volym, ränta och löptid – inverkar på låntagarens fullgörelseförmåga. Sammantaget skall denna bedömning leda fram till att förpliktelserna på goda grunder kan förväntas bli fullgjorda. En sådan prövning som nu beskrivits bör äga rum även vid ingående av avtal om liknande engagemang såsom t.ex. leasing och ställande av garantier.

3 kap. 6 § lagen om värdepappersrörelse innehåller också en trygghets- och en säkerhetsregel. Huruvida den paragrafen behöver ändras, tas inte upp i detta lagstiftningsärende.

I avsnitt 5.4.5.3 föreslås att det i konsumentkreditlagen (1992:830) skall tas in en bestämmelse om att näringsidkaren innan kredit beviljas skall pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtagit sig enligt kreditavtalet. Någon kreditprövning behöver emellertid inte göras om kreditgivaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig. Kravet på kreditprövning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp. Bestämmelsen i konsumentkreditlagen syftar till att förhindra överskuldsättning hos konsumenter och behovet av en sådan bestämmelse motiveras primärt med att antalet kreditgivare som inte har tillstånd och står under tillstånd kan förväntas bli fler med den nya finansieringsrörelsedefinitionen.

Den bestämmelse som nu föreslås i rörelselagstiftningen för banker och kreditmarknadsföretag syftar till att skapa förutsättningar för stabila institut genom att begränsa risken för kreditförluster hos instituten. Regeringen bedömer dock att de undantag från skyldigheten att göra en kreditprövning som finns i konsumentkreditlagen, även kan införas i rörelselagstiftningen utan att det behöver inverka negativt på institutens stabilitet. I andra situationer än de som beskrivs i konsumentkreditlagen, såsom vid krediter till näringsidkare, skall dock institutet alltid pröva om kreditavtalet kan förväntas bli fullgjort. Kreditprövningens omfattning kan dock variera beroende på risken med krediten. Det kan t.ex. även i detta fall finnas utrymme för en enklare kreditprövning om krediten är ringa eller om låntagaren sedan tidigare är känd hos institutet.

Som *Ekobrottsmyndigheten* och *Riksåklagaren* anför är den föreslagna bestämmelsen av ramkaraktär. Den anger när en kredit får beviljas men anger inte vilka omständigheter som skall ligga till grund för prövningen i ett enskilt fall. Riskhanteringsregeln (avsnitt 8.3) liksom regeln om att det skall finnas interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som

behövs för att styra rörelsen (avsnitt 8.13.1) ställer krav på institutet att ha ändamålsenliga styrdokument. Regeringen förutsätter att de kommer att innehålla bl.a. anvisningar om vilka kreditrisker en motpart får ge upphov till och vilka faktorer som är av betydelse för den bedömningen. Att beslutsunderlaget skall redovisas (avsnitt 8.9.4) gör det lättare för institutet och inspektionen att följa upp lämnade krediter, samtidigt som det underlättar möjligheterna att i en brottsutredning fastställa de faktiska förhållandena och göra en bedömning av om förfarandet är brottsligt såsom trolöshet mot huvudman. Regeringen anser därför att förutsättningarna för att utkräva ansvar för trolöshet mot huvudman inte behöver försämrans genom införande av den nu föreslagna bestämmelsen.

Förbehåll om betalning i förtid

Enligt 2 kap. 19 § BRL har banker en skyldighet att förbehålla sig rätt att säga upp krediter inom ett år, om krediten enligt avtalet löper under en längre tid än så. Denna skyldighet beror på önskemålet om balans mellan inlåning och utlåning i bankerna. Enligt 23 § konsumentkreditlagen får banker och andra kreditgivare göra gällande strängare förbehåll om betalning i förtid än vad som gäller enligt andra regler om de har skyldighet att göra sådana förbehåll enligt någon annan författning.

Inte någon remissinstans har ifrågasatt kommitténs förslag att 2 kap. 19 § BRL skall avskaffas. Här saknas alltså anledning att göra någon annan bedömning. Frågan är emellertid om det till följd av att den bestämmelsen utgår behöver göras några följdändringar i konsumentkreditlagen för att underlätta för banker m.fl. att säga upp lån till betalning i förtid.

När bestämmelsen infördes i konsumentkreditlagen konstaterades att det motsvarande förbehåll som fanns i då gällande rätt i liten utsträckning utnyttjas av bankerna. Så länge så var fallet ansågs det inte finnas skäl att begränsa denna rätt, särskilt som det uppenbarligen skulle medföra komplikationer sett utifrån andra synpunkter som måste beaktas i bankernas verksamhet. Regeln gäller dock bara för de fall då skyldigheten för kreditgivaren framgår direkt av en författning. Den omfattar emellertid inte de fall då kreditgivaren har en lagstadgad skyldighet som möjligen indirekt innebär att kreditgivaren i vissa fall borde ta betalt i förtid.

Här görs bedömningen att det inte är nödvändigt att ändra konsumentkreditlagen för att göra det möjligt för banker att säga upp avtal i förtid i de fall som i dag beskrivs i 2 kap. 19 § BRL. Det kan konstateras att ett institut som hamnat i en sådan situation att det måste säga upp sina krediter torde ha mycket stora problem och inte enbart hamnat i en tillfällig likviditetskris. Några starka skäl för en ändring av konsumentkreditlagen har inte anförts av *Bankföreningen*, *Fondhandlareföreningen* eller *Advokatsamfundet*. Mot denna bakgrund görs alltså bedömningen att det inte finns någon anledning att göra några följdändringar i konsumentkreditlagen.

Regeringens förslag: En banks eller ett kreditmarknadsföretags kreditprövning, liksom dess prövning av likartade engagemang, skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett ärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja engagemanget.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag innebär att en banks kreditprövning skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett kreditärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten. Någon motsvarande regel föreslås dock inte för kreditmarknadsföretag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* ifrågasätter om inte regeln bör gälla även för kreditmarknadsföretag. *Svea hovrätt* menar att det är bankens organisation för kreditprövning och inte kreditprövningen som skall vara utformad på ett visst sätt. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, har inte något i sak att invända mot den föreslagna bestämmelsen, men anser att det är olämpligt att den införs i lag eftersom den är av ren ordningskaraktär. Den bryter också mot det övriga mönstret i lagen, där strävan har varit att minska detaljreglerna och i stället övergå till bestämmelser av ramkaraktär. Föreningarna anser att frågan bör hanteras via Finansinspektionens allmänna råd och via interna instruktioner och har därför avstyrkt förslagen. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken* anser att bestämmelsen skall utgå. Riksbanken delar uppfattningen att beslutsunderlag är viktigt, men anser att kraven på detta ryms under den övergripande rörelseregeln om genomlysning. *Finansinspektionen* anser att bestämmelsen bör preciseras så att de grundläggande kraven för beslutsfattande framgår av paragrafen, dvs. att beslut om kredit skall fattas efter identifiering och mätning av riskerna i det enskilda engagemanget samt att kreditprövningen, förutom prövning av risken för att låntagaren inte kan fullgöra sina förpliktelser, även bör innefatta en prövning av villkoren för krediten som t.ex. säkerheternas värde vid ett ianspråktagande, volym, ränta och löptid. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, avstyrker att det införs en bestämmelse om kreditprövningens organisation eftersom den är av ren ordningskaraktär. Bestämmelsen bryter också mot det övriga mönstret där strävan har varit att minska detaljreglerna. *Ekobrottsmyndigheten*, till vars yttrande *Riksåklagaren* ansluter sig, anser att förslaget kan bidra till att skapa en ny finanskris och att åtal mot en enskild handläggare för trolöshet mot huvudman kan bli omöjligt att driva i framtiden, se avsnitt 8.9.1.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att en bank sköter sin kreditprövning på ett riktigt sätt. En förutsättning för detta är att tillräcklig information om lånesökanden samlas in. Detta är väsentligt för både själva kreditbeslutet och den senare uppföljningen av krediten. Vidare är det angeläget att banken har system som förmår utvärdera den insamlade

informationen. I en sådan utvärdering skall ingå både ställningstaganden till låntagaren i sig och lånets bidrag till bankens samlade risk.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att det finns skäl att i lag ställa ett krav på banker att organisera sin kreditprövning på ett sådant sätt att den – enskild person eller kollektivt organ – som fattar beslut i ett kreditärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten. Även om detta, som *Riksbanken* har anfört, kan framgå av den övergripande bestämmelsen om genomlysning, är kravet på institutens organisation så pass centralt att det bör uttryckas i en särskild rörelseregel. Regeringen delar därmed inte heller *Svenska Bankföreningens* åsikt att bestämmelsen är av ren ordningskaraktär och bör utgå. *Finansinspektionens* önskemål att det skall införas en särskild kreditprövningsbestämmelse, tillgodoses enligt regeringens bedömning genom den ovan föreslagna bestämmelsen om kreditprövning (avsnitt 8.9.2). Vad gäller mer preciserade krav på vad en prövning bör omfatta angående t.ex. villkoren för krediten och i förekommande fall säkerhetens värde får detta också anses utgöra naturliga och nödvändiga delar av ett beslutsunderlag för en kreditprövning.

Till skillnad från *Ekobrottsmyndigheten* och *Riksåklagaren* anser regeringen inte att förutsättningarna för att döma någon för trolöshet mot huvudman behöver försämrats till följd av den föreslagna bestämmelsen eller att den kan öka riskerna för en ny bankkris. Som nämnts i det föregående är det inte möjligt att – utöver vad som följer av riskhanteringsregeln – närmare ange exakt hur rörelsen skall vara organiserad för att den som handlägger en kredit skall få ett tillräckligt beslutsunderlag. Mot bakgrund av erfarenheterna från bankkrisen anser regeringen det ändå angeläget att ställa krav på bankens informationssystem.

Bestämmelsen innebär att det ställs ett krav på såväl informationsinhämtning om kunden som kunskap om bankens interna riktlinjer och andra engagemang gentemot kunden och till kunden kopplade personer. Någon motsvarande bestämmelse anser dock kommittén inte nödvändigt att införa för kreditmarknadsföretagen. Samma skäl som anförts beträffande banker gör sig emellertid gällande för dessa institut. Dessutom bör ett krav på kvalitet i organisationen inte inskränkas till prövning av krediter utan även avse prövning av engagemang som liknar krediter, t.ex. leasing. Detta bör framgå av lagtexten.

Svea hovrätt menar att det är bankens organisation för kreditprövning och inte kreditprövningen som skall vara utformad på ett visst sätt och föreslår att bestämmelsen skall inledas med orden ”En bank skall vara organiserad så att den som fattar beslut...”. Eftersom ett av syftena med bestämmelsen är just att framhålla betydelsen av kreditprövningen föredras ändå den i paragrafen valda lydelsen.

8.9.4 Dokumentation av krediter och andra engagemang

Regeringens förslag: En bank eller ett kreditmarknadsföretag skall dokumentera kreditbeslut och beslut om övriga engagemang på ett sådant sätt att underlaget för beslutet redovisas och ärendets hantering även i övrigt kan följas.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att banker endast skall dokumentera kreditbeslut men inte övriga engagemang.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Remissinstanserna för fram samma synpunkter som beträffande föregående avsnitt om kreditprövningens organisation (8.9.3).

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Riksbanken, Riksåklagaren, Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* för fram samma synpunkter som beträffande det föregående avsnittet om kreditprövningens organisation (8.9.3).

Skälen för regeringens förslag: En i viss mån från själva kreditprövningen fristående fråga är i vad mån beslutsunderlag och beslutsprocess dokumenteras. Det är i och för sig svårt att tänka sig att en väl fungerande kredithantering, vilket förutsätts följa bl.a. av tidigare behandlade krav på kreditprövning och kreditprövningens organisation, inte innefattar en fullgod dokumentering. Erfarenheterna från den senaste bank- och finanskrisen visar emellertid att dokumentationen i många fall var bristfällig och ibland nästan obefintlig. Sådana brister indikerar naturligtvis i första hand att kredithanteringen i institutet brister men försvårar också Finansinspektionens tillsynsarbete. Även om tyngdpunkten i tillsynen i framtiden förskjuts mot kontroll av att de övergripande systemen fungerar kan det inte uteslutas att det i vissa fall blir nödvändigt att kontrollera enskilda krediter, t.ex. för att se om de olika krediter som lämnas till en kund från institutets olika verksamhetsdelar håller sig inom de gränser som satts upp. I extrema fall, såsom efter den senaste krisen, kan bristande dokumentation leda till att brottsutredningar och skadeståndsprocesser försvåras eller rent av omöjliggörs. Det finns därför fog för ett lagfäst krav på att bankers kreditbeslut skall dokumenteras på ett sådant sätt att underlaget för det framgår och så att det går att följa ärendets hantering.

Även om detta, som *Riksbanken* har anfört, kan framgå av den övergripande bestämmelsen om genomlysning, är kravet på institutens organisation så pass centralt att det bör uttryckas i en särskild rörelseregel. Regeringen delar alltså inte heller *Svenska Bankföreningens* åsikt att bestämmelsen är av ren ordningskaraktär och bör utgå.

Till skillnad från *Ekobrottsmyndigheten* och *Riksåklagaren* anser regeringen inte att förutsättningarna för att döma någon för trolöshet mot huvudman behöver försämrats till följd av den föreslagna bestämmelsen eller att den kan öka riskerna för en ny bankkris. Det är dock inte möjligt att ange exakt vad som skall dokumenteras. Det torde exempelvis krävas att en redovisning av den bedömning som gjorts i fråga om motpartens möjlighet att fullgöra sina förpliktelser ingår.

Beträffande kreditmarknadsföretag gäller det enligt kommittén även andra engagemang såsom beslut om leasing eller factoring eller beslut om liknande förpliktelser för företaget. Här föreslås att det även för banker – och i överensstämmelse med vad som föreslås för kreditmarknadsföretag – skall finnas en skyldighet att dokumentera inte bara beslut om krediter utan även andra beslut som rör liknande engagemang.

Regeringens förslag: Låneförbudsbestämmelserna i 12 kap. 7–9 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall inte tillämpas på bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag.

Banker och kreditmarknadsföretag får inte avtala om tjänster på andra villkor än de som institutet normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade, med eller till förmån för

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom institutet,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–4, eller
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller ingå sådana avtal med eller till förmån för lekmannarevisor i banken.

Institutets styrelse skall behandla denna typ av ärenden och i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats med eller till förmån för personer eller företag i jävskretsen.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag för banker överensstämmer med regeringens förslag, men anger inte uttryckligen att det är styrelsen som skall handlägga ärendena.

Kommittén föreslår att bestämmelsen om jävskrediter avskaffas både för kreditmarknadsbolag och för kreditmarknadsföreningar. För kreditmarknadsbolag skall i stället bestämmelserna om penninglån i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen gälla. Som undantag från den bestämmelsen skall dock gälla att kreditmarknadsbolag kan ge penninglån till styrelseledamot, verkställande direktör och annan anställd i bolaget eller i ett annat bolag i samma koncern samt till vissa närstående personer, om det sker på samma villkor som kreditmarknadsbolaget normalt tillämpar. För kreditmarknadsföreningar skall de allmänna principerna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas, vilket innebär att det inte finns något generellt låneförbud.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag, men anger inte uttryckligen att det är styrelsen som skall handlägga ärendena.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* tillstyrker förändringen av jävsbestämmelsen men anser att den föreslagna regeln bör gälla även för kreditmarknadsföretag. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, är av samma uppfattning som Finansinspektionen men pekar på att en följdändring behöver göras eftersom begreppet delegat numera avlägsnats ur banklagstiftningen samt anser att det inte är möjligt eller lämpligt att införa aktiebolagslagens låneförbudsregler för kreditmarknadsbolag. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* tolkar bestämmelsen så att verkställande direktören m.fl. i ledande ställning bör kunna

tillgodogöra sig de personalrabatter som refereras till i författningskommentaren och anser att det samtidigt skall tydiggöras att arbetstagarrepresentanterna i bankföretagets styrelse också skall kunna komma i åtnjutande av normala personalrabatter. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* anser att inspektionens föreskriftsrätt om vilka uppgifter som skall antecknas i förteckningen om ingångna avtal skall kvarstå oförändrad för att Sverige skall uppfylla av IMF uppställda krav. Inspektionen anser vidare att uttrycket ”affärsmässigt betingade” bör förtydligas.

Skälen för regeringens förslag

Låneförbudet m.m.

För aktiebolag i allmänhet gäller enligt 12 kap. 7 § aktiebolagslagen ett generellt förbud mot lån till aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör samt vissa till dem uppräknade närstående. Vissa undantag finns bl.a. för lån till små aktieägare i bolaget. Vidare finns i samma paragraf ett förbud för aktiebolag att lämna lån i syfte att gäldenären eller honom närstående skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Även från detta förbud finns vissa undantag. För bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag gäller inte aktiebolagslagens låneförbud.

I lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar – som gäller för kreditmarknadsföreningar – finns inga begränsningar för medlemmar, styrelseledamöter, verkställande direktör eller andra att låna från föreningen. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte heller för sparbanker och medlemsbanker enligt det associationsrättsliga regelverk som gäller för dem.

I aktiebolagslagen finns vidare bestämmelser som säger att styrelseledamot eller verkställande direktör inte får handlägga fråga om avtal mellan honom och bolaget. Dessa får inte heller handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om de i frågan har väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolaget. Vidare är både styrelseledamot och verkställande direktör förbjudna att handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som han eller hon endera ensam eller med någon annan får företräda. Från dessa regler görs det dock vissa undantag (8 kap. 20 och 28 §§ aktiebolagslagen). Liknande regler gäller för sparbanker och medlemsbanker (8 kap. 13 § sparbankslagen och 6 kap. 13 § lagen om medlemsbanker) För ekonomiska föreningar, sparbanker och medlemsbanker gäller emellertid enbart de två först angivna begränsningarna, se 6 kap. 13 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Aktiebolagskommittén har i betänkandet "Vinstutdelning i aktiebolag" (SOU 1997:168) föreslagit nya regler för lån till aktieägare och ledamöter av bolagsorganen. Regler om lån från bolaget till den aktuella kretsen bör enligt kommittén ses som en del av lagens kapitalskyddsregler och den bärande tanken bör vara att förbjuda sådana lån som riskerar att försvaga skyddet för borgenärskollektivet. Kommittén föreslår därför att det nuvarande låneförbudet ersätts av en bestämmelse med innebörd att aktiebolag får lämna penninglån till den

aktuella personkretsen under förutsättning att de utlånade medlen skulle ha kunnat betalas ut i form av vinstutdelning och att betryggande säkerhet ställs för lånet. Betänkandet bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Jävskrediter – gällande rätt

För banker och kreditmarknadsföretag gäller särskilda bestämmelser om jävskrediter.

Bestämmelsen om jävskrediter för banker (2 kap. 17 § BRL) fick sin nuvarande utformning i samband med att bankrörelselagen reviderades år 1987. Sedan dess har endast mindre ändringar företagits. Genom lagstiftningen fick personer i jävskretsen möjlighet att låna i banken under förutsättning att någon förmånsbehandling inte förekommer. Detta uttrycks som att en bank inte får lämna kredit "på andra villkor än sådana som banken normalt ställer upp". Bestämmelsen gäller både frågan om kredit skall beviljas överhuvud och, i så fall, på vilka villkor.

I jävskretsen ingår följande personer:

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom banken,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–4, och
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller på andra villkor än sådana som banken normalt ställer upp lämna kredit till lekmannarevisor i banken.

Bankens styrelse skall göra en förteckning över jävskrediter. Bestämmelserna om jävskrediter skall tillämpas också i fråga om krediter som beviljas mot säkerhet av borgen eller fordringsbevis som utfärdats av någon i jävskretsen. Samma sak gäller för bankens förvärv av fordringar som jävspersoner svarar för. Av 2 kap. 18 § BRL följer att bestämmelsen om jävskrediter också tillämpas på garantiförbindelser till förmån för jävspersoner.

Ett bankaktiebolag får inte lämna lån i syfte att gäldenären skall förvärva aktier i bolaget, om det sammanlagda beloppet av sådana lån därefter skulle överstiga bolagets egna kapital (9 kap. 18 § BRL).

De liknande bestämmelser som gäller för kreditmarknadsföretag finns i 3 kap. 10 och 11 §§ LFV.

I det följande behandlas först hur en bestämmelse för banker bör utformas. Därefter behandlas behovet av en motsvarande bestämmelse för kreditmarknadsföretag.

Endast kreditgivning?

Risken för att ovidkommande hänsyn skall spela in vid bedömningen av krediter till personer med olika typer av kontakter med banken gör krediter till jävskretsen särskilt känsliga. Det är dock praktiskt omöjligt att i

särskilda regleringar fånga in alla dem som har någon typ av speciell relation med någon med inflytande i en bank. Det regelverk som blir följden av redan gällande lagstiftning kompletterat med förslagen t.ex. om riskhantering, intern kontroll, kreditprövning och stora engagemang skapar förutsättningar för att komma till rätta med soliditetsaspekten av kreditgivningen till sådana närstående som är utanför den nuvarande jävskretsen. Det föreslås därför inte någon utvidgning av jävskretsen.

Det är i och för sig möjligt att snäva in jävskretsen eller att helt slopa bestämmelsen om jävskrediter. Argumentet skulle i så fall vara att övrig lagstiftning tar hand även om de problem som en speciell bestämmelse om jävskrediter är avsedd för. Förutom de särskilda rörelseregler som gäller för banker, finns i aktiebolagslagen t.ex. regler om vinstutdelning som begränsar möjligheten att göra värdeöverföringar till aktieägare och vissa dem närstående. En bestämmelse av ungefär den utformning som den nuvarande har dock en funktion att fylla. Bestämmelsen tillgodoser såväl soliditetsintresset som aktieägares och övrigas intresse av att veta att jävskretsen inte särbehandlas på bankens bekostnad.

Den nuvarande bestämmelsen omfattar endast krediter och en del liknande transaktioner. För det fall banken, eller rättare sagt någon eller några personer i banken, önskar gynna någon inom jävskretsen är det emellertid fullt möjligt att göra detta på andra sätt än genom förmånliga krediter. Som exempel kan nämnas köp eller försäljningar av egendom till för motparten förmånliga villkor, tilldelning av aktier till förmånliga villkor eller utställande av optioner där vederlaget inte står i proportion till den möjliga vinsten.

För att kunna avgöra om en jävspersons prestation står i missförhållande till bankens, fordras någon form av måttstock att stämma av mot. När det gäller krediter finns, åtminstone vad gäller krediter till privatpersoner, oftast ett etablerat prisläge inom banken, i gällande lag uttryckt som normala villkor. Det blir svårare att avgöra om villkoren är normala ju mer specialiserad krediten är. Även för inlåning eller andra tjänster som banken regelmässigt tillhandahåller ligger det närmast till hands att jämföra med bankens normala villkor för sådana tjänster.

För andra typer av avtal finns i regel ingen tydlig måttstock att tillgå. Gäller det t.ex. köp eller försäljning av fastigheter eller aktier kan förmodligen ofta en jämförelse med marknadsvärden göras. I fall som gäller en speciell form av transaktion kan det vara svårt att finna någon norm som det går att jämföra med. Det blir i sådana fall fråga om att göra en allmän uppskattning av de olika prestationernas värde. Vid vissa typer av avtal är det till och med så att det kan ifrågasättas om det annat än i extrema situationer går att säga att villkoren för avtalet inte är rimliga. Det gäller t.ex. anställningsavtal för höga chefer och avtal om ersättning till styrelseledamöter. Trots de svårigheter som det i vissa situationer kan innebära att fastställa om avtalsvillkoren är affärsmässigt betingade är det motiverat att införa en bestämmelse om att en bank inte får avtala om tjänster på andra villkor än banken normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade, med eller till förmån för personer i jävskretsen. Det blir dock knappast tal om att tillämpa jävsbestämmelsen på ett avtal som med någorlunda trovärdighet kan betecknas som affärsmässigt betingat.

Regeringen bedömer det inte möjligt att ge några exakta anvisningar om vilka avtal som inte skall betraktas som "affärsmässigt betingade". Detta får överlämnas till rättstillämpningen. Utöver vad som sagts i det föregående, ges dock viss ytterligare vägledning i författningskommentaren.

Bankens styrelse skall i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats med eller till förmån för personer eller företag i jävskretsen.

Borgen, garantiförbindelser m.m.

Enligt 2 kap. 18 § BRL skall jävskreditbestämmelsen tillämpas också på krediter mot säkerhet i borgen eller fordringsbevis utfärdat av jävsperson. En bokstavig tolkning innebär att kravet på normala villkor skall tillämpas även för krediter till personer utanför jävskretsen för det fall en person inom jävskretsen gått i borgen eller utfärdat fordringsbevis som säkerhet. Förarbetena tyder dock på att syftet med bestämmelsen är att jävskretsens totala åtaganden (alltså inte endast krediter) mot banken skall framgå av den förteckning som styrelsen upprättar. Med de förslag till regler om riskhantering som föreslås finns det inte skäl att ha en speciell förteckning med syfte att övervaka just jävspersoners totala åtaganden gentemot banken. Det ankommer på banken att hålla reda på alla exponeringar som är så stora att de innebär en mer betydande risk. För övrigt kommer borgensförbindelser och andra förbindelser som kan betecknas som avtal med banken att, med den föreslagna regleringen, upptas i förteckningen över avtal mellan jävspersoner och banken. Det är inte motiverat att utsträcka kravet på att normala villkor skall tillämpas även till personer utanför jävskretsen endast av det skälet att en jävsperson ställt viss typ av säkerhet för krediten. Särregeln kan därför avskaffas.

Jävskreditbestämmelsen skall också tillämpas i de fall banken förvärvar en fordran för vilken en person i jävskretsen är betalningsskyldig. I specialmotiveringen till bestämmelsen sägs att den bakomliggande tanken är att jävspersonernas totala åtaganden mot banken skall framgå av förteckningen. I allmänmotiveringen skymtar dock även motivet att förhindra ett kringgående av jävsbestämmelsen. Som nämnts finns inte, mot bakgrund av kommitténs förslag i övrigt, skäl att ha en speciell bestämmelse om skyldighet att förteckna jävspersoners totala åtaganden mot banken. Det går att kringgå kreditjävsbestämmelsen genom att jävspersonen mot utfärdande av en skuldförbindelse får låna pengar av någon tredje man. En sådan transaktion förutsätter att tredje mannen accepterar förmånliga betalningsvillkor, såsom låg ränta och lång avbetalningstid, som följd av att han vet att banken kommer att förvärva fordran av honom till ett pris som gör att han vinner på transaktionen. Banken förvärvar alltså fordringsrätten till ett överpris med hänsyn till de betalningsvillkor den innehåller. Denna form av kringgående av jävsbestämmelsen begränsar sig inte till fordringsrätter, även annan egendom kan utnyttjas såsom t.ex. optioner. Gemensamt för dessa kringgåenden är emellertid att de förutsätter, åtminstone underförstådda, avtal mellan jävspersonen och banken samt mellan banken och tredje man. Med den nya konstruktion av jävsbestämmelsen som föreslås kommer därför hela

avtalskonstruktionen att falla under jävsbestämmelsen. Någon särreglering är därför inte nödvändig.

Av 2 kap. 18 § BRL följer att kreditjävsbestämmelserna skall tillämpas även på garantiförbindelser som banken ikläder sig. Enligt förarbetena innebär detta att om banken lämnar en garanti för en jävspersons lån i en annan bank så skall denna kredit antecknas i den egna bankens förteckning. Vidare sägs att banken inte får lämna garanti om villkoren för krediten i den andra banken avviker från villkor som anses som normala i den egna banken. Även den här bestämmelsen har delvis som syfte att förhindra kringgående av jävskreditbestämmelserna. Utan bestämmelsen skulle den egna banken kunna utfärda en garantiförbindelse till en annan bank, vilken på grund av garantiförbindelsen skulle kunna erbjuda kredit till en jävsperson på, i förhållande till dennes ekonomiska situation, förmånliga villkor. En garantiförbindelse har ett ekonomiskt värde. I princip skiljer sig inte en garantiförbindelse från annan överföring av ekonomiska värden. Banken skulle, i stället för att utfärda en garantiförbindelse, lika gärna kunna överlåta en aktiepost till en annan bank till ett förmånligt pris i gengäld mot att den banken på förmånliga villkor lånar till en jävsperson. Med den föreslagna utformningen av jävsbestämmelsen förhindras sådana transaktioner. Hänvisningen i nuvarande 2 kap. 18 § BRL innebärande att jävsbestämmelsen skall tillämpas även på garantiförbindelser kan alltså tas bort.

Föreskriftsrätt

Enligt den gällande bestämmelsen har regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen rätt att utfärda föreskrifter om vilka uppgifter som skall antecknas i förteckningen över ingångna avtal. Det bemyndigande som regeringen har gett Finansinspektionen har inspektionen inte utnyttjat. I promemorian görs bedömningen att förslaget visserligen innebär att fler typer av uppgifter skall antecknas i förteckningen, men att det inte behövs någon föreskriftsrätt för att närmare precisera vilka anteckningar som skall göras.

Finansinspektionen anför att föreskriftsrätten bör finnas kvar för att Sverige skall uppfylla av IMF uppställda krav. IMF har under våren 2002 gjort en utvärdering av om Sverige följer "Basel Core Principles for Effective Supervision". I fråga om utlåning till närstående konstaterar IMF att de svenska reglerna i huvudsak överensstämmer med Basel-reglerna och ger följande rekommendation:

"Supervision of connected lending ought to be enhanced by giving FI the authority to set individual limits to connected lending and deduct such loans extended on concessionary grounds from the bank's capital. Being authorized to do so in law, FI has yet to issue regulations on the more detailed contents of the register of connected lending that has to be kept in a bank. Arrangements should be for regular reporting to the supervisor on connected lending on an individual or aggregate basis."

Frågan om att ange tak för utlåning till närstående eller att göra det möjligt att föreskriva att det egna kapitalet reduceras i vissa fall behandlas inte i detta lagstiftningsärende. Regeringen har förståelse för om inspektionen bl.a. för att följa tillämpningen av bestämmelsen vill meddela

föreskrifter om vad som skall antecknas i förteckningen. En sådan föreskriftsrätt bör därför finnas kvar. Nämda föreskrifter utgör emellertid verkställighetsföreskrifter, varför det inte behövs någon bestämmelse i lag för att regeringen skall kunna bemyndiga inspektionen att meddela föreskrifterna.

En annan fråga som tas upp av IMF är beslutsordningen. IMF konstaterar att svensk rätt inte innehåller några regler om att besluten skall fattas på en viss nivå. I detta lagstiftningsärende framhålls styrelsens ansvar för bankens organisation. Avtal av det slag som här diskuteras torde som regel vara av det slag att besluten skall fattas av styrelsen. Det ligger för övrigt i linje med att styrelsen skall föra in avtalen i en förteckning. Regeringen anser det därför rimligt att det också av lagtexten framgår att avtal av det slag som anges skall handläggas av styrelsen.

Kreditmarknadsföretag

Grundprincipen bör även i fråga om kreditmarknadsföretagen vara att de allmänna associationsrättsliga reglerna skall gälla om det inte finns goda skäl att göra avsteg från dem. Ett skäl för att det aktiebolagsrättsliga låneförbudet inte skall upprätthållas för kreditmarknadsbolag är att det anses främmande att ledande personer i bolaget inte skall kunna anlita bolagets kredittjänster. Låneförbudet gäller som nämnts endast aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör samt närstående till dessa. När det gäller de andra tjänster som kreditmarknadsbolag erbjuder finns inte – vare sig i gällande rätt eller i aktiebolagslagen – hinder att avtal om dessa ingås med personer i ledande ställning eller närstående. De allmänna jävsbestämmelserna gäller dock.

Kommittén föreslår att reglerna om låneförbud i aktiebolagslagen skall gälla även för kreditmarknadsbolag. Ett undantag görs dock för penninglån till styrelseledamot, verkställande direktör och anställd i kreditmarknadsbolag eller i annat bolag i samma koncern eller närstående till dem, om det sker på samma villkor som kreditmarknadsbolaget normalt tillämpar.

När det gäller kreditmarknadsföreningarna ser kommittén inga hinder mot att de allmänna principerna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas. I den lagen saknas ett generellt låneförbud eftersom detta av associationsrättsliga skäl inte ansetts erforderligt. Kommittén gör utifrån sina utgångspunkter bedömningen att de skyddsregler som föreslås för kreditmarknadsföretags soliditet är tillräckliga och att de inte behöver kompletteras med låneförbudsregler.

Eftersom en del av ett kreditmarknadsbolags verksamhet normalt är just kreditgivning är det svårt att se varför det inte i samma omfattning som en bank skall kunna lämna kredit till samma personkrets. Exempelvis blir det enligt kommitténs förslag möjligt för ett bankaktiebolag men inte för ett kreditmarknadsbolag att lämna kredit till en aktieägare. Kommitténs förslag omfattar vidare enbart krediter och inte garantier eller liknande som är förbjudna enligt 12 kap. 7 § sjätte stycket aktiebolagslagen.

Om utgångspunkten är att ett kreditmarknadsbolag skall kunna tillhandahålla var och en sitt normala tjänsteutbud torde det enklaste sättet vara

att helt undanta kreditmarknadsbolag från att tillämpa bestämmelsen i aktiebolagslagen. Att endast delvis undanta kreditmarknadsbolagen från bestämmelsen framstår som onödigt komplicerat. Den omständigheten att det är straffbart att bryta mot låneförbudet i aktiebolagslagen talar också för att den lösning som väljs bör vara så enkel och tydlig som möjligt. Här förespråkas därför en lösning som innebär att kreditmarknadsbolag inte tillämpar 12 kap. 7 § aktiebolagslagen utan en särskild bestämmelse i lagen om bank- och finansieringsrörelse av det slag som föreslås för banker. Det förefaller då rimligt att liksom i dag ange att krediter till jävskretsen inte får lämnas på andra villkor än sådana som bolaget normalt ställer upp.

Bestämmelsen bör dock inte enbart gälla krediter utan även vissa liknande avtal som ställande av säkerheter. Valet står här mellan att ange exakt vilka avtal som är förbjudna eller en mer generell regel av det slag som gäller för banker. Det har i det föregående konstaterats att det finns olika sätt att kringgå de i dag gällande bestämmelserna. För att begränsa risken för detta föreslås därför att samma regel skall gälla för kreditmarknadsbolag som för banker.

Den omständigheten att det inte enligt lagen om ekonomiska föreningar gäller något låneförbud förhindrar inte att en jävskreditbestämmelse motsvarande den som gäller för kreditmarknadsbolag, bör gälla för kreditmarknadsföreningar av förtroendeskäl.

8.10 Stora exponeringar

Regeringens förslag: Bestämmelsen i kapitaltäckningslagen om att en banks exponering mot ett eller flera andra företag inom samma koncern begränsas till 10 procent av kapitalbasen i de fall då moderföretaget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländskt företag tas bort.

Kommitténs och promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs och promemorians förslag: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Det är av avgörande betydelse att rörelsereglerna tar sikte på att begränsa en banks totala risktagande. Detta innebär att rörelsereglerna bör präglas av ett diversifieringstänkande, där nettoexponeringar gentemot olika risker står i centrum. De föreslagna bestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning syftar till att begränsa riskerna i bankers verksamhet. Utöver dessa övergripande bestämmelser bör det finnas absoluta gränser så att enskilda engagemang inte får sådan storlek att de kan äventyra en banks överlevnad. Reglerna om stora exponeringar, som i sina huvuddrag behandlas i avsnitt 6.2.2, innebär att en banks risktagande begränsas genom att enskilda engagemang inte får överstiga en viss angiven procentsats av bankens kapitalbas. Syftet med reglerna är att begränsa den maximala förlust som en bank kan ådra sig om en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning inte kan infria sina åtaganden. Det finnas inte anled-

ning att nu föreslå några större ändringar i lagreglerna om stora exponeringar.

I ett avseende finns det emellertid anledning att överväga en ändring. Gränsvärdet för exponeringar som ett institut, t.ex. en bank eller ett kreditmarknadsföretag, har gentemot sin egen företagsgrupp är mot envar kund, eller grupp av kunder med inbördes anknytning, 20 procent, dvs. samma gränsvärde som stadgas i kreditinstitutsdirektivet. När moderföretaget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländskt företag till en bank begränsas dock *bankens* exponeringar gentemot moder-, dotter- och systerföretag hårdare. I stället för 20 procent gäller en gräns på 10 procent av kapitalbasen. Det finns möjlighet att göra undantag enligt reglerna om gruppbaserad tillsyn. Om ett moderföretag är ett institut skall enligt 6 kap. 10 § kapitaltäckningslagen exponeringar som ett institut har gentemot moder-, syster- eller dotterföretag helt undantas från begränsningar under förutsättning att företagen i koncernen står under tillsyn och omfattas av samma gruppbase redovisning som moderföretaget. Anledningen till att detta undantag kan medges är att Finansinspektionen löpande har både individuell tillsyn över varje företag i koncernen och gruppbase redovisning över hela koncernen samtidigt. Undantaget är endast tillämpligt när moderföretaget är hemmahörande i Sverige. Finansinspektionen får medge att bestämmelsen skall tillämpas även på en koncern i vilken moderföretaget är ett i Sverige etablerat holdingföretag med finansiell verksamhet. Ett medgivande kan endast komma i fråga när holdingföretaget är etablerat i Sverige.

I de fall ett icke-finansiellt företag äger en bank begränsas alltså exponeringarna mot andra företag i koncernen hårdare än till andra ägare. I detta avseende innehåller den svenska lagstiftningen strängare regler än EG-direktivet. Det egentliga motivet till detta framgår inte av förarbetena till reglerna om stora exponeringar. Motivet synes dock ha samband med den begränsade möjlighet som tidigare fanns för icke-finansiella företag att vara moderföretag till en bank. I förarbetena till lagändringen som innebär att banker skall kunna ägas även av icke-finansiella företag angavs reglerna om bankers exponeringar mot icke-finansiella ägare som ett exempel på regler som direkt begränsar riskerna för att banker utnyttjas på ett sätt som i vid bemärkelse skulle skada deras ställning eller anseende. Utformningen av reglerna om bankers exponeringar mot företagsgrupper där ägaren inte är finansiell synes ha haft viss betydelse för den nämnda lagändringen. Näringsutskottet uppdrog åt regeringen att lämna en redovisning till riksdagen om erfarenheterna av lagändringen. I regeringens skrivelse 1997/98:161 Utvärdering av icke-finansiella ägare till banker lämnar regeringen en redogörelse för och gör en utvärdering av erfarenheterna av lagändringen. Underlaget för utvärderingen är begränsat eftersom det inte finns så många icke-finansiella ägare till svenska banker. Av skrivelsen framgår bl.a. att det inte är förenat med större risker för en bank att ha icke-finansiella ägare än andra ägare.

Mot nu angivna bakgrund finns det inte skäl för hårdare begränsningar än direktivet kräver på denna punkt. Minimikraven i kreditinstitutsdirektivet bör därför gälla även för bankers exponeringar gentemot icke-finansiella företag inom samma koncern. Gränsvärdet bör således vara 20 procent i stället för 10 procent av kapitalbasen. Detta innebär att 5 kap. 1 § tredje stycket kapitaltäckningslagen skall upphävas.

Regeringens förslag: Om en bank eller ett kreditmarknadsföretag ingår i en finansiell företagsgrupp enligt 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen, skall bestämmelser som reglerar rörelse och tillsyn för banken eller kreditmarknadsföretaget gälla i tillämpliga delar för övriga företag i den finansiella företagsgruppen. Begränsningarna i fråga om institutets rörelse skall avse företagen i den finansiella företagsgruppen gemensamt.

Det skall inte längre fordras tillstånd från Finansinspektionen för en bank eller ett kreditmarknadsföretag att ge koncernbidrag.

Kommitténs förslag: För banker föreslår kommittén en bestämmelse motsvarande den s.k. banksmittobestämmelsen i 1 kap. 11 § BRL. Den innebär att för vissa koncernföretag skall bestämmelserna i bankrörelselagen och kapitaltäckningslagen om banks rörelse och om tillsyn över bank gälla i tillämpliga delar även för det företaget. Begränsningarna i fråga om banks rörelse skall avse banken och företaget gemensamt. Även kommittén föreslår att det inte skall fordras tillstånd för att ge koncernbidrag.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, men anger inte uttryckligen vilka bestämmelser i lagen om bank- och finansieringsrörelse som skall tillämpas på de övriga företagen i företagsgruppen. Bestämmelsen är – liksom kommitténs förslag – enbart tillämplig på bankgrupper.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Finansinspektionen* anser att de företag som skall omfattas av banksmittan bör vara desamma som de som skall ingå i den finansiella företagsgruppen enligt 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, anser att det saknas behov av en banksmittobestämmelse, eftersom de skyddsintressen som denna bestämmelse är avsedd att tillgodose uppfylls av regleringen av finansiella företagsgrupper i kapitaltäckningslagen. I enlighet med den allmänna strävan efter harmonisering och lika konkurrensförutsättningar för företag i olika länder anser de det angeläget att banksmittoregeln upphävs. Härutöver menar de att kommitténs förslag är mycket svårt att tillämpa i praktiken och förutsätter bedömningar i flera led. Den öppnar också stora möjligheter för kringgående. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Finansinspektionen* tillstyrker promemorians förslag. Inspektionen anser dock att finansiella holdingföretag, utan tillämpning av den s.k. banksmittan, skall omfattas av lagens rörelse- och tillsynsregler. Inspektionen anser vidare att det finns skäl att överväga en utvidgning av banksmittobestämmelsen till kreditmarknadsföretag. Inspektionen konstaterar dessutom att i promemorian föreslagna inlåningsföretag inte kommer att omfattas av den föreslagna banksmittobestämmelsen. *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, motsätter sig förslaget på i huvudsak samma skäl som anförts tidigare. Om det bedöms att tillsynen av holdingbolag inte kan ske i tillräcklig

Skälen för regeringens förslag

Gällande rätt

I 1 kap. 11 § BRL finns bestämmelser som reglerar förhållandena inom en koncern där en bank ingår, antingen som moderföretag eller dotterföretag. Där sägs att om en bank ingår i en koncern skall bestämmelserna om banks rörelse och om tillsyn över bank i bankrörelselagen och kapitaltäckningslagen gälla i tillämpliga delar för övriga företag i koncernen. Vidare sägs att begränsningarna i fråga om banks rörelse skall avse företagen gemensamt. Följden av bestämmelserna brukar kallas "banksmitta". Däremot sägs att banklagstiftningen inte skall tillämpas på försäkringsföretag och sådana dotterföretag till försäkringsföretag som inte driver någon form av finansiell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får regeringen eller, efter bemyndigande, Finansinspektionen medge ytterligare undantag.

Koncernbidrag får ges av banken endast efter medgivande av Finansinspektionen. Slutligen sägs att övriga företag i koncernen är skyldiga att lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn av banken.

För kreditmarknadsföretag gäller inte någon smittobestämmelse. Även för dessa företag gäller dock att koncernbidrag får ges endast efter Finansinspektionens medgivande. Dessutom skall, om ett kreditmarknadsföretag ingår i en koncern, de övriga företagen lämna inspektionen upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn av kreditmarknadsföretaget (5 kap. 3 § LFV).

Bestämmelsen om vilka regler som skall gälla inom en koncern där en bank ingår bör tolkas mot dess historia. Först skall konstateras att bestämmelsen tar sikte både på situationer då en bank i egenskap av dotter- eller systerföretag ingår i en koncern och de där en bank är moderbolag i en koncern. Tidigare var det inte tillåtet för banker att vara dotterföretag annat än till finansiella företag. Efter ett mellansteg då det fordrades synnerliga skäl för att icke-finansiellt företag skulle få vara moderföretag till en bank sker nu denna prövning helt inom ramen för övrig ägarprövning. Förutsättningarna för bestämmelsens tillämpning har alltså ändrats på detta område. Som framgått tidigare är möjligheterna enligt gällande rätt för banker att äga aktier i icke-finansiella företag i sådan utsträckning att det aktuella bolaget blir dotterbolag till banken starkt beskurna. Det måste antingen röra sig om s.k. organisationsförvärv eller förvärv som skett i samband med skyddande av fordran. Att det inte är lämpligt att tillämpa bankregler på alla företag inom en koncern där en bank ingår visas av att försäkringsföretag och deras icke-finansiella dotterföretag är undantagna samt att det finns möjlighet att medge ytterligare undantag för andra företag om det finns särskilda skäl. Undantag anses kunna medges om skyddsintressena vad gäller bankens verksamhet inte riskeras.

I avsnitt 8.7 föreslås en ny struktur på reglerna för bankers innehav av aktier och andelar. Förenklat innebär förslaget att för innehav i företag som kan betecknas som icke-finansiella skall gälla absoluta gränser om motsvarande 15 procent av bankens kapitalbas i ett enskilt företag och motsvarande 60 procent av bankens kapitalbas för bankens sammanlagda innehav. Dessa gränser får överskridas endast om det belopp varmed innehavet överskrider något av de angivna gränstalen täcks med egen kapitalbas.

För innehaven i icke-finansiella företag finns det inte av soliditets- och likviditets-, riskhanterings- eller genomlysningshänsyn behov av någon banksmittobestämmelse. Innehavsgränserna är ju satta just för att tillvarata dessa hänsyn. Det är dessutom svårt, för att inte säga omöjligt, att tillämpa bankrörelsereglerna på ett rimligt sätt vad gäller icke-finansiella företag. En annan sak är att det inte skall gå att kringgå begränsningarna genom att fördela aktieinnehaven i ett visst företag i olika företag som är knutna till banken. När det gäller finansiella företagsgrupper begränsas denna möjlighet i gällande rätt genom bestämmelsen i 6 kap. 4 § första stycket kapitaltäckningslagen. Med vissa modifieringar föreslås här att denna bestämmelse skall fortsätta att gälla. När det gäller innehav i icke-finansiella företag skulle de föreslagna gränserna, på 15 respektive 60 procent av kapitalbasen, kunna kringgåas genom vissa konstruktioner. Det finns emellertid krafter som gör att sådana konstruktioner är mindre gångbara. Dessutom gäller de allmänna soliditets- och likviditets- samt genomlysningsreglerna liksom reglerna om stora exponeringar för sådana konstruktioner. Det behövs därför inte några särskilda bestämmelser för dessa fall.

Banksmittobestämmelser för finansiella företag?

När det gäller innehav i de typer av finansiella företag som undantas från de generella 15 och 60 procentbegränsningarna är frågan om behovet av en banksmittobestämmelse svårare att besvara. Det nu gällande undantaget från banksmittoreglerna för försäkringsföretag skall dock alltså gälla. Det torde vara omöjligt att tillämpa bankrörelsereglerna på försäkringsbolag.

Eftersom rörelsereglerna för de företag som undantas från begränsningarna oftast är mindre långtgående, för vissa typer av företag finns inte ens några rörelseregler (exempelvis dataföretag som stödjer en banks verksamhet), finns ett incitament för bankerna att organisera om sin verksamhet så verksamhet flyttas ut i dotterbolag i syfte att undvika bankrörelsereglerna. Hur starkt detta incitament verkar är svårt att svara på. Det finns säkerligen också krafter som verkar åt motsatt håll.

Även om det inte finns skäl att tro att bankerna i större omfattning kommer att organisera om verksamheten så att stora delar läggs ut i finansiella dotter- eller intressebolag är det rimligt att begränsa denna möjlighet. Utöver att begränsa möjligheten att fritt organisera rörelsen finns knappast någon annan praktisk metod än att, som i dag, låta bankrörelsereglerna gälla även för företag som inte är banker om bankens innehav i dem är viss storlek.

Kommittén anser att det är en rimlig utgångspunkt att för det fall en banks aktieinnehav i ett finansiellt företag är större än motsvarande 15 procent av kapitalbasen eller bankens exponering gentemot företaget är större än 25 procent av kapitalbasen så skall den samlade rörelsen träffas av bankrörelsereglerna. Det är emellertid inte en rimlig följd att en bank med ett så litet innehav som 10 procent av aktierna (gränsen för kvalificerat innehav) kan "tvinga på" ett företag banksmitta. Kommittén anser därför att det, liksom i dag, skall vara en förutsättning för banksmitta att det finns ett koncernförhållande mellan banken och företaget. Kommittén anser vidare att det inte, såsom i gällande rätt, finns behov av att på grund av ägande utsträcka banksmittan i koncerner där en bank ingår även uppåt från banken räknat. Storleken på och formerna för ägande i bank bör regleras genom den lagstiftning som styr det ägande företaget samt ägarprövningsreglerna i banklagstiftningen. Ordningen som fordrar tillstånd för en bank att ge koncernbidrag behöver dock inte behållas.

Det kan som *Bankföreningen* och *Fondhandlareföreningen* pekar på ifrågasättas om någon banksmittobestämmelse verkligen behövs. En svensk banksmittobestämmelses betydelse för alltmer internationella bankkoncerner bedöms tveksam. Om banksmittobestämmelsen innebär att bankerna förhindras att förvärva utländska företag som inte uppfyller reglerna i svensk rätt, kan bankerna hamna i en sämre konkurrenssituation än sina utländska motsvarigheter. De ramar för en banks rörelse som följer av bestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering samt genomlysning gäller även med avseende på bankens transaktioner med och förhållanden till andra koncernföretag. För såväl en bank som för Finansinspektionen torde de nära band som finns mellan banken och dess koncernföretag innebära att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt deras inbördes transaktioner. Till detta kommer att exponeringsreglerna begränsar bankens exponeringar mot koncernföretag som inte står under tillsyn. Det skulle också vara möjligt att i stället för en banksmittobestämmelse av det slag som nu diskuteras ge inspektionen möjlighet att, när det behövs för tillsynen över banken, genomföra undersökningar hos koncernföretag till banken och begära upplysningar från sådana företag.

De skäl som nu anförts bedöms dock i promemorian inte vara tillräckligt starka för att utmönstra banksmittobestämmelsen. Enligt promemorian finns, som *Finansinspektionen* också anför, motiv för att behålla reglerna om banksmitta. En banksmittobestämmelse har även fortsättningsvis en funktion att fylla. Reglerna om gruppbaserad tillsyn över finansiella företagsgrupper gör det visserligen möjligt att ha tillsyn över en bankgrupps ekonomiska situation. Motsvarande möjlighet saknas emellertid i fråga om andra rörelseregler än de som avses i kapitaltäckningslagen.

I promemorian anförts vidare att kommitténs förslag är onödigt komplicerat och svårt att tillämpa. Liksom inspektionen görs bedömningen att den typ av företag som kommittén nämner – kreditinstitut, finansiella institut och anknutna företag – bör omfattas av en banksmittobestämmelse, men utan de storleksbegränsningar i förhållande till bankens kapitalbas som kommittén anger. Som enda förutsättning bör enligt promemorian i stället gälla att företaget i fråga ingår i samma koncern som banken. Finansinspektionen föreslår emellertid, i sitt remissvar över

kommitténs förslag, att banksmittobestämmelsen skall utvidgas till att omfatta de företag som ingår i en finansiell företagsgrupp enligt bestämmelserna i 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen. Inspektionens förslag innebär att även holdingföretag med finansiell verksamhet kommer att omfattas av bestämmelsen, liksom vissa företag som banken har ägarintresse i, t.ex. s.k. samriskföretag. Enligt promemorian bedöms detta vara en rimlig lösning. Regeringen delar denna bedömning.

Finansinspektionen har i sitt remissvar över promemorian anfört att finansiella holdingbolag, utan tillämpning av banksmittobestämmelsen, skall omfattas av lagens rörelse- och tillsynsregler.

Den bestämmelse som föreslås i promemorian överensstämmer i huvudsak med gällande rätt, med den skillnaden att bestämmelsen träffar företag som ingår i samma företagsgrupp som banken i stället för koncerner. Att bestämmelserna i lagen om bank- och finansieringsrörelse och kapitaltäckningslagen om banks rörelse och om tillsyn gäller i tillämpliga delar är alltså ingen nyhet.

Av Finansinspektionens remissvar framgår att det finns en viss osäkerhet om vad som avses med ”i tillämpliga delar”. Detta problem avhjälpas inte genom att det införs bestämmelser som gör rörelse- och tillsynsregler tillämpliga på finansiella holdingbolag. I stället anser regeringen att det finns anledning att ge ytterligare vägledning för smittobestämmelsens tillämpningsområde. De regler som enligt regeringens mening bör träffas av smittobestämmelsen är rörelsereglerna i 6–9 kap. och reglerna om tillsyn i 13 och 15 kap.

Liksom i gällande rätt skall de nämnda bestämmelserna endast gälla ”i tillämpliga delar”. Beträffande rörelsereglerna säger det sig självt, att t.ex. reglerna om kredithantering inte är tillämpliga på ett företag som inte lämnar kredit.

Att bestämmelserna om tillsyn (se 13 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse) gäller i tillämpliga innebär inte att de här aktuella företagen ställs under direkt tillsyn enligt den nya lagen. Däremot ges inspektionen rätt att få den information som inspektionen begär och att göra undersökning hos företagen. Inspektionen har också rätt att sammankalla styrelsen och närvara vid stämma. Ett annat exempel är att inspektionen får utse en eller flera revisorer. Företaget behöver dock inte begära att inspektionen godkänner ändringar av dess bolagsordning eller stadgar. Inte heller bör bestämmelserna om allmänt ombud vid konkurs, begränsningar för ledamot i Finansinspektionens styrelse och befattningshavare hos inspektionen, pensions- eller personalstiftelse eller om avgifter till Finansinspektionen tillämpas på företagen i företagsgruppen.

Vad gäller sanktionsbestämmelserna (se 15 kap. i lagen om bank- och finansieringsrörelse) kan bl.a. noteras att bestämmelserna om återkallelse av tillstånd, och därmed inte heller varning, kan tillämpas på företag som inte har tillstånd att driva bank- eller finansieringsrörelse. Däremot finns det möjlighet att meddela föreläggande, förbud eller anmärkning. Det är alltid inspektionen som behandlar ärenden om ingripande om överträdelserna inte har begåtts av banken själv.

Utöver vad som nu sagts blir enligt förslaget även bestämmelserna i kapitaltäckningslagen tillämpliga. Det innebär inte någon skillnad i jämförelse med gällande rätt.

Om det finns särskilda skäl får ett företag medges undantag från banksmittobestämmelsen. En motsvarande bestämmelse finns i gällande rätt. Undantag skulle kunna medges om det kan ske utan att skyddsintressena i banken kommer i fara (prop. 1992/93:89 s. 186). Ett konkret exempel som har nämnts är att det framstår som naturligt att medge undantag för företag som står under tillsyn i ett annat land.

En annan situation då det kan vara svårt att tillämpa smittobestämmelsen fullt ut är när ett företag har sitt säte i utlandet. Även om bestämmelsen inte direkt kan åberopas mot företaget i fråga, innehåller den indirekt en begränsning av vilken verksamhet som får förekomma i ett bankägt finansiellt företag eller i samma finansiella företagsgrupp som en bank. Det torde för övrigt vara uteslutet att tillämpa banksmittobestämmelsen när företaget ingår i en del av en finansiell företagsgrupp över vilken Finansinspektionen inte har någon tillsyn. I det fallet är den ägarprövning som sker fullt tillräcklig.

Finansinspektionen anför som sagts ovan att finansiella holdingbolag skall omfattas av lagens rörelse- och tillsynsregler utan tillämpning av banksmittan. Regeringen anser emellertid att den bestämmelse som nu beskrivits är tillräcklig för att hantera även dessa holdingbolag. Frågan om en smittobestämmelse och om tillsyn över finansiella holdingföretag kan dock komma att aktualiseras på nytt i samband med genomförandet av direktivet om finansiella konglomerat (Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/87/EG av den 16 december 2002 om extra tillsyn över kreditinstitut, försäkringsföretag och värdepappersföretag i ett finansiellt konglomerat och om ändring av rådets direktiv 73/239/EEG, 79/267/EEG, 92/49/EEG, 92/96/EEG, 93/6/EEG och 93/22/EEG samt Europaparlamentets och rådets direktiv 98/78/EG och 2000/12/EG).

I promemorian föreslås inte för kreditmarknadsföretag någon smittobestämmelse motsvarande den för banker. Regeringen delar emellertid inspektionens uppfattning att en sådan bestämmelse bör gälla även för kreditmarknadsföretag. Vi anser att det inte är nödvändigt att behålla de bestämmelser för banker och kreditmarknadsföretag som anger att instituten får ge koncernbidrag bara efter medgivande av Finansinspektionen.

Regeringens förslag: Bestämmelsen om att en banks verksamhet skall drivas i bankens egna lokaler och av bankens egen personal samt den särskilda regleringen av bank genom ombud avskaffas.

I stället införs en skyldighet för ett kreditinstitut som vill ge någon annan i uppdrag att driva någon del av institutets verksamhet att institutet anmäla detta till Finansinspektionen och ge in uppdragsavtalet. För att sådan uppdragsverksamhet skall vara tillåten gäller att

1. institutet svarar för den anförtrodda verksamheten mot kunden,
2. verksamheten drivs av uppdragstagaren under kontrollerade och säkerhetsmässigt betryggande former, och
3. uppdraget inte har sådan omfattning att institutet inte kan uppfylla de skyldigheter som följer av denna lag eller andra författningar som reglerar institutets verksamhet.

Finansinspektionen får rätt att hämta in uppgifter och företa undersökning hos ett företag som utför uppgifter åt en bank eller ett kreditmarknadsföretag, om det behövs för tillsynen över institutet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag men kommittén föreslår inte någon skyldighet för kreditinstitut att anmäla till Finansinspektionen att det avser att lägga ut delar av verksamheten på annan eller vilka villkor som då skall vara uppfyllda. Kommittén föreslår inte heller några ökade tillsynsbefogenheter i förhållande till institutets uppdragstagare.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag men föreskriver inte någon skyldighet för kreditinstitut att anmäla till Finansinspektionen att det avser att lägga ut delar av verksamheten på annan eller vilka villkor som då skall vara uppfyllda.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Kammarrätten i Göteborg* har inget att invända mot förslaget, men saknar en analys av vilka följdverkningar det får. *Konsumentverket* menar att nuvarande reglering är en hämmande faktor för möjligheterna att driva bank genom ombud och tillstyrker därför förslaget. Även *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker förslaget som de menar skapar ökad flexibilitet för banken att organisera utförandet av olika delar av bankverksamhet. Det avgörande är enligt dem att bankens ansvar för verksamheten aldrig kan delegeras. *Sveriges Försäkringsförbund* framhåller att det är viktigt att rörelse regler och tillhörande regelverk avseende försäkring ger utrymme för försäkringsbolag att förmedla banktjänster från banker som ingår i försäkringskoncerner. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* anser att borttagandet av bestämmelsen om bank genom ombud bör ersättas med skärpta krav på tydliga instruktioner. Dessutom bör särskilt personalens kompetens hos ombudet och tillämpningen av banketiska frågor beaktas. De övriga remissinstanserna, däribland *Finansinspektionen*, har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Sveriges Försäkringsförbund* och *Svensk Handel* tillstyrker förslaget. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot det.

Skälen för regeringens förslag: Enligt huvudregeln i 2 kap. 3 a § BRL skall en banks verksamhet drivas i bankens lokaler och av bankens anställda. Om en bank har beslutat inrätta ett bankkontor, skall det enligt 2 kap. 22 § BRL utan dröjsmål anmälas hos Finansinspektionen.

Den ursprungliga regleringen i 2 kap. 3 a § BRL, som trädde i kraft den 1 januari 1993, öppnade möjlighet för en bank att driva bankverksamhet med andra än bankanställda och i andra lokaler än bankens egna. För att tillstånd skulle beviljas krävdes särskilda skäl. Enligt motiven kunde tillstånd ges endast för verksamhet som bedrevs i glesbygd eller på mindre orter, under förutsättning att banken var rättsligt ansvarig gentemot kunden och att verksamheten organiserades på sådant sätt att den uppfyllde tillfredsställande krav på säkerhet. Bestämmelsen avsåg att göra det möjligt för en bank att träffa avtal med en butik på en mindre ort om att det i butikslokalen skulle tillhandahållas vissa enklare banktjänster, t.ex. insättning på bankkonto, uttag från bankkonto och betalningsförmedling.

Genom den nuvarande regleringen i 2 kap. 3 a § BRL har den ursprungliga möjligheten att tillhandahålla banktjänster genom ombud utvidgats. Enligt vad som uttalas i förarbetena skall denna möjlighet inte längre vara förbehållen butiker i glesbygd utan även andra orter och lokaler kan komma i fråga. Vidare är möjligheten utökad till att även omfatta andra banktjänster än kontotjänster och betalningsförmedling. Vad som avses är enligt förarbetena kreditförmedling och de övriga banktjänster som räknas upp i verksamhetslistan i 2 kap. 2 § BRL.

Som förutsättningar för tillstånd att tillhandahålla banktjänster genom ombud gäller enligt 2 kap. 3 a § fjärde stycket BRL att banken svarar för verksamheten mot kunden och att det kan antas att verksamheten kommer att drivas under kontrollerade och säkerhetsmässigt betryggande former. I förarbetena sades i anslutning härtill bl.a. att ”kunden skall inte behöva utsättas för större risker när banktjänster tillhandahålls genom ombud än när de tillhandahålls av bankens egen personal”. Av betydelse vid bedömningen om verksamheten kan förväntas bli bedriven med tillräcklig säkerhet är den tekniska säkerheten för redovisning och kontroll, den fysiska säkerheten, utbildning av personal samt sekretessfrågor.” Vidare anfördes att ”mer avancerade banktjänster som avses utföras genom ombudet, desto högre ställs kraven på den tekniska säkerheten samt på vilken kompetens ombudets personal skall besitta”.

Någon bestämmelse motsvarande 2 kap. 3 a § BRL finns inte i lagen om finansieringsverksamhet.

I detta sammanhang kan också observeras att Finansinspektionen delvis uttalar sig om dessa frågor i en promemoria om dess preliminära inställning till tillståndspliktiga företags möjligheter att lägga ut delar av den verksamhet som står under tillsyn (outsourcing). Promemorian uppdaterades senast den 4 oktober 2001. Av promemorian framgår att bl.a. följande förutsättningar skall uppfyllas för att ett institut skall få lägga ut verksamhet som är av någon väsentlig betydelse på någon annan:

- utläggningen får inte strida mot lag,
- företagets styrelse måste ha kvar ansvaret för den verksamhet som läggs ut,
- Finansinspektionen måste kunna driva tillsyn på ett effektivt sätt,
- företagets styrelse skall ha en fastställd policy för utläggningen, och

– kunderna skall få information om sådan utläggning som är väsentlig för dem.

Ett korrekt och effektivt utförande av kundernas uppdrag är ett verksam konkurrensmedel och viktigt för kundens förtroende. Detta gäller naturligtvis oavsett om tjänsterna utförs av anställd personal eller via någon som kan betecknas som ombud. Risken för att en bank missköter sig gentemot en kund bör också bedömas mot bakgrund av den allt intensivare bevakning som det finansiella systemet är utsatt för i media och olika fora för att tillvara konsumenternas intresse. Allmänt kan sägas att den snabba tekniska utvecklingen på den finansiella marknaden gör det mindre lämpligt att låsa bankernas agerande och ange att en banks verksamhet skall drivas av bankens egna lokaler och av bankens egen personal. Konsumentskyddet tas bättre till vara genom det övergripande kravet på sundhet. Detta talar för att bestämmelsen i 2 kap. 3 a § BRL kan tas bort.

Även om bestämmelsen upphävs innebär det inte att det blir fritt fram för en bank att organisera sin verksamhet hur som helst. En bank har fortfarande kvar ansvaret för hela sin rörelse. Den kan alltså inte genom att lägga ut verksamheten på någon annan frånhända sig ansvaret för att driften av verksamheten sker i enlighet med de regler som gäller för banken. Styrelsen i banken ansvarar ytterst för organisation, styrning och kontroll av verksamheten. Som *TCO* påpekar bör det finnas tydliga instruktioner som hanterar den utlagda verksamheten.

Med detta som utgångspunkt har regeringen i lagrådsremissen föreslagit att bestämmelsen i 2 kap. 3 a § bankrörelselagen skall upphävas. Där görs bedömningen att ett institut bör få organisera sin rörelse på det sätt som den bedömer effektivast och att konsumentskyddsaspekterna bör tas om hand av den allmänna sundhetsregeln. Någon uttrycklig bestämmelse om outsourcing föreslås inte i lagrådsremissen. Enligt *Lagrådets* mening bör dock utgångspunkten i fråga om tillståndspliktig verksamhet vara att den skall drivas av den som fått tillståndet om inte annat särskilt föreskrivs. Stödfunktioner av olika slag, exempelvis av administrativ karaktär, bör dock utan författningsstöd kunna läggas ut på annan. Lagrådet har dock inget att erinra mot att vissa tjänster som normalt tillhandahålls av kreditinstitut uppdras åt andra att utföra. Så bör enligt Lagrådet ske i mer eller mindre generella former och i lämplig omfattning, så länge uppdraget lämnas med stöd av författning. Det är inte heller nödvändigt att tillstånd ges för varje enskilt uppdrag utan man kan exempelvis väl tänka sig ett förfarande enligt vilket förutsättningarna för att ett kreditinstitut skall få lämna uppdrag anges i lagen och att institutet får anmäla till Finansinspektionen när uppdrag har lämnats. Sammanfattningsvis anser Lagrådet att gällande tillståndskrav behöver kompletteras med bestämmelser som ger upprettat stöd för en uppdragsverksamhet. Lagrådet anför dock att det saknas tillräckligt underlag för att kunna uttala sig om ifall den erforderliga kompletteringen kan göras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Regeringen har tidigare uttalat att den nuvarande ordningen med tillstånd enligt 2 kap. 3 a § inte tar sikte på något annat än att tillhandahållande av olika tjänster genom ombud. Avsikten är inte att vad som nu gäller om bankens inre angelägenheter skall påverkas. Det är alltså inte så att ett bankföretag endast skall vara en kuliss med oktroj som i själva

verket drivs av ett annat företag. Bankens styrelse skall vara full ansvarig för bankens verksamhet. Banken måste givetvis ha en egen företagsledning och den egna personal som behövs för skötseln av bankens egna angelägenheter. Ett ökat utnyttjande av ombud för distribution av bankens tjänster får således – och behöver – inte medföra att den interna kontrollen urholkas eller att den finansiella styrningen försämras (prop. 1995/96:74 s. 128).

Som framgår av detta förarbetsuttalande, liksom det som sagts i det föregående, är avsikten med den ordning som diskuteras endast att överlämna åt institutet att bestämma hur det vill organisera sin verksamhet, genom ombud eller genom egen personal. Institutets ansvar för verksamheten är dock densamma oavsett vilken organisation som väljs och institutet får inte vara en kuliss med tillstånd för verksamhet som i själva verket drivs av andra företag.

Regeringen kan dock se ett värde i att ett institut som avser att lägga ut sin verksamhet på annan, anmäler detta till Finansinspektionen.

Samma krav bör ställas på den verksamhet som drivs direkt i institutet som på den verksamhet som lagts ut på någon annan. Detta följer redan av rörelsereglerna som inte för institutet gör någon skillnad beroende på hur verksamheten är organiserad. Även om det skulle finnas anledning att ställa upp särskilda villkor för att instituten skall få anlita ombud, bedömer regeringen det inte möjligt eller lämpligt att uttömmande ange de exakta förutsättningarna för uppdraget i lag.

Regeringen ser dock inte något hinder mot att i lag införa en uttrycklig bestämmelse om att ett institut som vill lägga ut sin verksamhet på annan skall underrätta Finansinspektionen om detta. Detta kan förenas med vissa övergripande förutsättningar för att verksamheten skall få läggas ut på annan. Dessa förutsättningar kompletterar de övriga regler som, t.ex. enligt rörelselagstiftningen, gäller för institutets rörelse. De villkor som tillkommer, bör i överensstämmelse med gällande rätt, vara att banken svarar för verksamheten mot kunden och att det kan antas att verksamheten kommer att drivas under kontrollerade och säkerhetsmässigt betryggande former. Dessutom bör det uttryckligen framgå att uppdraget inte får ha sådan omfattning att institutet inte kan uppfylla de skyldigheter som följer av rörelselagstiftningen. För den närmare bedömningen av vad som avses med detta hänvisas till prop. 1995/96:74 s 132 ff.

Regeringen delar Lagrådets bedömning om att det bör träffas ett särskilt avtal mellan institutet och uppdragstagaren om villkoren för uppdraget. Det avtalet bör ges in till inspektionen i samband med att institutet anmäler sin avsikt att ingå ett uppdragsavtal. Som Lagrådet framhåller bör ett sådant avtal bl.a. innehålla bestämmelser om kreditinstitutets ansvar för åtgärder som vidtas av uppdragstagaren inom ramen för uppdraget och att uppdragstagaren är beredd att underkasta sig Finansinspektionens tillsyn i de delar som uppdraget omfattar.

Det är emellertid också av största vikt att såväl bankens egen kontroll av den utlagda verksamheten liksom Finansinspektionens möjlighet att utöva en effektiv tillsyn över banken inte omintetgörs. Finansinspektionen bör därför få utökade möjligheter att hämta in uppgifter från sådana företag som av en bank – men även av ett kreditmarknadsföretag – har fått verksamhet utlagd på sig och även att utöva tillsyn över ett instituts verksamhet i ett sådant företag. Det sistnämnda bör ske genom att inspek-

tionen ges möjlighet att genomföra undersökning hos uppdragstagaren, om det behövs för tillsynen över institutet. Detta innebär dock inte att banken inte fortfarande är den som är primärt ansvarig för verksamheten i förhållande till inspektionen. De nu föreslagna befogenheterna för Finansinspektionen gentemot uppdragstagarna till en bank eller ett kreditmarknadsföretag saknar motsvarighet i kommitténs förslag.

Kammarrätten i Göteborg har begärt en analys av vilka följdverkningarna är av att 2 kap. 3 a § upphävs. Det bedöms dock inte nödvändigt att göra en sådan analys mot bakgrund av vad som ovan sagts.

8.13 Övrigt

8.13.1 Interna riktlinjer och instruktioner

Regeringens förslag: Styrelsen i en bank och ett kreditmarknadsföretag skall se till att det utfärdas skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen.

Kommitténs och promemorians förslag: Förslagen behandlar enbart instruktioner och anger inte uttryckligen att instruktionerna skall vara skriftliga eller att styrelsen ansvarar för utfärdandet. Därtill kommer att kommitténs förslag enbart gäller för banker men inte för kreditmarknadsföretag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, erinrar om aktiebolagslagens reglering om styrelsens ansvar för bolagets organisation och för en fortlöpande bedömning av den ekonomiska situationen. Dessa bestämmelser som gäller för bankaktiebolagen tillgodoser enligt föreningarna delvis kommitténs förslag på denna punkt. Föreningarna framhåller också att lagstiftaren bör hålla fast vid den inslagna vägen att de associationsrättsliga reglerna även för banker i första hand skall återfinnas i aktiebolagslagen. *Svea hovrätt* menar att det bör övervägas att införa en regel om interna instruktioner även för kreditmarknadsbolag. Beträffande bestämmelsens utformning anser hovrätten att det av lagtexten bör framgå att det är skriftliga interna instruktioner som avses. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: Enligt *Finansinspektionen* omfattar de av Basalkommittén uppställda reglerna krav på interna styrdokument, varför bestämmelsen bör utökas till att avse även sådana dokument.

Skälen för regeringens förslag

Den associationsrättsliga regleringen

I aktiebolagslagen beskrivs vilka uppgifter styrelsen i aktiebolag, bl.a. *bankaktiebolag* och *kreditmarknadsbolag*, har. Där framgår att styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att

bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Styrelsen skall i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar. Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet kan inte överlåtas på någon annan (8 kap. 3 §). Styrelsen skall vidare fortlöpande bedöma bolagets, och om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens ekonomiska situation. Styrelsen skall meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för att styrelsen skall kunna göra denna bedömning skall samlas in och rapporteras till styrelsen (8 kap. 4 § aktiebolagslagen). De angivna bestämmelserna innefattar inte någon uttömmande uppräkningslista av styrelsens uppgifter. Såväl i aktiebolagslagen som i andra författningar finns bestämmelser som ålägger styrelsen ytterligare uppgifter.

Att styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltning av bolagets angelägenheter innebär enligt förarbetena (prop. 1997/98:99 s. 205) rent allmänt att styrelsen skall se till att organisationen är ändamålsenlig. I detta innefattas att organisationen i sig skall inrymma rutiner och funktioner som verkar kvalitetssäkrande. Denna styrelsens planerande roll är en av styrelsens viktigaste uppgifter. Det handlar bl.a. om att få till stånd kloka handläggningsrutiner, riktlinjer för förvaltningen och placeringen av bolagets medel, ett gott urval av medarbetare och en fortlöpande kommunikation mellan befattningshavarna. Givetvis måste styrelsen också vara ett forum för planering och bedömning av bolagets utveckling.

Hanteringen av bolagets bokföring och redovisning, dess medelsförvaltning och dess ekonomiska förhållanden i övrigt är av grundläggande betydelse för bolaget. Redan av den i det föregående stycket nämnda bestämmelsen, följer att styrelsen har ett ansvar för att organisationen inrymmer funktioner för betryggande kontroll av den ekonomiska förvaltningen. Mot bakgrund av de ekonomiska frågornas betydelse för bolaget har det dock ansetts att styrelsens ansvar i detta hänseende bör betonas. Beroende på organisationens utformning kan behovet av kontroller variera mellan olika bolag. Det åligger givetvis styrelsen att se till att bolagets kontrollfunktioner har en utformning som svarar mot behovet i det enskilda fallet.

Styrelsen har också skyldighet att i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan styrelsen och verkställande direktören och andra organ som styrelsen inrättar. En revisionskommitté är ett exempel på ett sådant organ. Instruktioner av detta slag utgör ett led i styrelsens skyldighet att se till ansvarsfördelningen mellan de olika bolagsorganen.

Som har nämnts i det föregående skall styrelsen också fortlöpande bedöma bolagets och, om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens ekonomiska situation. Även denna bestämmelse är ett utflöde av styrelsens övergripande ansvar för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Det har dock ansetts att styrelsens ansvar i detta sammanhang bör understrykas genom införande av en särskild bestämmelse (prop. 1997/98:99 s. 206).

För att styrelsen skall kunna fullgöra sin skyldighet krävs att den hela tiden håller sig underrättad om bolagets ekonomiska förhållanden. Ett dotterföretages ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upp-

lysningar som är nödvändiga för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet. Styrelsen är emellertid skyldig att meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning skall samlas in och rapporteras till styrelsen. Instruktioner behöver dock inte meddelas om dessa med hänsyn till bolagets begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder i företag i olika branscher och av olika storlek m.m. har det emellertid inte varit möjligt att i lag precisera hur detta rapporteringssystem skall vara uppbyggt eller vad som skall rapporteras. Det får ankomma på styrelsen att se till att systemet fortlöpande anpassas till styrelsens behov. I större bolag torde det i allmänhet ställa sig naturligt att rapporteringen utformas så att den ger styrelsen underlag för uppföljning av planer, budgeter m.m. Rapporteringen måste därvid kunna förmedla en bild av bolagets orderstock, finansieringsförhållanden, likviditet och andra ekonomiska förhållanden, exempelvis särskilda risker. Till rapporteringssystemet bör naturligen vara kopplat styrelserutiner som innebär att styrelsen sammanträder i anslutning till att rapporterna lämnas för att ta ställning till innehållet, diskutera bolagets utveckling och besluta om åtgärder som föranleds av rapporternas innehåll.

För *kreditmarknadsföreningar* gäller bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om inte något annat föreskrivs. Vad avser styrelsens ansvar framgår av 6 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar att styrelsen svarar för föreningens organisation och förvaltningen av föreningens angelägenheter.

Regleringen av *sparbanker och medlemsbanker* skiljer sig från den av aktiebolag. För dessa banker är styrelsen det enda ledningsorganet. Styrelsen i en sparbank eller i en medlemsbank svarar ensam för förvaltningen av bankens angelägenheter. Styrelsen skall inom sig utse en verkställande direktör att under styrelsens inseeende leda verksamheten. Den verkställande direktörens närmare uppgifter framgår av den delegation som sker från styrelsen. Styrelsen får nämligen delegera vissa förvaltningsuppgifter som ankommer på styrelsens egen prövning till den verkställande direktören eller till någon annan. Delegation får även ske till särskilda ledningsorgan för visst område (regionstyrelse) eller för ett eller flera bankkontor (kontorsstyrelse). Även vid delegation ligger det yttersta ansvaret för bankens förvaltning hos styrelsen.

Sådana angelägenheter som är av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt får dock inte delegeras. Dit hör de policybetonade frågorna som anger verksamhetens mål och inriktning, ärenden som innebär större investeringar eller att nya rörelsegrenar skall startas eller förvärvas eller att bankens verksamhet skall omstruktureras (prop. 1986/87:12 band 3 s. 26 och band 4 s. 48).

Överväganden

I anslutning till portalbestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering, genomlysning samt sundhet har det anförts att en bank, eller rättare sagt en banks ledning, måste ha god kontroll över rörelsens alla grenar. Som utvecklas i avsnittet om riskhantering (avsnitt 6.2.2) innebär

detta att det måste finnas informations-, styr- och kontrollsystem av olika slag.

Till styrelsens ansvar enligt *aktiebolagslagen* torde höra att se till att organisationen hanterar de här föreslagna kraven på soliditet och likviditet liksom de därmed sammanhängande kraven på riskhantering, genomlysning och sundhet. Dessa regler torde stå i förgrunden även vid bedömningen av bolagets ekonomiska situation.

Ett viktigt instrument för att styra olika verksamheter i instituten (t.ex. kreditgivning eller handel med finansiella instrument) eller den viktiga riskhanteringen är skriftliga instruktioner riktade till medarbetarna på olika nivåer. Mot denna bakgrund föreslås i promemorian en bestämmelse om att ett kreditinstitut skall utfärda interna instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen. Trots den nyss nämnda bestämmelsen om riskhantering och bestämmelserna i associationsrätten bör det enligt promemorian finnas en uttrycklig bestämmelse med detta innehåll. Med hänsyn till vilken betydelse det har för styrningen i institutet och tillsynen över detsamma görs vidare bedömningen att en motsvarande regel bör gälla för kreditmarknadsföretag. Regeringen delar dessa bedömningar.

Finansinspektionen menar emellertid att bestämmelsen inte enbart skall omfatta instruktioner utan även styrdokument i form av strategi- och policydokument. Inspektionen hänvisar till att Baselkommittén ställer krav på sådana interna styrdokument.

Med strategi- och policydokument avser *Finansinspektionen* sannolikt mer övergripande riktlinjer än de som finns i instruktioner. Som exempel kan nämnas att enligt inspektionens allmänna råd (FFFS 1995:49) om kreditrisker i kreditinstitut och värdepappersbolag skall en kreditpolicy ange riktlinjer för att nå kvalitativa mål för kreditgivningen samt vad som i övrigt krävs för att bidra till en sund kreditgivning. Vidare skall kreditpolicyn ange vilka kreditrisker och omfattningen av dessa som institutet sammantaget får utsättas för. I policyn kan också anges riktlinjer för kreditgivningen med avseende på exempelvis kunder, produkter, branscher och geografiska områden. En kreditinstruktion däremot innehåller mer grundläggande regler för t.ex. kreditgivning och kredithantering. Av det nämnda allmänna rådet framgår att det av instruktionerna bör framgå bl.a. att kreditansökan skall prövas mot institutets kreditpolicy, vilka regler som gäller för beslutförhet, vilken information som skall inhämtas rörande den kreditsökande och hur kreditansökan skall prövas.

För en fungerande riskhantering är det naturligtvis viktigt att instituten på ett mer övergripande plan har inriktningen klar för sig. Riktlinjerna styr delvis instruktionernas utformning eller omvänt, instruktionerna är det instrument som anger hur riktlinjerna skall verkställas. I den mån riktlinjerna grundar sig på företagsekonomiska överväganden, t.ex. vilka kunder, regioner, branscher som banken skall välja eller vilka risknivåer som är acceptabla torde inspektionen emellertid inte ha anledningar att rikta invändningar mot deras innehåll, om de inte kolliderar med någon annan rörelseregel, t.ex. den om soliditet och likviditet.

Mot bakgrund av vad som nu sagts anser regeringen, i likhet med *Finansinspektionen*, att det skall föreskrivas att ett institut skall ha – förutom instruktioner – riktlinjer som behövs för att styra rörelsen. Syftet med en sådan bestämmelse är att institutet skall förmås att ange inrikt-

ningen för olika verksamheter, risker eller funktioner i den omfattning som behövs för att på ett övergripande plan styra rörelsen.

Finansinspektionen skall vid sin tillsyn se till att det finns sådana dokumenterade riktlinjer och instruktioner som behövs för att styra rörelsen och att de är ändamålsenliga. Eftersom instruktionerna verkställer inriktningen i riktlinjerna är det instruktionernas utformning och efterlevnad som bör vara central för inspektionen. I fråga om tillsyn (avsnitt 10.2) och kontroll (avsnitt 11.2.2) är det därför instruktionernas efterlevnad inspektionen skall inrikta sig på.

Svea hovrätt föreslår i sitt remissyttrande över kommitténs förslag att det skall anges att det är skriftliga instruktioner som avses. Regeringen delar – till skillnad från promemorian – denna uppfattning.

Huruvida det är nödvändigt med interna riktlinjer eller instruktioner för en viss verksamhet avgörs främst med ledning av de krav som kommer till uttryck i de tidigare nämnda portalbestämmelserna.

I promemorian förutsätts att det är styrelsen som svarar för att instruktioner utfärdas. Regeringen anser att detta bör framgå uttryckligen av lagtexten.

8.13.2 Föreskriftsrätt om en banks valutaposition

Regeringens förslag: Rätten för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen att meddela föreskrifter om en banks eller ett kreditmarknadsföretags största tillåtna valutaposition tas bort.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag såvitt avser banker. För kreditmarknadsföretag föreslås emellertid inte att motsvarande bestämmelse skall upphävas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs och promemorians förslag: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gällande rätt har regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen rätt att meddela föreskrifter om en banks största tillåtna valutaposition (2 kap. 11 § BRL). En motsvarande bestämmelse finns för kreditmarknadsföretag (4 kap. 2 § LFV).

Bemyndigandet har inte utnyttjats och det är svårt att se varför valutapositioner skall särbehandlas i riskbegränsnings- och riskhanteringshänseende. Bestämmelserna bör därför tas bort.

8.13.3 Den associationsrättsliga regleringen av banker och kreditmarknadsföretag

Regeringens förslag: De associationsrättsliga regler som gäller för bankaktiebolag skall i stor omfattning göras tillämpliga på kreditmarknadsbolag. Det gäller bl.a. reglerna om nedsättning av aktiekapitalet och fusion. För kreditmarknadsföreningar skall gälla i huvudsak samma regler som för kreditmarknadsbolag.

Ett bankaktiebolag och en medlemsbank skall inte vara skyldiga att på denna grund gå i likvidation om tillståndet att driva bankrörelse ersätts med ett tillstånd att driva finansieringsrörelse eller någon annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

Kommitténs förslag: Behandlar inte denna fråga.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Det föreslås emellertid inte någon regel om att ett bankaktiebolag eller en medlemsbank inte skall vara skyldiga att gå i likvidation om tillståndet att driva bankrörelse ersätts med ett tillstånd att driva finansieringsrörelse eller någon annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: *Landshypotek ek. för* anser att det regelverk som gäller för kreditmarknadsföretags fusioner bör ansluta närmare till motsvarande regelverk för banker.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Konkurrensverket* anser att förslaget går i fel riktning och att det i stället bör övervägas att associationsrättsligt reglera bankerna så långt möjligt i den generella lagstiftningen. *Patent- och registreringsverket* anser att kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar bör ersättas med kungörelse via Internet i en elektronisk tidning som registreringsmyndigheten ger ut. Om inte en sådan kungörelsreform genomförs anser verket att lagbestämmelsen om skyldigheten att kungöra i Post- och Inrikes Tidningar skall ersättas med bestämmelser om att kungörande skall ske i den ordning regeringen förskriver. *Svenska Fondhandlareföreningen* anser att bestämmelsen om egen aktie som säkerhet är olyckligt utformad eftersom det inte framgår vad som avses med en mindre del. Enligt sin ordalydelse skulle detta vara mindre än 50 procent, vilket dock säkerhetsmässigt kan slå olika beroende på vilka aktier som i övrigt ingår i panten. Enligt föreningen vore det en betydligt bättre ordning att föreskriva att egna aktier eller moderbolags aktier visserligen får ingå i panten, men inte får tillgodoräknas något pantvärde vid kreditgivningen. Detta skulle motverka att banker ger krediter mot säkerheter i sin egen rörelse men samtidigt ge dem möjlighet att fullt utnyttja säkerheten vid ett eventuellt betalningsfallissemang hos kunden. Bestämmelserna om egna aktier i aktiebolagsrätten borde enligt föreningen sätta tillräckliga gränser.

Skälen för regeringens förslag: För sparbanker och medlemsbanker finns den associationsrättsliga regleringen i sparbankslagen respektive lagen om medlemsbanker. Någon ändring i dessa avseenden sker inte genom denna promemoria.

För bankaktiebolag fanns tidigare den associationsrättsliga regleringen i bankaktiebolagslagen. Genom en lagändring som trädde i kraft år 1999

upphävdes emellertid den lagen. Vissa särbestämmelser behölls dock, bl.a. om nedsättning av aktiekapitalet, bolagets ledning, revision, likvidation och fusion. Dessa bestämmelser togs in i bankrörelselagen (9 kap.).

För kreditmarknadsföretag gäller i huvudsak aktiebolagslagen respektive lagen om ekonomiska föreningar i sin helhet. De särbestämmelser som finns, t.ex. om ett kreditmarknadsbolags ledning och revision, är inte alls lika omfattande som motsvarande regler för bankaktiebolag. En jämförelse mellan medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar visar på ännu större skillnader.

Orsakerna till att bankerna har omfattats av en annan associationsrättslig reglering än kreditmarknadsföretagen är de förstnämndas betydelse för det finansiella systemet. De skyddsintressen som då brukar nämnas är systemets stabilitet och effektivitet samt konsumentskyddsintresset. Stabilitetsargumentet är kopplat till vikten av ett väl fungerande betalsystem. Konsumentskyddsintresset har tagit sikte på att konsumenterna är beroende av att de företag som förvaltar deras sparmedel kan uppvisa en god soliditet (prop. 1997/98:166 s. 49). Några skyddsintressen av motsvarande styrka har inte tidigare kunnat anföras för kreditmarknadsföretag.

I likhet med kommittén, och till skillnad från *Konkurrensverket*, gör regeringen därför bedömningen att det inte bör göras några ändringar av de associationsrättsliga reglerna för bankaktiebolag.

Den reglering som föreslås har sin utgångspunkt i systemskyddsintressena, dvs. intressena av att skydda betalningsförmedlingen och kreditförsörjningen. Bortsett från betalningsförmedlingen kan banker och kreditmarknadsföretag ägna sig åt samma verksamheter. Båda kan exempelvis ta emot inlåning. Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga vilka associationsrättsliga regler som skall gälla för kreditmarknadsföretagen. Här följer en genomgång av de viktigaste skillnaderna mellan banker och kreditmarknadsföretag. Tyngdpunkten ligger på förhållandet mellan bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag.

I detta avsnitt behandlas också frågan om det finns anledning att nu föreslå ett nytt kungörelseförfarande.

Aktiekapital

För bankaktiebolag gäller att ett bankaktiebolags aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till den planerade rörelsens omfattning och beskaffenhet. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsbolag. Med hänsyn till att samma soliditets- och likviditetsregel föreslås gälla för de båda institutstyperna och att kapitaltäckningsreglerna är desamma, bör även aktiekapitalregeln vara lika.

Någon bestämmelse liknande den som gäller för bankaktiebolag finns inte för medlemsbanker och föreslås inte heller för kreditmarknadsföreningar.

I 9 kap. 6 § BRL finns en bestämmelse som anger att om teckning av aktier innebär att någon som inte har prövats i samband med att verksamhetstillstånd ges kommer att ha ett kvalificerat innehav i bankaktiebolaget, får detta inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig får bolaget inte bildas.

Bestämmelsen har till ändamål att förhindra att en person som inte har prövats i tillståndsärendet kommer att ha ett kvalificerat innehav i bolaget. Trots att samma situation kan uppkomma i ett kreditmarknadsbolag saknas motsvarande reglering i lagen om finansieringsverksamhet. Det förklarades med att bestämmelsen skulle fylla en mycket ringa funktion för kreditmarknadsbolag, eftersom ett aktiebolag vanligen är bildat när ansökan om tillstånd att driva finansieringsverksamhet lämnas in till Finansinspektionen (prop. 1995/96:173 s. 90.) När det blev möjligt för ett befintligt aktiebolag att ansöka om tillstånd att driva bankrörelse, ansågs att bestämmelsen borde behållas till dess det står klart i vilken omfattning tillstånd även i fortsättningen kommer att sökas för bolag som inte har bildats (prop. 1997/98:166 s. 73). Samma bedömning görs fortfarande, varför bestämmelsen bör finnas kvar för bankaktiebolag.

För kreditmarknadsbolagen är avsikten att undanta regler för bankaktiebolag som inte bör gälla för kreditmarknadsbolag. Även om den aktuella bestämmelsen bedöms överflödigt för kreditmarknadsbolag, motiverar detta dock inte att ett sådant undantag görs.

För kreditmarknadsföreningar kommer emellertid de nya associationsrättsliga regler som behövs att föras in i ett nytt kapitel på samma sätt som i dag gäller för bankaktiebolagen. I det sammanhanget saknas det anledning att ta in en helt ny bestämmelse med motsvarande innehåll för kreditmarknadsföreningar.

Nedsättning av aktiekapitalet

Enligt aktiebolagslagen skall ett aktiebolag som har beslutat om nedsättning av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna m.m. ansöka om rättens tillstånd att verkställa ett nedsättningsbeslut. Rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökan att senast viss dag skriftligen anmäla detta hos rätten, vid äventyr att han annars anses ha medgett ansökningen. Kallelsen skall skyndsamt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar. Kronofogdemyndigheten i regionen och alla kända borgenärer skall underrättas särskilt genom rättens försorg. Om ansökan inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillstånd meddelas.

För bankaktiebolag gäller emellertid andra regler (9 kap. 8 § BRL). Domstolen är således skyldig att inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning nedsättningen kan komma att inverka på insättarnas rätt. Inspektionens yttrande skall inhämtas innan domstolen utfärdar kallelse på borgenärerna och kallelsen skall innehålla ett kortfattat sammandrag av yttrandets innehåll. Finner domstolen med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte skall få verkställas skall ansökan emellertid genast avslås.

Anledningen till att rättens prövning av nedsättningsbeslutet skall föregås av ett yttrande från Finansinspektionen är att ett kungörande av ansökan om tillstånd att verkställa nedsättningen kan vara ägnat att väcka oro hos insättarna. Genom yttrandet får insättarna dessutom ett sakkunnigt underlag vid sin bedömning av om nedsättningsansökan skall bestridas. Till detta kan läggas att genom att domstolen åläggs att inhämta och beakta Finansinspektionens yttrande undviks också att myndigheterna har olika syn på om nedsättningen skall få verkställas eller inte (prop. 1997/98:166 s. 102.)

De regler som gäller för bankaktiebolag skiljer sig från aktiebolagslagens också genom att individuella kallelser till kända borgenärer inte förekommer. Avvikelsen har motiverats med att aktiebolagslagens regler, för bankaktiebolag, med deras talrika borgenärer/insättare, skulle medföra sådana olägenheter att nedsättningen av praktiska skäl inte skulle komma tillstånd. Bankaktiebolag behöver därför inte foga någon förteckning över bolagets kända borgenärer till ansökan. Inte heller behöver kronofogdemyndigheten underrättas om ansökan. När kallelsen har kungjorts skall rätten meddela tillstånd till nedsättningen om ansökan inte bestrids eller om de fordringsägare som bestrider ansökan får betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar. Att en insättare bestrider ansökan utgör dock inte något hinder om Finansinspektionens yttrande ger grund för att meddela tillstånd.

De särskilda regler som gäller när ett bankaktiebolags nedsättningsbeslut handläggs av rätten är alltså motiverade bl.a. av det stora antalet borgenärer, främst insättare, som finns i ett sådant bolag. När det nu blir möjligt för kreditmarknadsbolag att ta emot insättningar skulle aktiebolagslagens förfaranderegler kunna orsaka svårigheter för dessa kreditmarknadsbolag. För kreditmarknadsbolag bör därför gälla samma regler som för bankaktiebolag.

Några motsvarande bestämmelser behövs inte för kreditmarknadsföreningar.

Egen aktie som säkerhet

Enligt 9 kap. 9 § BRL får ett bankaktiebolag ta emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant, om dessa aktier utgör en mindre del av de aktier som lämnas som säkerhet för en kredit. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsbolag. De bör dock ha samma möjlighet som bankaktiebolag i detta avseende.

Praktiska skäl ligger bakom detta undantag från aktiebolagslagens förbud att ta emot egna aktier som pant. Om en aktieportfölj pantsätts skall inte i portföljen ingående aktier behöva frånskiljas. Mot bakgrund av syftet med bestämmelsen är det rimligt att det – i överensstämmelse med gällande rätt – föreskrivs att de egna aktierna endast får utgöra en mindre del av säkerheten.

Det har i tidigare (prop. 1986/87:12 band 2 s. 84) förutsatts att Finansinspektionen i tillämpningsföreskrifter anger att egna aktier eller aktier i moderbolag inte får räknas in i pantens värde. Krediten får då anpassas till belåningsvärdet av panten i övrigt. Detta uttalande gäller fortfarande (se även prop. 1997/98:166 s. 106). Regeringen delar alltså *Svenska Fondhandlareföreningens* syn på hur ett institut bör behandla egna aktier

eller aktier i sitt moderbolag när de ingår i säkerheten. Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer bör, liksom nu, få meddela föreskrifter om vilka begränsningar som gäller när ett bankaktiebolag eller ett kreditmarknadsbolag tar emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant.

Bolagets ledning

Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Flertalet av ledamöterna skall vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag. I ett bankaktiebolag skall styrelsen utse en verkställande direktör. Bolagets verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen (9 kap. 10 och 11 §§ BRL). För ett kreditmarknadsbolag gäller i stället att det skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och ha en verkställande direktör. Skillnaden mellan bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag är, i och med den likformighet i rörelsereglerna som nu föreslås, omotiverad och bör utgå.

Enligt 9 kap. 12 § BRL får rätten att teckna ett bankaktiebolags firma utövas endast av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 8 kap. 30 § aktiebolagslagen om verkställande direktörens firmateckningsrätt. För kreditmarknadsbolag gäller enligt aktiebolagslagen att styrelsen *får* föreskriva att rätten att företräda bolag och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Den verkställande direktören får dock alltid företräda bolaget och teckna dess firma beträffande uppgifter som han enligt lag skall sköta.

När bestämmelsen om firmateckningsrätt infördes för bankaktiebolag anfördes att det i och för sig är lämpligt att firman i större aktiebolag och bankaktiebolag tecknas av två personer i förening. Med hänsyn till de för banker särskilda skyddsintressena, ansågs betydelsen av detta vara något större i bankaktiebolag än i allmänna aktiebolag. Samtidigt konstaterades att en sådan firmateckningsregel inte utgör någon garanti för att beslutsfattandet och den interna kontrollen fungerar. Betydelsen av ändamålsenliga instruktioner är betydligt större. Värdet av den aktuella firmateckningsbestämmelsen ansågs alltså tveksam. Mot bakgrund av att bestämmelserna i banklagstiftningen om styrning och intern kontroll var föremål för en omfattande översyn av Banklagskommittén ansågs emellertid att bestämmelsen borde behållas till dess den översynen var klar (prop. 1997/98:166 s. 120).

Kommittén har inte föreslagit att bestämmelsen skall upphävas. I likhet med kommittén gör regeringen bedömningen att bestämmelsen bör finnas kvar. Banker och kreditmarknadsföretag kommer att ha möjlighet att driva väldigt likartad verksamhet. Det därför är svårt att motivera varför bestämmelsen skall gälla för banker men inte för kreditmarknadsföretag. Regeringen anser därför att det även för kreditmarknadsbolag bör gälla att dess firma endast får tecknas endast av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 8 kap. 30 § aktiebolagslagen om verkställande direktörens firmateckningsrätt. En liknande bestämmelse föreslås för kreditmarknadsföreningar.

För publika aktiebolag gäller enligt 8 kap. 7 § aktiebolagslagen att bolagsstämmans ordförande innan styrelseval förrättas skall lämna uppgift

om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. En motsvarande bestämmelse gäller för bankaktiebolag, oavsett om de är publika eller privata. När bestämmelsen infördes för bankaktiebolag anfördes helt kort att bestämmelsen bör gälla för alla bankaktiebolag (prop. 1997/98 s. 118). Eftersom det även i detta avseende är svårt att motivera varför kreditmarknadsbolag skall behandlas på annat sätt än ett bankaktiebolag, bör bestämmelsen tillämpas på båda bolagstyperna. Med motsvarande argument bör bestämmelsen även gälla för kreditmarknadsföreningar.

Bolagsstämma och revision

I 9 kap. 22–24 § aktiebolagslagen finns det bestämmelser om styrelsens och den verkställande direktörens upplysningsplikt gentemot bolagsstämman. Av bestämmelsen framgår – förenklat uttryckt – att upplysningar skall lämnas om det kan ske utan skada för bolaget. För bankaktiebolag gäller därutöver att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild. Bestämmelsen för bankaktiebolag skall ses mot bakgrund av den banksekretess som enligt 1 kap. 10 § BRL gäller för dessa (prop. 1997/98:166 s. 126). Den bestämmelsen säger att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas.

För kreditmarknadsbolag kommer det att gälla samma sekretessbestämmelse som för banker. Det är därför rimligt att inte heller styrelsen eller den verkställande direktören får lämna upplysningar till stämman endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

För bankaktiebolag finns också en bestämmelse som på samma sätt som nu angetts begränsar bl.a. revisorns skyldighet att lämna upplysningar om det inte kan göras utan nämndvärd olägenhet för enskild (9 kap. 16 § BRL). Även denna särbestämmelse har motiverats med banksekretsregeln. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte i dag för kreditmarknadsbolag. Även i ett kreditmarknadsbolag är det emellertid rimligt att revisorns upplysningsplikt begränsas om upplysningar inte kan lämnas utan nämnvärd olägenhet för enskild.

För kreditmarknadsföreningar gäller enligt 7 kap. 11 § och 8 kap. 16 § lagen om ekonomiska föreningar liknande regler som enligt aktiebolagslagen. Även för kreditmarknadsföreningar bör det därför i rörelselagstiftningen särskilt nämnas att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Likvidation

I 9 kap. 19 § BRL anges att rätten skall förordna att ett bankaktiebolag skall träda i likvidation om oktrojen återkallas. Av 9 kap. 20 a § BRL följer att ett bankaktiebolag i likvidation inte kan återuppta sin verksamhet om oktrojen har återkallats. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag men däremot för försäkringsföretag. Denna skillnad mellan banker och kreditmarknadsföretag förefaller obefogad och bestämmelsen skulle möjligen kunna upphävas. Ledningen i bolaget skulle då få avveckla bankrörelsen. Bestämmelsen har emellertid betydelse i beredningen av Banklagskommitténs

slutbetänkande Offentlig administration av banker i kris (SOU 2000:66). Det bedöms därför lämpligt att överväga fördelar och nackdelar i det sammanhanget. Den bör tills vidare behållas för bankaktiebolag, men inte införas för kreditmarknadsföretag. Regeringen anser dock att ett bankaktiebolag inte bör vara skyldigt att gå i likvidation om det i stället, efter Finansinspektionens tillstånd, övergår till att driva finansieringsrörelse eller annan tillståndspliktig finansiell rörelse. Samma begränsning av likvidationsplikten bör gälla för medlemsbanker. Eftersom sparbanksformen inte har någon motsvarighet bland företag som kan driva finansieringsrörelse, föreslås emellertid inte någon motsvarande begränsning i likvidationsplikten för den bankformen.

Fusion

För bankaktiebolag och aktiebolag är fusionsförfarandet detsamma fram till dess att bolagsstämman godkännt fusionsplanen. Därefter gäller skilda regler för förfarandet, bl.a. såvitt avser underrättelser till borgenärerna och prövningen av ansökan. Efter bifall till ansökan gäller ånyo samma regler för de olika bolagskategorierna. Detsamma gäller i princip vid fusion av ett helägt dotterbolag.

Enligt aktiebolagslagen, som är tillämplig på kreditmarknadsbolag, är det registreringsmyndigheten, dvs. Patent- och registreringsverket, eller domstol som prövar fusionen. För bankaktiebolag görs dock prövningen av Finansinspektionen eller av regeringen.

Landshypotek ek. för. (Landshypotek) uppger att det är vanligt att kreditmarknadsföretag ger ut skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning. Enligt Landshypotek gäller som regel att kreditmarknadsföretaget enligt skuldförbindelsernas villkor inte får lämna individuella säkerheter för sina förpliktelser och om det ändå sker kan detta utgöra grund för samtliga borgenärer att säga upp skuldförbindelserna till omedelbar betalning. Det betyder enligt Landshypotek att dessa kreditmarknadsföretag i praktiken saknar möjlighet att inom ramen för fusionsförfarandet ställa betryggande säkerhet för de borgenärer som motsatt sig fusionen och det enda återstående alternativet är därmed att kreditmarknadsföretag ger bestridande borgenärer fullt betalt för sina fordringar. De nuvarande bestämmelserna innebär enligt Landshypotek ett faktiskt hinder för många gånger önskvärda förvärv och efterföljande fusion. Landshypotek pekar vidare på att i fråga om bankfusioner har ett tillstånd av regeringen fått ersätta bl.a. krav på kallelse och medgivande från de kända borgenärerna. Landshypotek anför att de praktiska skäl som enligt förarbetena till den bestämmelsen åberopats till stöd för att prövningen vid fusion skall göras av regeringen i stället för rätten utgör ett lika starkt motiv för att prövningen för kreditmarknadsföretagens del skall göras av Finansinspektionen i stället för av rätten. Landshypotek anser att det inte bör vara svårare att genomföra en fusion vari ett kreditmarknadsföretag deltar än en motsvarande fusion med en bank och detta oavsett om det är möjligt att genom avtal undvika de här redovisade problemen. Olikheterna i regelsystemet skulle enligt Landshypotek kunna åtgärdas genom att Finansinspektionen övertar tillståndsfrågan för kreditmarknadsföretagens del och därvid får motsvarande befogenheter som regeringen har vid tillståndsprövningen för banker. Ett annat alternativ som Landshypotek pekar på

är att låta handläggningen ligga kvar hos tingsrätten men med skyldighet för tingsrätten att inhämta Finansinspektionens yttrande och i så fall i vad mån fusionen kan komma att inverka på borgenärernas rätt (jfr vad som i dag gäller för bankaktiebolagen vid nedsättningen av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna).

Det kan här konstateras att den situation som Landshypotek beskriver inte är unik för kreditmarknadsföretag utan kan uppkomma i vilket företag som helst. Beskrivningen visar emellertid på omotiverade skillnader i regleringen av t.ex. bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag, som kan påverka konkurrensen dem emellan. Vid prövningen av en fusion med ett bankaktiebolag fungerar regeringen som något av ställföreträdare för insättarna och övriga borgenärer och bevakar att deras intressen inte äventyras genom fusionen (prop. 1994/95:70 s. 133). Av motiven till bestämmelsen för banker framgår att ett förfarande liknande det i aktiebolagslagen inte är praktiskt genomfört vid fusion på banksidan. Fusionsärenden ansågs vidare vara så nära knutna till vissa andra tillståndsfrågor att det motiverade den valda lösningen.

Här föreslås att ett kreditmarknadsföretag skall få möjlighet att få ta emot inlåning från allmänheten. Varken i banker eller kreditmarknadsföretag behöver dock inlåning ingå i tjänsteutbudet. Med hänsyn till att båda institutstyperna har betydelse för det finansiella systemets funktion bör de dock i detta avseende regleras på samma sätt. De skäl som tidigare har anförts för att behålla den särskilda ordning som gäller för fusion med banker gäller fortfarande. Samma regler bör därför också gälla för kreditmarknadsföretag.

Det fusionsförfarande som gäller för kreditmarknadsföreningar enligt lagen om ekonomiska föreningar skiljer sig något från förfarandet i aktiebolagslagen. De motiv som för bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag har ansetts motivera en särskild ordning gäller även för föreningarna. För dessa bör därför gälla liknande regler som för kreditmarknadsbolag.

Registrering i bankregistret

I promemorian finns bestämmelser i sparbankslagen respektive lagen om medlemsbanker om registrering av sparbanker och medlemsbanker i bankregistret. Där sägs bl.a. att registreringsmyndigheten utan dröjsmål skall kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som för sparbanker införs i bankregistret. I aktiebolagslagen (18 kap. 2 §) sägs att registreringsmyndigheten utan dröjsmål skall kungöra vad som införs i aktiebolagsregistret. Den bestämmelsen är tillämplig när uppgifter för bankaktiebolag införs i bankregistret (18 kap. 1 §) och när ett det införs uppgifter i aktiebolagsregistret för kreditmarknadsbolag.

Med anledning av de förhållandevis stora kostnader som följer med kungörande i Post- och Inrikes Tidningar och att informationsvärdet hos dessa kungörelser allmänt får sägas vara lågt, anser *Patent- och registreringsverket* att det bör finnas möjlighet att kungöra ändringar i bankregistret på annat sätt. Verket föreslår att en möjlighet införs innebärande att kungörelse inte längre måste ske i Post- och Inrikes Tidningar utan via Internet i en elektronisk tidning som registreringsmyndigheten ger ut. Även om lagstiftaren skulle finna att en sådan kungörelsereform inte bör

genomförs nu, anser Patent- och registreringsverket att lagbestämmelser om skyldighet att kungöra i Post- och Inrikes tidningar bör utgå och ersättas med bestämmelser om att kungörande skall ske i den ordning regeringen förskriver.

Regeringen anser att en förändring av det slag som Patent- och registreringsverket föreslår bör göras samlat för bl.a. aktiebolags- och bankregistret. Den frågan avses att behandlas i en under år 2003 planerad departementspromemoria från Justitiedepartementet

8.13.4 Särskilda bestämmelser

Regeringens förslag: Bestämmelserna om anmälningsplikt vid inrättande av bankkontor och förvärv av annan banks rörelse avskaffas.

Banker skall vara skyldiga att anteckna vissa inskränkningar i omyndigas rätt att förfoga över medel på konto samt vissa förordnanden om och inskränkningar i möjligheten för förmyndare, god man eller förvaltare att förfoga över medel på konto. Anteckningen skall ske på något sätt som gör förordnandet eller inskränkningen känd i banken, t.ex. på insättningsbevis eller i motbok.

Kommitténs förslag: Kommittén har även föreslagit att bestämmelser om motbok skall upphävas och att en paragraf om omyndigas medel flyttas till föräldrabalken eller annan lag.

Promemorians förslag: Skiljer sig från regeringens förslag genom att anteckning av inskränkningar och förordnande skall ske endast på insättningsbevis eller i motbok.

Remissinstansernas synpunkter på kommitténs förslag: Remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Remissinstansernas synpunkter på promemorians förslag: *Svenska Bankföreningen*, i vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* instämmer, anför att konton med motbok knappast förekommer längre och att insättningsbevis har kunden normalt sett inte med sig. Bestämmelsen om motbok bör därför omformuleras så att utrymme ges att göra anteckningen på annat sätt, t.ex. elektroniskt i kundregister.

Skälen för regeringens förslag

Motbok

2 kap. 21 § BRL innehåller bestämmelser om att motbok eller annat bevis, som en bank utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss man och innehålla att överlåtelse får ske endast till viss man och att överlåtelsen bör anmälas hos banken. Vidare sägs att banken inte får göra förbehåll om rätt för banken att åberopa betalning till annan än rätt innehavare av motbok. Slutligen sägs att det finns särskilda bestämmelser om dödande av förkommen motbok.

Enligt kommittén är bestämmelserna numera av ringa praktisk betydelse eftersom det finns relativt få bankböcker i användning. Bestämmelserna har vidare sådan karaktär att de inte hör hemma i en lagstiftning

som tar sikte på frågor av systemskyddskaraktär. Kommittén föreslår att paragrafen avskaffas.

Här konstateras dock att bestämmelser om motböcker i banker finns även i andra lagar än i bankrörelselagen, t.ex. i lagen (1936:81) om skuldebrev. Om paragrafen upphävs skulle det innebära en påtaglig materiell förändring för den som innehar en motbok. Den bör därför finnas kvar tills vidare. I avvaktan på att en översyn görs av de bestämmelser i andra lagar som behandlar motbok i bank – men inte i kreditmarknadsföretag – bör inte heller den aktuella rörelserregeln få en ny utformning som omfattar även kreditmarknadsföretag.

Anmälningsplikt

2 kap. 22 § första och andra styckena BRL innehåller bestämmelser om att en bank skall anmäla till Finansinspektionen om banken har beslutat att inrätta ett bankkontor eller beslutat att förvärva en annan banks rörelse eller del därav. (Beträffande paragrafens tredje stycke, se avsnitt 8.7.3) Som framgått föreslås här att den särskilda bestämmelsen om förvärv av annan banks rörelse avskaffas och ersätts med en bestämmelse om tillstånd för förvärv över viss storlek. Någon anmälningsskyldighet vid förvärv av annan banks rörelse behövs därför inte. Inte heller finns det anledning att kräva att banker anmäler beslut om inrättande av bankkontor.

Omyndigas medel m.m.

2 kap. 23 § BRL innehåller bestämmelser om medel som en omyndig under sexton år satt in hos en bank och om möjligheten för förmyndare, god man och förvaltare att förfoga över bankmedel. Enligt kommittén hör bestämmelserna inte hemma i banklagstiftningen och bör flyttas till föräldrabalken eller annan relevant lag. I promemorian konstateras att bestämmelserna visserligen rör rättsförhållandet mellan enskilda men att de även riktar sig till bankerna. Dess placering i föräldrabalken eller i annan lag är därför inte självklar. Promemorian hänvisar till att en av Justitiedepartementet initierad utredning om förmynderskapsfrågor kan förväntas ge ett svar på var de nu behandlade bestämmelserna passar in. I avvaktan på utredningens förslag görs i promemorian bedömningen att det är lämpligt att bestämmelser motsvarande de i 2 kap. 23 § BRL tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse. Regeringen delar promemorians bedömning.

Av bestämmelsen framgår bl.a. att vissa inskränkningar i den omyndiges rätt att förfoga över medel på bank skall antecknas på insättningsbevis eller i motbok, när beviset eller motboken företes hos banken. Även vissa förordnanden om och inskränkningar i möjligheten för förmyndare, god man och förvaltare att förfoga över bankmedel skall antecknas på insättningsbevis eller i motbok. Regeringen instämmer i *Svenska Bankföreningens* och *Svenska Fondhandlareföreningens* uppfattning att bestämmelsen bör omformuleras så att utrymme ges att göra anteckningen på annat sätt, t.ex. elektroniskt i kundregister.